

SHOLAPUR SOCIAL ASSOCIATION'S

Arts & Commerce College, Solapur

MeSSAge
2018-19

पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर सोलापूर विद्यापीठाच्या एम.ए. परीक्षेत विद्यापीठात उर्दू विषयात सर्वप्रथम व सुवर्णपदकाचे मानकरी कु. शेख स्वालेहा, डॉ. अनिल सहस्त्रबुद्धे व मा. कुलगुरु डॉ. मृणालिणी फडणवीस यांच्या हस्ते सुवर्णपदक व प्रमाणपत्र स्विकारतांना

पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर सोलापूर विद्यापीठाच्या बी.ए. भाग-३ परीक्षेत विद्यापीठात उर्दू विषयात सर्वप्रथम व सुवर्णपदकाचे मानकरी कु. शाहीन अन्सारी, डॉ. अनिल सहस्त्रबुद्धे व मा. कुलगुरु डॉ. मृणालिणी फडणवीस यांच्या हस्ते सुवर्णपदक व प्रमाणपत्र स्विकारतांना

मेसेज
20१८-१९

**सोलापूर सोशल असोसिएशनस्
आर्टस् अँड कॉमर्स कॉलेज, सोलापूर**
नॅक पुनर्मूल्यांकन B (CGPA 2.76)

Permanently affiliated to Punyashlok Ahilyadevi Holkar Solapur University, Solapur.

न्यू बिल्डिंग- सैफी दवाखान्यासमोर, सिद्धेश्वर पेठ, सोलापूर-४१३ ००५.

फोन : फॅक्स-०२१७-२७२३२७९

प्राचार्य निवास : ०२१७-२३१२१११, मो.: ९४२२६४४६९३.

ई-मेल : socialcollege@gmail.com

Website: www.ssacollegesolapur.com

Message
2018-19

वर्ष ४१ वे (अंक नववा)

सोलापूर सोशल असोसिएशन्स
आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज, सोलापूर

NAAC Re-Accreditation 'B' Grade (CGPA 2.76)

Permanently affiliated to Punyashlok Ahilyadevi Holkar Solapur University, Solapur.

संपादन समिती

अध्यक्ष

प्राचार्य. डॉ. एम. ए. दलाल

प्रमुख संपादक

प्रा.डॉ. सचिन राजगुरू

विभागीय संपादक

वरिष्ठ विभाग

मराठी - डॉ. इ. जा. तांबोळी
हिंदी - सौ. रईसा मिर्झा
इंग्रजी - डॉ. ए. एस. खान
उर्दू - डॉ. गौस शेख
भूगोल - प्रा.डॉ.डी. एस. नारायणकर
वाणिज्य - प्रा.डॉ. जे. के. मुल्ला
समाजशास्त्र - डॉ. एन. ए. काकडे

कनिष्ठ विभाग

प्रा. ए. ए. पटेल
प्रा. आय. एम. शेख
छायाचित्र संकलन
प्रा.डॉ. सचिन राजगुरू
प्रा.डॉ. एम. के. शेख
अहवाल संकलन
प्रा.डॉ. ए.ए. गढवाल

मुद्रक

कलाश्री स्क्रिन अँड मुद्रण
सोलापूर

प्रकाशक

प्राचार्य डॉ. एम. ए. दलाल
सोशल कॉलेज, सोलापूर

अंकातील मताशी प्राचार्य व संपादक मंडळ सहमत असतीलच असे नाही.
सर्व हक्क प्रकाशकाच्या स्वाधीन हा अंक केवळ खाजगी वितरणा करिताच आहे.

वार्षिक पारितोषिक वितरण सोहळा - २०१८-१९

वार्षिक पारितोषिक वितरण सोहळ्यात वार्षिक अहवाल सादर करताना प्राचार्य डॉ. एम.ए. दलाल

विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना रईसा शेख
पोलिस उपनिरीक्षक, सोलापूर

वार्षिक पारितोषिक वितरण सोहळ्यात प्राचार्य डॉ.एम.ए.दलाल प्रमुख पाहुणे रईसा शेख यांचा सत्कार करताना

प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल यांना उत्कृष्ट प्राचार्य पुरस्कार मिळाल्याबद्दल सत्कार करताना रईसा शेख पोलिस उपनिरीक्षक

डॉ.एस.ए. राजगुरु यांना सोलापूर विद्यापीठ सोलापूरची भूगोल विषयात पी.एच.डी. पदवी प्राप्त झाल्याबद्दल सत्कार करताना पो.उ.नि. रईसा शेख, प्राचार्य डॉ. एम.ए.दलाल

राज्यस्तरीय पतनाट्य स्पर्धेत प्रथम क्रमांक पटकावणाऱ्या विद्यार्थ्यांना समवेत प्राचार्य डॉ.एम.ए.दलाल व रईसा शेख

महाविद्यालयातील इतर कार्यक्रम

गांधी सप्ताह साजरा केल्याबद्दल महाविद्यालयास
प्रमाणपत्र देताना कुलगुरु मृणालिणी फडणवीस

डॉ.आय.ए.पटेल यांच्या सेवा निवृत्ती निमित्त
सत्कार करताना प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल

प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल यांना उत्कृष्ट प्राचार्य व अमेरिकन
विद्यापीठाची डिलिट पदवी प्राप्त झाल्याबद्दल सत्कार करताना मान्यवर

प्रजासत्ताक दिनी ध्वजवंदना करताना
प्राचार्य डॉ.एम.ए.दलाल व मान्यवर

प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल यांना आदर्श शिक्षक
पुरस्कार मिळाल्याबद्दल सत्कार करताना मान्यवर

डॉ. नभा काकडे यांना आदर्श शिक्षिका पुरस्कार
मिळाल्याबद्दल सत्कार करताना मान्यवर

प्राचार्यांचे मनोगत

सोलापूर सोशल असोसिएशनस् आर्टस् अँड कॉमर्स कॉलेज, सोलापूर या महाविद्यालयाचे सन २०१८-२०१९ या वर्षाचे नव्ये नियतकालिक आपणापुढे सादर करताना मला अतिशय आनंद होत आहे. सन १९७८ साली सुरू करण्यात आलेल्या या महाविद्यालयात मुस्लीम व इतर समाजातील एकूण १६१५ विद्यार्थी आज उच्चशिक्षण घेत आहेत. विद्यार्थीवर्गात विविध संकल्पना, दूरदृष्टी, विविध कौशल्ये निर्माण व्हावीत या दृष्टीने या महाविद्यालयात वेगवेगळे उपक्रम राबविले जातात. या वर्षातील क्रीडा विभागाची कामगिरी भव्य-दिव्य अशीच आहे. राष्ट्रीय सेवा योजना, राष्ट्रीय छात्र सेना, विविध मंडळांच्या माध्यमातून रक्तदान शिबीर, महिला सक्षमीकरण, जागतिक लोकसंख्या दिन रॅली, एडस् रॅली, चर्चासत्रे, कार्यशाळा या विविधांगी उपक्रमांच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांचा व्यक्तिगत विकास केला जात आहे. महाविद्यालयातील गुणवंत विद्यार्थी व प्राध्यापक यांचा यथोचित गौरव बक्षीस वितरण समारंभात परिक्षा नियंत्रक डॉ. बी. पी. पाटील यांच्या हस्ते करण्यात आला. महाविद्यालयातील गुणवंत खेळाडूंनी हॉकी, व्हॉलीबॉल, शूटिंग बॉल व इतर क्रीडास्पर्धेत अजिंक्यपद पटकावले. महाविद्यालयात कॉमर्स, मराठी, राज्यशास्त्र, समाजशास्त्र, पीएच.डी संशोधन ठिकाण कार्यरत आहे, उर्दू संशोधन केंद्र कार्यरत आहे. एकूण २८ विद्यार्थी आज विविध विषयावर संशोधन करीत आहेत.

आनंदाची बाब म्हणजे महाविद्यालयाचे नॅक पुर्नमुल्यांकन बेंगलोर येथील नॅक समिती कडून झाले. त्यामध्ये महाविद्यालयाला B ग्रेड मिळाला व 2.76 CGPA गुण प्राप्त झाले आहे तसेच आमच्या महाविद्यालयातील उर्दू विभागातील दोन विद्यार्थ्यांना सोलापूर विद्यापीठाच्या परीक्षेमध्ये सुवर्णपदक प्राप्त झाले आहे.

यु. जी. सी. कडून महाविद्यालयास 'महाविद्यालय विकास अनुदान' व IQAC साठी अनुदान प्राप्त झाले आहे. त्यामुळे महाविद्यालयाच्या विकासामध्ये निश्चितच भर पडणार आहे. तसेच तीन प्राध्यापकांना लघुसंशोधन प्रकल्पासाठी युजीसीकडे सादर केला.

यामुळे पुढील काळात विविध विषयातील संशोधनास गती मिळेल अशी आशा आहे. युजीसीच्या विविध योजना राबविण्याची संधी या निमित्ताने प्राप्त झाली आहे. गुणवत्तापूर्ण शिक्षणाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी विविध योजना राबविण्याचा महाविद्यालयाचा मानस आहे. विद्यार्थ्यांना रोजगार उपलब्ध व्हावा, त्यांच्या विचारशक्तीस चालना मिळावी व त्यांच्याकडून विधायक कार्ये होऊन देशाचा विकास साधावा याकरीता महाविद्यालय प्रयत्नशील आहे.

महाविद्यालयातील शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांच्या सहकार्याबद्दल मी कृतज्ञता व्यक्त करतो. तसेच या नियतकालिकाच्या प्रकाशनासाठी परिश्रम घेणाऱ्या संपादक मंडळाचे मनःपूर्वक आभार व्यक्त करतो.

- प्राचार्य डॉ. एम.ए. दलाल

प्राचार्य डॉ. एम.ए. दलाल

श्री. एम. एच. सय्यद
पर्यवेक्षक कनिष्ठ महाविद्यालय

प्रा. एस. क्यू. शेख
सहाय्यक प्राध्यापक इंग्रजी

प्रा. डॉ. आय. एस. पटेल
निवृत्त सहयोगी प्राध्यापक भूगोल

प्रा. डॉ. ए. ए. गढवाल
सहयोगी प्राध्यापक समाजशास्त्र

प्रा. डॉ. एम. ए. चौबदार
सहयोगी प्राध्यापक उर्दू

प्रा. डॉ. ड. जा. तांबोळी
सहयोगी प्राध्यापक मराठी

प्रा. डॉ. सौ. एन. ए. काकडे
सहयोगी प्राध्यापक इतिहास

कॅप्टन प्रा. डॉ. गौस शेख
सहाय्यक प्राध्यापक उर्दू

प्रा. डॉ. एम. ए. राजगुरु
सहाय्यक प्राध्यापक भूगोल

प्रा. डॉ. एम. के. शेख
शारीरिक शिक्षण व क्रिडा संचालक

प्रा. डॉ. जे. के. मुल्ला
सहाय्यक प्राध्यापक कॉमर्स

प्रा. डॉ. डी. एस. नारायणकर
सहाय्यक प्राध्यापक भूगोल

प्रा. डॉ. प्रा. टी. बी. लडाफ
सहाय्यक प्राध्यापक अर्थशास्त्र

शिक्षकेतर कर्मचारी वृंद

कै. ए. एम. सय्यद
मुख्य लिपिक

श्री. ए. एम. होटगी
वरिष्ठ लिपिक

श्री. जेड ए. इरकल
वरिष्ठ लिपिक

श्री. एस. एम. हिरोली
कनिष्ठ लिपिक

श्री. ए. एन. मोतेकर
ग्रंथालय परिचर

श्री. ए. एच. मनियार
शिपाई

श्री. एस. एस. क्षीरसागर
शिपाई

श्री. एम. एम. लालकोट
शिपाई

श्री. एम. ए. बांगी
शिपाई

* अनुक्रमणिका *

* प्राचार्य अहवाल *

1

* मराठी विभाग *

1	जीवन क्रीडांगण ?	* ललित	इशितियाक पीरजादे	16
2	तमाशा - एकांकिका	* एकांकिका	इम्रान शेख	17
3	शिबीरातील आठवणी	* अनुभव कथन	सौरभ तम्मेवार	22
4	आयुष्य	* कविता	कु.समीना कुरेशी	25
5	'सोशल मीडिया' श्राप की वरदान	* समीक्षा	शफी शेख	26
6	'गुरू'	* कविता	नदिम सलीम शेख	27
7	आयुष्याला द्यावे उत्तर	* कविता	कु.तहसीन शेख	27
8	बाबा	* कविता	कु. सानिया बागवान	28
9	बापू म्हणे	* कविता	आमिर शेख	28
10	जन्म हा मला घेऊ दे स्त्री-भ्रूणहत्या	* कविता	कु. आस्मा शेख	29
11	आई	* कविता	म. जिशान सय्यद	29
12	विनोदाचे जग	* विनोद	कु. मुस्कान जावीद जमादार	30
13	उद्योग धंद्याची माहिती	* अर्थकारणपर लेख	कु. शामिया शेख	31
14	नदीची आत्मकथा -	* आत्मकथन	कु. सबा शकील शेख	32
15	सुनिल छेत्री	* माहितीपर लेखन	अफताब शेख	33
16	संदिप सिंह	* व्यक्तिचित्र	अफताब शेख	34
17	नळदुर्ग किल्ला	* प्रवास वर्णन	आसिफ महिबुब पाटील	35
18	भाजी विक्रेता	* मुलाखत	मुस्कान जावीद जमादार	36
19	लोकशाही झिंदाबाद	* वैचारिक लेखन	तहसीन अखिल शेख	38
20	महात्मा गांधी	* व्यक्तिचित्रण	सुनिल पोगूल	40
21	माझा भाऊ	* ललित	सुहाना शेख	43

* हिंदी विभाग *

22	अर्जी	* कहानी	नसिहा युसूफ शेख	46
23	कठिनाइयों से डरिये नहीं	* ललित लेख	मिजब्हा शेख	47
24	चाँद बीबी	* रेखाचित्र	शोयब सय्यद	48
25	मेरी मैम की मुलाकात	* मुलाकात	मेंडूक उझमा मोहमद	49
26	नर्स की आत्मकथा	* आत्मकथनात्मक लेख	नित्योरे सुमैय्या महिबुब	50
27	मेरा बेटा	* कविता	सुमैय्या महिबुब	51

*** हिंदी विभाग ***

28	जी. एस. टी.	* अर्थकारणपर लेख	मनुरे मुस्कान अलिम	52
29	देश की प्रगति में युवाओं का योगदान	* वैचारिक लेख	अलबर जुबेर शेख	53
30	ए.आर. रहेमान	* माहितीपर	तन्झीम अ.करीम शेख	54
31	मालवण में एक दिन	* प्रवास वर्णन	मुस्कान जमादार	55
32	कृषि ड्रोन (मानवरहित विमान)	* तांत्रिक लेख	इस्माईल मनियार	56
33	विनोदी लेख	* विनोदी लेख	मनुरे मुस्कान अलिम	57
34	काम नहीं मिलेगा	* एकांकीका	तहेसीन कौसगी	58

*** उर्दू विभाग ***

35	تکنیکی مضمون اُف یہ موبائل فون!	شیخ الماس ہاشم بی۔ اے۔ سال اول	64
36	خاکہ نگاری ایک نامور ترین خاتون (مارکیوری میڈم)	تنظیم عبدالکریم شیخ بی۔ اے۔ سال اول	66
37	تیمراکس رہ گزر رہ گزر چاراجو شہارہ گر	تحریک نظام الدین چٹا پورے بی۔ اے۔ سال دوم	67
38	وقت سے پیشتر ہو گئے بے خبر	شیخ صدف تاج الدین بی۔ اے۔ سال دوم	68
39	ڈرامہ نگاری	تنظیم عبدالکریم شیخ بی۔ اے۔ سال اول	69
40	ننھی چڑیا اور کسان (کہانی)	منورے مسکان علیم بی۔ اے۔ سال اول	71
41	مزاحیہ مضمون گھریلو جھگڑے	تنظیم عبدالکریم شیخ بی۔ اے۔ سال اول	72
42	افسانہ دولڑکوں کی تعلیمی حالت	نورے سمیعہ محبوب بی۔ اے۔ سال اول	73
43	خاکہ نگاری امیر خسرو دہلوی	نسیم یوسف شیخ بی۔ اے۔ سال اول	75
44	آپ بیتی درخت کی آپ بیتی	کوٹوال فاطمہ ہارون رشید بی۔ اے۔ سال اول	76

*** उर्दू विभाग ***

77	سہیل شیخ بی۔ اے۔ سال اول
78	کوٹوال فاطمہ ہارون رشید بی۔ اے۔ سال اول
79	شاہ باد مرثیہ ناز نصار احمد بی۔ اے۔ سال اول
81	کوٹوال فاطمہ ہارون رشید بی۔ اے۔ سال اول
83	چیتا پورے تحریک نظام الدین بی۔ اے۔ سال دوم

*** इंग्रजी विभाग ***

50	A Daughter Like You	* Poem	Shaikh Afreen Ismail	93
51	Losers and Winners	* Poem	Shaikh Mubashirin Bawasahab	93
52	Positive Thinking, a Must !	* Story	Tahreem Nizamuddin Chtapure	94
53	Seeds & Sprouts	* Story	Khan Sabreen Bano	94
54	One Baby, Girl, Women & Old Women !!!	* Conceptual essay	Bijapure Sawaleha Harron Rasheed	95
55	Fear Of Exams	* Ideological essay	Chanda Fauziya Begam A.Raheman	96
56	The Important Theme Of Speaking	* Lyric essay	Jamadar Almas Md.sharis	97
57	"The Bird Man Of India" Dr. Salim Ali	* Informative	Belif Misban Nazi Ah	98
58	Trip To A Village	* Drama	Shabdi NishantSolohyddin	99
59	Friendship	* Essay	Peerzade Aasma Liyakat-Ali	100
60	DON'T BEC OME ANOTHER STATISTIC ! WEAR A HELMET AND ENJOY THE RIDE	* Informative	Rubina Mahaboob Jamadar	101
61	Be Honest	* Story	Bagban Zeenat Ramzan	102
62	A Girl	* Poem	Chanda Fauziya Begum A.Raheman	102
63	First Female Muslim Teacher (F. Shaikh)	* Informative	Bagban Ummehani Abdurashid	103
64	Angel	* Drama	Surmewale Samreen Khauja	104
65	"I AM A SURVIVOR"	* Social essay	Firdos Tamjeed Shaikh	105
66	Letter to a Teacher	* Humorous	Khansa Vastad Jeelani	107
67	Discrimination Against Women by Women	* Essay	Miss Asma Mulla	108

*** सामाजिक शास्त्र विभाग ***

68	एकत्रित निवडणूका योग्य की अयोग्य	सामाजिक शास्त्रे	शेख नसिहा युसूफ	112
69	स्वामीनाथन आयोग व शेती समस्येवरील तोडगा-आत्महत्या कशा रोखाव्या	सामाजिक शास्त्रे	मुल्ला दादापीर फिरोज	113
70	Bermuda Triangle	* तांत्रिक लेख	Shaikh Afreen Ismail	115

*** पर्यावरण विभाग ***

71	Hotspots of Biodiversity	* Environmental	Muskan Javid Jamadar	117
72	Ecosystem degradation	* Environmental	Shaikh Farook	118
73	वातावरणातील बदलास प्रतिबंध करण्यासाठी कार्बनची किंमत अजूनही फारच कमी आहे.	* पर्यावरण विषयक	दाऊद कुरेशी	121
74	CLIMATE CHANGE	* Environment	Kotwal FatimaHarron Rashid	122
75	HUMAN FACTORS AND ENVIRONMENTAL CHANGE	* Environment	Quzi Samreen Allauddin	123
76	Climate Change & Its Impact	* Environmental	Arshid Birajdar	124

*** विज्ञानपर लेख ***

77	Risks due to chemicals in food	* Science	Sumayya Patel	127
78	Common Plant species In India	* Science	Saba Kesar Shaikh	128

*** कायदेविषयक लेख ***

79	कायदा आणि सुव्यवस्था अबाधित ठेवण्यासाठी पोलीस आणि न्यायव्यवस्थेमध्ये मूलभूत बदल	* कायदे विषयक लेख	रुकसाना शिलेदार	135
80	वनहक्क कायदा व अंमलबजावणी	* कायदे विषयक लेख	कु.मेराज पंठाण	138
81	महिला आणि मुलांशी संबंधित कायदे	* कायदे विषयक लेख	प्रतिक कांबळे	140

*** फोटोग्राफी, पेटींग, पेन्सील स्केच व व्यंगचित्र ***

*** भूगोल विभाग ***

143 to 146

*** वाणिज्य विभाग ***

82	अर्थतज्ञांचे दहा प्रकार	* वाणिज्य	पठाण दौलतबी समीर	154
83	ब्रेक्झिट	* वाणिज्य	सिलार जस्मीन कादर	156
84	If you don't ask, you don't get - That's why Bargain	* Commerce	Muskan Farid Bagwan	158
85	Planning to be Hempreneur? Here is What You Need to Know About the Trillion Dollar Industry	* Commerce	Shaikh Muskan M.Hanif	159

*** शारीरिक शिक्षण विभाग ***

86	शारीरिक शिक्षण अहवाल (वरिष्ठ)			162
87	शारीरिक शिक्षण अहवाल (कनिष्ठ)			165

*** राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग ***

172 to 176

*** राष्ट्रीय छात्र सेना विभाग ***

177 to 180

सोलापूर सोशल असोसिएशन्स आर्ट्स अण्ड कॉमर्स कॉलेज सोलापूर २०१८-२०१९

प्राचार्य अहवाल

आमच्या महाविद्यालयाच्या ९ व्या मासिक सन २०१८-१९ या शैक्षणिक वर्षात शैक्षणिक, क्रिडा व इतर क्षेत्रात केलेल्या प्रगतीचा अहवाल आपल्या पुढे सादर करताना मला अत्यनांद होत आहे.

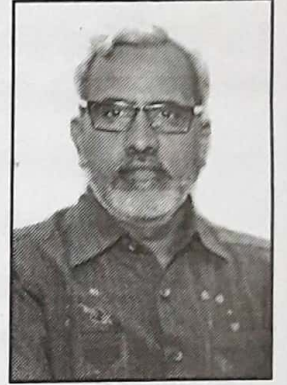
सन १९७८ साली स्थापन झालेल्या आमच्या महाविद्यालयाने अल्प कालावधीत उल्लेखनीय प्रगती केलेली आहे. महाविद्यालयात कनिष्ठ व वरिष्ठ विभागात कला व वाणिज्य शाखा चालविल्या जातात पदवी वर्गासाठी उर्दु, भूगोल व इंग्रजी विषयाचे अध्यापन केले जाते. सोलापूर विद्यापीठात एम.ए. साठी उर्दु विषयाच्या अध्यापनाची सोय उपलब्ध करून देणारे आमचे एकमेव महाविद्यालय आहे तसेच महाविद्यालयात विशेषतः उर्दु या विषयाचे संशोधन केंद्र म्हणून व मराठी, समाजशास्त्र, राज्यशास्त्र, व कॉमर्स या विषयांसाठी संशोधन ठिकाण (रिसर्च प्लेस) म्हणून सोलापूर विद्यापीठाची मान्यता मिळाली आहे.

U.G.C. ने दिनांक ३१.०३.२०१४ रोजी महाविद्यालयास १२ ब दर्जा बहाल केला आहे त्यामुळे महाविद्यालयास U.G.C. कडून विद्यार्थ्यांना विविध सोयी सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी अनुदान मिळत आहे. संशोधन अनुदानासाठी एकूण ११ शिक्षकांनी ९ लघुप्रकल्प व २ दीर्घ प्रकल्प U.G.C. कडे सादर केले आहेत.

महाविद्यालयात कनिष्ठ व वरिष्ठ असे विभाग असून एकूण १६८९ विद्यार्थी प्रवेशित आहेत. वरिष्ठ

विभागात बा.ए./बी.कॉम व एम.ए. उर्दु, Ph.D. (उर्दु, मराठी, राज्यशास्त्र समाजशास्त्र व वाणिज्य) या शिक्षणाची सोय उपलब्ध आहे. वरिष्ठ महाविद्यालयात एकूण ८२१ विद्यार्थी असून कला शाखेसाठी ४६७ व वाणिज्य शाखेसाठी ३१७ व एम.ए. उर्दु साठी ३७ विद्यार्थी असून Ph.D पदवीकेसाठी २० संशोधक विद्यार्थी प्रवेशित आहेत.

महाविद्यालयाचा बोर्डाचा व विद्यापीठाचा परिक्षांचे निकाल सातत्याने चांगले लागत आहेत. महाविद्यालयाने विद्यार्थ्यांना गुणात्मक आणि संख्यात्मक विकासासाठी आवर्जून लक्ष दिले आहे. महाविद्यालयातील भूगोल विभागाचा निकाल शंभर टक्के लागला असून यात १५ विद्यार्थी First Class with Distinction व १२ विद्यार्थी First Class मिळवून उत्तीर्ण झाले आहेत. इंग्रजी विभागाचा निकाल ६३ टक्के लागला असून ९ विद्यार्थी First Class with Distinction व आमच्या महाविद्यालयाला अभिमानाची बाब म्हणजे या वर्षी सोलापूर विद्यापीठ सोलापूरच्या झालेल्या विद्यापीठ परिक्षेत उर्दु विषयाती दोन सुवर्ण पदक आमच्या विद्यार्थीनींनी प्राप्त केले यात Miss. Shahn A. Hamid Ansari या विद्यार्थीनीस बी.ए. मध्ये उर्दु विषयात प्रथम क्रमांकाचे सुवर्ण पदक प्राप्त झाले तर एम.ए. उर्दु विभाग Miss. Swaleha

सोलापूर सोशल असोसिएशन्स आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज सोलापूर २०१८-२०१९

प्राचार्य अहवाल

आमच्या महाविद्यालयाच्या ९ व्या मासिक सन २०१८-१९ या शैक्षणिक वर्षात शैक्षणिक, क्रिडा व इतर क्षेत्रात केलेल्या प्रगतीचा अहवाल आपल्या पुढे सादर करताना मला अत्यनंद होत आहे.

सन १९७८ साली स्थापन झालेल्या आमच्या महाविद्यालयाने अल्प कालावधीत उल्लेखनीय प्रगती केलेली आहे. महाविद्यालयात कनिष्ठ व वरिष्ठ विभागात कला व वाणिज्य शाखा चालविल्या जातात पदवी वर्गासाठी उर्दु, भूगोल व इंग्रजी विषयाचे अध्यापन केले जाते. सोलापूर विद्यापीठात एम.ए. साठी उर्दु विषयाच्या अध्यापनाची सोय उपलब्ध करून देणारे आमचे एकमेव महाविद्यालय आहे तसेच महाविद्यालयात विशेषतः उर्दु या विषयाचे संशोधन केंद्र म्हणून व मराठी, समाजशास्त्र, राज्यशास्त्र, व कॉमर्स या विषयांसाठी संशोधन ठिकाण (रिसर्च प्लेस) म्हणून सोलापूर विद्यापीठाची मान्यता मिळाली आहे.

U.G.C. ने दिनांक ३१.०३.२०१४ रोजी महाविद्यालयास १२ ब दर्जा बहाल केला आहे त्यामुळे महाविद्यालयास U.G.C. कडून विद्यार्थ्यांना विविध सोयी सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी अनुदान मिळत आहे. संशोधन अनुदानासाठी एकूण ११ शिक्षकांनी ९ लघुप्रकल्प व २ दीर्घ प्रकल्प U.G.C. कडे सादर केले आहेत.

महाविद्यालयात कनिष्ठ व वरिष्ठ असे विभाग असून एकूण १६८९ विद्यार्थी प्रवेशित आहेत. वरिष्ठ

विभागात बा.ए./बी.कॉम व एम.ए. उर्दु, Ph.D. (उर्दु, मराठी, राज्यशास्त्र समाजशास्त्र व वाणिज्य) या शिक्षणाची सोय उपलब्ध आहे. वरिष्ठ महाविद्यालयात एकूण ८२१ विद्यार्थी असून कला शाखेसाठी ४६७ व वाणिज्य शाखेसाठी ३१७ व एम.ए. उर्दु साठी ३७ विद्यार्थी असून Ph.D पदवीकेसाठी २० संशोधक विद्यार्थी प्रवेशित आहेत.

महाविद्यालयाचा बोर्डाचा व विद्यापीठाचा परिक्षांचे निकाल सातत्याने चांगले लागत आहेत. महाविद्यालयाने विद्यार्थ्यांना गुणात्मक आणि संख्यात्मक विकासासाठी आवर्जून लक्ष दिले आहे. महाविद्यालयातील भूगोल विभागाचा निकाल शंभर टक्के लागला असून यात १५ विद्यार्थी First Class with Distinction व १२ विद्यार्थी First Class मिळवून उत्तीर्ण झाले आहेत. इंग्रजी विभागाचा निकाल ६३ टक्के लागला असून ९ विद्यार्थी First Class with Distinction व आमच्या महाविद्यालयाला अभिमानाची बाब म्हणजे या वर्षी सोलापूर विद्यापीठ सोलापूरच्या झालेल्या विद्यापीठ परिक्षेत उर्दु विषयाती दोन सुवर्ण पदक आमच्या विद्यार्थीनींनी प्राप्त केले यात Miss. Shahin A. Hamid Ansari या विद्यार्थीनीस बी.ए. मध्ये उर्दु विषयात प्रथम क्रमांकाचे सुवर्ण पदक प्राप्त झाले तर एम.ए. उर्दु विभाग Miss. Swaleha

Begum A Kadar Shaikh या विद्यार्थिनीस सर्व भाषा विषयात प्रथम क्रमांकाचे सुवर्ण पदक प्राप्त झाले. तसेच उर्दू विभागाचा निकाल शंभर टक्के लागला असून यात १० विद्यार्थी First Class with Distinction व ८ वी विद्यार्थी First Class मिळवून उत्तीर्ण झाले आहेत.

शिक्षक वृंद

आमच्या महाविद्यालयातील वरीष्ठ विभागातील एकूण १४ शिक्षकांपैकी १३ शिक्षकांनी Ph.D पदवी प्राप्त केली आहे. व दोन शिक्षकांनी M.Phil पदवी प्राप्त केली आहे. या वर्षी आमच्या महाविद्यालयातील एक प्राध्यापकाला सोलापूर विद्यापीठाची Ph.D पदवी प्राप्त झाली आहे. डॉ. एस.ए. राजगुरू यांना भूगोल विषयात Ph.D पदवी प्राप्त झाली आहे.

या वर्षी आमच्या महाविद्यालयाची अभिमानाची वाव म्हणजे महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल यांना सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर शहर विभागाचा उत्कृष्ट प्राचार्य या पुरस्काराने सन्मानित केले तसेच या वर्षी सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर सृजनरंग या नियतकालिक स्पर्धेत महाविद्यालयातील मेसेज या नियत कालिकास उत्तेजनार्थ पुरस्कार प्राप्त झाला.

प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल यांना अमेरिका विद्यापीठाची D.Litt पदवी प्राप्त झाली तसेच यांनी वी.कॉम भाग ३ साठी दोन पुस्तके लिहीली.

महाविद्यालयातील प्राध्यापक डॉ.ए.ए.गढवाल सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर अकॅडमिक कॉन्सील सदस्य पदी निवड झाली, तसेच समाजशास्त्र या विषयातील महाराष्ट्र राज्य समाजशास्त्र परिषदेच्या संपादक मंडळावर नियुक्ती करण्यात आली व दोन राष्ट्रीय पातळीवरील शोधनिबंध प्रकाशित झाले.

डॉ.एम.ए.चोवदार यांच्या मार्गदर्शनाखाली एका विद्यार्थ्याने सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूरची Ph.D पदवी प्राप्त केली तसेच त्यांची सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे येथे रिसर्च व रिकग्नेशन कमिटीवर उर्दू विषय तज्ञ म्हणून निवड झाली व उर्दू विषयाच्या आंतरराष्ट्रीय सेमिनार मुंबई विद्यापीठ येथे संशोधन पेपराचे वाचन केले. तसेच Kitab Vol. 02 B.A.II साठीचे पुस्तक प्रकाशित केले व एक संशोधन पेपर 'Safira-E-Rang-O-Ada' अंतरराष्ट्रीय नियतकालिकात प्रकाशित झाले.

डॉ.आय.जे.तांबोळी यांचे सिध्द व सुफी संप्रदायाचा तुलनात्मक अभ्यास, उम्मुल मोमीनीन आएशा चरित्रग्रंथ, राजर्षी शाहू महाराज अशी तीन पुस्तके प्रकाशित झाली तसेच विविध ठिकाणी राष्ट्रीय व राज्य स्तरिय चर्चासत्रात सहभाग नोंदविला व विविध ठिकाणी विविध विषयावर व्याख्याने दिली.

डॉ.एन.ए.काकडे यांना यावर्षी लायन्स क्लब सोलापूर यांच्या तर्फे आदर्श शिक्षक पुरस्कार प्रदान करण्यात आला तसेच कै.निर्मलाताई कमळे आदर्श शिक्षिका पुरस्कार नुकता SBP कॉलेज मंत्रुप येथे देण्यात आला व सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर इतिहास विषयाच्या अभ्यास मंडळावर सदस्य म्हणून निवड करण्यात आली तसेच भारतीय कलावैभव हे क्रमिकपुस्तक प्रकाशित झाले व राष्ट्रीय स्तरावरील नियत कालिकात दोन शोधनिबंध प्रकाशित झाले.

डॉ.ए.एस.खान यांना साधन व्यक्ती म्हणून (Resource Persons) सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे येथे Refresher Course in Language साठी बोलावण्यात आले होते तसेच दोन

संधोधनपर पेपर International Peer Reviewed Journal मध्ये प्रकाशित झाले तसेच त्यांचे संधोनपर लेख वेगवेगळ्या मासिकात व Online प्रकाशित झाली आहेत lick-Countercurrents.org, Cafe Dissensus (New York), Tow Circles. net etc.

डॉ.जी.एन. शेख यांना सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर उर्दु विषयाच्या Ph.D साठी मार्गदर्शक म्हणून मान्यता मिळाली तसेच सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर उर्दु विषयाच्या (Central Research Committee) वर कुलगुरू पुरस्कृत सदस्य म्हणून नियुक्ती झाली.

डॉ.एस.ए.राजगुरू यांना सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर यांच्या वतीने 'सोलापूर जिल्ह्यातील अनुसूचित जातींच्या महिलांचा सामाजिक व आर्थिक स्तर एक भौगोलिक अभ्यास' या विषयात Ph.D पदवी प्राप्त झाली. तसेच सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे येथे Refresher Course पूर्ण केला व संगमेश्वर महाविद्यालयात झालेल्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात शोध निबंधाचे वाचन केले व तीन शोध निबंध वेगवेगळ्या नियतकालिकात प्रकाशित झाले.

डॉ.जे.के.मुल्ला यांनी वेलणकर कॉलेज येथे राज्य स्तरिय IQAC या एक आठवडा प्रशिक्षण शिबीरात सहभाग नोंदविला तसेच 'Avishkar Research' या विषयावर वालचंद कॉलेज तर 'Water Management & Role of Youth' या विषयावर एकरूख येथे झालेल्या NSS च्या शिबीरामध्ये व्याख्यान दिले. तसेच B.Com भाग २ च्या अभ्यासक्रमावर आधारित बुर्ला महाविद्यालयात एक दिवसीय कार्यशाळेत सहभाग नोंदविला.

डॉ.डि.एस.नारायणकर यांची सोलापूर

विद्यापीठ, सोलापूर राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या समन्वयक पदी नियुक्ती झाली तसेच राष्ट्रीय शिक्षक परिषदेत सहभाग नोंदविला, संगमेश्वर महाविद्यालयात झालेल्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात शोध निबंधाचे वाचन केले व दोन शोध निबंध वेगवेगळ्या नियतकालिकात प्रकाशित झाले.

प्रा.जैनुद्दिन पटेल यांनी जानेवारी २०१८ मध्ये इतिहास विषयात सेट परिक्षा उत्तीर्ण झाले.

तसेच आमच्या महाविद्यालयातील तासिका तत्वावर असणारे काही प्राध्यापकांनी ही वैयक्तिक यश संपादित केले आहे.

डॉ. निकहत शेख यांना सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर यांच्या वतीने 'Social Polotical & Religions Work of Moulana Abdul Kalam Azad' या विषयात Ph.D. पदवी प्राप्त केली तसेच राष्ट्रीय सेमिनार मध्ये तीन संशोधनपर पेपरचे वाचन केले.

प्रा.आर.वाय.मिर्झा यांनी महाडिक महाविद्यालय, मोडर्निब येथे आयोजित केलेल्या राष्ट्रीय चर्चा सत्रात 'हिंदी साहित्य मे मुस्लिम स्त्री विमर्श' या विषयावर शोध निबंधाचे वाचन केले. तसेच इतर सेमिनार मध्ये दोन शोध निबंधाचे वाचन केले.

प्रा. सादिक शिपाई यांनी लोकशाही निवडणूका व सुशासन या विषयावर महाविद्यालयात व्याख्यान दिले. तसेच ते SET परिक्षा उत्तीर्ण झाले.

डॉ. वाय.एस.पठाण यांनी राष्ट्रीय पात्रता परिक्षा NET जुलै २०१८ मध्ये भूगोल विषयात उत्तीर्ण झाले व २ शोध निबंध राष्ट्रीय चर्चासत्रात सादर केले.

भूगोल विभाग

भूगोल विभाग मार्फत दरवर्षी विविध उपक्रम

राबविले जातात यात कार्यशाळा, चर्चासत्र, स्पर्धापरिक्षा, वक्तृत्व, सेमीनार व इतर.

या वर्षी भूगोल विभागाच्या विभाग प्रमुख डॉ.आय.एम. पटेल हे आपल्या ३२ वर्षांच्या प्रदीर्घ सेवेतून डिसेंबर २०१८ रोजी सेवा निवृत्त झाले. त्यांच्या सेवा निवृत्ती निमित्त महाविद्यालयाच्या वतीने सत्कार समारंभाचे आयोजन करण्यात आले होते.

या वर्षी भूगोल अभ्यास मंडळाचे उद्घाटन दिनांक २५-१०-२०१८ रोजी आमदार शहर मध्य प्रणितीताई शिंदे यांच्या हस्ते करण्यात आले व त्यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

तसेच बी.ए.भाग ३ च्या विद्यार्थ्यांना ग्रामीण जीवनाची ओळख व तेथील समस्या जाणून घेण्यासाठी अक्कलकोट तालुक्यातील पितापूर या गावाला १४ ऑगस्ट २०१८ रोजी भेट देऊन प्रश्नावली भरून त्याचा अहवाल सादर केला.

भूगोल विभागातील विद्यार्थ्यांमध्ये संशोधक वृत्ती वाढवण्यासाठी सेमिनारचे आयोजन केले होते या विद्यार्थ्यांनी PPT चा वापर करून आपले संशोधन पेपर सादर केले या सेमिनारचे परिक्षक म्हणून डॉ.ए.ए.गढवाल व डॉ. नभा काकडे यांनी कार्य केले तसेच उत्कृष्ट सेमिनार देणाऱ्या पहिल्या तीन विद्यार्थ्यांना विभागा मार्फत परितोषक देऊन गौरवण्यात आले.

भूगोल विभागातील प्राध्यापक देखील संशोधनाच्या कार्यात सतत सहभागी होत आहेत ते विविध भौगोलिक संशोधन व संशोधनपर पेपर अंतरराष्ट्रीय व राष्ट्रीय स्तरावरील चर्चासत्रात सहभाग नोंदवून संशोधन पेपरचे वाचन करत आहेत.

भूगोल विभागातील विभाग प्रमुख प्राध्यापक

डॉ.एस. ए. राजगुरू यांना नुकतीच सोलापूर विद्यापीठाकडून "A Geographical Analysis of Socio economic Status of Scheduled Caste Women in Solapur District " या विषयावर Ph.D प्रदान करण्यात आली.

आमच्या विभागाने या वर्षी 'Introduction of QGIS Open Source Softwear' या विषयावर एक दिवसीय विद्यापीठ स्तरीय कार्यशाळेचे आयोजन दि.१६.०१.२०१९ रोजी करण्यात आले होते या कार्यशाळेचे उद्घाटन डॉ.एन.जी. शिंदे व डॉ.आर.जे. मोहोरकर यांच्या शुभ हस्ते करण्यात आले. या कार्यशाळेस साधन व्यक्ती म्हणून डॉ. सागर माळी, (गोवा विद्यापीठ, गोवा) यांनी मार्गदर्शन केले. या कार्यशाळेस ५० विद्यार्थी व प्राध्यापक सहभागी झाले होते.

या विभागातील बी.ए.भाग ३ च्या विद्यार्थ्यांना पर्यटन स्थळे तसेच भौगोलिक, सामाजिक व ऐतिहासिक माहिती करून देण्यासाठी १४ डिसेंबर २०१८ रोजी सहलीचे आयोजन करण्यात आले होते सहलीत विद्यार्थ्यांनी महाबळेश्वर या प्रेक्षणीय स्थळाला भेट दिली व अहवाल तयार केला.

इंग्रजी विभाग

इंग्रजी विभाग अंतर्गत विद्यार्थ्यांचे वाचन, लेखन व संभाषण कौशल्य वाढविण्यासाठी वेगवेगळे उपक्रम राबविले जातात. यात फौंडेशन फॉर इंग्लिश एथीकल लर्निंग या NGO च्या सहाय्याने Spoken English ची दोन दिवसीय कार्यशाळा घेण्यात आली. Infinity Spoken English Academy चे CEO श्री.प्रशांत पाटील यांना आमंत्रित करण्यात आले होते. बी.ए. भाग

१ व २ च्या ३० विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला. तसेच दुसरी कार्यशाळा Personality Development and Spoken English यावर घेण्यात आली. उर्दु, भूगोल व इंग्रजी विषयाच्या तृतीय वर्षाच्या ४० विद्यार्थ्यांनी याचा लाभ घेतला.

तसेच संगमेश्वर महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य प्रा.डॉ.एन. म्हेत्री यांचे Career Prospects After Arts Graduation या विषयावर व्याख्यान झाले.

याचबरोबर Spelling Bee Contest, Translation Project आणि GK व Literary Quiz याचे ही आयोजन डॉ.ए.एस. खान यांनी केले.

उर्दु विभाग

कु.कमरुनिस्सा मुछाले ही विद्यार्थीनी उर्दु विषयात SET परिक्षा पास झाली. उर्दु विभाग प्रमुख डॉ.एम.ए. चोबदार यांच्या मार्गदर्शनाखाली श्रीमती शगुप्ता सय्यद यांनी Ph.D पदवी संपादन केली.

खादिमाने उर्दु आयोजित अंतरमहाविद्यालयीन स्पर्धेत उर्दु विभागाच्या २२ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. तसेच महाविद्यालय व उर्दु विभागाची अभिमानाची गोष्ट म्हणजे या वर्षी बी.ए. व एम.ए भाग ३ उर्दु विषयात सर्व प्रथम येण्याचा मान कु.शाहीन अ.हमीद अन्सारी या विद्यार्थीनीस मिळाला व सुवर्ण पदक प्राप्त झाले तसेच एम.ए. विभागात सालेहा बेगम अ.कादर शेख या विद्यार्थीनीस एम.ए. व सर्व भाषा विषयात प्रथम येण्याचा मान व सुवर्ण पदक प्राप्त झाले.

उर्दु विभागाच्या वतीने सुवर्ण पदक प्राप्त विद्यार्थ्यांचा सत्कार करण्यात आला.

वाणिज्य विभाग

महाविद्यालयातील वाणिज्य विभागाचे उद्घाटन श्री. अविनाश महागावकर यांच्या हस्ते करण्यात आले. या शैक्षणिक वर्षात कॉमर्स विभागाकडून

१. तामलवाडी येथील कटारे स्पिनींग मिल

२. तेर येथील लामतुरे म्युझियम

३. रांजणी येथील नॅचरल शुगर अँड अलाईड इंडस्ट्रीज

या ठिकाणी इंडस्ट्रीयल व्हिजीट करण्यात आली.

तसेच 'Entrepreneurship Globalization & Modern Management,' या विषयावर सोलापूर विद्यापीठ व सोशल कॉलेज यांच्या संयुक्त विद्यमाने विद्यापीठ स्तरिय एक दिवसीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. यात विविध महाविद्यालयातील १७० विद्यार्थी व शिक्षक सहभागी झाले व २० शोध निबंधाचे सादरीकरण करण्यात आले. आपल्या महाविद्यालयातील बी.कॉम भाग २ चा मुस्ताहिद फारूक व रेहान शेख या विद्यार्थ्यांना प्रथम क्रमांक प्राप्त झाला तर कु.कायनात तीलघर व कु.मिस्बाह जहागीरदार या विद्यार्थीनी प्रथम क्रमांक प्राप्त केला. ए.आर. बुर्ला महिला महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेंडगे यांच्या हस्ते बक्षीस वितरण समारंभ करण्यात आले.

'An Introduction to Entrepreneurship' या विषयावर शोधनिबंध सादरीकरण स्पर्धा घेण्यात आली तसेच 'Skill Development and Career in Banking' या विषयावर विविध तज्ञांची व्याख्याने आयोजित करण्यात आली. त्यामध्ये किर्ती अँकॅडमीचे संचालक श्री.वैद्य तसेच स्टेट बँक ऑफ इंडियाचे निवृत्त अधिकारी श्री.गिरीष चक्रपाणी व नागदेव म्याना यांचा समावेश आहे.

राष्ट्रीय सेवा योजना (NSS)

वृक्षारोपण- १३ कोटी वृक्ष लागवडी कार्यक्रमांतर्गत महाविद्यालयातील २००० स्के फुट जागेवर आम्ही १०० रोपाचे वृक्षारोपण करण्यात आले.

लोकसंख्या रॅली - ११.०७.२०१८ रोजी वालचंद कॉलेज, रोटरी क्लब व फॅमिली प्लॅनिंग असोसिएशन ऑफ इंडिया यांच्या संयुक्त विद्यमाने जागतिक लोकसंख्या दिना निमित्त वालचंद कॉलेज येथे आयोजित केलेल्या रॅली मध्ये १०० विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला.

स्वच्छता मोहिम - दि.१३ ऑगस्ट २०१८ रोजी स्वच्छता अभियान पंधरवडा अंतर्गत स्वच्छता विषयक उपक्रम राबविण्यात आले या उपक्रमाचे उद्घाटन सोलापूर महानगरपालिकेचे स्वच्छता अधिकारी श्री.संजय जोगदंड यांच्या हस्ते करण्यात आले अध्यक्ष स्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल होते. या उपक्रमा अंतर्गत प्राचार्यांनी विद्यार्थ्यांना स्वच्छता विषयी शपथ दिली व मार्गदर्शन केले व संपूर्ण महाविद्यालयाची स्वच्छता करण्यात आली.

अवयवदान जनजागृती - छत्रपती शिवाजी महाराज सर्वोपचार रूग्णालय अश्विनी सहकारी रूग्णालय व फॅमिली प्लॅनिंग ऑफ इंडिया सोलापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने व जागतिक अवयवदान दिनानिमित्त निरनिराळे कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले होते. या कार्यक्रमा अंतर्गत अवयवदान जनजागृती या विषयावर आमच्या महाविद्यालयातील ५ विद्यार्थ्यांनी या विषयावर निबंध लिहीले व ३ विद्यार्थ्यांनी पोस्टर स्पर्धेत तर ३ विद्यार्थ्यांनी वक्तृत्व स्पर्धेत सहभाग नोंदवला. तसेच २९-०८-२०१९ रोजी जवळ जवळ ७० स्वयंसेवकांनी अवयवदान जनजागृती रॅली मध्ये सहभागी झाले होते.

रा.से.यो उद्घाटन - दि.२२-०९-२०१८ रोजी राष्ट्रीय सेवा योजनेचे उद्घाटन डॉ.संतोष राजगुरू यांच्या हस्ते करण्यात आले.

स्वच्छता ही सेवा अंतर्गत स्वच्छता जनजागृती रॅली दि.२७-०८-२०१८ रोजी सोशल महाविद्यालय व सोलापूर विद्यापीठ सोलापूर संयुक्त विद्यमाने स्वच्छता जनजागृती रॅली चे आयोजन करण्यात आले होते. रॅलीचे उद्घाटन महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल यांच्या हस्ते करण्यात आले. रॅलीची सुरुवात सोशल महाविद्यालय-राहुल गांधी झोपडपट्टी-सिन्हील-चौक घिसाड गल्ली-दाजीपेठ-तेलंगी पाच्छा-जेलरोड आशा मार्गाने स्वच्छ सोलापूर साठी घोषणा व संदेश देत रॅलीचे विसर्जन सोशल महाविद्यालयात करण्यात आले. जनजागृती रॅली मध्ये १५० विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

स्वच्छता सेवा पंधरवडा - मा. संचालक राष्ट्रीय सेवा योजना सोलापूर विद्यापीठ सोलापूर आदेश पत्रान्वये दि.१५ सप्टेंबर ते ०२ ऑक्टोबर २०१९ स्वच्छ स्वच्छता ही सेवा पंधरवडा साजरा करण्यात आहे.

म.गांधी जयंती - दि.०२.१०.२०१८ रोजी म.गांधी यांच्या जयंती निमित्त म.गांधी यांच्या प्रतिमेस महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल यांच्या हस्ते पुष्पहार घालून त्यांना अभिवादन करण्यात आले.

रूबेला लसीकरण जनजागृती - महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी महाविद्यालय परिसरातील वस्त्या मध्ये जाऊन रूबेला लसीकरण संबंधी जनजागृती केले व लसीकरणासाठी लहान मुलांना प्रवृत्त करण्यात आले.

महिला शक्ती केंद्र स्थापना - १८ नोव्हेंबर २०१९ रोजी महिला शक्ती केंद्राची स्थापना करण्यात आली या विषयी या वेळी महाविद्यालयातील ज्येष्ठ प्राध्यापक

डॉ.नभा काकडे यांनी विद्यार्थीनींना मार्गदर्शन केले. अध्यक्ष स्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल होते.

म.गांधी व कस्तुरबा गांधी शतकोत्तर सुवर्णजयंती महोत्सव व्याख्यानमाला - म.गांधीजींचे विचार आजही समजोपयोगी आहेत घडणाऱ्या कोणत्याही घटनेकडे व प्रश्नाकडे गांधी विचाराने पाहून मार्ग काढणे शक्य आहे असे प्रतिपादन श्री. उत्पल वनिता बाबुराव यांनी व्यक्त केले. सोशल महाविद्यालयात म.गांधी व कस्तुरबा गांधी शतकोत्तर सुवर्णजयंती महोत्सव समितीच्या व्याख्यानमालेचे ८ वे पुष्प गुंफले.

सरदार वल्लभभाई पटेल जयंती - दि. ३१-१०-२०१८ रोजी सरदार वल्लभभाई पटेल यांच्या जयंती निमित्त सरदार वल्लभभाई पटेल यांच्या प्रतिमेस महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.एम.ए.दलाल यांच्या हस्ते पुष्पहार घालून त्यांना अभिवादन करण्यात आले व राष्ट्रीय एकता दिवस साजरा करण्यात आला या वेळी महाविद्यालयातील ज्येष्ठ प्राध्यापक डॉ.ए.ए. गढवाल यांनी सरदार वल्लभभाई पटेल यांचे देशाच्या स्वातंत्र्यात योगदान या विषयांवर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

ए.पी.जे.अब्दुल कलाम जयंती व वाचन प्रेरणा दिवस - दि.१५-१०-२०१८ रोजी ए.पी.जे. अब्दुल कलाम यांची जयंती वाचन प्रेरणा दिवस म्हणून साजरी करण्यात आला या वेळी ए.पी.जे. अब्दुल कलाम यांच्या प्रतिमेस महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल यांच्या हस्ते पुष्पहार घालून त्यांना अभिवादल करण्यात आले. या वेळी महाविद्यालयातील ज्येष्ठ प्राध्यापक डॉ.इ.जा.तांबोळी यांनी विद्यार्थ्यांना जीवनामध्ये वाचनाचे महत्व सांगून वाचनामुळे जीवन जगण्याचा खरा

अर्थ कळतो या विषयांवर मार्गदर्शन केले या वेळी कार्यक्रम अधिकारी प्रा.डॉ.डी.एस.नारायणकर व प्राध्यापक वृंद उपस्थित होते.

मौलाना अब्दुल कलाम अझाद जयंती - दि.११-११-२०१८ रोजी मौलाना अब्दुल कलाम अझाद यांच्या जयंती निमित्त मौलाना अब्दुल कलाम अझाद यांच्या प्रतिमेस महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल यांच्या हस्ते पुष्पहार घालून त्यांना अभिवादन करण्यात आले. या वेळी महाविद्यालयातील ज्येष्ठ प्राध्यापक डॉ.नभा काकडे यांनी मौलाना अब्दुल कलाम अझाद यांचे देशाच्या स्वतंत्र चळवळीतील योगदान या विषयांवर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. या वेळी कार्यक्रम अधिकारी प्रा.डॉ.डी.एस. नारायणकर व प्राध्यापक वृंद उपस्थित होते.

एड्स दिन रॅली - छत्रपती शिवाजी महाराज सर्वोपचार रूग्णालय अश्विनी सहकारी रूग्णालय व फॅमिली प्लॅनिंग ऑफ इंडिया सोलापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने जागतिक अवयवदान दिनानिमित्त निरनिराळे कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले होते. या कार्यक्रमा अंतर्गत एड्स जनजागृती या विषयावर आमच्या महाविद्यालयातील ५ विद्यार्थीनी या विषयावर निबंध लिहीले व ३ विद्यार्थीनी पोस्टर स्पर्धेत तर ३ विद्यार्थीनी वक्तृत्व स्पर्धेत सहभाग नोंदवला. तसेच ०१-१२-२०१८ रोजी ७० स्वयंसेवक अवयवदान जनजागृती रॅली मध्ये सहभागी झाले होते.

मतदान जनजागृती रॅली - दि.२५-०१-२०१९ रोजी सोलापूर जिल्हाधिकारी कार्यालय मार्फत व सोलापूर विद्यापीठ सोलापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने मतदान जनजागृती या विषयांवर पोस्टर स्पर्धा, मेहंदी स्पर्धा, रांगोळी स्पर्धा, स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले या

स्पर्धेत १०० विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. तसेच दि. २५-०१-२०१९ रोजी आयोजित केलेल्या रॅलीत ७० विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

मुक्कामी शिबीराचा अहवाल - सोलापूर विद्यापीठ
सोलापूर, सोशल महाविद्यालय व एकरूख ग्रामपंचायत यांच्या संयुक्त विद्यमाने मु.पो एकरूख ता.उ. सोलापूर या ठिकाणी राष्ट्रीय सेवा योजनेचे ७ दिवसीय श्रम संस्कार शिबीर १७-०१-२०१९ ते २३-०१-२०१९ दरम्यान नुकतेच संपन्न झाले. शिबीराचे उद्घाटन एकरूख गावचे सरपंच मा.हबीब जमादार यांच्या हस्ते करण्यात आले या वेळी प्रमुख पाहुणे म्हणून मा.अन्वर जहागीरदार उपस्थित होते व्यासपीठावर उपसरपंच मा.शहाजी उडानशिवे व मुख्याध्यापक संजय अनुसे होते. अध्यक्ष स्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.एम.ए.दलाल होते. एकरूख येथील ७ दिवसीय मुक्कामी शिबीरामध्ये महाविद्यालयाचे ७० विद्यार्थी सहभागी झालेले होते. या शिबीरात वृक्षलागवड व वृक्षसंवर्धन काळाची गरज, जलव्यवस्थापनासाठी युवक, स्वच्छभारतासाठी युवक व आरोग्य इ.विविध विषयांवर तज्ञाची व्याख्याने आयोजित करण्यात आली होती. शिबीरातील उपक्रमामध्ये हागणदारी मुक्त गाव आपली व्यवस्थापन, आरोग्य, तपासणी, महीला सबलीकरण, जलसंवर्धन, वृक्षलागवड व स्वच्छता इ. विषयांचा समावेश होता. शिबीर यशस्वी करण्यासाठी सोलापूर विद्यापीठाचे विभागीय समन्वयक व कार्यक्रम अधिकारी डॉ.डी.एस. नारायणकर व डॉ.टी.बी लडाफ यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

राज्यस्तरीय प्रजासत्ताक दिन संचलनासाठी अर्शिद बिराजदार याची निवड - २६ जानेवारी २०१९
शिवाजी पार्क दादर मुंबई येथे होणाऱ्या राज्यस्तरीय

प्रजासत्ताक दिनानिमित्त राष्ट्रीय सेवा योजना स्वयंसेवक संचलन करिता अर्शिद बिराजदार (बी.ए.भाग २) या विद्यार्थ्याची निवड झाली आहे. राष्ट्रीय प्रजासत्ताक दिन संचलन सराव शिबीर दि. २४ नोव्हेंबर ते ५ डिसेंबर दरम्यान नागपूर विद्यापीठ येथे संपन्न झाले. या शिबीरामध्ये सोलापूर विद्यापीठ राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातून अर्शिद बिराजदार यांनी सहभाग नोंदवला होता. या शिबीरातून त्याची निवड करण्यात आली आहे.

सोशल महाविद्यालयाचे राष्ट्रीय सेवा योजनेचे स्वयंसेवक दाऊद कुरेशी याची शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर येथे आयोजित केलेल्या राष्ट्रीय एकता शिबीरासाठी निवड झाली.

१. सोशल महाविद्यालयाचे राष्ट्रीय सेवा योजनेचे स्वयंसेवक असीफ पाटील व नुरअहमद सय्यद यांची सिंधुदुर्ग आयोजित केलेल्या राष्ट्रीय एकता शिबीरा साठी निवड झाली.
२. किलोस्कर अंतरराष्ट्रीय वसुंधरा चित्रपट महोत्सवा निमित्त आयोजित केलेल्या पथनाट्य स्पर्धेत सोशल महाविद्यालयाचे राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी २ क्रमांक पटकवला.
३. किलोस्कर अंतरराष्ट्रीय वसुंधरा चित्रपट महोत्सवा निमित्त आयोजित केलेल्या घोषवाक्य स्पर्धेत सोशल महाविद्यालयाचे राष्ट्रीय सेवा योजनेचे स्वयंसेवक मुस्तफा कुरेशी याने दुसरा क्रमांक पटकवला.

राष्ट्रीय छात्र सेना (NCC)

आमच्या महाविद्यालयात राष्ट्रीय छात्र सेना विभाग कार्यक्षम कार्यरत आहे. या विभागात ५४ विद्यार्थी

सहभागी आहेत त्यामध्ये ३७ मुले व १७ मुलींचा समावेश आहे.

Mah-BN NCC सोलापूर विभागाकडून २४ जून ते ३ जुलै २०१८ पर्यंत सोरेगाव येथे झालेल्या CATC-704 कॅम्पमध्ये ५ कॅडेटसनी सहभाग नोंदविला व या कॅम्प मध्ये Holl Ball स्पर्धेत कॅडेटसनी दुसरा क्रमांक पटकाविला.

3 Mah AIR Sanadron Pune Group Head Quarter तर्फे आयोजित केलेल्या TSC-Camp दि.०४ जुलै ते १३ जुलै २०१८ रोजी झाला JUO भालदार दूनयत अजीम यांनी सहभाग झाला. कॅम्प मध्ये त्याची पुढील कॅम्पसाठी निवड झाली.

2 Mah Girls Battalian NCC Pune Group Head Quarter येथे TSC-Camp दि.१४ जुलै ते २३ जुलै २०१८ झालेल्या कॅम्प मध्ये JUO भालदार दूनयत अजीम यांनी उत्कृष्ट कामगिरी केली.

36 Mah Battalian NCC Pune Group Head Quater येथे आयोजित कॅम्प Combined Annual Training Camp दि. २४ जुलै ते ०२ ऑगस्ट २०१८ दरम्यान झालेल्या कॅम्प मध्ये सहभाग नोंदविला.

Amravati Catc/IGC/Pre Tsc (B) कॅम्प दि.०७ ऑगस्ट ते १६ ऑगस्ट दरम्यान झालेल्या कॅम्प मध्ये JUO भालदार दूनयत अजीम सहभाग नोंदविला.

Ek Bharat Shresth Bharat Camp II Nashik येथे कॅम्प दि. २३ डिसेंबर २०१८ ते ०३ जानेवारी २०१९ दरम्यान झालेल्या कॅम्प मध्ये SUO डोका महमद जैद आणि JUO भालदार दूनयत अजीम सहभाग नोंदविला. तसेच SUO डोका महमद जैद यास Silver Medal प्राप्त झाले.

आमच्या महाविद्यालयातील एन.सी.सी. युनिट मधील विद्यार्थ्यांनी स्वच्छ भारत अभियान, Adis Day रॅली Voter Day रॅली, व इतर ठिकाणी NCC Volunteeris म्हणून काम केले.

क्रिडा विभाग

सिनियर कॉलेज विभाग

महाविद्यालयातील अनेक खेळाडूंनी प्रतिवर्षी प्रमाणे याही वर्षी सोलापूर विद्यापीठा अंतर्गत घेण्यात आलेल्या विविध स्पर्धा मध्ये केवळ सहभागच नोंदविला नाही तर घवघवीत यश प्राप्त केले आहे.

Hocky :

आमच्या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी हॉकी या क्रिडा प्रकारात १४ वर्षांपासून सतत विद्यापीठाची चॅम्पीयनशीप मिळवली आहे. यात ५ खेळाडू विद्यापीठाच्या कोर्चींग कॅम्पसाठी निवड झाली. या मधील ४ विद्यार्थी मोहसिन मुल्ला, अबुसलीम शेख, जुनेद पिरजादे व Musaddique Shaikh यांची All India West Zone Inter University Championship, Gwalior साठी निवड झाली.

Volley Ball :

आमच्या महाविद्यालयाने व्हॉली बॉल या क्रिडा प्रकाराम ४ वेळा चॅम्पीयनशीप मिळवली या वर्षी व्हॉली बॉल टिम Solapur University Inter Collegiate Volley Ball Championship मध्ये Runner up राहिली. Mr. Abrar Shaikh यांची All India West Zone Inter University Championship Kaipur व Maharashtra Krida Mahotasav Mumbai निवड झाली.

Foot Ball :

आमच्या महाविद्यालयाने Solapur University Inter Collegiate Championship मध्ये तिसरा क्रमांक पटकाविला महाविद्यालयाचे ३ खेळाडूंची विद्यापीठ कॅम्पसाठी निवड झाली. Mr. Yahiya Killedar यांची All India West Zone Inter University Foot Ball Champinship मुंबई साठी निवड झाली.

Basket Ball :

आमच्या महाविद्यालयाने Solapur University Inter Collegiate Basket Ball Championship मध्ये सेमी फायनल मध्ये गेली. Mr.Fayyaz Ahmed यांची All India West Zone Inter University Basket Ball Champinship Udaipur साठी निवड झाली तसेच महाराष्ट्र क्रिडा महोत्सव मुंबई मध्ये ही निवड झाली.

Best Physique ans Weight Lifting :

Mr. Suhil Qazi यांनी Solapur University Best Physique ८१ ते ८५ किलो वजनी गटात प्रथम क्रमांक पटकाविला व Mr.Shahzeb Shaikh यांनी ५५ ते ६० किलो वजनी गटात तृतीय क्रमांक पटकाविला. Mr Suhail Qazi यांची Solapur University Best Physique Team for All India Inter University Championship, Kannur साठी निवड झाली.

ज्युनिअर कॉलेज विभाग

Hocky :

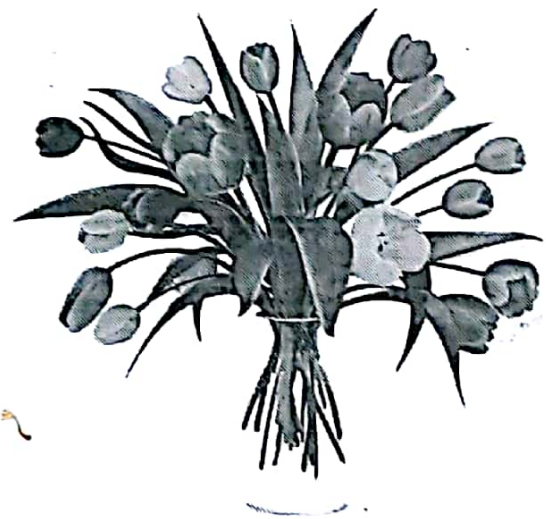
आमच्या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी हॉकी या क्रिडी प्रकारात १९ वर्षा खालील Solapur District

Collegiate Hockey Championship मध्ये Runner up झाले व अल्ताफ शेख व रेहान मुल्ला यांची Pune Division Selection at Solapur साठी निवड झाली.

Shooting Ball :

आमच्या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी शूटींग बॉल या क्रिडा प्रकारात १९ वर्षा खालील Solapur District Collegiate Foot Ball Championship मध्ये सेमिफायनल विजेते झाले व इब्राहिम शेख व अरफात शेख यांची Pune Division Selection at Ahmednager साठी निवड झाली.

अरफात शेख, इब्राहिम शेख व रेहान मुल्ला यांची १७ वर्षा खालील District Football League at Solapur.

College Committee

1. IQAC/ NAAC Steering Committee :

Dr J. K. Mulla (Convener)
Dr. A. S. Khan
Dr. M. A. Chobdar
Dr. S. A. Rajguru
Dr. N. A. Kakade
Dr. D. S. Narayankar
Dr. A. A. Gadwal

2. Examination Committee

Prof. S. Q. Shaikh (Convener)
Dr. N. A. Kakade
Dr. M. A. Chobdar
Dr. T. B. Ladaf

3. N.S.S Committee

Dr. D. S. Narayankar (P.O.)
Dr. T. B. Ladaf (P.O.)
Dr. N. A. Kakade
Dr. A. A. Gadwal

4. N.C.C. Committee

Dr. G.N. Shaikh (Convener)

5. Urdu Bazam-E-Adab

Dr. M. A. Chobdar (Convener)
Dr. G. N. Shaikh
Dr. Nikhat

6. Literary Association

Dr. I. J. Tamboli (Convener)
Dr. M. A. Chobdar
Mrs. R. Mirza

7. Geography Club

Dr. I.S. Patel (Convener)
Dr. S.A. Rajguru
Dr. D.S. Narayankar

8. Social Science Association

Dr. N.A. Kakade (Convener)
Dr. A.A. Gadwal

9. Commerce Club

Dr. J.K. Mulla (Convener)
Dr. T.B. Ladaf

10. Magazine Committee

Dr. S. A. Rajguru (Convener)
Dr. N. A. Kakade
Dr. G. N. Shaikh
Dr. J. K. Mulla
Dr. A. S. Khan
Dr. G. N. Shaikh
Dr. D. S. Narayankar

11. Discipline Committee

Dr. M. K. Shaikh (Convener)
Dr. G. N. Shaikh
Mr. S.Q. Shaikh
Dr. I. S. Patel
Dr. A. S. Khan

12. Library Committee

Dr. A. A. Gadwal (Convener)
Dr. J. K. Mulla
Dr. N. A. Kakade
Dr. D. S. Narayankar
Dr. G. N. Shaikh

Dr. I. J. Tamboli (Convener)
Dr. M. A. Chobdar
Dr. J. K. Mulla
Dr. A. S. Khan

Dr. A. A. Gadwal (Convener)
Dr. I. J. Tamboli
Dr. M. A. Chobdar
Dr. N. A. Kakade

Dr. A. A. Gadwal (Convener)
Dr. J. K. Mulla
Dr. G. N. Shaikh
Dr. M. K. Shaikh

Dr. N. A. Kakade (Convener)
Dr. A. A. Gadwal

Dr. A. A. Gadwal (Convener)
Dr. N. A. Kakade
Dr. M. A. Chobdar
Dr. J. K. Mulla
Dr. D. S. Narayankar

Mr. S. Q. Shaikh (Convener)
Dr. A. S. Khan
Dr. A. A. Gadwal

Dr. M. K. Shaikh (Convener)
Dr. N. A. Kakade
Dr. D. S. Narayankar

Dr. I. J. Tamboli (Convener)
Dr. J. K. Mulla

Dr. I. S. Patel (Convener)
Dr. J. K. Mulla
Dr. S. A. Rajguru

Dr. N. A. Kakade (Convener)
Dr. A. A. Gadwal

Dr. D. S. Narayankar (Convener)
Dr. T. B. Ladaf
Dr. M. A. Chobdar
Dr. A. S. Khan

Dr. I. J. Tamboli (Convener)
Dr. M. A. Chobdar
Dr. J. K. Mulla

Dr. A. A. Gadwal (Convener)
Dr. S. A. Rajguru
Dr. J. K. Mulla
Dr. M. K. Shaikh

Dr. A. A. Gadwal (Convener)
Dr. S. A. Rajguru

27. Admission Committee

Dr. I. S. Patel (Convener)
Dr. S. Q. Shaikh
Dr. G. N. Shaikh
Dr. J. K. Mulla
Dr. A. A. Gadwal

28. Prospectus Committee

Dr. A.A. Gadwal (Convener)

29. English Literary Association

Dr. A. S. Khan (Convener)
Mr. S. Q. Shaikh

30. UGC Committee

Dr. S. A. Rajguru (Convener)
Dr. J. K. Mulla
Dr. T. B. Ladaf
Dr. D. S. Narayankar

31. Parent - Teacher Committee

Dr. I. S. Patel (Convener)
Dr. J. K. Mulla
Dr. T. B. Ladaf

32. Allumini committee

Dr. I. J. Tamboli (Convener)
Dr. J. K. Mulla
Dr. S. A. Rajguru

33. API Committee

Dr. J. K. Mulla (Convener)
Dr. S. A. Rajguru
Dr. A. A. Gadwal

34. Placement Cell

Dr. J. K. Mulla (Convener)
Dr. S. A. Rajguru
Dr. I. S. Patel

35. Anti Raging Committee

Dr. N. A. Kakade (Convener)
Dr. A. S. Khan
Dr. D. S. Narayankar

36. Planning Board Committee

Dr. I. S. Patel (Convener)
Dr. J. K. Mulla
Dr. S. A. Rajguru
Dr. N. A. Kakade

37. Development Fund Utilization Committee

Dr. J. K. Mulla (Convener)
Dr. D. S. Narayankar
Dr. A. S. Kkan
Dr. A. A. Gadwal

38. Poor Boyes Fund Disbursement Committee

Dr. J. K. Mulla (Convener)
Mr. S. Q. Shaikh
Dr. S. A. Rajguru
Dr. T. B. Ladaf

39. Special Cell

Dr. S. A. Rajguru (Convener)
Dr. D. S. Narayankar
Dr. N. A. Kakade

40. Purchase Committee

Dr. J. K. Mulla (Convener)
Dr. N. A. Kakade
Dr. A. A. Gadwal

41. Competitive Exam Cell

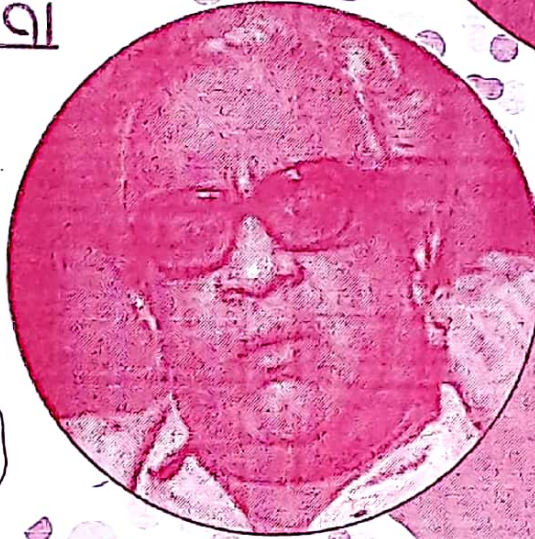
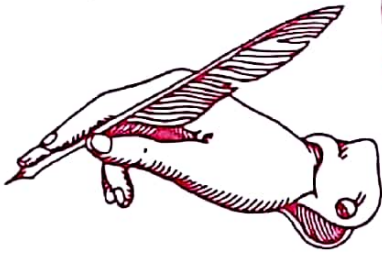
Dr. A. A. Gadwal (Convener)
Dr. M. A. Chobdar
Dr. J. K. Mulla

Message
2018-19

मराठी विभाग

भंडारण पुष्पावा

मुंबई मराठ्यांची..
महाराष्ट्र आमचा!
शेवरायांना अभिवादन करतो
आम्ही महाराष्ट्रीय सर्वे
"मी मराठी आहे असे सांगूण"
कारण गर्व आहे आम्हाला
आमच्या मराठी होण्याचा !..

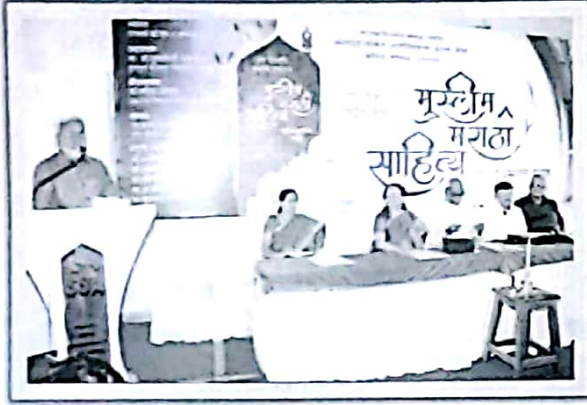
-शिरोडकरांची अक्षता

मराठी

जैसे पुस्त्यांमाजि पुष्प मीगारी ।
की परिमळांमाजि कस्तुरी ।
भासामाजि साजिरी । मराठी

एक दिवसीय राष्ट्रीय चर्चासत्रात मुस्लीम मराठी साहित्य एक वाङ्मयीन प्रवाह

राष्ट्रीय चर्चासत्रात स्वागत व प्रास्ताविक करताना
प्राचार्य डॉ.एम.ए.दलाल, कुलगुरु डॉ.मृणालिनी फडणवीस

राष्ट्रीय चर्चासत्रात प्रास्ताविक व मनोगत व्यक्त करताना
प्रा.डॉ.इ.जा.तांबोळी, प्रा.डॉ.एम.ए.दलाल,
कुलगुरु डॉ.मृणालिनी फडणवीस

राष्ट्रीय चर्चासत्रात उद्घाटन करताना कुलगुरु डॉ.मृणालिनी
फडणवीस, प्राचार्य डॉ.एम.ए.दलाल, डॉ.मनोहर जाधव

राष्ट्रीय चर्चासत्रात मुस्लीम मराठी साहित्य एक वाङ्मयीन
प्रवाह या ग्रंथाचे प्रकाशन करताना मान्यवर

राष्ट्रीय चर्चासत्रात शोधनिबंधक सादर करताना
प्रा.डॉ.सौ. पेंडकर

राष्ट्रीय चर्चासत्रात शोधनिबंध सादर करताना डॉ.राजकुमार राठोड,
डॉ.देविदास गायकवाड, प्रा.डॉ.एम.ए.दलाल, प्रा.डॉ.महेंद्र कदम

जीवन क्रीडांगण ?

* ललित

इश्टियाक पीरजादे

S.Y.B.A

जीवन आणि क्रीडांगण या दोन्ही शब्दाचा अर्थ ठाऊक नव्हता. असे ते रम्य ते बालपण आता संपले आहे. पण तेव्हा जीवनाचे मी अक्षरशः क्रीडांगण करून टाकले होते. खेळणे आणि उनाडक्या करणे याखेरीज मी काहीही करीत नसे. (वाचनाचा नाद हा त्यावेळी उनाडक्यातच जमा होता.) सायकलचे रिकामे लोखंडी चाक घेऊन ती फिरवीत गावभर हिंडण्यात तेव्हा ब्रह्मानंद वाटे. अशा वेळी संबंध गावचे आम्ही क्रीडांगण करून टाकीत असू. गोठ्या, लगोऱ्या, हुतूतू, झाडावरचे खेळ, मल्लखांब (थोडीशी तालीमसुध्दा) हे सगळे खेळ बाद होत गेले. विटीदांडू खेळताना विट्टी डोक्याजवळच्या भागाला लागून मोठ्या खोका पडल्या दर वेळी डोळा वाचल्याबद्दल आई देवाची आभार मानी आणि मला शिव्या घाली तेव्हापासून विटीदांडू संपलाच ! मल्लखांबाला घट्ट धरून ठेवायचे असतात, हे एकदा विसरलोच आणि खाली आपटून तोड फुटलं तेव्हापासून तोही नाद सुटला. हुतूतू बऱ्यापैकी खेळता येत होते आणि मी टीममधल्या अंपर म्हणून प्रसिध्द होते. पण या खेळात अंगात बरीच रग लागते. ती नसल्यामुळे मी माघार घेतली.

पुढच्या शाळकरी वयात क्रिकेट खेळून पाहिले पण समोरून भरधाव येणारा चेंडू पाहिल्यावर माझी ही जलद हालचाल सुरू होई. एक-दोनदा चेंडूने नडगीवर निर्दयी हल्ला केल्यामुळे क्रिकेटची फारच दहशत बसली. या परदेशी खेळावर ताबडतोब

बहिष्कार घातला. पुढे खेळ हा प्रकार जवळ-जवळ संपलाच. हल्ली क्रीडांगणाशी फारसा संबंध येत नाही. क्रिकेटची नभोवाणीवरील धावती टीका ऐकून जे काही तात्पुरते स्फुरण येते तेवढेच एरवी सगळे बैठे कामच आहे, पण जीवन हा एक खेळ आहे आणि आपण त्यातले भिडू आहोत ही कल्पना मनाला बरी वाटते. आताशा बराचसा खेळ नेहमीच्या दिनक्रमात पोटापाण्याच्या उद्योगात आणि किंचितशा लिहिण्या वाचण्यात जातो. उरलेल्या वेळात मित्रमंडळीच्या घोळक्यात बसून गप्पां ठोकणे आवडते. या गप्पाची गोडी काय अवीट आहे. गप्पा हा एक बैठा खेळच आहे, असे मला मधून मधून वाटते हाही खेळ कुशलतेने खेळावा लागतो. काही वेळेस तो नीरस होतो. या खेळातही कधी कधी हिरो होण्याचे भाग्य लाभते, मनाला व्यायाम वगैरे होतो. धडपडीचे आयुष्य जगायला हरूप येतो. एकूण आनंदीआनंद असतो. कुठलातरी अनामिक सल मनाला बेचैन करीत असते, तो नाहीसा होतो.

आयुष्य असे साधेसुधेच असावे असे मला वाटते. ते आपले आनंदाने जगावे. पेलतील एवढ्याच माफक महत्वाकांक्षा असाव्यात. वेड्यासारखे एखाद्या

गोष्टीच्या मागे लागणे समजते. पण जमत नाही. ते फार मोठ्या दुः खालाही कारणीभूत होते. त्यापेक्षा विवेकी क्रिया आपुली पालटावी हे बरे वाटते. समाजकार्याची हौस, थोडीशी कलेची अपासना, चार-दोन जवळचे मित्र भरपूर गप्पागोष्टी आणि आनंद दुःखाचा सोशीकपणे स्वीकार बस्स ! आयुष्य सरळ व साधे असावे. असे जीवन जगण्यासाठी लागणारा आनंद गप्पागोष्टीच्या खेळातून मिळतो. माफक महत्वाकांक्षा असली म्हणजे हा खेळ जमतो, ही छान त्या दृष्टीने जीवन हे क्रिडांगणच आहे ओ कुणी म्हटले तरी चालले. क्रिडांगणाऐवजी गप्पांगण हा शब्द कुणी सुचविला तरी आपली हरकत नाही.

क्रिडांगणावर आल्यावर माणसाच्या अंगी खिलाडूपणा येतो निदान यावा असे म्हणतात. या नित्याच्या जीवनात ही गप्पा-गोष्टीत तुम्ही रमला तरी हा खिलाडूपणा येण्यासारखा आहे. या खेळात दोन घावे, दोन घ्यावे लागतात. येथे ही कधी-कधी जखमा होतात कधी पराभव पत्कारावा लागतो, पण खेळाडूंची आनंदी वृत्ती कायम असेल तर याचाही आनंद लुटता येतो. समबळ प्रतिस्पर्धी असेल तर या खेळात ही ईर्ष्या निर्माण होते ! आयुष्याचा वेळ निरनिराळ्या पध्दतीने खेळता येतो. ज्याला ती रीत बरी वाटेल मी ती त्याने घ्यावी. मला आपली ही पध्दत बरी वाटते. खेळाडूने आपले खेळत राहावे. खेळण्याचे सुख घ्यावे.

तमाशा - एकांकिका

* एकांकिका

इम्रान शेख

S.Y.B.A

निवेदक : स्त्री एक आदीशक्ती, महाशक्ती विश्वासाची जननी, प्राचीन भारतीय सांस्कृतिची आद्यदेवता, अखंड मायेच्या सागराने हळहळणे, कुळकळणे, ताफडणे, लबडणे, अशा कित्येक भावनांनी ओतप्रोत असलेले तिचे मन अफाट सामर्थ्य असल्याचा न्यूनगंड बाळगणारे पुरुषी मन जेव्हा तोडतं, तेव्हा त्या स्त्रीमनाला होणाऱ्या यातना आणि त्यातून निर्माण होणार विनाशकारी भविष्य, आज नाट्य रसीकां समोर परिवर्तनदायी ठेवण्याचा आमचा हा छोटासा प्रयत्न

(पडदा उघडतो, प्रकाश झोतात एक नारी, अत्यंत रूपवान परंतु अंगावरती साडी फाटलेली, केस विस्कटलेली, हातात तान्ह लेकरू ते मोठ्यात रडतंय, अनवाणी पायांनी धावतेय मागून सभ्य उच्च-माध्यम वर्गीय स्त्री-पुरुष दगड, शेण, झाडू, काठ्या, घेऊन मोठा कालवा करत येत आहेत.)

घोळवण्यातील लोक : अरे पकडा रे, पकडा त्या अवद सिनीला पकडा त्या मेलीला पकडा, पकडा, मारा, (धावणारी अबूला स्त्री दुसऱ्या दारातून मंचा वरून आत जाते. मागोमाग संपूर्ण घोळकाही आत जातो. दुसऱ्या दारातून मंचावर फक्त स्त्री एकटीच येते. बाळाच्या तोंडावर घट्ट हात ठेवते आणि ओडीसा पाहुन लपून बसते. त्या मागोमाग संपूर्ण घोळका नव्याने येतो.)

पाटील : पाटलीन बाई ही औदसा जिती नाय राहीली पाहिजे. हिनेच आपल्यात दुरावा आणलाय.

पाटलीन बाई : व्होय मालक, हिने तर पाक येडं करून सोडल होत बघा तुम्हांसनी आजून कोणा बाईला बघायला लागू नयेत बाबा असल दीस वाईट बाई मेलीच पाहिजे बघा पाटील.

गावकरी - १ : दहा-बारा गांव सारी नासवून आलीया बघा

तरी मरी आई आपल्या गावात हिला गाडूतच आज.

गावकरीन - १: वेश्यांन कुठली ? हिला आधीच ओळखायला पाहिजे होतं. कशाला आसली पिडा या देव-धर्माच्या गावात.

पाटील : आर नुस्त बोलून कंस चालायंच देवान आपल्याला पुण्याचं काम दिलय चला हुडका बिनबापाच्या रांडला नि तिच्या तान्हा बिनबाच्या कारटीला अन् दोघी सनी मी दिसल्या गणीस ठार करा पुढचं मी बघतो निघा सारे.

घोळका : होय-होय चला रे, चला गं हुडका तिला. (सर्व घोळका हुडकत-हुडकत मंचावरून निघून जातो. अंधाऱ्या मंचावर प्रकाश झोत, घाबरून रडवल्या झालेल्या त्या दुर्दैवी स्त्रीकडे पडतो. तिचं नाव असतं दामीनी बाई)

दामीनीबाई : काय बघताय काय असं माझ्याकडं माझा इतिहास, कळलाय नव्ह तुम्हासनी या साऱ्या सज्जनांच्या बोलण्यातून एका वेश्याकडं सारं जग जंस बघत तंसच बघताय ना सारे माझ्याकड.

शेवटी वेश्यांन ना मी ! माझा देह म्हणजे खेळण साऱ्या जगांच. कोणीही यांव आणि त्याच्याशी खेळून जाव. काय मानसिकता झालीय त्या भारतीयांची जिथं पूजतात लक्ष्मीला, वाचतात, सरस्वतीला, जिथं लागते बहीन राखीला लागते, आई भाकरीला लागते, आजी गोष्टीनी, असो तुम्हाला काय कळणार एका वेश्यानीच मन, पण थोडा माझाही आता इतिहास पहा.

(पडद्यावर पूर्ण अंधार पसरतो. एक सरकारी कार्यालय जिथ जन्म-मृत्युची नोंद केली जाते. त्या ठिकाणी एक मध्यवर्गीय तरुणी साध्या पोशाखात आपल्या पाच-सही महिन्याच्या बाळाला घेऊन येते. बाळ रडत असतं)

साहेब : ओ आई शांत करा त्याला नायतर बघा

बाई : नाय हो सायब, तुम्हीच तर काल याला दाखवायला घेऊन या म्हणाला ना म्हणूनच तर आणलंय यांच सरकारी दफ्तरात नाव नोंदवा

साहेब : बरं-बरं बसा. काय नाव ठेवलय बाळांच !

बाई : दामीनी

साहेब : दामीनी, म्हणजे, पोरगी आहे तर, काय नागीण बनवायचं वाटतय हिला. बापाचं नाव सांगा.

बाई : कुणाच्या ?

साहेब : नाव कुणावं नोंदवतोय तिच्या अन् त्याला बोलवा

बाई : काय ? बाप ?

साहेब : व्होय बापंच, आहे ना तो.

बाई : होय, साहेब, मी जाते आणि अगोदर त्यांना घेऊनच येते.

(बाई उठते आणि डोळ्याला पदर लावून निघते, मंचावर अंधार पसरतो. पळत ती डोळ्यांना पदर लावून मुस्मुसणारी बाई प्रकाश झोतात दिसते.)

बाई : पोरी कुठून आणू मी तुला बाप. आगत्या अमावास्याच्या रात्री चार-पाच जणांनी आणि विझवची माझी अब्रुची पणती. माणस नव्हतेच गंते सैतानाहुन कुर होते जीव तेवढा वाचला नशिबवान. पण त्या नालायक घटनेचे प्रतिक म्हणून पोरी ती पोटाशी राहिली. मी तुला माझ्या पायावर उभी करणार तुला जे आवडल ते तुला करून देणार फक्त तुला मुझ्या पायावर उभी करणार. (पुन्हा मंचावर अंधार पडतो. अप्सरा आली या लावणीच फक्त संगीत तेही हळूवार आवाजात)

निवेदक : दामीनीबाई, जणू एखादी धुरंदर बारातची अप्सरा, तिचा गौरवणीचे हरा, रसाळ-गुलाबी ओठ सडपातळ देह आणि गोऱ्यापान कमरेचा नाजूकसा तुमका रसिक वर्गाला घायाळ केल्याशिवाय राहत नाही. पाहूनच, अनुभवा.

(मंचावर फक्त एकच प्रकाश झोतात. त्यासाठी तयार असणारी लावण्यवती दिसते. संगीताचा आवाज वाढतो. 'अप्सरा आली' या वगावर बहरदार नृत्यांगना, नाट्या, पेटीवाला, ढोलकीवाला, दोन सहन नृत्यांगणा इ. व उजव्या भागावर मिशा पिळणारा पाटील आणि गावळी मडळी जोशात पैसे उधळताना, लावणी संपताच मंचावर पुन्हा अंधार पसरतो.)

(मंचावर मुख्य नृत्यांगण आरशात पाहून आपले अलंकार काढत असते. सोबत नाच्या व दोन सहनृत्यांगनासुद्धा असतात.)

आंग आंग दामीने काय केलंस गं हं आज ! ही आंग बाहेर जाऊन बघ पैशाया पाऊसं पडलाय पाऊस ! हे घे काजळ लाव. नजर न लागो गं बाई तुला कुणाची.

(नाच्या दामीनीला काजळ लावतो.)

दामीनीबाई : आंग मावशे मला कुणाची नजर लागणार हाय. उलट यांच नजरेन मी कित्येकांच्या नजरा घायाळ करते.

मावशी : होय, होय, होय, होय, अंग अगदी खंर हाय बघ म्हणून तर असा पाऊस पडतो, बघ.

नृत्यांगना : १(वासंती) : होय दामीनीबाई तुमच्यात जादूच हास बघा. म्हणजी काय तुमची कंबर दुमकते. काय ते नागमोडी चालंग अबबब अजबंच ते सारं.

मावशी : अबबब काय अबबब वासंते SSS, आंग नजर बिनट लावती का काय माच्या पोरीला (टाळ्या वाजवत.)

दामीनीबाई : आंग तंस नाय मावशे, ती माझे तारीफच करतेय. तू मघाशी पैशाच्या पावसान कौतिक केलं तंस हिन त्या पावसासाठी जमलेल्या काळ्या ढगांच्या कौतिकच केलं.

नृत्यांगना - २ (बकुळाबाई) : पण दामीनीबाई तुमच्या आंगच्या या साऱ्या कलेच नेमक गुपित काय,

बकुळे-बकुळे तुला घालू का एक बुकळी आंग ते सांगायच नसतं कुणासाठी ते देवाच. जा तुझ्या त्या खोलीत.

दामीनीबाई : गप्प ग मावशे आपलीच माणसे हायत नव्हं. ही ऐका ग दोघी पण मला लहाणपनापासूनच नाचण्याची अफलातून आवड होती. घरात टी.व्ही नव्हता. पण मी रेडिओच्या डबड्यावर गाणी लागली की मी नाचायचे. तिन मला नाचायला आवडत म्हणून घरचा बाजार सोडून घुंगरं आणून दिली. आणि तो माहिती आम्ही मागून आणलेल खाण्यावर घालवला. तवापासून ही झुंगार

माझा देव आणि कला-नाचगाण त्याची पूजा बनल्यात बघ माझ्यासाठी हे सार फक्त त्या माता माझ्यामुळे झालं. आज ती असायचा हवी होती.

बकुळाबाई : अन तुमचा बाप काय करायचा.

मावशी : बकुळे SSS, मुडदे निघ की आता काय सान्सर घरादारीचीच माहिती काढती का काय म्हशे.

(तेवढ्यात कडाचा मालक रावसाहेब धावत धापा टाकत येतो.)

रावसाहेब : दामीने, मावशे, वासंते चला आवरा-आवरा लवकरात लवकर बिस्त तरा बांधा आपल्याला निघायला हवं लवकरात लवकर.

दामीनीबाई : पण झाल काय रावसाहेब ? आज आपण ह्या गावात आलो. पाटीलाच ताल झाला आणि आता लगेच निघायच.

रावसाहेब : का निघायचं हे सांग. यासारख नाही. ये चला रे आवरा सारा.

मावशी : आव रावसाहेब कशापाय हा दूपटितपण करताया आंव बाहेर बघा ना, जरा पाऊस पडलास पैशाचा राहु याली आणखी एक-दोन दिसं.

वासंती : आस किती ? दिवस हिंडणार हास आपण रावसाहेब दररोज नव गाव ही तर नेहमीच पिडा.

बकुळा : काल-परवा पण तुम्ही आसंच केल घाई-घाईत आवरायचा सांगितलं पण तवा त्यांच कारण नाय सांगितलं.

मावशी : आंग ये खुळे काय आसणार कारण हे काय तरी असणार म्हणून सांगितल नसणार येडे.

रावसाहेब : ते संगळ जाऊ द्या, आता निघायची तयारी करा. चल ग दामीने आवर.

दामीनीबाई : नाही रावसाहेब आता नाही. अंस किती दिस आपण वळायंच. रणभूमी वरही आपणी जश टाकून दाखवू या साऱ्यांना रंग भूमीप्रमाणे. आम्ही कलाकारानी आहोत हा तमाशाचकड आहे. वेश्याचे स्थान नव्हे. रावसाहेब आज पळायचं नाही त्यांना पळवायचं.

रावसाहेब : नाही दागीने त्यांची लय तांकद असणार. त्यांच्या गावात. इयच या साऱ्यांशी लढत शक्य नाही.

दामीनीबाई : आज ना उद्या कोणाशी तरी लढायच आहे. मगं आजच लढू. जिकणार या इच्छेनेच तेही लढू. पण आता पळायचं नाही. आज पळालो तर आयुष्यभर पळपूटे कला कार म्हणून गणले जाऊ. पण आज लढलो तर रणभूमीवरचे कलाकार ठरू. मग कोणा हिज ड्याची हिंमत होणार नाही कोणा कलाकारावर नजर टाकण्याची.

मावशी : होय रावसाहेब होय. ग्यावी लय आता पतूर ऐकून घेतलंय त्या मेल्याचं आज चढुयाच.

वासंती-बकुळा : होय रावसाहेब आज लढायचंच.

(मंचावर पुन्हा अंधार पसरतो. पाटील आणि पाटलाची दहा-बारा माणसं काठ्या घेऊन येतात.)-

पाटील : रावसाहेब ओ रावसाहेब आहो कुंठ आहे आमची बिरयाणी-दामीनीबाई द्या लवकर खाऊद्या. घटी पाटलीबाई वाट बघ त्यात आमची.

रावसाहेब : पाटील, आम्ही कलाकार लोक, आल्या वाट निघा नाहीतर तुमच्यासाठी शेवटचा काळ ठरू.

पाटील : अस्सं. तरीच म्हणलं मगाशी माझी माणस मारून माधारी पाटवली नव्ह त्याचीच गुर्मी दिसतेच ये गड्यांनो धरा त्याला अन् हाणा मरोस्तोब ?

रावसाहेब : ये शिरण्या, गाईद्या, लक्ष्या निघा बाहेर.

(दोन्ही गटात बेमूलूपणे झगडा होतो. रक्त सांडते. रावसाहेबाला पकडले जाते. मंचावरून दामीनी, वासंती व बकुळा पळत-पळत जातात. मागो माग पाटील व इत्यादी दोन-तीन माणसही पुन्हा मंचावर येऊन दामीनीबाई पडते. मागून माणसे येतात. राव साहेबालाही पकडून तेथेच ठेवलेले असते.)

पाटील : आता कुठ शिकार तावडीत घावली. पण लय तानल, दामीनीबाई

दामीनीबाई (हातात सूरी घेऊन) : खबरदार पाटला पुंढ येतील-बिशील तर इयंच ठार

पाटील : आहो काय दामीनीबाई मस्करी करता का काय

यांत तर सफरचंद बी कापायचं न्हायं तुमच्यात अन्न हा पाटील कापणार तुम्ही -

(तेवढ्यात अचानक मागून एक माणूस दामीनीबाईचा हात धरतो. आणि चाकू फेकून देतो. दोघ-तिघ जन दामीनीच हात पाय धरतात. पाटील कपडे काढत तिच्याकडे येतो. दामीनीबाई ओरडत-रडत असते. मंचावरचा प्रकाश विझतो व तो फळत रावसाहेबांवर पडतो. बदिस्त रावसाहेब शिव्या याचा मारा करत पाटत्याला ओरडत असतात.)

दामीनीबाई : अरे नराधमा सोड-सोड, तुला तुझ्या आईची, बहीणीची शपथ, सोड नालायका मी तुझी बहीनच आहे. सोड SSS आई

रावसाहेब : अरे दहा बापाच्या पाटला कुऱ्या दम असेल तर एकटा लुटून दाखव तिची अबू एकटा दोन हात कट माझ्याशी. बेरारमा इयच गाडतो बेतुला दामीने SSS

(मंचावर सर्वत्र अंधार पसरतो. अंधारात एक स्त्री रडत असते. हळूवार प्रकाश सर्वत्र पसरतो. एका कोपऱ्यात दाण्यात बांधलेला रावसाहेब तर मध्यभागी साडी-चोळी फाटलेली रडणारी, गुडघ्यात डोकं खूपसलली. दामीनी मावशी, दोन सहनर्तिकी धावत येतात. वासंती रावसाहेबाला सोडवायला जाते. बकुळा दामीनीच्या अंगावर शाल पांघरते.)

मावशी : आग, आंग माझी पोट, दामीने SSS मुडदा बसवला त्या हिजड्याची नासक्यांसनी नरकतबी जागा नाय मिळणार बघ.

रावसाहेब : मी म्हटलं होतं. आपला निभाव न्हाय लगायचा, निघूया म्हणून ऐकल नाही तुम्ही. लढायला चला, लढूया, लढाई हरल्यावर काय याचं कोणीच नव्हतं.

वासंती : आता बास झांल, नको हा तमाशा आज दामीने कामातन गेली. उद्या बकुळी मी अजून कोणी दुसरी जाणार.

रावसाहेब : अंग असा कसा जाऊ द्या. यावर घरादराची पोट भागत्यात आपल्या अन् लोककला टिकूनही राहते

झालं गेलं सारं विसरून जाऊया. थोड दिवस आपल्या गावाला राहून येऊया आणि नव्याने फड बसवूया.

दामीनीबाई : नाही रावसाहेब, इथून पुढं मी नाचणार नाही. मी दहा जणांची झालीया. मी बाटली गेलीया. रंग भूमीवर रसिक समजून नराधम्या समोर कलाकारांनी कलेच सादीकरण करायचं आणि ज्यानंतर त्या नराधमांच्या वासनापूर्तीसाठी त्यांच्याखाली निजायच हाच असतो. का तमाशा ? माझ्यामुळं तुमच्या कडाला गालबोट नको. अब्रुची पणती विझलेली मी जाते, गावो गावी हिंडते. वेळ पडल्यास एक वेश्यीन बनून राहते. पण माझ्याच्यानं नाही नांदवता येणार एक कलाकार आणि वेश्यीन एकाच देहात जा तुम्ही तुमच्या मागनि मी जाते वाट दिसेल. तिथे तोड दाखवायचा जगाच नाही राहिली आज मला जा तुम्ही ना (रंगभूमीवर नव्याने अंधार पसरतो. केविलावान रडवेल, आयुष्याच वादूळ झाल असं संगीत वाजत आणि नव्या प्रकाशात त्याच फाटक्या कपड्यात, काट कथात साडीचीनी चोळीचे वस्त्रे असणारी रडवलेला चेहऱ्याचर दामीनीबाई आपल्या तान्हा पोरीच्या तोंडाला हात लावून बसलेली असते.)

दामीनीबाई : बघितला का मंडळी हा होता माझा खरा इतिहास. चांगली कलाकारीण. मी मला लुटून हे त्याचं फळ ठेवल काही नराधमांनी माझ्या आई सारखीच वेळ आली माझ्या वरही माझी आई फार नशीबवान तिच्यावर एकदाच ढासळली ती काळरात्र, ढासळत गेल्या तो पाटील आणि त्या पाटलाच्या पोटांनी मला जाईल त्या गावी येऊन माझं वादूळ करायचा जणू पणच घेतला होता. नाकारण एका कलाकारणीला या वासनेन ग्रासलेल्या पुरुषी मनाने एक वेश्यीने ठरवून टाकलं नि सान्या समाजात ते पसरवलं. उद्या घ्या पोरीला हिच्या बावाच नाव काय सांगू ? काय सांगू ?

(तेवढ्यात त्या काळाकडे लक्ष जाऊन ती अबला स्त्री खडाबडून जागी होते. तिला काहीतरी विपरीत समजतं. ती ओरडू लागते.)

दामीनीबाई : बाळा, बाळा, बाळा SSS आता तूही मला

सोडून गेलीस. पोटी SSS तुझ्याकडे पाहून तर मी जगत होते. आता मी कुणाकडे पाहून जगे. कुणासाठी मी जगू पोटी SSS सुटली बाई तू सुटली. त्या देवघरी जाऊन या नरा धमांच्या हातून तू सुटली.

(तेवढ्यात दामीनीबाईला हुडकनारा लोकांचा घोळका माघारी येतो.)

पाटील : अरे मारा तिला मारा. घावलीया आता जीती ठेऊ नका मारून टाका.

गावकरी : मारा, मारा, मारा, मारा,

दामीनीबाई : मारा, मला मारा आता जगून काय करू. याच पाटलीची ही पोट मेली आता मलाही मारा. तमाशातल्या तमाश गीरीला नारीला मारा, तिच्या पोटीसाठी मारा.

आज एका तमाशातल्या लावण्याकरिता तमाशा झालाय. एका स्त्रीच्या देहाचा नि मनाचा तमाशा झालाय.

उद्या याचा परिणाम जगाचा तमाशा घेण्यात होईल. साय जगाचा तमाशा होईल हा. शाप आहे माझा, शाप ! मारा, मारा, मारा, तमाशा... तमाशा... तमाशा... होईल.

(पडदा मिटतो)

निवेदक : बघीतल मंडळी, आज आपल्या महाराष्ट्रातील आणि उभ्या भारतातील तमाशातल्या कलाकारांची ही हृदय द्रावक सत्य स्थिती. आज कोण ती ही स्त्री तिच्या क्षेत्रात उच्च पदावर जाऊ पाहत असताना, तिच्या खच्चीकरणाच काम करणारे उध्दव पुरुषी मन आपल्याला बदलच पाहिजे. प्रत्येक स्त्रीला आपल्या प्रमाणे जगण्याचा, आयुष्याचा आनंद घेण्याचे स्वातंत्र्य आहे हे पुरुषांनी विसरता कामा नये. स्त्रीच्या यातना वेदना हे स्त्री झाल्याशिवाय कळणार नाही. ज्या स्त्री पती सर्व पुरुष व समाजाच्या मनात नेहमी आदरयुक्त भावना असायलाच पाहिजे.

शिबीरातील आठवणी

* अनुभवकथन

सौरभ तग्मेवार

F.Y.B.A.

या दिवसा पासून आमच्या विशेष श्रमसंस्कार शिबीर या कार्यक्रमाला सुरुवात केली. येथून दु. १ वाजता ट्रक मध्ये आठ दिवसाचा किराना व आठ दिवसासाठी लागणाऱ्या सर्व वस्तू भरल्या. व येथून २ वा. आम्ही आमच्या शुभ कामास निघालो.

तेथे आम्ही ३ वा. जि.प.शाळेत पोहचलो. पहिलीच वेळ होती. त्या गावात जायची तेथे गेल्यावर सर्व विद्यार्थी खेडे गाव कसे असते याचे निरिक्षण करत होते.

वाजले ८ सगळे जमा झाले व आमचे लाडके सर डॉ.नारायणकर यांनी छोटी एक मिटींग घेतली. व उद्यापासून आपले काय कामकाज आहे. हे सविस्तरमध्ये सांगितले.

पहिल्या दिवशी तर आम्ही जास्त एकमेकांना ओळढत नव्हतो. कारण सर्व चाळीस विद्यार्थी हे बी.ए. व बी.कॉम या वर्णांचे होते.

तेथे मिटींगमध्ये सरांनी आम्हाला सगळ्यांना पाच पाच पोरांचा गट करून दिला. पण पोरांचा सहमत नव्हता सर म्हणाले मिजे सांगल ते गप आईकायच.

मग सगळ्या पोरांची फोड केली व प्रत्येक गटामध्ये ५ किंवा ६ विद्यार्थी दिले. व प्रत्येक गटाला आपले आठ दिवसाचे गटानुसार कामे वाटून दिले. त्या दिवशी सर्व थकले होते. म्हणून सर्व रात्री १० वा झोपले.

*** दुसरा दिवस : दि. १८-०१-२०१९**

सर्व जन सकाळी ५ वा. उठले व तीन कि.मी. पळायला गेलो. व परत ६.३० वा. परत आपल्या राहतो त्या जागी आल्यानंतर अर्धा तास व्यायाम केला.

व लगेच ज्या गटाची सफाई होती. तो गट आपण ज्या परिसरात राहतो तेथे तो गट सफाईला लागला. तसेच दूसरा गटाचे स्वयंपाकचे काम होते. तेथे स्वयंपाक

करण्यासाठी दोन महीला होत्या. फक्त स्वयंपाकाचा गट हा त्यांच्या / हाता खाली हातभार लावण्यासाठी

तिसऱ्या गटाचे हत्यारीचे जबाबदारी होती. तेथे आम्हा सर्वांना झाडलोट, वाढलेले व बिनकामी झाडे छाटने व रस्ता स्वच्छ करणे, नाल्याला पुर्नजीवन देणे. या सर्व कामांसाठी जे काही हत्यारे लागतात ते या गटाची जबाबदारी होती.

चौथ्या गटाचे काम होते ते कार्यक्रमाचे तेथे दररोज श्रमदान वरून आल्यावर, आमच्या येथे प्रमुख पाहुणे यायचे यासाठी ह्या गणने सर्व कार्यक्रमाची जबाबदारी घ्यायची.

कार्यक्रमाचा सुरुवाती पासून ते कार्यक्रमाच्या शेवट पर्यंत सर्व काम ह्या गटाचे

पाचवा गट व शेवटचा गट ह्या गटाचे काम होते ते पाणी भरणे या गटाने स्वयंपाकासाठी जेवढ पाणी लागते ते दिवसभर आणून देणे.

आशाप्रकारे आमच्या पाच गटाचे हे वाटून दिलेले कामे असेच मग हे पाच दिवस हे सर्व कामाचे नियोजन केले होते कारण सर्वांना दररोज वेगवेगळे कामे यावे. व सर्वांना प्रत्येक काम जमावे. यामुळे हे पाच गट पाडले होते.

दि. १८-०१-२०१९ या दिवसाचे आमचे प्रमुख वक्ते प्रा.जैनोदीन पटेल व अध्यक्ष - डॉ.एम.ए. चोबदार हे होते.

प्रत्येक वक्त्याला वेगवेगळा विषय दिलेला होता. आजच्या वक्त्याचा विषय होता पर्यटन व पर्यावरण या विषयावर प्रा.जैनोदीन पटेल या सरांना खूपच मस्तपणे आम्हांला पर्यटन व पर्यावरण या दोन्ही शब्दाचा अर्थ सांगून या दोन्ही शब्दाची पूर्ण पणे सविस्तर माहिती दिली. व कार्यक्रम ५ वा. संपला.

नंतर सर्व पोर वेगवेगळा खेळ खेळत होती. काही मुलं फुटबॉल व हॉलीबॉल असे खेळ खेळत होते.

सर्वांचा ७ वा. खेळ संपला व तसेच सर्वांनी रात्री दोन तास सांस्कृतिक कार्यक्रमाची तयारी केली होती. मग हा कार्यक्रम चांगला दोन तास चालायचा सर्व गावातले

पहिले ते सहावी पर्यंतच विद्यार्थी हा आमचा कार्यक्रम बगायला पण यायचे व काही मुले आमच्या सोबत कार्यक्रम पण सादर करायचे.

हे सर्व झाल्यावर आली जेवण करायची वेळ मग दररोज व प्रत्येक दिवशी वेगवेगळे व चवदार जेवण होते.

सर्वांनी जेवण केले व सगळे अकरा वाजेपर्यंत झोपले.

*** तिसरा दिवस : दि. १९-०१-२०१९**

या दिवशी वृक्षप्रेमी देवकर सर हे आले होते. ह्यांनी आम्हांला ५० झाडे दिले. आम्ही हे सर्व झाडे गावभर लावले. यांचा आम्हाला खूप चांगला व मोठ हात लांगला.

मग सकाळी ८ वा. यांचा कार्यक्रम झाला व झाडे लावण्यासाठी सर्वजण गावात निघाले व त्या देवकर सरांनी पण आम्हाला झाडे कसे लावायचे यांचे ज्ञान दिले. त्यांनी सांगितले त्याचप्रकारे सर्व विद्यार्थ्यांनी झाडे लावले त्यादिवशी सर्वांनी मिळून २५ झाडे लावले. व परत दुपारच्या कार्यक्रमासाठी सर्वजण ३ वा. जमा झाले.

या दिवसाचे प्रमुख वक्ते- श्री. मनोज देवकर व अध्यक्ष - डॉ. एम.ए. राजगुरू हे होते यांचा विषय होता की वृक्षलागवड व वृक्षसंवर्धन काळाची गरज.

या विषयावर यांनी आम्हाला खर्च खूप मस्त भाषण पण दिले व झाडे कसे लावायचे व त्या लावलेल्या झाडाचे संवर्धन कसे करायचे हे मी सांगितले.

आम्ही हा निरोप गाव कऱ्यांना पण दिला आम्ही तर तुमच्या गावात झाडे लावले पण त्याचे चांगले जतन करा. हा झाला सकाळचा कार्यक्रम.

*** दुपारचा कार्यक्रम :**

दुपारी श्रमदानावरून आल्यावर लगेच दुसरा कार्यक्रमाची तयारी झाली.

दुपारचे प्रमुख वक्ते - डॉ. जे. के. मुल्ला व अध्यक्ष - डॉ. कॅप्टन गौस शेख हे होते.

आजच्या वक्त्याचा विषय होता. जल व्यवस्थापनासाठी युवक.

या सरांनी आम्हाला पाण्याचे किती महत्त्व आहे. खूप मस्त व सविस्तरपणे सांगितले. सरांनी सांगितले पाणी आहे तर जीवन आहे. आपल्या जीवनात सर्व गोष्टी ह्या पाण्यावर अवलंबून आहे.

पण आपल्या पृथ्वीवर ७१% भू-भाग व २९% पाणी आहे. या २९% पाण्याचे किती तर भाग पडतात.

हे पाणी, समुद्र, नाली, नाले, गटार, नदी व अन्य.

या सर्व गोष्टींचे आम्हाला महत्त्व सांगितले व पाण्याचे नियोजन पृथ्वी तलावर कसे आहे हे खूप चांगल्या प्रकारे मार्गदर्शन केले.

आम्ही त्यांच्याकडून एक चांगली गोष्ट शिकलो. आम्हाला पाण्याचे महत्त्व हे आधी माहित नव्हते पण त्या दिवसापासून आम्हाला चांगलेच कळाले. व आम्ही पाणी वाचवण्यास सुरुवात केली.

*** चौथा दिवस : दि. २०-०१-२०१९**

आजच्या दिवसाचे पण ठरल्या प्रमाणे सकाळ पासून ते दुपार पर्यंतचे कामे झाले व दुपारी कार्यक्रमास सुरुवात झाली. आजच्या कार्यक्रमाचे वक्ते - डॉ. रमेश नाव्हकर व अध्यक्ष - डॉ. आय. जे. तांबोळी सर आजच्या कार्यक्रमाचा विषय होता.

स्वच्छ भारत अभियान - युवक - युवतींची भूतिका.

आज या आलेल्या वक्त्यांनी आम्हांला स्वच्छते बदल खूपच चांगली माहिती दिली. आज काल सर्वत्र घान व रोग राई मोठ्या प्रमाणावर वाढली आहे त्यामुळे सर्वांना आजार होत आहे व दवाखान्यात पेशंटचे प्रमाण वाढले आहे.

त्यांनी आम्हाला स्वच्छतेचे फायदे आहे व बिना स्वच्छताचे काय तोटे आहे हे सांगितले आहे.

आम्हाला त्यांनी स्वच्छतेचे फायदे, सांगितले, स्वच्छतेमुळे आजार कमी होतात, स्वच्छतेमुळे वातावरण चांगले राहते, तसेच व रोग राई कमी होते.

अशाप्रकारे त्यांनी आम्हाला स्वच्छ ते बदल मार्गदर्शन केले.

*** पाचवा दिवस : दि. २१/०१/२०१९**

आजचे प्रमुख वक्ते- डॉ.पी.डी. माळी व अध्यक्ष - प्रा.एल.ए. वड्डो हे आले होते तसेच ह्यांचा विषय होता भूगर्भजल व्यवस्थापन .

ह्या सरांनी पण इतके मस्ते भाषण व भूगर्भजला बदल सांगितले की खरच आम्हाला असे आले माहित नव्हते.

या वर्षात तर दुष्काळ पडला आहे. पाण्याची तर कमतरता तर सगळीकडेच आहे.पाणी आहे तर जीवन आहे. सर्वजन पाण्याच्या शोधात आहे. त्यामुळे जास्त प्रमाणात लोक बोर पाडत आहे.

ते पण १५० ते २०० फूट मारतात. पाणी लागल तर लागल नाही तर गेला वाया त्यामुळे आता सर्वांनी एक कराव वायपट पाण्यासाठी एक खडा करावा व पाणी आढवाव. त्यामुळे सर्वांनी पणी आढवाव पाणी जिरवाव. त्यामुळे भूगर्भात पाण्याची पातळी वाढेल व पाण्याची टंचाई वाढणार नाही.

त्यामुळे सर्वांनी पाण्याची काळजी घ्यावी व पाणी आढवावे. असा चांगला एक संदेश दिला. व आम्ही हे आमलात आणू नक्की सर.....

*** सहावा दिवस - दि. २२-०१-२०१९**

आजच्या कार्यक्रमाचे वक्ते डॉ.नभा काकडे (आरोग्य तपासणी FPAI) व अध्यक्ष - डॉ.एम.के.शेख तसेच प्रमुख उपस्थिती डॉ.ए.एस.खान - प्रा.आर.वाय मिर्झा.

आजचा दिवस हा श्रमशिबीरचा शेवटचा दिवस आहे. आजचे वक्ते हे सर्वांचे लाडक्या मॅडम आहे.

ह्यांनी आम्हाला FPAI या बदल माहिती दिली आहे.

येतांना मॅडमांनी कॉलेजच्या ५० विद्यार्थ्यांनी घेऊन आल्या होत्या. त्यांनी पण आम्हाला स्वच्छते मध्ये हातभार लावला. दुपारी कार्यक्रम झाल्यावर मॅडम व सर्व विद्यार्थ्यांनी हिप्परगा तलावावर मनोरंजनासाठी गेल्या होत्या.

ह्या दिवशी सर्व मॅडम व विद्यार्थ्यांनी येऊन आमच्या कार्यक्रमाची व श्रमशिबीरीची शोभा वाढवली

त्यासाठी आम्ही त्यांचे आभार मानतो.

तसेच आम्हाला शेख व खान मॅडमांनी ही चांगल्या प्रकारे मार्गदर्शन केले.

रात्री सांस्कृतिक कार्यक्रम हा मोठा ठेवला होता कारण श्रम शिबीराचा शेवटचा दिवस होता.

रात्री हा कार्यक्रम चांगला ११.३० पर्यंत चालू होता. गावातील सर्व लहान मुल व मोठे माणसे व गावकरी हजर होते. गावातल्या मुलांनी पण चांगल्याप्रकारे आमच्या सोबत कार्यक्रम केला.

ते पण आमच्यामध्ये खूप दंग झाले होते. ते लहान मुल खूप प्रेमळ व संस्कारी होते.

शेवटची रात्र होती म्हणून सर्वांनी शेकुटीची तयारी केली.

लाकड वगैरे गोळा केले व मस्त मोठी शेकुटी केली. सर्वजण शेकुटी केल्यावर आंताकशरीचा खेळ सुरू केला.

मग तर सगळ्यांना आजून जोश याय लागला. सर्वजण जुणे व नवीन गाने म्हणाय लागले. गाणे म्हणता म्हणता कधी ३ वाजले समजलेच नाही.

झोप तर कोणालाच येत नव्हती. पण सगळ्यांना दुःख पण होत होते. सगळे पण ईथून गेल्यावर आपल्याला तेथे मन लागेल का ह्या विचारत होते. कारण ह्या सहा-सात दिवसात रक्ताचे नात तथा सरानं सोबत व त्या चिरमुड्या मुलांसोबत झाले होते.

सर्व विद्यार्थी हे पाच-सहा दिवस तर शाळेत लक्ष कमी व आमच्यात जास्त होत.

त्या चिरमुड्या मुलांमुळ आमचा पण मनोरंजन व उत्साह वाढत होता. त्या चिरमुड्यांनी पण आमच्या कडून खूप काही शिकलं.

अशाप्रकारे हा दिवस पार पडला .

*** सातवा दिवस (शेवटचा दिवस) दि. २३-०१-२०१९**

सर्वजण रात्रभर जागले होते. कोणाचंच मन लागत नव्हत की आपण उद्या चालो म्हणून कारण आमच्या ह्या सात दिवसाच्या शिबीरात एक नवीन जगात आलो आहे. असे झाले होते.

उद्या आम्ही जाणार आहे असे त्या चिमुरड्या मुलांना कळताच ते सकाळी सात वाजल्या पासूनच तोंड पाहून बसले होते. ते सर्व पाहून आम्हाला पण वेगळेच वाटायला सुरुवात झाली. ते एक वेगळे वातावरण बनलं होत. दररोजच आणि त्या दिवसाच खूप जमीन आसमान चा फरक होता.

दररोज जी दंगा मस्ती करायचे ते त्यादिवशी आम्हाला दिसलच नाही. सर्वांचे चेहरे एकदम गंभीर सर्वांच्या डोळ्यात पाणी, सर्वांचे डोळे भरले होते. ते पाहून आमच्या तर डोळ्यात पाणी आलतं पण आम्ही रडलो तर मग कार ठार नाही.

खूप स्वतःला सावरलं पण ते डोळ्यातल पाणी काय थांबायला तयार होईना.

जसा आमचा ट्रक आला तसं त्या पोरांचा दंगा सुरू झाला. सर्व लहान चिमुरडी मुलं नका जाऊ, नका जाऊ, असे म्हणायला लागले.

त्या सर्व चिमुरड्यांनाला बघून आमच्या डोळ्यात पाणी यायला सुरू झालं. आमच्या डोळ्यातले पाणी बघून तर ते लहान पिल तर जोरा जोरा नी प्रत्येकाचे नाव घेऊन रडायला लागले.

खरं तर ते एक रक्ताचे नाते तयार झाले होते. फक्त आठ दिवसात ते तोडायचे म्हणाल्यावर त्रास तर होणारच असा एक पण लहान मुलगा व त्या शाळेचे सर, मॅडम, सर्व आमचे विद्यार्थी आमचे सर सगळ्यांच्या डोळ्यात पाणी सुरू झाले.

आम्ही आमचे सर्व सामान भराची तयारी सुरू केली व सर्व सामान भरले व त्या गावाला निरोप दिला.

त्या गावातून बाहेर पडलो पण काय मन लागत नव्हतं. तर सगळ्यांनी मनाला सवरल होत. व आम्ही दुपारी २.३० ला आम्ही आमच्या कॉलेज मध्ये हजर झालो.

अशा प्रकारे हा आमचा श्रमशिबीराचे कार्यक्रम पार पडला.

धन्यवाद !

आयुष्य

* कविता

कु.समीना कुरेशी

B.A. I

Outdated झालय आयुष्य

स्वप्नही Download होत नाही.

संवेदनांना Virus लागलय

दुःख Send करता येत नाही ।

जुने पावसाळे उडून गेलेत

Delete झालेल्या File सारखे

अन् घर आता शांत असते

Range नसलेल्या Mobile सारखे

हरपत झालेल्या लि सारखी

मातीची स्थिती वाईट

जाती माती जोडणारी

कुठेच नाही Website

एकविसाव्या शतकातील

पिढी भलतीच Cute

Contact List वाढत गेली

संपाद झाले Mute

‘सोशल मीडिया’ श्राप की वरदान

* समीक्षा

शफी शेख
S.Y.B.A

आजच्या इंटरनेटच्या युगात जगाच्या कानाकोपऱ्यात ‘सोशल मीडिया’ पसरलेली आहे. जन्मलेल्या बाळापासून ते वृद्धा पर्यंत सर्व तरुणाई, शाळकरी लहान मुले शाळेतील शिक्षक ऑफिस मधील ऑफिसी हॉटेल मध्ये काम करणारे असो किंवा भाजी विकणाऱ्या बऱ्या.

इंटरनेटच्या पाठीवरून आलेल्या ‘सोशल मीडिया’ साइट्स व त्यांनी दिलेली व्यक्त व्हायची संधी यातून ‘सोशल’ नेटवर्किंग वाढत गेले. जगाच्या कानाकोपऱ्यातील मंडळी एकमेकांशी संवाद साधू लागली. वेगवेगळ्या आवडी, छंद आणि इतर उत्सुकतेच्या विषयांनुरूप हे नेटवर्किंग वाढत जात आहे.

DP, स्टेटस, सेल्फी, ट्विट OMG, ROFL, GN, GM, SW हे शब्द काही वर्षांपूर्वी आमच्या शब्दकोशातही नव्हते. यावर आता आमचा विश्वास बसत नाही. आपल्या व्यक्तीगत आयुष्यातल्या गोष्टी कुणाला सांगायच्या नसतात. या शिकवणीतून निपजलेली आमची पिढी अचानक आज कोणती भाजी बनवली आहे आणि आज कुठे जेवण जेवतोय कोणता ड्रेस घातला आहे सध्या काय करत आहे. हे ‘सोशल मीडियाच्या’ माध्यमातून सगळ्या जंगाला ओरडून सांगत आहे.

असं कुणी १० वर्षांपूर्वी जरी सांगितलं असतं पर आपण सगळे हसलो असतो. Social Media हे मुळात Communication चं संवादाचं माध्यम आहे. दूर राहणारे नातेवाईक. संपर्कात नसणारी मित्रमंडळी या संगळ्यांना बांधून ठेवायला हे इंटरनेटचं जाल कामी येणार असं वाटून सुरू झालेले हे संवादाचे प्रयत्न! आणि

या पिढीनं संवादाची भाषाच बदलली तरुणाईची बदललेली भाषा म्हणजे ‘Cool’ असणं होय.

‘सोशल मीडियाचे’ श्राप आज ‘सोशल मीडिया’ मुळे अचूक व्यक्तींचे प्राण जात आहे. घटना :- १) एके दिवशी एक बातमी आलती लहान मुलांना पकडणारे हे लोक आहेत म्हणून ५ भिकाऱ्यांचे फोटो शेअर केलेले होते. त्या चुकमुळे लोकांनी त्या ५ भिकाऱ्यांचा जीव घेतला. यामुळे या गरीब लोकांना आपला जीव गमवावा लागला. २) घरात कुणी आजारी असले तर त्या व्यक्तीची काळजी कोणी घेत नाही. त्याचा सांभाळ ‘सेल्फी’ काढून Whatsapp Facebook वर पोस्ट करतात व Comment करतात मी तुमच्या सोबत आहे. ३) एखादी व्यक्ती आत्महत्या करत असेल तर आजची माणसे Video Record करत असतात. पोस्ट करून लाईक्स मिळवण्यासाठी. ४) Whatsapp व Facebook वर PP ठेवण्यासाठी लोक मृत्यूदायक ठिकाणावर जाऊन फोटोशूट करताना आपले प्राण गमावतात.

अशा अनेक अगणितीय बातम्या आहेत आपल्याला माहित आहे परंतु आपण विचार करत नाही. आपल्या अंतिम प्रेषितांनी म्हटले आहे.

‘आदमी के झूटा होने के लिए इतना काफी है, जो कुछ सुने कहता फिरे।’

विचार करा मित्रांनो,
आपण काय
करत आहोत !

‘गुरु’

* कविता

नदिम सलीम शेख

B.A.I.

गुरु गोविन्द दोऊ खडे काको लागू पायं।
बनिहारी गुरु आपने गोविन्द दियो बताय॥

गुरु तेथे ज्ञान,
आणि ज्ञान तेथे सन्मान.

धडपडते काया त्याची आजच्या
शिष्यासाठी,

यातूनच घडवी गुरु पुढची पीढी.

असे जर एखादा गुरु,
होतीलच तिथे सत्कर्माच धडे सुरू.

हा गुरु एका गुरूजीच्या नावाखाला,
आपल्या शिष्यांच्या कर्तृत्वाचा पाया
घाली.

सर्वाहूनी अतूट गुरु-शिष्याच नात आणि,
खरं तर हा गुरु झाकले माणिक.

पूर्वीपासूनच अच्च आहे गुरूजींचे स्थान,
उगीच ना म्हटले हो गुरूला ब्रम्ह.

शिष्यांमागे गुरु तर नेहमीच असतो, मात्र
गुरूसोबत एक तरी एकलव्य लागतो.

या गुरूचाच यांनी सर्वोतोपरी नेले,
म्हणून तरी कलाम व आंबेंडकर हाऊनी गेले.

आयुष्याला द्यावे उत्तर

* कविता

कु.तहसीन शेख

B.A.I.

असे जगावे दुनियेमध्ये, आव्हानाचे लावून उत्तर,
नजर रोखुनी नजरेमध्ये, आयुष्याला द्यावे उत्तर....

नको गुलामी नक्षत्रांची, भिती आंधळी त्यांची,
आयुष्याला भिडतानाही, चैन करावी
स्वप्नांची..

असे दाडगी इच्छा ज्याची, मार्ग तयाला मिळली सत्तर,
नजर रोखुनी नजरेमध्ये, आयुष्याला द्यावे उत्तर....

पाय असावे जमिनीवरती, कवेत अंबर घेताना,
हसू असावे ओठावरती, काळीज काढून देताना
संकटासही ठणकावून सांगावे, आता ये बेहत्तर,
नजर रोखुनी नजरेमध्ये, आयुष्याला द्यावे उत्तर....

करून जावे असेही काही, दुनियेतुनी या
जाताना,

गहिवर यावा जगास साऱ्या, निरोप शेवटचा
देताना...

स्वर कठोर त्या काळाचाही, क्षणभर व्हावा कातर-
कातर,
नजर रोखुनी नजरेमध्ये, आयुष्याला द्यावे उत्तर....

बाबा

* कविता

कु. सानिया बागवान

B.A.I.

लहानपणी पुटपुटत जेव्हा तू पहिल्यांदा म्हणाला बाबा
तेव्हा त्या बाबाने साऱ्या गावात भरवली सभा
ज्याने स्वतःच्या हाताने तुला लाडाने भरवलं
तो बाबा वाट पाहतोय तुझी सोबत बसायला
दमुन-थकुन यायचा रात्री कामावरून बाबा
पण येताच आईला विचारायचा जेवला का तो ?
झोपला का तो ?

बाळ-बाळ करूनी ओठ सुकवतोय हल्ली
बाबा

पण तुला मात्र लाज वाटते एकदा म्हणायला
बाबा

आजपण त्याच्यात तो मजबूत बाबा शिल्लक आहे
पण तुझ्यातला तो बाळ गेलाय कुठे ?

ज्याचं बोट धरूनी तू चालायला शिकल
त्या बाबालाच कसे रे वृद्धाश्रमात टाकलं
टेकलाच जमिनीला आज तुझा मजबूत बाबा
पण तुला मात्र लाज वाटते प्रेमाने एकदा म्हणायला
बाबा

अरे बाळ, एकदा म्हणता प्रेमाने बाबा.

बापू म्हणे

* कविता

आमिर शेख

B.A.I.

बापू म्हणे,
तू शिकून मोठा झालास
शहरात गेलास,
ऑफिसात नोकरी करतोय
तुझ्या सहीने होत असतील काहींची कामे,
तुला रामराम घालत असतील अडलेले - नडलेले
आणि तुझ्या नावांसमोर
तरी आहे माझे नाव सातबाराच्या उताऱ्यात
तरी तू माझा वारस होऊ शकत नाहीस
जोपर्यंत तुला जमणार नाही
मृगात पेरणीच औत नाडणं
चालवून कोळपं तण काढणं
गोठ्यातून वारंवार सुटून जाणाऱ्या
ओढाळ ढोराला
बैलगाठ मारून खुंट्याला बांधणं
अन बैलगाडीच्या आकाला
वंगणाच्या चिंध्या देणं

जन्म हा मला घेऊ दे स्त्री-भ्रूणहत्या

* कविता

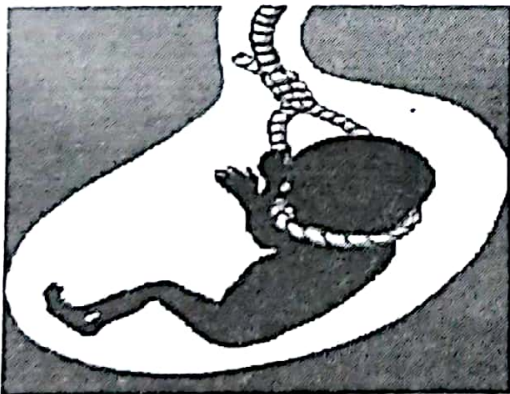
कु.आस्मा शेख

F.Y.B.A.

आई जन्म हा मला घेऊ दे
तू जसे पाहिले हे जग
मला देखील पाहू दे
नको मारू मला आई
जन्म हा घेऊ दे ।

परमेश्वरा प्रत्येकाच्या घरी
जाऊ शकत नाही
त्या जागी तू आहे
ते कसे तुला कळत नाही
ताई सवे माझे मला
आनंदाने मला न्हाऊ हे
नको मारू मला आई
हा जन्म घेऊ दे ॥

हुंडा लागतो मोठा
म्हणून माझा त्रास वाटतो का ?
राखीसाठी निदान मला येऊ दे
तू बहीण, तू कन्या, तू एक स्त्री आले.
काल जिथे तू होती आजामला तेथे
जाऊ दे
जन्म हा मला घेऊ दे ॥॥

आई

* कविता

म. जिशान सय्यद

B.A.I.

रक्त मासाच्या गोळ्याला ।
जपून ठेवले तू पोरात ॥
सोसून कित्येक यातना
आणलेस मला जगात ॥१॥

भूक माझी भागवली
स्वतः उपाशी राहून
आई, मला तू जपले
संकटाशी सामना करून ॥२॥

देवाला नमन करताना
तुझा चेहरा आठवतो
देवापेक्षा महान आई तू
मनात तुलाच साठवतो ॥३॥

पर्वतासारखी उभी तू
रक्षण माझे करण्यास
पाहून तुझी जिद्द आई
बळ येई मला जगण्यास ॥४॥

आई कधी तू सावली
कधी रखरखते ऊन
शीस्त लावण्यास मला
जगलीस कठोर होऊन ॥५॥

चुकीच्या वाटेने जाताना
नेहमी मला अडविले
सत्याचा मार्ग दाखवत
आई, मला तू घडविले ॥६॥

अपूरा आहे जन्म
सेवा तुझी करण्यास
आई, शिकवले मला तू
माणूस म्हणून जगण्यास ॥७॥

तू लावलेल्या शीस्तीमुळे
आहे समाजात मान
आहे तुझा मी लेकरू
वाटतो मला अभिमान ॥८॥

विनोदाचे जग

* विनोद

कु. मुस्कान जावीद जमादार

B.A. I

* केस कर.....

शिक्षक :- बंड्या जपानवर कोणी
बॉम्ब टाकला रे ?.....

बंड्या :- मीच टाकला... जा काय
करायचंय ते कर... केस कर.....

बघावं तेव्हा मलाच उठवून प्रश्न विचारतो.....

* मी पास कधी होणार ?

ज्योतिषी :- बाळ, तू खूप शिकणार आहेस
बंडू :- हसू लागला ज्योतिष्याला काय झालं
समजेना.

ज्योतिषी :- बाळा, काय झाले
हसायला ?

बंडू :- अहो, मी खूप शिकणार हे खरंय, पण
पास कधी होणार ते सांगा की.....

* लाईट.....

रजनीकांत :- लहानपणी माझ्या घरात लाईट नव्हती
म्हणून मी अगबरती लावून अभ्यास केला ...।

मक्या :- हे का ? आमच्याकडे पण लोड शेडिंग
असायचं, नि अगबरती पण नव्हती, मग
काय माझ एक दोस्त होता, 'प्रकाश'
नावाचा, त्याच्यासोबत बसून अभ्यास
केला... पण पुढे तो पावसांत भिजला नि
विझला.....

रजनीकांत :- मग काय केलं ?

मक्या :- काय नाय, एक मैत्रीण पण होती.....
'ज्योती' नावाची.

* सासरेबुवा

नवरा बायको रस्त्याने चालले होते.

समोरन गाढवे येत होते.

बायको (हसून) :- अहो, तुमचे पाहुणे आलेत
नमस्कार करा की ...

नवरा :- नमस्कार सासरेबुवा...

बायको :- कोमात

नवरा :- जोमात, नादच खुळा

* तिकीट

शिक्षक :- गण्या...सांग पाहू कंडक्टर आणि
झायव्हरमध्ये काय फरक आहे.....?

गण्या :- कंडक्टर झोपला तर
कोणाचंच तिकीट नाही निघणार
आणि झायव्हर जर झोपला..... तर
सर्वांचच तिकीट निघेल.

* उधारी

मुलगी :- जर मी मेले तर
तू काय करशील ?

मुलगा :- मी पण मरून जाईन

मुलगी (लाडात येऊन) :- पण का

मुलगा :- तुझ्या नादात एवढी उधारी,
झालीये की फेडणे मुश्कील आहे.

* चल शॉपिंगला जाऊया

एकदा नवरा ठरवतो बायकोला नीट उत्तर द्याचे नाही.

बायको :- जेवलात का ?

नवरा :- (तिची नक्कल करत) जेवलात का ?

बायको :- माझी नक्कल करू नकोस

नवरा :- माझी नक्कल करू नकोस

बायको :- चल शॉपिंगला जाऊया

नवरा :- जेवलो मी.....

* अक्कल

शिक्षिका :- एकीकडे पैसा, एकीकडे
अक्कल, काय निवडाल ?

विद्यार्थी :- पैसे

शिक्षिका :- चूक मी अक्कल
निवडली असती

विद्यार्थी :- तुमच बरोबर आहे बाई
ज्याच्याकडे जे नसतं त्याने
तच घ्यायचं असतं.....

उद्योग धंद्याची माहिती

* अर्थकारणपर लेख

कु.शामिया शेख
F.Y.B.A

रेशीम किड्याचा उत्पादन -

रेशीम किड्याचा उत्पादन करण्यासाठी रेशीम कीडे खरीदी करावी आणि पहिला करणार आहोत म्हणून पहिल्यांदा १०० किडे ची खरेदी करावी आणि त्यांचे संगोपन करण्यासाठी त्याला वेगळी एका खोलीत ठेवले आणि त्याला इतरापासून बचाव करावे आणि त्या कीड्याचे अन्न हे 'रेशम पाला' घालावे आणि ते किडे रेशम पाला खातात आणि रेशम सोडतात आणि त्या किड्यांना पाल, साप अशापासून सावधान राहावे आणि रेशमी किड्यांना वेळोवेळी लक्ष्य द्यावे हे उद्योग घरगुती आहे आणि आपल्याला यांचा घरात उत्पादन करता येतो आणि त्याच्या पासून आपल्याला मोठ्या प्रमाणात नफा मिळतो.

*** लागणारा भांडवल व साधने**

रेशीम किड्याचा उत्पान करण्यासाठी सुरुवातीला १०,००० भांडवल लागतो त्या किड्याची खरेदी करणे आणि त्या रेशमी किड्यांना लागणारा अन्न आणि त्यांना वेगळी खोली यासाठी लागणारा भांडवल हे ५,००० आणि पंधराहजार मध्ये आपला उत्पादन सुरू करू शकतो. आणि त्याची साधने अशी खोली तयार करा की ज्यामध्ये रेशीम किड्यांना कशाप्रकारे ही धोका होऊ नये आणि रेशीम किड्यांना हे नेहमी त्याचर अन्न आणि उजेड असले पाहिजे. आपण त्या किड्यांना जेवढे पाला घालतो तेवढा तो रेशम सोडतात.

अशाप्रकारे उत्पादन करण्यासाठी लागणारे भांडवल व साधने.

*** लागणारा कच्चा माल**

रेशीम किड्याचा उत्पादन करण्यासाठी लागणारा कच्चा माल म्हणजे रेशीम किड्याची खरेदी करणे आणि त्यांना स्वातंत्र्य जागी, ठेवणी त्यासाठी खोली बनवले आणि त्यांना कशाप्रकारचा ही धोका होऊ नये म्हणून

त्यांचा संगोपन करणे आणि त्या रेशीम किड्याचा अन्न आणि कच्चा मालसाठी होणारा खर्च ५,०००/- आणि त्या पासून मोठ्या प्रमाणात फायदा होतो आणि लागणारा कच्चा माल आणि त्याचा भांडवल या पेक्षा फायदा जास्त घेतो.

अशाप्रकारे उत्पादन करण्यासाठी लागणारा कच्चा माल.

*** उत्पादन व बाजार पेठ**

रेशीम पासून होणाऱ्या साड्यांना बाजारपेठेत मोठ्या प्रमाणात मागणी आहे आणि सर्व साड्या पेक्षा सर्वांत महाग मिळणारी साड्या हे रेशमाच्या असतात.

आजच्या युगात रेशम्या साड्यांना खूप महत्व आहे. आणि त्या रेशीमची सादी साडीची किंमत हे बाजारपेठेत ५,०००/- पासून सुरू आहे. आणि उत्पादन करण्यासाठी त्या रेशीम किड्याचा रेशमापासून अतिशयसुंदर साड्या बनवता येतात त्याचे उत्पादन करता येतात.

आजच्या बाजारपेठात सर्वांत महाग व चांगली साड्या हे रेशमाची आहेत. आणि अशी महाग साड्या हे बेंगलूर, म्हैसूर, रामेश्वर याठिकाणी मोठ्या प्रमाणात खरेदी करतात आणि विक्री करतात.

अशा प्रकारे किड्याचा मोठ्या प्रमाणात उत्पादन करता येतो.

*** फायदा**

रेशीम किड्याचा उत्पादनाने मोठ्या प्रमाणात फायदा होतो रेशीमची बाजारात मोठ्या प्रमाणात विक्री होते आणि आपण ते रेशीम बाजाराम विकले तर आपल्याला मोठ्या प्रमाणाम फायदा होतो आणि त्या रेशमा पासून जर साड्या करून विकले तर त्याचा मोठ्या प्रमाणाम फायदा होतो आणि त्यार उत्पादनात रेशमाला खूप महत्व दिले आहे आणि स्त्रीयाणा सर्वांत जास्त आवडणाऱ्या साड्या म्हणजे रेशीम चे साड्या असतात आणि स्त्रीया हे मोठ्या प्रमाणाम खरेदी करतात जेणेकरून आपल्याला त्यात जास्त फायदा होतो.

जर आपला खर्च १५०००/- झाला. तर घेणारा फायदा हस ४०,०००/- होतो.

- नदीची आत्मकथा -

* आत्मकथन

कु. सबा शकील शेख

F.Y.B.A.

नदीची जाणीव असणे प्रत्येक माणसाला आवश्यक आहे. नदी ही आपल्या जीवनात किती महत्वाची आहे. हे तुम्हाला माहिती आहे. नदी आपल्यासाठी किती अनमोल आहे व त्यावर काटा काटा संकट येते, प्रक्रिया होते हे पाहण आपल्या नदी पासूनच ऐकूया -

रोजच्या प्रमाणे मी खळखळ वाहत होते. काठावर खूप गर्दी होती. एक मुलगा माझ्या अंगावर खेळण्यास आला. त्याच्या आई ने त्याला दटावले. तेव्हा त्याचे वडील म्हणाले “अगं जाऊदे त्याला नदी आपली माता आहे. त्याला गोदामातेला कडकडून भेटू दे” तेव्हा एकदम मला माझे बालपण आठवले. अशीच मी बाबांच्या कडेवरून उडी मारून निघाले होते. तेव्हा धरणी माता अशीच ओरडली होती. पण पर्वतराज सद्वात्री, माझे बाबा म्हणाले “जाऊ दे तिला पाटू दे जग’ आणि मी सुसाट धावत सुटले. ती आले इथे नासिकला रामकुंडावर तेव्हा पासून मी अविरत वाहते आहे. मानवाच्या कल्याणासाठी इथेच मला दक्षिण गंगा असे नाव लोकांनी दिले. पण खरी मी गौतमी हे नाव गौतम ऋषींनी दिले कारण त्यांचे गोहत्याचे पाप नष्ट व्हावे म्हणून तर माझा जन्म झाला नाही. तर सर्वात मी सुखात होतेय की हा विचार करता करता मला माझे बालपण आठवले.

मी मूळजी त्र्यंबकेश्वराची ब्रह्मगिरी माझे बाबा ब्रह्मकुंडात माझा जन्म झाला. प्रत्यक्ष शंकराच्या जटेतून मी अवतरले. आणि गौतम ऋषी शाप मुक्त झाले आणि मी तेथे लहानाची मोठी झाले. मी खूप अवखळ होते. सारखी उड्या मारायचे पण माझे बाबा मला शंकराच्या धाक दाखवायचे कारण तेथेच शंकराचे धगधगते रूप होते.

त्याला ज्योतिर्लिंग म्हणतात. मग मी पळत खाली आले. पळतांना दगड गोटे खूप लागत होते. तशीच पळत होते. मला वाटेत खूप मैत्रिणी मिळाल्या. बाण गंगा, कादवा, पूर्णा, परिह्विता, साबरी, नासर्डी, दारणा, प्रवरा, मांजर, किन्सनी, अशा मराठी, कानडी, तेलगु सगळ्या माझ्यासारख्याच अवखळ होत्या.

आता मी दगड गोटेच्या रस्त्यावरून सरळ रस्त्यावर आले. माझ्या चालीत, आकाराम बदल आला. माझ्यामुळे सगळ्या आजूबाजूच्या गावांना पाणी मिळू लागले. पण मी पावसाळ्यात खूप मोठी होऊन वाटेतील लहारे, गुरे आणि झाडे सगळ्यांना माझ्याबरोबर वहात घेऊन जाऊ लागले. आणि उन्हाळ्यात मी बारीक होऊ लागले. त्यामुळे लोक पाण्यावाचून तडफडू लागले. म्हणून मला ठिकठिकाणी बांध आणि धरणे बांधून माझा प्रचंड वेग त्यांगी काबूत आणला तसेच मला शांत केले. मी चालत होते अविरत कुठेच ना थांबला. आणि जात जात ही लोकोपयोगी कामे करीत होते. महाराष्ट्रातून आंध्रप्रदेश आणि तेलंगण ह्या वेगवेगळ्या प्रांतातून जात होते. नवे नवे लोक भेटत होते. नव्या मैत्रिणी मिळत

होत्या. माझा प्रचंड अवतार बघून लोक मला देवी मनायला जात लागले. आई म्हणायला लागले, कारण त्यांना मी जीवन देत होते. त्यांच्या साऱ्या गरजा पूर्ण होत होत्या. त्यांना प्यायला पाणी, गुरा ठेरणा पाणी मिळत होते. त्यांची शेती फुलत होती. जन्म घान्य पिकत होते. माझ्या आज्ञेप्रमाणे राहिल्याने त्यांना चांगले जीवन मिळत होते. म्हणून ते मला गोदावरी माता म्हणायला लागले. माझी पूजा करायला लागले.

प्रत्यक्ष राम सुध्दा वनवासाला माझ्याच तोंडावर राहायला आला. राम, सीता माई आणि लक्ष्मण ह्यांचे पाय लागले आणि मी घान्य झाले, पवित्र झाले, गळडाने जन्मत कुंभ घेऊन जाताना माझ्यावर थोडा धेंबांचा शिडकावा केला आणि मी तर देवपणाला पोहोचले. देववाणी झाली की, दर बारा वर्षांनी मला आणि माझ्या बहिणीला गंगेला जन्मत मिळेल. दर बारा वर्षांनी लोक आमच्या पाऱ्यात स्नान करायला दूर दुरून येतात. माझी पूजा करताना खूप मोठा मेळा भरतो. त्याला जन्मत कुंभावस्न कुंभ मेळा म्हणतात. साधू, तपस्वी, महंत आणि असंख्य लोक स्नान करून पुण्य जमवतात.

पण मला एका गोष्टीचे खूप वाईट वाटते की माझ्या चांगल्या पाऱ्यात लोक घाण टाकतात. मला गलिच्छ करतात. मी इतके त्यांचे चांगले करते, पण ते माझा श्वास गुदमरला इतकी घाण, फुले, कचरा, आणि सांडपाणी टाकून मला प्रदूषित करतात. तेच पाणी पिऊन मग रोगराईने त्रस्त होतात. त्यांना हे काळात नाही की मी वाहत राहिले तरच त्यांना चांगले पाणी मिळेल. त्यांना कोण सांगणार ? मी मूकपणे सहन करते. आणि माझ्या बाबांकडे आणि माझ्या शंकराकडे विनवणी करते की त्यांना समजून देऊ दे नाहीतर माझा समय संपला.

तर ह्यांचाच सवनाश होईल.

देवा, हि वेळ माझ्यावर आणूनको.

सुनिल छेत्री

* महिरीर लेखन

अफताव गेख

S.Y.B.A.

सुनिल छेत्री यांचा जन्म ०३ ऑगस्ट रोजी झाला. सुनिल छेत्रीला शाळकरी वेळेपासून फुटबॉल मध्ये रुचि (आवड) होती. ते लहान बयाचे असताना आपण भविष्यात एक चांगले व मोठे फुटबॉल पटू व्हायचे ठरवले. त्यांचे वडिलांचे नाव के.बी. छेत्री असे आहे. ते भारतीय लष्करात नोकरी करत होते. व त्यांचे सतत हस्तांतरित व्हायचे. त्यांचे परिणाम सुनिल छेत्रीवर काहीच झाले नाही. ते प्रयत्न करायचे. त्यांचे आईचे नाव सुशील छेत्री असे आहे. त्यांना एक बहीण ही आहे. त्यांचे आई बहीणने महिला फुटबॉल संघाने ही खेळले.

ते भारतीय सुपर लीग संघ बेंगलुरु एफसी आणि भारतीय राष्ट्रीय संघासाठी 'स्ट्राकर विंगर' आणि 'कर्णधार' म्हणून खेळतात. ते क्रिस्टियानो रोनाल्डो व लिओनेल मेसीबरोबर सक्रिया खेळांडूमध्ये आंतरराष्ट्रीय सामन्यात संयुक्त पणे द्वितीय क्रमांकांची सर्वाधिक गोल करून 'कॅप्टन फॅन्टॅस्टिक' म्हणून ही ओळखले जाते. ते सध्या भारतीय फुटबॉल खेळांडूमध्ये लोकप्रिय व चर्चित खेळांडू आहे. १०४ वेळांच्या स्पर्धेमध्ये खेळलेल्या स्पर्धेत ६५ गोल केले आहे. सुनिल छेत्री २००२ मध्ये मोहन बागान येथे आपल्या व्यावसायिक कारकीर्द सुरू केले. त्यानंतर ते जेसीटीमध्ये स्थान मिळावले तेथे त्यांनी ४८ स्पर्धेत २१ गोल केले. त्यांनी २००७-२००९ व २०१२ मध्ये नेहरू कप व २०११ मध्ये साफ-चॅम्पियनशिप जिंकण्यास मदत केली. सुनिल छेत्रीच्या ३४ व्या वाढदिवसाच्या दिवशी ए एफ सीने त्याला 'एशियन आयकॉन' असे नाव देण्यात आले आहे. सुनिल छेत्री सध्या आपल्या पुढच्या सामन्यासाठी तयारी करीत आहे.

संदिप सिंह

* व्यक्तिचित्र

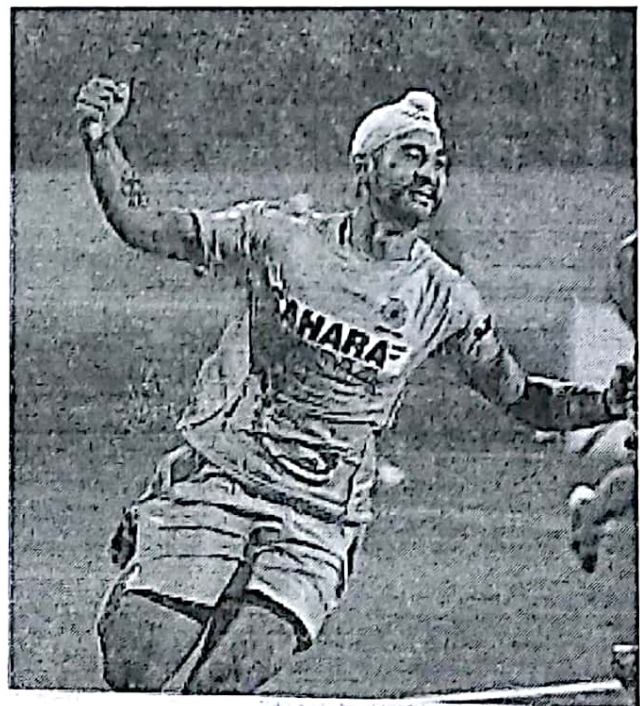
अफताब शेख

S.Y.B.A.

संदिप सिंह यांचा जन्म १ फेब्रुवारी १९८६ मध्ये शहाबाद हरियाणा मध्ये झाला. लहानपणापासून संदीप सिंह यांना हॉकी या खेळामध्ये आवड (रस) होती. लहान पणामध्ये ते एक मोठे हॉकी खेळाडू व्हायचे म्हणून ठरवले. व ते सतत अधिक परिश्रम आणि मेहनतीचे त्यांना भविष्यात त्यांचे खूप चांगले परिणाम मिळाले. ते भारती हॉकी टीमचे ही कर्णधार झाले.

संदिप सिंह यांचे वडिलांचे नाव गुरूचरण सिंह व आईचे नाव दलजीत कौर असे आहे. संदिप सिंह यांना एक मोठा भाऊ आहे. त्यांचे नाव विक्रमजीत सिंह असे आहे. त्यांचे भाऊ विक्रमजीत सिंह त्यांना सतत प्रेरित व प्रोत्साहन देत असते. त्यांचे भाऊ ही हॉकी खेळतात. त्यांचे भाऊ 'इंडियन ऑईल कंपनी' कडून हॉकी खेळतात. २००४ मध्ये ते कुआलालपूर मधील अझलन शाह कपमधून संदिप सिंह आंतराष्ट्रीय क्रिकेट ही खेळले. संदिप सिंह यांची निवड 'हॉकी इंडिया' मध्ये झाल्यानंतर ते '२२ ऑगस्ट २००६' रोजी ते भारताकडून दुसऱ्यांदा इंडियन हॉकी स्पर्धेसाठी जात असताना रेल्वेत एक गोळीबारात त्यांच्या कमरेवर गोळी लागली व पुढील दोन वर्षे ते त्यांना व्हील चेअरवर काढचे लागले. त्यानंतर ते दुखापतीतून निघाल्यावर त्यांचे भाऊ विक्रमजीत

यांनी संदिप सिंह यांना हॉकी खेळण्यासाठी प्रोत्साहन केले. त्यानंतर ते पुन्हा एकदा २००९ मध्ये हॉकी मध्ये स्थान मिळवले. व कर्णधार म्हणून ही ते कार्यरत ही झाले. ते एक ड्रॅग फ्लिकर होते. ते वेगवान ड्रॅग फ्लिकर ने विदेशात ओळखले जाते. ते २००९ मध्येच "सुल्तान अझलन कप" ही भारतीय संघाला जिंकून दिला. या स्पर्धेत सर्वाधिक गोल करणारे खेळाडू देखील बनले. २०१० मध्ये त्यांना 'फील्ड हॉकी' साठी अर्जुन पुरस्कारांनी सन्मानित करण्यात आला. २०१२ मध्ये ओलंपिक क्वालिफाइंग स्पर्धेमध्ये १६ गोलानंतर ते जास्त गोल करणारे खेळाडूच्या यादीत होते. सध्या त्यांच्या जीवनावर आधारित ही देखील चित्रपट बनले आहे.

नळदुर्ग किल्ला

* प्रवास वर्णन

आसिफ महिबुब पाटील

F.Y.B.A.

नळदुर्ग किल्ल्याचं संबंध पुराण काळातील, नलदमयंतीशी जोडला जातो. नळराजात हा किल्ला बांधला त्याचा नावावरून या किल्ल्यास नळदुर्ग हे नाव रूढ झाले. नळदुर्ग हा किल्ला राजा नळ याने आपल्या मुलासाठी बांधला याचा उल्लेख 'तारिख-ए-फरिश्ता' या ग्रंथात आहे. त्यावरून नळदुर्ग हे नाव रूढ झाले. अदिलशाही राजवटीत शहादुर्ग असे नाव ठेवण्यात आले. परंतु हे नाव प्रचलित होऊ शकले नाही.

नळदुर्ग हे ऐतिहासिक पार्श्वभूमीमुळे संस्मरणीय आहे. ऐतिहासिक दृष्ट्या या दुर्गची नादं इ.स. ५६७ पासून सापडते. चालुक्य राजा किर्तिवर्मन याने इ.स. ५६७ मध्ये हा किल्ला नळ राजवटीच्या ताब्यातून जिंकला होता. त्यानंतर अनेक, राजधराण्यांनी राज्य केले. इ.स. १३५१ मध्ये नळदुर्ग किल्लस बहामनी राज्याच्या ताब्यात गेला. इ.स. १३५१ ते १५८० या काळात मातीच्या भिंतीऐवजी मजबूत दगडी तटबंदीने बांधकाम करण्यात आले. बहामनी राज्याच्या विघटनानंतर इ.स. १४८२ मध्ये नळदुर्ग किल्ल्याचा समावेश विजापूरच्या (अत्ताचा विजयपूर) अदिलशहाने त्याच्या राज्यात केला. इ.स. १६८६ साली औरंगजेबान विजापूरची अदिलशाही नष्ट केली. त्यानंतर अदिलशाही राज्यातील समाविष्ट केले. आसिफ जहाँ (निजाम-उल-मुल्क) याने इ.स. १७२४ मध्ये दक्षिणेत सत्ता स्थापन केल्यानंतर नळदुर्ग किल्ल्याचे महत्व वाढले.

इ.स. १७५८ मध्ये नानासाहेब पेशव्यांनी हा किल्ला जिंकला होता. इ.स. १७९९ मध्ये निजामाने इंग्रजांवरोबर तह केला. त्यानुसार फ्रेंच सैनिक ऐवजी इंग्रजांचे सैनिक ठेवण्याचे ठरले. या तहाने इंग्रजाचे

वर्चस्व हैद्राबादित प्रस्थापित झाले. आणि निजामाचे स्वातंत्र्य संपले.

निजामाने ईस्ट इंडिया कंपनीतीबाबत १२ ऑक्टोबर १८०० रोजी तैनात फौजेचा तह करून स्वतःच्या स्वातंत्र्याचे रूपांतर नेहमीसाठी संरक्षित राज्यामध्ये झाले. निजामाच्या वर्चस्वाखाली बसलेला मराण्यातील उस्मानाबादच्या प्रदेशही संरक्षित राज्याचा घटक बनला. हैद्राबाद राज्याला सन १८५० मध्ये ईस्ट इंडिया कंपनीच्या कवायती फौजेच्या पोटी ६४ लाख रुपयांचे कर्ज झालेले होते. या कर्जापोटी १८५३ मध्ये निजामाने तहान्वये वहाड, नळदुर्ग व रायचूर हे जिल्हे इंग्रजांना तोडून दिले. या सर्व जिल्हाचे एकूण महसूली उत्पन्न ५० लाख रुपये होते. इ.स. १८५७ च्या उणवाच्या वेळी निजामाने इंग्रजांना प्राचंड सहास्य केले. त्याचे बक्षीस म्हणून इ.स. १८५३ च्या तटात सुणारणा करून, १८६० चा तह करण्यात आला. त्यानुसार नळदुर्ग व रायचूर हे २१ लाख रुपये उत्पन्नेचे जिल्हे निजामास परत देण्यास आले. भारत स्वातंत्र्य झाल्यानंतर १९४८ साली भारत सरकारने निजामा विरुद्ध पोलीस कारवाई करून मराठवाडा भारतात समाविष्ट करून घेतला.

किल्ल्यातील स्मारकांची माहिती -

पाणी महाल :-

मुख्य किल्ला आणि रणमंडख हे किल्ल्याचे दोन भाग पाणी महालने जोडलेले आहेत. इब्राहिम आदिलशाहा दुसरा याने बोरी नदीवर दगडी धरण बांधून त्यात पाणी महालाची योजना केलेली आहे. हे धरण व महल बेसाल्ट दगडात बांधलेले आहे. पावसाळ्यात बोरी नदीला पूर आल्यावर पाणी महालावरून पडते. हे पाणी दोन ठिकाणाहून खाली पडते. हे दोन धबधबे नर व मादी या नावाने ओळखले जाते. यामुळे किल्ल्याच्या नैसर्गिक सैंदर्यत खूपच भर पडली आहे. धरण बांधून बोरी नदी अडविल्यामुळे पाणी अडून या पाण्याचा उपयोग

किल्ल्यात पाणी पुरविण्यासाठीही करून घेतल्याचे दिसते.

या ठिकाणी असणारा पाणी महाल कठिण अशी काळ्या, बेसाल्ट दगडात बांधलेला आहे. हे धरण त्या काळातील अभियांत्रिकीचे उत्कृष्ट उदाहरण आहे. या धरणाची लांबी ५७२ फूट इतकी आहे. दस्तावेजातील नोंदीनुसार हे धरण पाणी महाल इब्राहिम आदिलशहा दुसरा यांच्या काळात हिजरी १०२२ इ.स. १६१३ मध्ये बांधण्यात आले. या ठिकाणी एक संगमरवरी दगडात चार ओळीचा शिलालेख आहे.

बुरूज :-

नळदुर्ग किल्ल्याची तटबंदी अतिशय मजबूत असून ती काळ्या बेसाल्ट दगडात बांधलेली आहे. त्या तटबंदीत एकूण ११४ बुरूज आहेत. बंदा नवाज बुरूज, आण्णाराव बुरूज, नव बुरूज इ. नावे आहेत. परांडा बुरूज हे किल्ल्याच्या उत्तर-पूर्व बाजूस असून परांडा किल्ल्याच्या दिशेस आहे. या बुरूजरवरून त्याकाळी मोठा झेंडा किंवा मशालीच्या सहाय्याने परांडा येथील किल्ल्यातील लोकांना संदेश दिला जाईल असे म्हणतात.

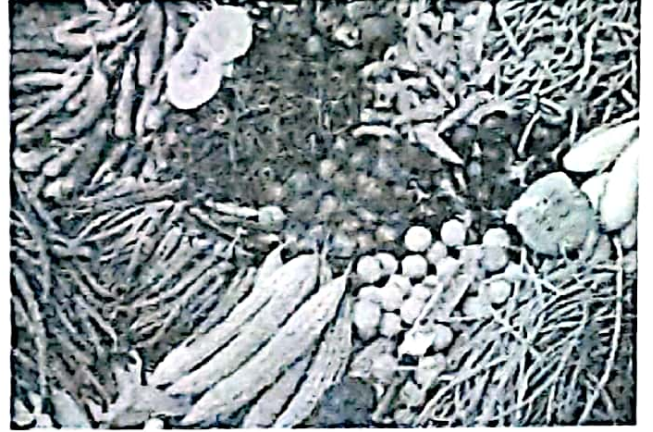
उपळा बुरूज हा सर्वात उंच असून या बुरूजाची उंची १५५० फूट इतकी आहे. या बुरूजावर जाण्यासाठी एकूण ७७ पायऱ्याची योजना केलेली आहे. या बुरूजावरून नजर ठेवता येते. या बुरूजावर एक मोठी तोफ ठेवलेली आहे. या बुरूजाच्या पाणीमागील बाजूस एक हौद आहे. या बुरूजाजवळ दारूगोळा ठेवण्यासाठी बासदखाना आहे. या बारूदखाण्याची रचनेमध्ये भिंतीत कमानीची योजना केलेली आहे. या उपळा बुरूजावरती दोन तोफा आहेत. त्याचे नाव मगर तोफ, आणि हत्ती तोफा असे आहे. जर ते तोफा उडवल्यावर ३० किंवा ४० किलो मीटर इतका दूर जातो. असे म्हणतात.

भाजी विक्रेता

* मुलाखत

मुस्कान जावीद जमादार

B.A.I.

निर्मला पाटील हे आहे एका भाजी विक्रेत्या आजीची त्या सोलापूरातील रहिवासी आहेत. त्या आजीबाईंनी काय जास्त शिक्षण घेतलेले नव्हत. त्यापायी मी त्यांची मुलाखत घेतली.

दोड्डीत त्याचं शेत त्या शेतातच राहतात. त्यांची एकूण ४ एकर शेतजमीन आहे. रस्त्यावर उतरल्यानंतर आत शेतात शिरल्यानंतर उजव्या बाजूला तक छोटस घर आहे. त्या घराची परिस्थिती तशी ठिक-ठाकच होती. समोर अंगनात फळ-फुलांची झाडे लावलेली होती. घरात एक छोटस कपाट, पंखा व रेडिओ होता. एका बाजूला भाजीची टोपली व सामान ठेवलेला होता. गप्पांच्या स्वरूपात मुलाखत दोन ते तीन तास रंगली. मला एका नव्या जगाची ओळख झाली असं वाटत होत.

मुस्कान :- सोलापूरसारख्या मोठ्या शहरात तुम्ही दिवसभर भाजी विक्री करतात कोण-कोणत्या प्रश्नांना सामोरे जावे लागते.

निर्मला आजी :- सोलापूर हा तसा मोठा शहर आहे. भरपूर समस्यांवर मात करून पुढे जावे लागते. भाजी विकताना जास्त आवाज केला तर लोकं किरकिर

करतात. जास्त भाव सांगितलं तर भाजी घेत नाहीत. कमी पैशात जास्त भाजी घेतात.

मुस्कान :- आजी तुम्ही या व्यवसायात कसं काय पडलात, या कामास आल्यानंतर घरातील वातावरण कसे होते.

निर्मला आजी :- घरात तसा विरोध होता. परंतु समजावून सांगितल्यानंतर जरा शांत झालं. मी या व्यवसायात गेली २३ वर्षे काम करत आहे. दररोज यकाळी शेतातील भाजी काढणे, त्याला धुणे व टोपल्यात भरून दिवसभर तेवढी भाजी विकणे. वेळ मिळालं तर सोबत घेतलेला डबा एका झाडाच्या सावलीत बसून खाणे.

मुस्कान :- आजी घराची जबाबदारी कोण-कोण उचलत ? घराला हातभार कोण लावतं ?

निर्मला आजी :- घरात कोणी कर्ता धरंता नाही. माझा नवरा हा आंथरूणावर पडून आहे. मुलगा वारून ३ वर्षे झाली. घरात बसून आणि दोन लेकरं हायंती. सून दुसऱ्यांच्या शेतात मजूरीला जाते व मी भाजी विकते एकढ्यात घर चालवावे लागते. दोन मुलींची लग्न झालीत. त्या सुद्धा कधी-कधी येतात व शे-दोनशे रुपये देऊन जाता.

मुस्कान :- मुलांच्या शिक्षणाच काय केल. त्यांना पुढचं शिक्षण चालू ठेवणार की नाही ?

निर्मला आजी :- दोन्ही मुलांना आश्रमशाळेत घातलेलं आहे. सरपंचाच्या आधाराने त्यांना दोन वेळा जेवण व राहण्यासाठी खोली दिली तेथेचं दोन्ही मुलं दिवाळीच्या व उन्हाळ्याच्या सुट्ट्यात येतात. व चार दिवस राहून परत जातात. मोठा मुलगा ७ वी तर लहान मुलगा ५ वी मध्ये आहेत. दररोज आठवण येती व डोळ्यातील आश्रू वाहायला लागतात. मुलांन वरन बापाचं छत्र हरवलं.

मुस्कान :- आजी तुमच्या हालाखीच्या परिस्थितीत तुमच्या नातेवाईकांनी मदत, विचारपूस केली नाही ?

निर्मला आजी :- नातेवाईक व भावकी फक्त नावालाच चांगले आहेत. कोण सुद्धा विचारात नाही. सगळे आपापल्यात गुंतलेले आहेत. ना कोणी पैशाला मदत करत, ना एक वेळचं जेवण द्यायला. लाडानं कधी मुलांना जवळ घेत नाही त्यांना विचारपूस करत नाही. त्या दोन गोड बोलत नाही. ही अशी ही भावकी.

मुस्कान :- ह्या सगळ्या अडचणींना सामोरे जात असताना तुम्हाला चांगल्या वाईटची जाणीव कोण देत होतं ?

निर्मला आजी :- बाळा, मला चांगल वाईट सांगणारे माझे बाबा होते, ते सुद्धा आता या जगात नाही. तूनी वेळोवेळी मला मदत केली हिम्मत दिली. वडी सुद्धा भाजी विकते होते. त्यांचा अनुभव हा माझ्यासाठी मार्गदर्शन ठरला. माझ्या बाबाचं मार्गदर्शन हे अमूल्य होतं. घराची जबाबदारी स्वताच्या खांद्यांवर घेणे सोपं नसतं. सर्व जबाबदारी एका गडी माणसाप्रमाणे सांभाळावी लागते. पार पाडावी लागते. सर्व दुःखःला बाजूला सारून सौसात सौसाराला हातभार लावावा लागतो.

मुस्कान :- आजी तुमच लग्न कधी व कोणत्या वयात झालं तुमच्या सौसाराला किती वर्षे पूर्ण झाली ? तुमचं शिक्षण केवढं झालं ?

निर्मला आजी :- माझं शिक्षण जेमतेम ४ थी पर्यंत झालं. लग्न १५ वर्षात करून दिलं. सगळ्यात मोठी मीच होते घरात व सासरी सौसाराला आता ३२ वर्षे पूर्ण झाली. आणि सुखानं चाललेल्या माझ्या या सौसाराला काळची झडप पडली मुलगा गेला व अस वाटत होत आपल आयुष्यचं संपल, ज्या मुलाच्या पायी कष्ट काढल, तोच गेला जीवन जसं व्यर्थ गेल. ज्या लेकराचं सुखी जीवन वधायच होत तोच गेला गेला. असं वाटत की आपण वनवास भोगत आहे.

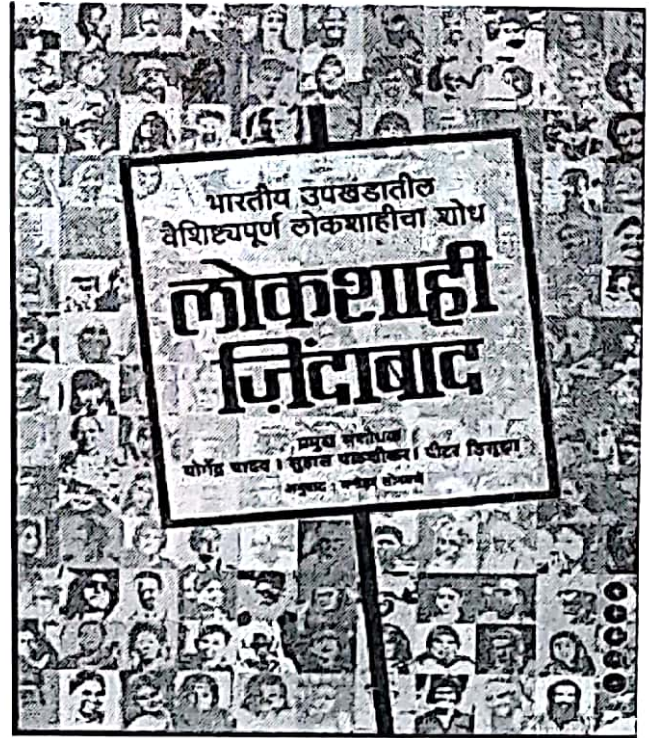
लोकशाही जिंदाबाद

* वैचारिक लेखन तहसीन अखिल शेख

B.A.I.

आता आताच ग्रामपंचायत निवडणूका पार पडल्या. गाव गावचं पुढारी निवडण्यात आलं. या गाव पातळीवरच्या निवडणूकात भी भारी रंगत आली. नात्या गोत्यात, पावण्या रावळ्यातच फाईटी लागल्या. सख्या सासू सुना आमने सामने आल्या. भावा भावतल्या दुशमन्या टोकाला गेल्या. बाप लेक एकमेकांची उणी, धुणी काढू लागले. बांधांवरच्या दुशमन्या गावाचे मोठे प्रश्न झाले. गावातल्या पोरा पोरीची लफडे, मोठ्याला माणसाची जुगाड प्राराची मुद्दे झाले जातीजातीचे गटाव झाले. भावकीचे गटाव झाले. तालुक्यातील, परिसरातली नेते मंडळी आपआपला पाऊर वाढण्यासाठी गावागावात चकरा मारू लागले. डावपेच रंगल. कुणी खुट्या हाणू लागलं. कुणी गुंड्या मनात धरू लागलं. सारं रोडची धावे फुल्ल चल्लु लागली. पंग झालेली माणसं प्रचार करू लागले. इरोधातल्याची आयमाय उजारू लागले.

पापंलेटी, बॅनर झळवू लागले. गावातली हुशार माणसं बेरजा करू लागले. एकझीट पोल सांगू लागले. कशाच्या ही वावड्या उड्या लागल्या. साध्या साध्या गोष्टीवर माणसं हमरी तुमरी येऊ लागले. वातावरण तंग झाले. कवी काडी पडणं कवा भडका उडलं, याचा नेम राहिला नव्हता. रातच्या बैठका रंगू लागल्या एकंदरीत वातावरण चांगलच तापलं होत. अशाच एका संवेदनशील बूथ असलेल्या गावात निवडणूकीत मतदान अधिकारी म्हणून माझ्या एका मित्रांची निवड झाली होती. त्यानं सांगितलेली ही घटना आहे. त्यानं सांगितली पण आपल्या सभोवती सरासरी या घटना घडत असतात.

आपण तसे याबाबतीत एवढे गंभीर नसतोत. गंभीर तर नसतोतच पण बेजबाबदार ही असतोय मतदाराला मतदान स्वतंत्रपणे व निर्भिडपणे करता यावे असा प्रशासनाचा प्रयत्न असतो. ते अधिकारी याचा कसून प्रयत्न करत होते. अनेक उत्साही कार्यकर्ते नियमाचं उल्लंघनाचं करण्याचा प्रयत्न करत होते. अर्थात त्यात संतुलनाचीच जास्त असते. मोठ्याने आवाज करणे, उगच शिव्या देण, समोरच्यावर आक्रमण करणे हे सार उगच करण दहशत पसरविणे हा त्याचा उद्देश असतो. कधी-कधी आपणच फक्त प्रामाणिक आणि आक्रमक कार्यकर्ता आहोत हे दाखवण्याचा त्यांचा प्रयत्न असतो ती त्यांची गरज असते. प्रत्येक घड्याचं एक कौशल्य असत. एक नीट असते. राजकारण हा जर धंदा मानला तर अशी नाटक करणं आवश्यकच असते. अभिनय उत्तम करावा लागतो. एखाद्या कसलेल्या कलाकारपेक्षा ते ग्रेट असतात. नेत्यांना ओरिजनल स्टेज असते. इतर पात्र ही खरे खरे माणसं असतात. त्यांच्या भावना नाटकी

नसतात. ओरिजनल स्टेजवर हा अभिनस करावा लागतो. एकट्यालाच हे कराव लागतं. असा शोच असतो पण गोंधळ होते तो खरा गोंधळ होतो. पोलीस शिपायाची दमछाक होते. अनेक लोक पळत...पुन्हा येत. मतदान केल्यानंतर तिथचं थांबत आपल्या मतदानाचा अधिकार बजावून शांत जाणारे मतदार दुर्लक्ष असतात. गावातील झाडून माणस मतदानाला आणण्याचा प्रयत्न जो तो करत होते. कुणाला गाडीवर...कुणाला चालत, तर कुणाला चक्क पाटकोळी... त्यांना आंधाळे दाखवून मतदान घरातले लोकच ठोकत होते. या वेळी मात्र दोन्ही पाट्या समजदार होऊन स्वतःच मानधन व भत्ते वाढवून घेत बहुमताने नव्हे तर सर्वानुमते.

असाव वेळ गेल्यानंतर एक जार्जर म्हातारी आणली गेली तिला चक्क उचलूनच आणल होतं. एका तरूणाने त्याला अजून मतदानाचा अधिकार प्राप्त झालेला नसावा. तो इतका लहान वाटत होता. त्याला नुकतच मिसरूड फुटलं व्हत त्याच तिथ यायच काहीच कारण नव्हतं. तो म्हातारीचा सोबत म्हणून आला होता. त्यालाच म्हातारीच मतदान ठोकायच होत. आता ज्यालाच मतदानाचा अधिकार नाही. त्याला दुसऱ्याच मतदान करण्याचा अधिकार कार द्यायचा ? हा प्रश्न अधिकाऱ्यासमोर असताना तेवढ्यात दुसरा ही मुलगा पळतच आला तो ही म्हातारीचा नातू होता. हा ही नातूच होता. मीच मतदान करणार म्हणून लांबूनच डरकाळी फोडली. जो घेऊन आला होता त्यात तर अगोदरच दावा केला होता. आता दोघांची तिथच जुंपली अर्थात दोन्ही पार्ट्याचा नेहमीप्रमाणे काही आक्षेप नव्हता. ते म्हातारीचे नातूच होते. अधिकाऱ्याने उत्तर घराच्या भांडणात पडायला नको त्यांचे आणवले सपोटवर ही बोलू लागले. प्रश्न हा होता. कोणत्या नातवाला मत ठोकू द्यायचे ? एकच कालवा झाला. मतदान अधिकाऱ्याकडं प्रकरण

आलं अधिकारी “आजी, खरच दिसत नाही का?” आजी, “म्या काय दाटून म्हणतेय का ? पार डोळ्याच खाचा झाल्यात की”. अधिकारी “हे बोट किती ?” तीन बोट म्हातारी पुढं दाखवत ते म्हणाले म्हातारीन थोडा वेळ घेतला. पटकन उत्तर दिल पाच “तसं त्यातलचं एकजण आराडल, सायेब, म्हातारी काय लबाड बोलती काय ? खरच तिला दिसत नाही” सायबाची मी खात्रीच झाली होती. त्यांनी पुढच्या प्रश्न विचारला, “हे दोघ कोण आहेत ?” आजी, “हा थोरल्याच नि हा धाकल्याचायं” अधिकारी, “मतदान कुणाला करू द्यायचं ?” आजी, “या धाकल्याच्याला इफासला” “म्हतारे काय म्हणालीस ?” आजी, “काय नाय बाबा तुला देते ना निम्मे, तेव्हाच नातू नि तू नाहीस कास ?” नातू, “बघ इचार कर, मतदान मला करू दे”. तो पोरगा डारेक्टरचं दम टाकत होता. हा काय तमाशा आपल्यामुळे झालाय याच प्रेशर त्या म्हातारीला आल होत. तो नातू नंबर दोन जास्तच कालवा करत असल्यामुळे त्याला बाहेर काढण्यात आलं. नवा मात्र दोन्ही पार्ट्या हात घाईवर आल्या तेव्हा कराकरा दात ओठ खातचं बाहेर गेला. ते पण मीठ रगीत होत. माग गुरकू गुरकू बघ सर्व प्रोजीजर झाल्यानंतर त्या नातवांना मतदान केल. मतदान केल्यानंतर तेव्हा खूश झाला होता. ते खुशीतच पळाल बाहेर म्हातारी राहिली तिथच आता म्हातारीला चालता येईना, उठता येईना, ती तिथच आरडू लागली. बालीचे म्हातारीला घेऊन बाहेर नेऊ लागले. म्हातारी जाईना. “असं ओरडू लागली इक्कासला मोठ्याने चार-पाच जणांनी हाका मारल्या तवा तेव्हा आला. म्हातारीला हाताला धरून घेऊन जाऊ लागला. म्हातारी तरी जायजा राजी होत नव्हती. आता साऱ्यानाच काही कळेना की म्हातारीचा असा हट्ट का ?” “तू अगोदर त्या दोन नोटे दे” “चल बाहेर देतो” “नात आता दे, इथच दे, त्या

सुभ्याला लगेच माझ्या हाताने देते. तेव्हा आताच डाफरून गेलाय उग कशाला भांडणाचा काटार ती सर्व लोकांकडे पाहत पाहत म्हणली लोकांचा कादीच आक्षेप नव्हता अर्थात तो पण त्याचा घरगुली मुद्दाच होता. फक्त त्यांनी तो घरी मिटवावा एवढीच अपेक्षा होती, बबळच इक्काश्या ओरडू लागला. म्हातारी कावाली” “तू दे आधी... त्याची भी अन् तुझी पण आजीच त्यांनी दिलेत ममताला पण मला कोण देतेय मत माझ आणि मालक हे झालेत. म्हातारी साराचं पोलखोल करिल म्हणून त्या नातवान एक शंभराची नोट काढली. तशी म्हातारी ओरडली” “म्या काय आंधळी काय ? पाचश्याची दे” तसा तो विकास नावाचा नातू तिला ओढीतच घेऊन गेला प्रश्न हा होता म्हातारीला दिसत होत ती आंधळी नव्हती. मगती खोट का बोलली ? इक्कासने हे डील केली असेल म्हातारीच मतदान करून घेतो. अस सांगून तिन्ही ही पार्टीकडून पैसे उकळले असणार लहीच चाप्टर गड्या त्याच्या चाप्टर पणाचे साऱ्यांच एकमत झालं होत. मतदानाचा अधिकार नसलेला इक्कासही आजच मतदान विकत घेण्यात व्यवहार करतो. त्याला हा देश व्यवहारतून म्हणतो. मताचा निलाव केला. जातोच हे सारखेच बहातात. नागरिकशास्त्राच्या पुस्तकात शिकलेल अधिकार आणि कर्तव्य कुठे शोधायचे ? तेव्हा इक्कास मोठा नेता होणार हे निश्चितच आहे. असे इक्कास गावागावातून शेकड्यांनी तयार होत आहेत. भारतीय नागरिक “भारत माझा देश आहे” ही प्रतिज्ञा म्हणत लोकशाहीच ही झिंदाबाद करत राहिल. कुणाला काही डाऊट ?

महात्मा गांधी

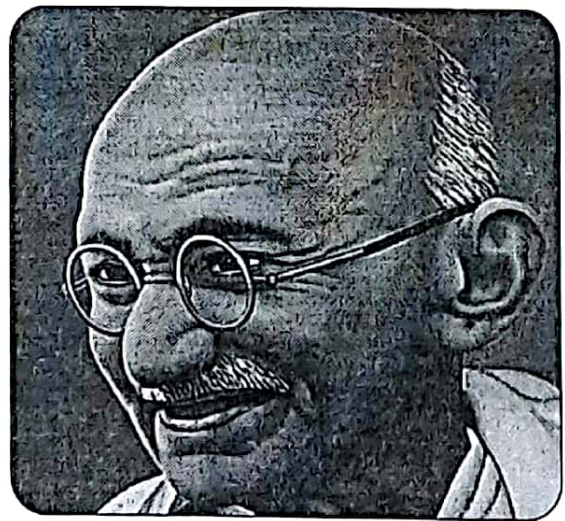
* व्यवृतीचित्रण

सुनिल पोगूल

B.Com. I

मोहनदास करमचंद गांधी (ऑक्टोबर २ इ.स. १९४८) हे भारताच्या स्वातंत्र्य संग्रामातील प्रमुख नेते आणि तत्वज्ञ होते. महात्मा गांधी या नावाने ते ओळखले जातात. अहिंसात्मक असहकार आंदोलनांनी गांधींनी भारताला स्वातंत्र्य मिळवून दिले. अहिंसात्मक मार्गांनी स्वातंत्र्य मिळवण्यासाठी त्यांनी संपूर्ण जगाला प्रेरित केले. रविंद्रनाथ टागोर यांनी सर्वप्रथम ‘महात्मा’ (महान आत्मा) ही उपाधी दिली. भारतातील लोक त्यांना प्रेमाणे बापू म्हणत आणि त्यांना अनधिकृपणे भारताचे राष्ट्रपिता म्हटले जाते. सुभाषचंद्र बोस यांनी इ.स. १९४४ मध्ये पहिल्यांदा त्यांना राष्ट्रपिता असे संबोधले. असे म्हणतात. गांधी सविनय सत्याग्रहाच्या कल्पनेचे जनक होते. त्यांच्या जन्मदिवस २ ऑक्टोबर हा भारतात गांधी जयंती म्हणून जगभरात साजरा केला जातो.

मोहनदास करमचंद गांधी

महात्मा गांधी यांचे इ.स. १९४४ मधील छायाचित्र

जन्म : ऑक्टोबर २, इ.स. १८६९ पोरबंदर,
काठियावाडा, ब्रिटीश भारत
मृत्यू : जानेवारी ३०, इ.स. १९४८
नवी दिल्ली, भारत
संघटना : अखिल भारतीय चळवळ
पुरस्कार : टाईम साप्ताहिक - वर्षातील
प्रसिध्दी व्यक्ती
प्रमुख स्मारके : राजघाट
धर्म : हिंदू
पत्ता : कस्तुरबा गांधी

असहकार आणि अहिंसेच्या तत्त्वावर आधारित सत्यग्रहाचा उपयोग गांधींनी प्रथम दक्षिण आफ्रिकेमध्ये, तेथील भारतीयांना त्यांचे नागरी हक्क मिळवून देण्यासाठी केला. इ.स. १९१५ मध्ये भारतात परत आल्यावर त्यांनी चंपारणमधील शेतकऱ्यांना जुलुमी कर च जमीनदार यांच्याविरुद्ध लढण्यासाठी एकत्र केले. इ.स. १९२१ मध्ये भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसची सूत्रे सांभाळल्यानंतर गरिबी निर्मूलन, आर्थिक स्वावलंबन, स्त्रियांचे समान हक्क सर्व-धर्म-समभाव, अस्पृश्यता निवारण आणि सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे स्वराज्य यासाठी देशभरात चळवळ चालू केली. गांधी आजीवन साम्प्रदायी कातावादाचे (सम्प्रदायांवर राजकारण करणे) विरोधक होते आणि ते मोठ्या प्रमाणात सर्व धर्म आणि पंथ यांच्यापर्यंत पोहोचले. ढासळत जाणाऱ्या खिलाफत चळवळीला त्यांनी आधार दिला आणि ते मुस्लिमांचे नेते बनले. इ.स. १९३० मध्ये इंग्रजांनी लढलेल्या मिठावरील कराविरुद्धात त्यांनी हजोरो भारतीयांचे ४०० कि.मी (२५० मैल) लांब दांडी यात्रेमध्ये भारत छोडो आंदोलन चालू केले. या आणि यासारख्या इतर कारणांसाठी त्यांना भारतात तसेच दक्षिण आफ्रिकेमध्ये अनेकदा तुरुंगात टाकण्यात आले.

गांधींनी आयुष्यभर सत्य आणि अहिंसा या

तत्त्वांचा पुरस्कार केला स्वतःही याच तत्त्वांनुसार जगले आणि इतरांनीही तसे करावे असे सुचवले. त्यांच्या शेवटच्या वर्षांमध्ये भारत पाकिस्तान फाळणीमुळे व्यथित झोलेल्या गांधींनी हिंदू-मुस्लीम दंगे थांबवण्यासाठी प्रयत्न केले.

स्वराज्य आणि मिठाचा सत्याग्रह

महात्मा गांधी दांडी यात्रेत

१९२० च्या दशकाचा मोठा काळ गांधीजी प्रत्यक्ष राजकारणापासून दूर राहिले आणि त्यांनी आपले लक्ष व पक्ष आणि भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसमधील मतभेद दूर करण्यावर केंद्रीत केले. या काळात त्यांनी समाजातील अस्पृश्यता, दारू समस्या आणि गरिबी कमी करण्याचे आपले प्रयत्न चालू ठेवले. राजकारणाच्या पठावर ते इ.स. १९२८ मध्ये परत आले. एक वर्ष आधी ब्रिटिश सरकारने संविधानात सुधारणा करण्यासाठी सर जान सायमन यांच्या अध्यक्षतेखाली एक समिती स्थापन केली होती. या समितीमध्ये एकपण भारतीय सदस्य नव्हता. या

कारणाने भारतीय पक्षांनी या समितीवर बहिष्कार टाकला. गांधीजींनी १९२८ च्या कलकत्ता येथील काँग्रेसच्या अधिवेशनात एक ठराव पास केला. त्याद्वारे ब्रिटिश सरकारकडे भारताला सार्वभौम दर्जा देण्याची मागणी करण्यात आली व ही मागणी मंजूर न केल्यास परत पूर्ण स्वराज्यासाठी असहकार चळवळ सुरू करण्यात येईल असे बजावण्यात आले. पक्षातील सुभाषचंद्र बोस, जवाहरलाल नेहरू, यांच्यासारख्या तरूण नेत्यांची मागणी तात्काळ स्वराज्याची होती. पण गांधीजींनी ब्रिटिश सरकारने काही उत्तर दिले नाही आणि ३१ डिसेंबर १९२९ मध्ये लाहोर अधिवेशनात भारताचा ध्वज फडकवण्यात आला. हा दिवस काँग्रेसने स्वराज्य दिन म्हणून साजरा केला. गांधीजींनी मग मार्च सत्याग्रहाची घोषणा केली आणि त्याची परिणती प्रसिध्द दांडी यात्रेत झाली. १२ मार्चला अहमदाबादहून निघालेली यात्रा ६ एप्रिलचा ४०० कि.मी (२५० मैल) प्रवास करून दांडीला पोहोचली.

गांधींनी लिहिलेली पुस्तके

- * Indian Home Rule (हिंद स्वराज्य)
- * गांधीजींची संक्षिप्त आत्मकथा
- * गांधीजींचे जीवन त्यांच्याच शब्दांत
- * गांधी विचार दर्शन - अहिंसाविचार
- * गांधी विचार दर्शन - राजकारण
- * गांधी विचार दर्शन - सत्याग्रह प्रयोग
- * गांधी विचार दर्शन - सत्याग्रह विचार
- * गांधी विचार दर्शन - सत्याग्रहाची जन्मकथा
- * गांधी विचार दर्शन - हरिजन
- * नैतिक धर्म
- * माझ्या स्वयंकां भारता

गांधीवरील पुस्तके

- * अखंड प्रेरणा गांधीविचारांची (डॉ. रघुनाथ माशेलकर)
- * अस्त गांधीयुगाचा व नंतर (अनंत ओगले)

- * अज्ञात गांधी (नारायणभाई देसाई)
- * गंगेमध्ये गगन वितळले (अंबरीश मिश्र)
- * गांधीजी आणि त्याचे टीकाकार (सुरेश द्वादशीवार)
- * गांधीजींचे असामान्य नेतृत्व
- * गांधीजींचे जीवन त्यांच्यात शब्दांत
- * गांधीजी होते म्हणून (बाळ पोतदार)
- * गांधीनंतरचा भारत (शारदा साठे)
- * गांधी गावाचे महात्मा (रॉय किणीकर)

चित्रपट / नाटके

- * ब्रिटिश चित्रपट दिग्दर्शक सर रिचर्ड अटनबरो यांनी गांधीजींच्या आयुष्यभर इंग्रजी चित्रपटाची निर्मिती केली.
- * इ.स. २००६ मध्ये बॉलिवुडमध्ये विधु विनोद चोपडा यांनी लगे रहो मुन्नाभाई या विनोदी चित्रपटाची निर्मिती केली.
- * अॅन्ड गांधी गोज मिसिंग (मराठी लघुपट)
- * गांधी आडवा येतो.
- * गांधी आणि आंबेडकर
- * गांधी : माय फादर
- * गांधी व्हर्सेस गांधी
- * गोडसे @ गांधी कॉम
- * मी मयुराम गोडसे बोलतोय

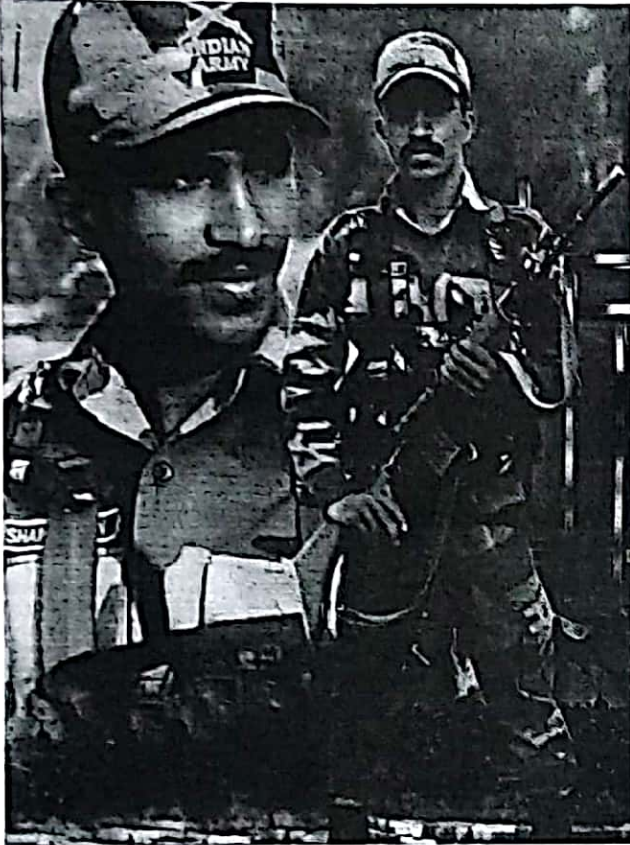

माझा भाऊ

* ललित

सुहाना शेख

B.A.I.

माझा भाऊ अमीन अमोद्दीन शेख सध्या सैन्यात कार्यरत आहे. आमचे गाव उमरगा तालुक्यात रामपूर आहे. हे एक छोटेसे खेडेगाव आहे. माझ्या भावाचे शिक्षण माझ्या गावातच झाले. ८ वी ते १० वी पर्यंतचे शिक्षण डाळिंब या गावात झाले. १० वी व बी.ए. पर्यंतचे शिक्षण तलसूर येथे झाले. माझ्या भावाला लहानपणापासूनच सैन्यात भरती होण्याची आवड होती. पहिल्यांदा तो भरतीसाठी गेला होता. त्यावेळी त्याची भरती झाली नाही. त्याला अपयश आले. तेव्हापासून भरतीचे वेध लागले. पोलीस भरतीसाठी मुंबईला गेला. तेथेपण त्याला अपयश आले. सतत असा पराभव होत गेला.

आसामा राईफल्सए पोलीस भरती, पॅरा कमांडो अशा ठिकाणी प्रयत्न करूनही भरती झाली नाही. भरतीला जाण्यासाठी त्याला पैसे नसायचे. त्यावेळी कोणीही त्याला आर्थिक मदत केलेली नाही. आर्थिक परिस्थिती बिकट असल्याने त्याने कोणतीही अॅकॅडमी लावलेली नाही. पैसा नाही म्हणून तो शांत बसला नाही. माझा भाऊ दुसऱ्यांच्या शेतात कामाला जाऊ लागला. असे करून चार पैसे जमविले. सकाळ-संध्याकाळ व्यायाम देखील करीत होता.

एकेदिवशी वर्तमानपत्रात भरतीची जाहिरात आली. ती भरती उस्मानाबाद येथे होती. १० एप्रिल २०१५ ला मी भरतीसाठी उस्मानाबादला गेलो. मैदानी चाचणीत त्याला १००% गुण मिळाले. तो त्याच्या जीवनातील सर्वोच्च स्पर्धा जिंकलेला होता. त्यावेळी आमचे सर आनंदाने नाचू लागले. माझाभाऊ आता देशाची सेवा करण्यासाठी पात्र झाला होता. ही माझी भावना आहे. आमच्या घरातील सर्व सदस्य अतिआनंदाने नाचू लागले. Bombay Engineering Group & Center येथे त्याचे ट्रेनिंग पार पडले. पहिली नेमणूक राजस्थान (विकानेर) येथे झाली. आज सध्या तो चिनच्या सीमेवर अरुणाचल-नवाज येथे देशसेवेत आहे.

अपना घरछोडको सरहद्दका
अपना ठिकाना बना लिया
जान हथेली पर रखकर देश की
हिफाजत को अपना धर्मबना लिया

माझ्या भावाला मी सॅल्युट करते।
जय हिंद

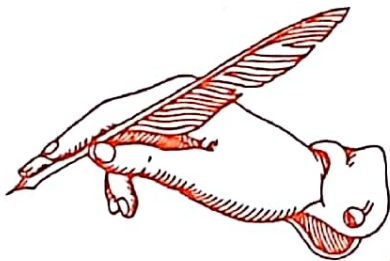
Message
2018-19

हिंदी विभाग

द्वितीय प्रभाव

ॐ

आप ही हमारा दिव्य,
ये हमारे वरदान,
साद है हमें सदा,
सुनी न्याय है आपका।

44

हिंदी विभाग

हिंदी विभाग

१४ सप्टेंबर २०१८ रोजी हिंदी विभागांतर्गत 'हिंदी दिवस' साजरा करण्यात आला. या कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे सी.बी. खेड्गीज महाविद्यालयाचे प्राध्यापक डॉ. एस.जे. पाटील यांनी विद्यार्थ्यांना हिंदी भाषेचे महत्व व हिंदी भाषेमधील रोजगार या विषयावर मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्राचार्य डॉ.एम.ए.दलाल होते.

प्रा. रईसा मिर्झा यांनी दि. १४, १५ जानेवारी २०१९ रोजी 'हिंदी है हम' वैश्विक मंच आणि बद्रुका कॉलेज हैद्राबाद यांच्या संयुक्त विद्यमाने घेण्यात आलेल्या आंतरराष्ट्रीय सेमिनारमध्ये उपस्थित राहून 'हिंदी भाषा का वैश्विक परिदृश्य' या विषयावर आपला शोधनिबंध सादर केला.

तसेच शंकरराव मोहिते महाविद्यालय अकलूज येथे ६ ऑक्टोबर २०१८ रोजी राष्ट्रीय स्तरावरील सेमिनारमध्ये उपस्थित राहून 'हिंदी भाषा और रोजगार के अवसर' या विषयावर शोध निबंध सादर केला. ५ जानेवारी २०१९ रोजी महाडिक महाविद्यालय, मोडनिंब येथे आयोजित राष्ट्रीय स्तरीय सेमिनारमध्ये 'हिंदी साहित्य में मुस्लिम स्त्री विमर्श' हा शोध निबंध सादर केला. तसेच १३ जानेवारी २०१९ रोजी सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर व खादिमाने उर्दू फोरम यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित राज्यस्तरीय 'गजल' कार्यशाळेमध्ये उपस्थित राहिले.

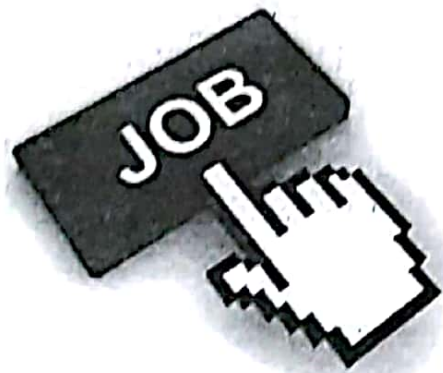

अर्जी

* कहानी

नसिहा युसूफ शेख

B.A. I

हर वर्ष कर तरह इस वर्ष भी राघवेंद्र पत्नी बच्चों सहित अपने पैतृक कसबे में आया हुआ है नौकरी से छुट्टियाँ न मिल पाने की मजबूरी के चलते वह चाहकर भी हफ्ता-दस से ज्यादा यहाँ न रुक पाता है लेकिन उसकी इच्छा रहती है कि अम्मा बाबू जी पुरे साल नहीं तो साल में दो-तीन महाने तो उसके साथ मुंबई में जरूर रहें। बच्चों को संयुक्त परिवार मिले दादा-दादी का भरपूर प्यार मिले अनिता, उसकी पत्नी भी यही चाहती है। यही सोचकर उन्होंने पाँच कमरों का फ्लैट खरीदा है। पर न जाने क्यों अम्मा-बाबू जी वहाँ बहुत कम जाते हैं। साल भर में एकाध बार, वह भी चंद दिनों के लिए।

बाबू जी, आप और अम्मा चार-छह दिनों के लिए नहीं चार-छह महिनों के लिए आया कीजिए इतनी जल्दी लौटे जाते है तो मन कचोटने-सा लगता है। उसने पिछली बार उसने जब यह कहा तो वे बोल थे बेटा, मैं कितनी बार कहूँ तुझसे कि यह छोटा सा कस्बा ही हमारी जन्म और कर्मभूमि रहा है। हमें वहाँ के अलावा और कहीं ज्यादा अच्छा नहीं लगता। महानगर के तेरे इस बड़े से फ्लैट में हम चार-आठ दिनों से ज्यादा नहीं रह सकते।

आज शाम, वह बचपन के अपने कमरे में घुसा। लाईट ऑन की और कोने में रखे बक्से की ओर बड़ गया। उसके बचपन का साथी-उसका प्यार, लकड़ी का बड़ा-सा बक्सा। वह जब भी यहाँ आता है एक बार इस बक्से को जरूर खोलकर देखता है। सहज उत्सुकतावश उसने उसे खोला। छही-सातवीं-आठवीं कक्षा के कोर्स की कुछ पुरानी किताबें जो मेट्री बॉक्स कीलवाले तलवों के फूटबॉल शुज एन.सी.सी. की एक्स्ट्रा ड्रेस, पुराना फोटो एल्बम और भी जाने क्या-क्या। बार-बार देखने पर भी

इन चीजों को देखने आने की इच्छा मरती नहीं है। तभी उसकी नजर एकाएक पॉलीथिन की एक थैली पर पड़ी। अरे, इसमें क्या है, अब से पहले तो इसपर नजर कभी पड़ी नहीं थी। उसने उसे उठाकर खोला। अंदर पीली पड़ चुकी कागज की छोटी-छोटी सी पर्चियाँ मिलीं। वह एक-एक की इबारत को पढ़ने लगा-बाबु जी, आज शाम की कंपास बॉक्स चाहिए। बाबु जी, शाम को पेन्सिल खरीद लाना। बाबु जी बाबु जी। बचपन में बाबु जी से की गई फरमाइशों का पुलिंदा था वह। पढ़ते-पढ़ते उसकी आँखों में आँसू भी आए वस्तु चाहिए होता तो वह मुँह से नहीं कह पाता था। बस इच्छित होता तो वह मुँह से नहीं कह पाता था। बस इच्छित वस्तु की पर्ची बनाकर बाबू जी की जेब में डाल देता था और ऐसा कभी हुआ नहीं कि बाबूजी उसकी माँगी कोई वस्तु लाना भूल गए हो या उसकी इच्छा पुरी न की हो..... सोच में डूब राघवेंद्र की आँसू भरी आँखों में एकाएक चमक आ गई। पर्चियों को पॉलीथिन की थैली में रखकर उसने बक्से को बंद कर दिया। झटपट, कागज की एक पर्ची बनाई और उसपर लिखा, बाबू जी, मैं दिल से चाहता हूँ कि आप और अम्मा मेरे साथ चलकर मुंबई में रहे। हर साल कम से कम दो-तीन महिनों के लिए। आपको कोई तकलीफ नहीं होगी।

बाबूजी के कुर्ते की जेब में उस पर्ची को डालते हुए उसके हाथ अतिरिक्त रोमाच से काँप रहे थे पर मन आश्वस्त था कि उसकी यह अर्जी खारिज नहीं होगी।

कठिनाइयों से डरिये नहीं

* ललित लेख

मिजब्हा शेख

B.A. II

किसी एक प्रयत्न से कोई निश्चित सफलता मिल ही जाये, यह आवश्यक नहीं कभी-कभी देखा जाता है कि प्रयत्न करने पर भी कुछ लोगो को सफलता नहीं मिलती सफलता के लिए कभी-कभी प्रयत्नों की परंपरा लगा देनी होती है परिश्रम एवं पुरुषार्थ के रूप में उसका उतना मूल्य चुका ही देना होता है जितना उसके लिए अनिवार्य है एक बार असफलता का सामना हो जाने पर किसी को असफल मान लेना उसके साथ अन्याय करने के समान है संसार में लिंकन जैसे हजारों व्यक्ति हुए हैं जिन्होंने सैकड़ों बार असफल होकर भी, अंत में अभीष्ट सफलता का वरण कर ही लिया सच्चा पुरुषार्थी वास्तव में वही है जो बार-बार असफलता को देखकर भी अपने प्रयत्न में शिथिलता न आने दे और हर असफलता के बाद एक नय उत्साह से सफलता के लिए निरंतर उद्योग करता रहे जो पत्थर एक आघात में नहीं टूटता उसे बार-बार के आघात से तोड़ा ही जा सकता है।

असफलता को अंगीकार करने का अर्थ है निराशा को निमंत्रण देना निराशा के दुष्परिणामों के विषय में अधिक कुछ कहना व्यर्थ है निराशा की भावना को याद नागपाशा की भाँति कह दिया जाय तो कुछ अनुचित न होगा निराशा मनुष्य की क्रियाशीलता पर सर्प की भाँति लिपट कर न केवल उसकी गति ही अवरूद्ध कर देती है। प्रत्युत अपने विषैले प्रभाव से उसके जीवन तत्व को भी नष्ट करती रहती है।

यो तो कठिनाइयाँ देखने में गिरी श्रृंखलाओं के समान विस्तृत तथा दुर्भेद्य लगती हैं। पर वास्तव में यह भ्रम मात्र है कठिनाइयाँ आते ही हम उनकी कठोरता की पूर्व कल्पना करके अपनी शक्तियों का विघटन कर लेते हैं

और असफलता के भय से कदम आगे बढ़ाने से डरते हैं अन्यथा वे स्वयं में कुछ भी तो नहीं।

इस बात को ध्यान में नहीं लाना चाहिए कि असफलता मिलेगी हमारा कर्तव्य तो यह है कि फल की चिंता किये बिना निरंतर कार्य करते रहें। जो चलता है वह गिरता भी है, यदि आज सफलता की ओर एक चरण बढ़ रहा है तो कल मंजिल तक पहुँच ही जायेंगे परंतु यदि चलेंगे ही नहीं तो मंजिल पास कैसे आयंगी इसलिये चाहिए यह कि सतत् चलते रहें। आगे बढ़ते रहें।

मनुष्य कठोर परिस्थितियाँ आने पर प्रायः गिड़गिड़ाने लगते हैं, सोचते हैं कि यह अमुक व्यक्ति हमारी सहायता करेगा। परंतु तथ्य तो यह है कि संसार में ऐसे विरले ही व्यक्ति होते हैं। जो दूसरों के सुख-दुख को अपना सुख-दुख मान कर सेवा सहायता करने में तत्पर होते हैं अधिकांश व्यक्ति तो ऐसे होते हैं तो कठिनाइयों में पड़े लोगों की और आँखें उठाकर भी नहीं देखना, चाहते सहानुभूती की बात तो दूर रही।

अपनी परिस्थितियों के लिए हमें किसी पर दोषारोपण नहीं करना चाहिए क्योंकि स्थितियों व्यक्ति की स्वयं की बनायी हुई होती हैं। अन्य कोई व्यक्ति दुख नहीं देता अपितु सुख-दुख तो स्वयं हमारी मनःस्थिति पर निर्भर करते हैं वह जैसी होगी वैसी ही भावनाये तथा अनुभूतियाँ होंगी, इसी प्रकार यदि इस भय की भावना को हम त्याग देंगे और अपना दृष्टिकाण निर्मल बनायेंगे तो निश्चित ही कठिन अवसर भी हमें विचलित न कर पायेगा।

संसार में न तो कोई शत्रु है न मित्र हमारा अपना व्यवहार ही शत्रु तथा मित्र बनाने का उत्तरदायी है। जैसा दूसरों से बोलेंगे, व्यवहार करेंगे उसी के अनुसार शत्रु तथा मित्र बन जायेंगे।

चाँद बीबी

* रेखाचित्र

शोयब सय्यद

B.A. II

चाँद बीबी (१५५०-१५९९) को चाँद खातून या चाँद सुल्ताना के नाम सभी पहचाना जाता है। चाँद बीबी महाराष्ट्र के अहमदनगर जिले के सुल्तान बुरहान-उल-मुल्क की बहन थी। वह अरबी, फारसी, तुर्की, मराठी, तथा कन्नड आदि भाषाएँ जानती थी। चाँद बीबी एक भारतीय मुस्लिम महिला योद्धा थी। उन्होंने बीजापूर और अहमदनगर का प्रतिनिधित्व के रूप में कार्य किया।

चाँदबीबी की शादी बीजापूर (कर्नाटक) सल्तनत के अली आदिलशाह प्रथम से हुई थी। चाँदबीबी आदिलशाह के साथ जंग पे भी जाती थी। बचपन में ही अच्छी घोडसवार के रूप में मशहूर होनेवाली चाँदबीबी ने लढाई में भी कौशल प्राप्त किया। १५८० में विजापूर के अलि आदिलशाह की मौत हो गई। अपने पति के मृत्यु के बाद आदिलशाह के भाई का बेटा इब्राहिम को गद्दी पे बिठाकर चाँदबीबी ने राज्य प्रशासन शुरू किया। उसी समय अहमदनगर के निजाम की हत्या होने के कारण मायके में भी गद्दी के लिये विवाद शुरू हुआ। अपने मायके का विवाद छुड़ाने के लिए चाँदबीबी अहमदनगर को आयी। ऐसी परिस्थिति में शहजादा मुराद अपने बहुत सारे सैनिकों के साथ अहमदनगर आया था लेकिन चाँदबीबी ने पूरे कौशल्य के साथ मुराद को पराजय किया। मुराद ने चाँदबीबी के इस धैर्य को देखकर खुश होकर चाँदबीबी को 'चाँद सुलताना' का किताब दिया।

चाँदबीबी की राजनीति कार्य तात्कालीन पुरुष

समाज को स्वीकार नहीं था। १६०० में बहादूर निजामशाह की मृत्यु होने के बाद मुगल सम्राट अकबर स्वयं अहमदनगर आ गया। यह बात जब चाँदबीबी को मालूम हो गई तो वह घबराई नहीं। अकबर के साथ डटकर लढाई की लेकिन राज्य के लोगों ने उन्हें 'देशद्रोही' कहकर अपने ही लोगों के द्वारा चाँदबीबी की हत्या की गई। समकालीन युग में चाँदबीबी की तुलना दुर्गावती से की जाती रही। चाँदबीबी सुंदर, दयालु, निडर, कलाप्रेमी, वीर थी। इतनी सभी बातें चाँदबीबी के व्यक्तित्व को निखारती हैं कमी एक ही बात की थी कि वह एक नारी थी। अकबर के समकालीन युग में चाँदबीबी केवल मुस्लिम समाज का ही नेतृत्व नहीं करती थी। अपने ससुराल और मायके की राजनीति, राज्य कारभार किस प्रकार से होना चाहिए इसका गहरा अध्ययन करनेवाली चाँदबीबी पूरे भारतीय समाज में सशक्त नेतृत्व करनेवाली स्त्री थी। उनके कार्य तथा नेतृत्व को हमारा सलाम।

मेरी मैम की मुलाकात

मुलाकात

मेंडूक उझमा मोहमद

B.A.I

प्रश्न: मैम आप का पुरा नाम बताएं ?

उत्तर: मेरा नाम अखतर बेगम महमद युन्नूस गदवाल है।

प्रश्न: मैम आपके परिवार के बारे में बताएं ?

उत्तर: मेरा जन्म एक मध्यम वर्गीय परिवार में हुआ मेरे पिताजी आटे की चक्की चलाने का काम करते थे। उस पर ही मेरी एक बहन और दो भाई का शिक्षण पूरा हुआ। मेरी पढाई होने के बाद मैं प्राथमिक स्कूल की अध्यापिका बनी। उसके बाद मेरी शादी महमद युन्नूस गदवाले के साथ हुई। ससुराल भी मेरे लिए बहुत अच्छा रहा। मेरी नौकरी और मेरे बच्चों को संभालने में मेरे परिवार की बड़ी सहायता रही। मुझे दो लड़के और दो लड़कियाँ हैं। उनकी पढाई की पूरी जिम्मेदारी मेरी रही। आज मेरी बड़ी बेटी ऑस्ट्रेलिया में रहती है। छोटी बेटी नलदुर्ग में मेरे दोनो बेटे अच्छे स्थान पर नौकरी कर रहे हैं।

प्रश्न: आपने इस क्षेत्र को करिअर के रूप में क्यों चुना ?

उत्तर: मुझे बच्चों को पढाना बहुत पसंद है। मुझे हर समय लगता था कि मैं एक अच्छी शिक्षक बनूँ। बच्चों को शिक्षा देते मुझे बहुत आनंद मिलता है। मुझे ऐसा लगता था कि मेरे पास जो ज्ञान है वह मैं बच्चों को दे सकूँ जिस से उनमें विकास हो सके। हमारे देश के बच्चे पढ लिख कर अच्छे स्थान पर जाए यहीं मेरी इच्छा थी। कहते हैं ना कि जो ज्ञान अपने पास है। उसे दुसरोँ तक पहुँचाना चाहिए। इसीलिए मैंने इस क्षेत्र को अपने करिअर के रूप में चुना। मेरी यही इच्छा है कि हमारे देश

के बच्चे पढ लिख कर हमारे देश का नाम रोशन करें।

प्रश्न: मैम आप का अब तक का जीवन सफर कैसा रहा ?

उत्तर: जीवन तो हर एक का संघर्षमय में ही रहता है वैसा मेरा भी रहा मेरे जीवन में भी सुख-दुख के क्षण आए लेकिन मैंने कभी धीरज नहीं छोड़ा बड़े संघर्ष के साथ उस समस्या का निरसन किया। आप भी हमेशा संघर्ष से काम लें। हमें कभी धीरज नहीं छोड़ना चाहिए। मैं आप को यही कहना चाहूँगी कि सब्र का फल मिठा होता है।

प्रश्न: मैम आप प्राथमिक शिक्षा के बारे में और नई सोच क्या रखते हैं ?

उत्तर: आजके बच्चों को ज्ञान मिलने के लिए दसों दिशाएँ खुली हुई हैं। इस में इन्टरनेट का जमाना आ गया है। इसलिए बच्चों को टेक्निकल ज्ञान देना बहुत जरूरी है। इसी लिए आज ई-लर्निंग की आवश्यकता है।

प्रश्न: मैम आप आने वाली पीढ़ी के बच्चों को क्या सलाह देंगे ?

उत्तर: मैं आनेवाली पीढ़ी विज्ञान तंत्रज्ञान के युग में जीने वाली पीढ़ी को यह सलाह देना चाहूँगी कि उन्हें मोबाईल से दूर रखें। किताबों से प्यार बढ़ाए लिखाई पढाई करने की सलाह दे इस से उनकी सेहत और मानसिकता अच्छी रहेगी। किताबों को उन्हें अपना साथी बनाना चाहिए। क्योंकि एक अच्छा साथी ही हमारा जीवनभर साथ देता है। वह है हमारी किताब।

मैम आप ने मुझे आपके बारे में बहुत सारी जानकारी दी और शिक्षा के बारे में नई-नई बातें बताई। आने वाली पीढ़ी को बहुत अच्छी सलाह आपने दी इसलिए आपका हृदय से आभार व्यक्त करता हूँ। धन्यवाद मैम!

नर्स की आत्मकथा

* आत्मकथनात्मक लेख नित्योरे सुमैय्या महिबुब
B.A. I

मेरा नाम प्रणती राणे है। मैं एक नर्स हूँ और मुझे अपने इस काम पर गर्व है। तनखा तो अच्छी मिलती है परंतु मुझे अपने इस काम से बहुत खुशी मिलती है। मुझे लोगों की पीडा दूर करके उनके मुख पर खुशी लाने में मुझे खुशी मिलती है। नर्स बनने का सपना तो बचपन से ही था। बचपन में मैं एक बार माँ के साथ अस्पताल गई थी। मेरी मासी वहीं अंडमीट थी। वहाँ एक बस दुर्घटना से जखमी हुए मरीजों को लाया गया था। वहाँ मैं ने नर्सों का काम देखा कि वह जखमी मरीजों को संभालने आपनी शक्ति-पूर्ति और दिमाग का प्रयोग कर रही थी। यह सब देख कर मैं नर्स के काम से बहुत प्रभावीत हुई थी और उसी समय मैंने ठान लिया था कि मैं एक नर्स ही बनूंगी। इस सपने को पूरा करने के लिए मैं जूट गई और मेरे इस सपने को पूरा करने में मेरे परिवार वाले भी मेरी पूरी साहयता किये थे। मैं ने बारहवीं कक्षा विज्ञान शाखा से पास कर ली फिर नंबर अच्छे होने के कारण मुझे ए.एन.एम के लिए आसानी से प्रवेश मिल गया। फिर उसके बाद मैं ने जी.एन.एम की पदवी भी प्राप्त करती यहाँ तक तो सफर आसान था। परंतु आगे मुश्किलें बढ़ने वाली थी। मुझे आगे बी.एस.सी नर्सिंग करना था। और इस की फिज भी ज्यादा थी और मेरा नंबर दूसरे शहर के कॉलेज में लगा था। परंतु मेरे घर वाले किसी भी चिज की चिंता ना करते हुए मेरे हर प्रकार से सहायता की थी। आखीर सब की मेहनत का फल आया और मैं अच्छे नंबर से पास हो गई मेरी खुशी का तो कुछ ठिकाना ही

नहीं था। मेरे साथ मेरे पूरे परिवार वाले भी बहुत खुश हुए।

पहले तो मैंने नजदीकी अस्पताल में एक साल तक रियाज की फिर मैं ने हमारे यहाँ सरकारी अस्पताल में अरजी दी और मेरे एक साल के अनुभव की वजहा से मुझे वहाँ आसानी से नौकरी मिल गई और पैसे भी अच्छे मिलते थे। मुझे अपना काम करने में कोई थकान नहीं होती थी। जब मैं दिनभर मरीजों के साथ रह कर घर जाती तो मुझे उन मरीजों की कहीं बाते सूनकर एक सूकन मिलता था कि आज मैं ने एक अच्छा काम किया। कभी-कभी बहुत मुश्कील परिस्थिती आ जाती थी। मैं ने मौत को बहुत नजदीक से देखा। और यह सब देख कर मुझ में हर परिस्थिती से लडने की क्षमता बढ गई थी। आगे मेरे घर वालों ने मेरे लिए एक लडका देखा। लडका एक कंपनी में काम करता था। मैं ने बात आगे बढ़ने से पहले ही प्रदीप से बात कर ली थी। कि शादी के बाद मैं अपनी नौकरी

मेरा बेटा

* कविता

सुमेय्या महिवुव

B.A. I

नहीं छोड़ूंगी। मेरी इस बात पर उसने भी मेरा साथ दे दिया। और उस ने मुझे शादी के बाद काम करने की अनुमति दे दी। पहले-पहले सब ठिक चल रहा था। परंतु शादी के बाद घर और काम संभालना बहुत मुश्कील हो रहा था। कुछ समय बाद मुझे इस कि आदत पड़ गई। जब मेरा बेटा आदित्य हुआ। घर बच्चा और काम संभालना मुझे और भी मुश्कील होने लगा। लेकिन भगवान ने मेरे उपर बहुत कृपा थी कि उसने मुझे इतना अच्छा पती और ससुराल दिया था। उन्होंने ने मुझे हर मुश्कील समय में मेरी मदद की है। वह कहते हैं कि तूफानों से लड़ कर किनारे पर आने का मजा कुछ और है। इस प्रकार हर परिस्थिती से लड़ते हुए मैं ने अपने जीवन के इतने वर्ष पार कर लिए। इन वर्षों में मैंने बहुत सारी चीजे सीखी है। और जिंदगी जिने का अपना अलग अनुभव है। मेरे इस काम में बहुत से लोगों को देखा है। कोई रोते हुए अस्तपाल में आता है अपने अपनों को लेकर और खुशी-खुशी यहाँ से ठीक हो कर जाते हैं। मैंने बहुत से बच्चों को अपने आखों के सामने जन्म लेते देखा है तो कई मरीजों अपना दम तोड़ते भी देखा है।

आज मैं यहाँ की हेड नर्स बन गई हूँ। और मेरे काम से यहाँ के सभी लोग बहुत खुश हैं और मैं आने वाली सारि नर्स लोगों को भी मदद करती हूँ। कुछ समय बाद मैं यहा से रिटायर होने के बाद मुझे पेन्शन मिलेगी उस से मैं वह सारी अपनी इच्छाएँ पूरी करूँगी जो मेरे काम और घर जिम्मेदारियों अधूरी रह गई थी। और अपना अंतिम समय मैं अपने पति के साथ सारी इच्छाएँ पूरा करूँगी और अपने बच्चों के साथ खूबसूरत तुन्हें गुजारूँगी अंत में कहना चाहती हूँ जीवन सुंदर है जीना सीखो!

माँ की कामना थी कि।
बेटा पढ़-लिखकर अफसर बनेगा
बेटा जी-जान से लिखा-पढ़ा।
अफसर नाम का झेंडा गड़ा।
बेटा मेरा अफसर बन गया।
मेरी दुःख दर्द की मेहनत काम आयी।
जीवन में नई खुशियाँ आयी।
मेरे बेटे की जिंदगी रंग लायी।
सालों पर साल बीत गए।
घर में बहु, पोता, पोती, आई।
बेटे का प्यार मुझपर कम होते जा रहा

मेरे ही घर में मैं अब बोल हो रही।
मेरा सजा-सबेरा सपना टूटने लगा।
मेरा बेटा अब मुझे संग लगेने लगा।
बेटे ने मुझे एक दिन दी सलाह।
कहा माँ अब घर मे रहना है मना।
सुंदर दिख रही थी, नई साडी में
बेटे ने मुझे बिठा दिया गाडी में।
गाडी की गती कभी धिमी होती।
गाडी की गती कभी तेज होती।
जा। पहुंची वृद्धाश्रम में।

जी. एस. टी

* अर्थकारणपर लेख

मनुरे मुस्कान अलिम

B.A.I.

वस्तु एवं सेवा कर या जी एस टी एक व्यापक बहु-स्तरीय, गंतव्य-आधारिक कर है जो प्रत्येक मूल्य में जोड़ पर लगाया जाएगा।

इसे समझने के लिए, हमें इस परिभाषा के तहत शब्दों को समझना होगा। आइए हम बहुस्तरीय शब्द के साथ शुरू करें कोई भी वस्तु निर्माण से लेकर अंतिम उपभोग तक कई चरणों के माध्यम से गुजरता है। पहला चरण है कच्चे माल की खरीदना दूसरा चरण उत्पादन या निर्माण होता है। फिर सामग्रीयों के भंडारण या वे हाऊस में डालने की व्यवस्था है। इस के बाद उत्पाद रिटेलर या फुटकर विक्रेता के पास आता है। और अंतिम चरण में, रिटेलर आपको या अंतिम उपभोक्ता को अंतिम माल बेचता है। इन चरणों में जी सही लगाया जाएगा और यह एक बहुस्तरीय टैक्स होगा कैसे हम शीघ्र देखेंगे लेकिन इससे पहले, आइए हम, वैल्यू ऐडिशन के बारे में बात करें।

मान ले कि निर्माता एक शर्ट बनाना चाहता है। इसके लिए उसे धागा खरीदना होगा। यह धागा निर्माण के बाद एक शर्ट बन जाएगा तो इसका मतलब है जब यह एक शर्ट में बुना जाता है। धागे का मूल्य बढ़ जाता है। फिर निर्माता इसे वेयरहाउसिंग एजेंट को बेचता है जो प्रत्येक शर्ट में लेबल और टैग जोड़ता है। यह मूल्य का एक और संवर्धन हो जाता है। इसके बाद वेयरहाऊस उसे रिटेलर को बेचता है जो प्रत्येक शर्ट को अलग से पैकेज करता है और शर्ट के विपणन में निवेश करता है और शर्ट के विपणन में निवेश करता है। इस प्रकार निवेश करने से प्रत्येक शर्ट के मूल्य में बढ़ौती होती है।

इस तरह प्रत्येक चरण में मौद्रिक मूल्य जोड़ दिया जाता है। जो मूल रूप से मूल्य संवर्धन होता है। इस मूल्य संवर्धन पर जी.एस.टी. लगाया जाएगी।

परिभाषा में एक और शब्द है जिसके बारे में हमें बात करने की आवश्यकता है-गंतव्य-आधारित। पूरे

विनिर्माण श्रृंखला के देराने होने वाले सभी लेनदेन पर जी एस टी लगाया जाएगा इससे पहले जब एक उत्पाद का निर्माण किया जाता था, तो केंद्र ने विनिर्माण पर उत्पाद शुल्क या एक साईंस ड्युटी लगाता था। अगले चरण में जब आइटम बेचा जाता है तो राज्या वैट जोड़ता है। फिर विक्री के अगले स्तर पर एक वैट होगा। तो, पहले टैक्स लेवी का स्वरूप इस तरह था।

अब विक्री के हर स्तर पर जी.एस.टी. लगाया जाएगा मान लें कि पूरे निर्माण प्रक्रिया राजस्थान में हो रही है। और कर्नाटक में अंतिम विक्री हो रही। चूंकि जी.एस.टी खपत के समय लगाया जाता है। इसलिए राजस्थान राज्य को उत्पादन और वैयरहाऊसिंग के चरणों में राजस्व इसका मतलब यह है कि कर्नाटक अंतिम विक्री पर राजस्व अर्जित करेगा, क्योंकि यह गंतव्य आधारित कर है। इसका मतलब यह है। कि कर्नाटक अंतिम विक्री पर राजस्व अर्जित करेगा क्यों कि यह गंतव्य-आधारित कर है और यह राजस्व विक्री के अंतिम गंतव्य पर एकत्र किया जाएगा जो कि कर्नाटक है।

महाराष्ट्र में एक व्यापारी ने १०,००० रुपये में उस राज्य में उपभोक्ता को माल बेच दिया। जी.एस.टी. की दर १८% है जिसमें सी जी.एस.टी १% की दर और १% एस जी.एस.टी दर शामिल है। ऐसे मामलों में डीलर १८०० रूपए जमा करता है और रशियों में १०० रूपए केंद्र सरकार के पास जाएंगे। इसलिए अब डीलर को आई जी.एस.टी. के रूप में १८०० रूपए चार्ज करना होगा। अब सी जी.एस.टी. और एस जी.एस.टी की भगुतान करने की अवशसकता नहीं होगी।

जी.एस.टी. इनपुट टैक्स क्रेडिट मूल्य संयोजन श्रृंखला के एक सहज प्रवाह पर आधारित है। विनिर्माण प्रक्रिया के हर चरण में, व्यवसायों के पिछले लेनदेन में पहले से ही चुकाए गए टैक्स का दावा करने का विकल्प होगा। इस प्रक्रिया को समझना व्यवसायों के लिए महत्वपूर्ण है। विस्तृत विवरण दिया गया है।

इसे समझने के लिए पहले समझ ले इनपुट के टैक्स क्रेडिट काया है। यह क्रेडिट है जो निर्माता को उत्पाद के निर्माण में इस्तेमाल किए गए इनपुट पर दिया गया कर के लिए प्राप्त होता है। इसका बाद शेष सरका का जमा करनी होगी।

देश की प्रगति में युवाओं का योगदान

* वैचारिक लेख

अलबर जुबेर शेख

B.A. I

“मंजिल मिल ही जाएगी
भटकती हुए ही सही
गुमराह तो वो हैं जो
घर से निकले ही नहीं”

‘मेरा भारत महान’ इस स्लोगन को और भी सार्थक करने के प्रयास युवा पीढ़ी सतत करती रहती है युवाओं के हाथ में ही देश के बदलाव का जिम्मा होता है यदि वह चाहे तो देश को बदल सकते हैं हर एक्टिविटी में वह अपना योगदान देते हैं और देश को उन्नति की ओर अग्रसर करते हैं।

देश में हो रहे बदलाव का पूरा-श्रेय हमारे युवा पीढ़ी को जाता है मतदान के माध्यम से भी हमारे युवा देश में बदलाव लाने का प्रयास कर रहे हैं कुछ व्यक्ति बदलाव के लिए शॉर्टकट का तरिका आजमाते हैं लेकिन हमारे युवा सिर्फ और सिर्फ नित कर्म, श्रम को महत्वपूर्ण मानते हैं।

आज के समय में ऐसे कई युवा हैं जो देश की तरक्की में अपना अहम योगदान दे रहे हैं लेकिन कुछ युवाओं से यह कार्य पूर्ण नहीं होगा तब तक देश के सभी युवा एकजुट नहीं हो जाते हैं तब तक मेरा भारत महान इस पंक्ति को सार्थक नहीं किया जा सकता है।

इस पंक्ति को सार्थक करने के लिए हर युवा पीढ़ी भ्रष्टाचार के चलते बहुत कुछ करके भी सफल नहीं हो पाते हैं युवाओं को मौका देने के लिए हमें भ्रष्टाचार के खिलाफ पहल करनी आवश्यक है। भ्रष्टाचार खत्म करने के लिए हर युवा को सबसे पहले राजनीति में सही और योग्य व्यक्ति को लाना होगा जो युवा पीढ़ी को अग्रसर करने का प्रयास करे भारत देश विश्व का सबसे बड़ी शक्ति बन सकता है लेकिन उसके लिए हर किसी को अपना कार्य

ईनामदारी के साथ करना होगा और भ्रष्टाचार को जड़ से खत्म करना होगा।

दूसरों पर आरोप लगाने से पहले हमें स्वयं को बदलना होगा क्यों कर जब तक हम स्वयं को नहीं बदलेंगे तब तक हम देश की शक्ति का हिस्सा नहीं बन सकते हैं। जब हम अपने मन से देश में बदलाव का सोचेंगे तभी उसे उसके कर्म का फल मिल सकते हैं।

हर व्यक्ति की अपनी योग्यता के अनुसार रोजगार मिलना चाहिए। ऐसा करने से देश में अपराध पर अंकुश लगाया जा सकता है। साथ ही लड़कियों की योग्यता पर अधिक ध्यान देते हुए शिक्षित व्यक्ति को रोजगार के सुनहरे अवसर प्रदान हो तभी देश तीव्र गति से प्रगति करेगा।

स्वामी विवेकानंद जी की भी यही सोच थी, की वह समग्र विश्व को उत्थान की ओर ले जाना चाहते हैं। समाज में आज के समय युवाओं को समाज के प्रति सोच को बदलना होगा तभी युवा देश को देखते हुए अपना गांव-अपना देश छोड़कर दुसरी जगह जा रहे हैं। जिसके चलते जिससे राष्ट्र के निर्माण में कई तरह की परेशानी आ रही है भारत देश में युवा राष्ट्र की शक्ति है युवाओं को अपने देश में ही रहकर राष्ट्र निर्माण में अपना योगदान देना चाहिए और देश को विश्वशक्ति बनाना चाहिए।

ए.आर. रहेमान

* माहितीपर

तन्हीम अ. करीम शेख

B.A. I

ए. आर. रहेमान इनका जन्म इ. स. १९६७ में तमिलनाडू चेन्नई में हुआ। इनके पिता का नाम आर.के. शेखर है, जो के तमिल और

मलियालम के संगीतकार थे। इनके माँ का नाम करीमा बेवाम है इनके पिताजी संगीतकार होने की वजह से उन्हें बचपन से ही संगीत में रुचि थी। जब वे ९ साल के थे तब उनके पिताजी का देहांत हो गया। घर खर्च चलाने के लिए वह अपने पिताजी के संगीत साधनों को किराये पर दिया करते थे। खर्च चलाने के लिए वह कुछ संगीत बैंड में भी काम किया करते थे। उन्होंने “नेमीसिस व्हेन्यु बैंड” की शुरूवात की थी। उन्हें बचपन से ही कि बोर्ड, पियानो, हारमोनियम, गिटार, बजाने में रुचि थी। लेकिन सब से ज्यादा उन्हें सिनथेसिजर नामक साधन जो संगीत और टेक्नॉलॉजी का अच्छा मिलाप है।

मास्टर धनराज यह उनके गुरु थे। ग्यारह साल की उमर में उन्होंने मलयालम फिल्म में म्युजिक संगीतकार किया। उन्होंने उनके पिताजी के दोस्त के साथ मिलकर “आर्जुन ओकिस्ट्रा” में काम किया। इस के अलावा उन्होंने एम.एस. विश्वनाथन, रमेश नायडू, राजकोटी के साथ काम किया है।

ए.आर. रहेमान का हजार दनर देखकर उन्हें “ट्रीनिटी कॉलेज” लहन में स्कॉलरशिप मिल गई। इसके

बाद उन्होंने मदरास से वेस्टर्न, क्लासिकल संगीत में डिप्लोमा किया।

१९७९, कर वे ए.स. दिलीपकुमार के नाम से चर्चित थे। लेकिन किसी कारण उन्होंने इस्लाम को अपना लिया। ए.आर. रहेमान के व्यवसाय विज्ञापन में संगीत देकर की थी।

१९९२ में उन्होंने अपने “रोजा” फिल्म के लिए संगीत दिया और इस फिल्म के लिए उन्हें “नॅशनल फिल्म अवार्ड” में “सिल्वर लोटस अवार्ड” मिला। सन १९९२ में उन्होंने अपने घर के पीछे “पंचयन रिकॉर्ड इन म्युसिक स्टुडिओ” बनाया।

बॉम्बे द अर्बन खडलान, थिरुव्वा इन फिल्मों में अपनी जादूई संगीत का छाप छोड़ा। १९९५ में रंगीला फिल्म सं लोगों के दिलों में छा गये। इसके बाद उन्होंने लगान, फिजा में संगीत दिया। जिसकी के लिए उन्हें, “गोल्डन गालोग अवार्ड और दो” अकॅडमी अवार्ड्स दिए गये।

“कपल्स स्ट्रिट” यह एक अंतर राष्ट्रीय फिल्म है। जिस में इन्होंने संगीत दिया और उन्हें इस के लिए “बी.एम.आए लंदन” अवार्ड फॉर बेस्ट स्कोर दिया गया। इसके बाद उन्होंने स्वदेश, खादे बसती, में संगीत देखकर अपनी पहचान बनाई। मानवता के हित के लिए “स्टॉप टी.बी पार्टनरशिप” और “सेव द चिल्ड्रन” इन संस्थाओं के साथ काम किया।

अब तक की जिंदगी में उन्हें “चार नॅशनल अवार्ड्स”, “छह तमिलनाडू स्टेट फिल्म अवार्ड्स”, “३५ फिल्मफेअर अवार्ड्स” और “३६ फिल्मफेअर अवार्ड्स साऊथ” में मिले। इसके भारत सरकार ने उन्हें पद्मश्री अवार्ड से नवाजा गया।

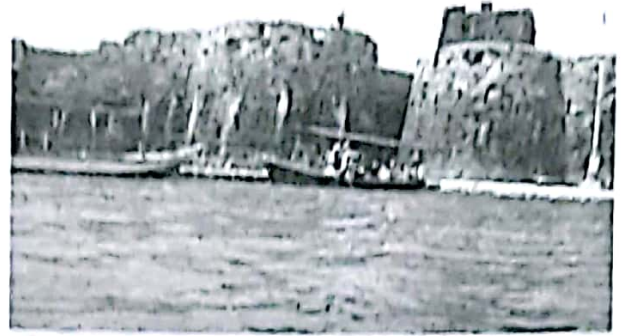
ए.आर.रहेमान सबसे बड़े संगीतकार है और उन्होंने अपने देश को आंतरराष्ट्रीय स्तर पर प्रतिनिधित्व किया।

मालवण में एक दिन

* प्रजास जर्नल

मुस्कान जभावार

B.A. I

सैर कर दुनिया की दोस्त ।
जिंदगानी फिर कहाँ
जिंदगानी फिर रही तो
वो जवानी फिर कहाँ ?

मैं हर साल छुट्टियों में घुमने चली जाती हूँ। इस साल मैं भारत ही के एक राज्य गई थी।

मालवण यह बहुत ही सुंदर और नयनरम्य जगह है। मालवण एक ऐसी जगह है जहाँ इन्सान के मन को शांति मिलती है। मालवण यह महाराष्ट्र के दक्षिण में स्थित सिंधुदुर्ग जिले का एक कस्बा है। मैं जब मालवण तो यहाँ से करीबन ४०० कि.मी. की दूरी पर हूँ। जिसे तैय करने में करीबन-करीबन ८ घंटे का समय लगा। यहाँ पहुँचते ही मैंने वहाँ रहने का इंतजाम कर लिया था। मालवण में छुट्टियाँ बिताने के लिए बहुत सी फिरने लायक जगह है। मालवण में रहने के लिए होटल्स, मोटेल्स बड़ी ही उत्तम व्यवस्था है वहाँ पर।

मालवण में मैंने सबसे पहले सिंधुदुर्ग घुमने का निर्णय किया था। सिंधुदुर्ग यह किला है। यहाँ पर राजाओं की और उनके राज्यों के बारे में जानकारी हासिल की। सिंधुदुर्ग यह किला शिवाजी महाराज जी ने बनाया था। उसके बा वहाँ के होटल में खाना खा लिया। वहाँ की प्रसिद्ध मराठमोळा खाना खाया। पूरा दिन सिंधुदुर्ग में बिताने के बाद मैं अपने होटल पहुँची। होटल से रात का नजारा अधिक सुंदर दिख रहा था। मालवण में चिवाल बीच सबसे ज्यादा प्रसिद्ध है।

सुबह होते ही मैं फिर निकल पड़ी। मैं मालवण के बीच के बीच पर पहुँत तेही सुकूनसा लगा। वहाँ का माहौल बहुत ही शांत, सुखद और नयनरम्य था। वहाँ पे

अनेक मालवणी लोग मिले जो विल से बहुत ही नेक और अच्छे थे। बहुत ही दिलवार थे। महाराष्ट्र में मालवण का हापूस आम बहुत ही प्रसिद्ध है। मालवण में खासकर मालवणी और मराठी भाषा बोली जाती है।

मालवण में मछली और उससे बनाये जाने वाले विविध पदार्थ प्रसिद्ध हैं। यहाँ हर तरह की मछली की डिश बनायी आती है। मालवण के चिवाल बीच से करीब ६ कि.मी. दूरीपर एक और बीच है जो प्रसिद्ध है। मालवण यह अरबी समुद्र के तर पर स्थित है। मालवण में मालवणी संस्कृति प्रसिद्ध है। मालवण की हरियाली मन को भाँति है। मालवण यह बीच मुझे तो बहुत ही पसंद आया। मनुष्य के मन को शांती खुले आसमान के नीचे झाड़ों के बीच समुद्र के तर पर ही बैठकर मिलती है।

मालवण की मिठाईयाँ मध्य भारत में प्रसिद्ध हैं। मुझे यहाँ कुछ समय व्यतित करने के बाद मन को शांती मिली, तन को आराम मिला। यहाँ से समुद्र में नदी संगम बहुत ही भाँता है। इस सुँपर से संगम में वॉटर स्पोर्ट्स खेलते हुए बहुत मजा आया। मालवण में बहुत से वॉटर स्पोर्ट्स हैं। वह वॉटर स्पोर्ट्स खेलते हुए इतना मजा आता है की ऐसा लगता है मानो हम बचपन के वह छोटे बच्चे बन जाते हैं। मुझे भी वॉटर स्पोर्ट्स खेलने लगते ही मैं भी अपने बचपन के दिनों में खो गई। यह जगह ऐसी है, चाहे जितनी भी थकान हो या मानसिक ताण-तणाव हो सब दूर हो जाती है। सुकून मिलता है। मुझे लगता है की हर साल ऐसी ही किसी जगह घुमने जाए।

कृषि ड्रोन (मानवरहित विमान)

* तांत्रिक लेख

इस्माईल मनियार

B.A. II

‘ड्रोन’ मानवरहित विमान है। आजकल ड्रोन का विविध कार्यों के लिए प्रयोग किया जा रहा है। इसे सुदूर स्थान से नियंत्रित किया जाता है। ड्रोन का उपयोग शत्रु क्षेत्र की जानकारी लेने तथा उन पर आक्रमण करने के लिए उपयोग में लाया जाता है। अन्य क्षेत्रों में ड्रोन का उपयोग भूमि एवं सागर के उपर उड़ते हुए सर्वेक्षण करने में भी किया जाता है। इस मानवरहित विमान को रिमोट कंट्रोल के द्वारा नियंत्रित किया जाता है। इन्हें किसी मानव चालाक की आवश्यकता नहीं होती।

विदेशों में समय के साथ कृषि में भी परिवर्तन तेजी से हो रहा है। कृषि कार्य के लिए ज्यादा मजदूरों की आवश्यकता होती है। आज के युग में मजदूरों की संख्या कम होने के कारण तकनीकी का सहारा लिया जा रहा है। इन्हीं तकनीकों में ड्रोन एक महत्वपूर्ण भूमिका निभा रहा है। ड्रोन में उच्च समता वाले कैमरों की मदद से फसलों की देखरेख की जा सकती है। पशुओं पर नजर रखने के लिए भी इसका उपयोग किया जाता है। ब्रिटेन में किसान इस तकनीक से पशुओं पर नजर रख सकते हैं।

ड्रोन का एक बेहतरीन इस्तेमाल पिछले दिनों महाराष्ट्र में देखने मिला। राज्य सरकार ने सूखे का

सर्वेक्षण करने के लिए ड्रोन्स का उपयोग किया। हरियाणा में भी फसल क्षति के मूल्यांकन का काम ड्रोन्स की सहायता से किया गया। आज के भारतीय किसान को भी ड्रोन की आवश्यकता है। फसलों में अधिक सटीक तरह से छिड़काव के लिए ड्रोन का उपयोग किया जा सकता है। फसलों पर किटनाशकों से गंभीर बिमारी होने का खतरा होता है। सबसे ज्यादा मुश्किल गन्ना, ज्वार, बाजरा जैसी उंचाई वाली फसलों में आती है। परंतु ड्रोन सभी फसलों में आसानी से यह काम पूर्ण कर देता है। ड्रोन की सहायता से मृदा एवं क्षेत्र का आसानी से विश्लेषण किया जा सकता है। भूमि में पोषक तत्व की स्थिति एवं मृदा का स्वास्थ्य पर प्रभाव मृदा में नमी या मृदा के भेद आदि का आसानी से पता लगाया जा सकता है। आधुनिक खेती का युग ड्रोन तकनीकी से किया जायेगा। दुनियाभर में कृषि के क्षेत्र में बड़े पैमाने पर ड्रोन्स का उपयोग किया जाता है। ड्रोन के माध्यम से फसलों के विकास की निगरानी एवं उपज के आकलन के लिए भी इसका इस्तेमाल होता है। आज तक हम फिल्मों की शूटिंग में हम लोग आसमान में उड़ते हुए देखा होगा। आनेवाली भविष्य के कृषि तथा किसान के लिए ड्रोन बहुत उपयोगी है।

आज भारत में सरकार के इजाजत के बिना आप ड्रोन उड़ा सकते नहीं। भारत में बिना सरकार की अनुमति के ड्रोन उड़ाना कानूनन अपराध बताया जाता है।

विनोदी लेख

* विनोदी लेख

मनुरे मुस्कान अलिम

B.A. I

- १) लडकिया इतनी प्यारी
होती है कि
रोटियाँ भी उन्हें देखकर
जल जाती है !!!
और
लोग समझते हैं उन्हें
रोटियाँ बनानी नहीं
आती
- २) पापा - "बेटा, आज
तेरी मम्मी इतनी चुप-चुप क्यों बेठी हैं?"
बेटा - मेरी गलती से
पापा - नालायक, ऐसा क्या किया तूने ?
बेटा - मम्मी ने लिपस्टिक
मांगी थी... मैंने गलती से फेवीकिक दे
दी !!!"
पापा - जुग-जुग जियो मेरे लाल
भगवान ऐसा बेटा सबको दे
- ३) आर्मी ट्रेनिंग के दौरान, अफसर ने पूछा : ये हाथ
मे क्या है ?
सुरेश : "सर, बन्दुक है...!"
अफसर : "से बन्दुक नहीं ! तुम्हारी इज्जत है,
शान है, ये तुम्हारी माँ है माँ !!!"
फिर अफसर ने दूसरे सिपाही रमेश से पूछा :
"ये हाथ में क्या है ?"
रमेश : "सर, ये सुरेश की माँ है, उसकी इज्जत जै
उसकी शान है और हमारी मौसी ।"
सर बेहोश
माँ कितने साल की लडकी से शादी करेगा तू ?

- मैं ३२
माँ अगर ३२ साल की नहीं मिली तो ?
मैं १६-१६ साल की २ ले आना
४) अमेरिका में ऐडसीडन्ट होता है तो लोग
बोलते हैं
"ओह गोड"
पाकिस्तान में एकसीडेंट तो
"या अल्लाह
भारत में एकसीडन्ट
आया मजा...!!" और तेज चलाओं
गाडी
- ५) टीचर : तुमने कभी कोई
नेक काम किया है ?
हाँ सर
एक बुजुर्ग धीरे-धीरे
अपने घर जा रहे थे
मैंने कुत्ता पीछे लगा दिया
जल्दी पहुँच गया
- ६) मछली जल की रानी है
इसका साथ वर्जन
पत्नी घर की रानी है
करती अपनी
मन मानी है
काम बताओ तो
चिढ़ जाएगी
शॉपिंग कराओ तो
खिल जायेगी...
- ७) कुछ लडकिया इतनी
पतली होती है कि
मच्छर को भी दया आ जाती है
और बोलता है बेबी तेरे लिए खून लाया हूँ
पिएगी क्या !

काम नहीं मिलेगा

* एकांकीका

तहेसीन कौसगी

B.A. II

(मंच नी नवशिक्षित युवक की मुलाकत ले रहे है। बडे विद्वान लोग वहाँ उपस्थित है। युवक से प्रश्न पूछ रहे है।)

एक विद्वान :- आपको प्रकट कीजिए।

युवक :- मेरा नाम समीर मुलाणी मेरे पिताजी किसान है। मेरी माँ गृहिणी है मैं मेरे माता-पिता के साथ छोटे से गाँव में रहता हूँ। मेरी शिक्षा बी.ए. हो गई है। मुझे मार्केटींग क्षेत्र में एक सालका अनुभव रहा है।

दूसरे विद्वान :- आपके बायोडाटा पर आपने ई-मेल क्यों नहीं लिखा ?

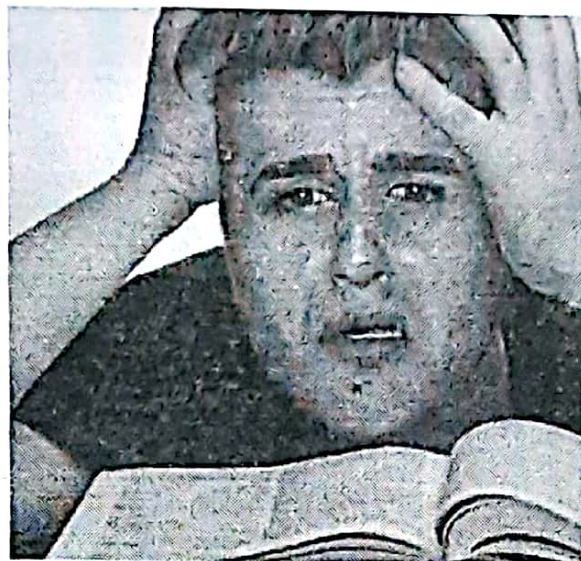
युवक :- ई-मेल ?

विद्वान लोग :- हाँ.....हाँ.....ई-मेल ?

(उस गरीब परिवार के लडके के पास न मोबाईल है, न लॅपटॉप, न कॉम्प्युटर है इसलिए उसे ई-मेल की कुछ भी जानकारी नही थी।)

युवक :- मेरे पास डिग्री है, डिग्री के सर्टिफिकेट है, अनुभव है लेकिन मेरे पास ई-मेल नहीं है।

एक विद्वान :- आज का युग विज्ञान-तकनीक का युग चल रहा है। अगर आपके पास आपका ई-मेल नहीं है तो हम आपको

काम नहीं देंगे।

युवक :- मैं ई-मेल लेकर आऊंगा।

(लेकिन नौकरी के लिए कतार लगी थी विद्वानों ने उस युवक को नौकरी देने से इन्कार कर दिया।) युवक वहाँ से मायूस होकर चला गया। सोचने लगा यह ई-मेल कहाँ मिलेगा ? वह शहर में नया था इधर-उधर देखने लगा कहाँ पर लिखा है यहाँ आपको ई-मेल मिलेंगे ? वह युवक पूरा शहर शाम तक घुमा लेकिन उसे ई-मेल की दुकान कहीं पर भी न मिली आखिर वह थक गया और चाय पीने के लिए होटल में जा बैठा। चाय पीते-पीते वह किसी होटल के से ही बात किया।

युवक :- भाई साहब, यहाँ ई-मेल कहाँ मिलती है ?

आदमी :- कहाँ से आए है ई-मेल मिलती नही हैं, उसे बनाना पडता है ?

युवक :- उसे कहा बनाया जाता है।

आदमी :- यह क्या सामनेवाले नेट कॅफे में
आपका ई-मेल बनाकर देगा ।

युवक :- मेरा ई-मेल बनाने के लिए कितने पैसे
देने पड़ेंगे ।

आदमी :- ६० रू देने होंगे ।

युवक के पास ३० रूपयै ही बचे थे । वह तीस रूपयै लेकर नेट फॅके चला गया लेकिन बड़ी-भारी भीड़ थी । लडके-लडकियाँ वहाँ मौजूद थी । सब अपने-अपने काम में व्यस्त थे कोई भी चेहरा परिचय वाला नहीं दिख रहा था । युवक पैसों के कमी के कारण वहाँ से वापस रास्ते पर आ गया अब शाम होने लगी थी । सभी दुकानों पर बिजली जल रही थी जैसी कि उस युवक का अंधेरे से भरा जीवन बिजली की रोशनी से जगमगा रहा है । वह युवक सोचते-सोचते रास्ते के किनारे कई भिकमंगे, कई पागल लोग बैठे थे उन्हीं के साथ वह बैठ गया । आधी रात तक सोचता रहा है और नींद आने के बाद वह वही सो गया । सुबह उठा उसे अचानक से साठ रूपये इक्कटा करने के लिए वह कुछ काम करने के लिए तैयार हो गया । उसने काम चुना सब्जी लेकर बेचना । एक थैली में उन्होंने थोड़ी सब्जी खरीद ली और घर-घर जाकर सब्जी बेचना शुरू किया । एक दिन में तीस रूपये की सब्जी सौ रूपयों की हो गई । नेट कॅफे चला गया लेकिन रात के दस-ग्यारह बज रहे थे इसलिए वह बंद हो गया था । वह युवक वापस लौट आया । उसी रास्ते पर सो गया उसे सौ रूपये देखकर बड़ी खुशी हुई । दूसरे दिन वह सौ रूपयों की सब्जी खरीदी उस दिन उसे दो सौ रूपये मिले । इस प्रकार से वह दिन-ब-दिन अपनी मेहनत से कमाई में चार चाँद लगाया । वह उस शहर का मशहूर होलसेल सब्जी का मालिक बत गया । उस युवक के पास आज भी सौ लोगों से ज्यादा लोग काम करते हैं । लेकिन उस युवक ने किसी भी हालत में अपनी

हिम्मत नहीं हारी । उस युवक को आज भी अपनी ई-मेल बनाने की जरूरत नहीं पड़ी । उसने किसी की ई-मेल न माँगी न अपनी खुद की बनाई फिर भी वह आज एक अमीर आदमी है । एक दिन उसे पत्रकार लोग, मीडिया के लोग उस युवक के पास आते हैं और इंटरव्यू लेते हैं ।

मीडियावाला :- सर आपके परिचय पत्र में ई-मेल आयडी नहीं है ? क्या आप ई-मेल का इस्तेमाल नहीं करते ?

अमीर आदमी :- मैं अगर ई-मेल बनाता तो मैं आज एक सेल्समन की ही नौकरी करता, इतना बड़ा व्यापारी कभी न बनता इसलिए मैं ई-मेल को नहीं अपनाता आज मुझे मेरे पिताजी की शब्द याद आते हैं, आदमी के पास अक्कल, ताकत और बिना शरमाते कोई भी काम करते हैं तो कभी भूखे नहीं रहेंगे यही वाक्य मेरे जीवन में मैंने अपनाया और आज यहाँ तक कि शहर का एक अमीर आदमी बन गया हूँ । मीडिया मेरे सामने है लेकिन मैं बताना चाहता हूँ एक दिन ऐसा था कि यह शहर मेरे लिए अनजान था लेकिन आज मुझे पूरा शहर मेरे नाम से जानता है ।

मीडियावाला :- आप आज के नवयुवकों कौनसा संदेश देना चाहते हैं ?

अमीर आदमी :- सफलता इंतजार करनेवालों को नहीं कोशिश करने वालों को मिलती है ।

(काम नहीं मिलेगा इसको भूलकर काम करनेवालों को काम मिलेगा ।) परदा गिरता है ।

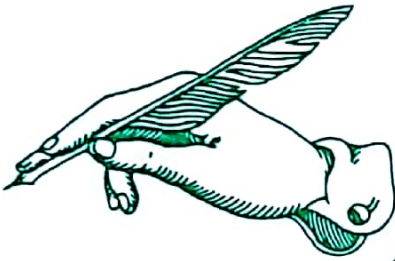

Message
2018-19

उर्दु विभाग

उर्दु विभाग

فناات کی سب سے مہنگی چیز "احساس" ہے
جو دنیا کے ہر انسان کے پاس نہیں ہوتی۔۔

تلاش کر میری کمی کو اپنے دل میں
درد ہو تو سمجھ لینا رشتہ اب بھی باقی ہے

پروین شاکر

60

उर्दु विभाग

एम.ए. उर्दू सुवर्ण पदक प्राप्त विद्यार्थिनी
मनोगत व्यक्त करताना

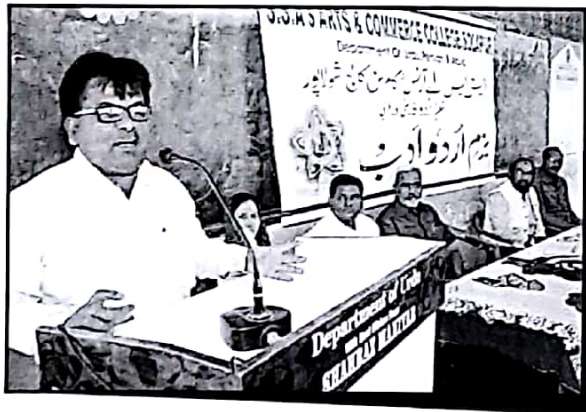
बी.ए. उर्दू सुवर्ण पदक प्राप्त विद्यार्थिनी
मनोगत व्यक्त करताना.

सुवर्ण पदक प्राप्त विद्यार्थ्यांचा सत्कार समारंभात
बोलताना नगरसेवक तौफिक शेख

सुवर्ण पदक प्राप्त विद्यार्थ्यांचा सत्कार करताना
सर्व मान्यवर

उर्दू दिनानिमित्त मार्गदर्शन करताना सुटा
अध्यक्ष डॉ.एच.के. अवताडे

उर्दू दिनानिमित्त व्याख्यान देताना विद्यार्थिनी

उर्दु निमित्त सुत्र संचलन करताना उर्दु विभागातील विद्यार्थिनी

२०१८-१९ मध्ये उर्दु विभाग विविध पारितोषिक प्राप्त विद्यार्थी

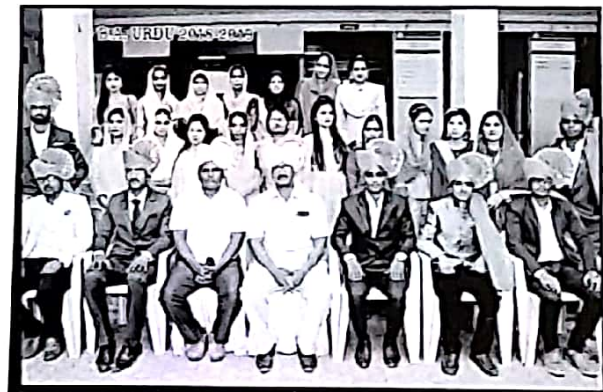
मिर्झा गालीब सार्वजनिक ग्रंथालयाला उर्दु विभागातील विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक भेटीप्रसंगी प्राध्यापक वर्ग

मिर्झा गालीब सार्वजनिक ग्रंथालयाला उर्दु विभागातील विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक भेट

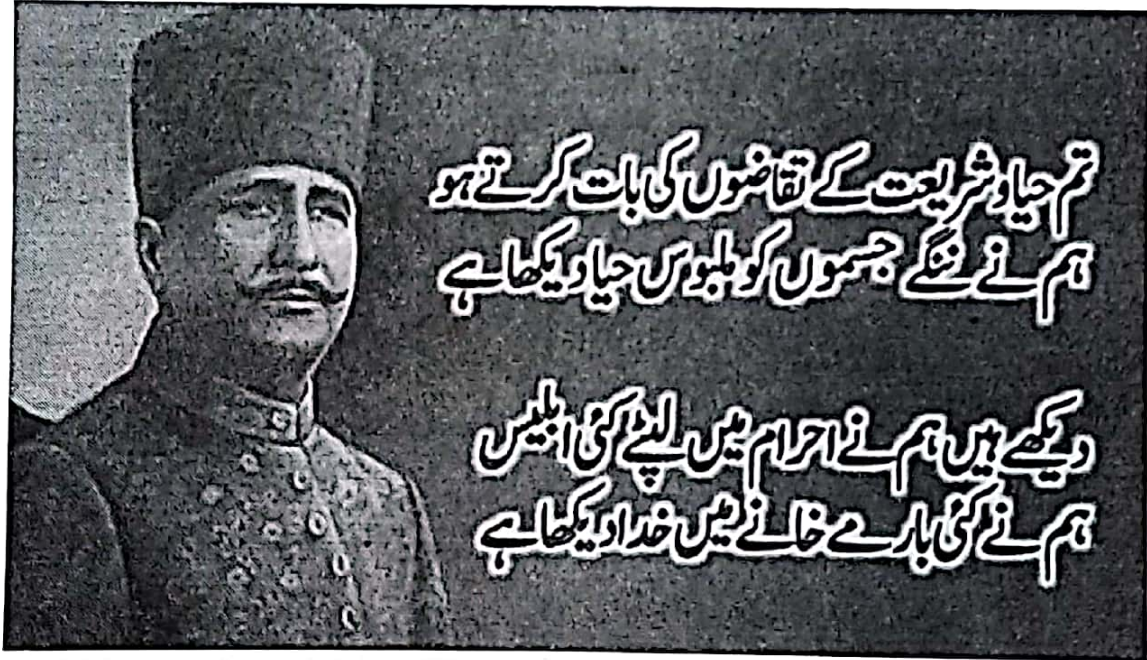
मिर्झा गालीब सार्वजनिक ग्रंथालयाला उर्दु विभागातील विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक भेट

उर्दु विभागाचा निरोप समारंभ प्रसंगी डॉ. एम.ए. चोकदार, डॉ. गौस शेख व सर्व विद्यार्थी

Urdu Deoartment 2018 - 2019

- 1) One Student Quality SET this year (Qumrunnisa Muchhale)
- 2) One Student Awarded Ph.D in Urdu (Ausekar Shehnar)
- 3) 22 Students has participated in Intez College Compinion (Aao Mutarjim dhundesh) Orsanises by khadimae Urdu.
- 4) 05 Studrnts has participned in "Aao Khaka Nigar Dhunderis" Inter College Compinion
- 5) Miss Shahin A.Hamid Ansari has secuere? Gold Medel in B.A. Urdy at Solapur University Solapur.
- 6) Miss Saleha Begum A Qadar Sheikh has secured Gold model in M.A. Urdu a SUS.
- 7) Urdu Deparment's Studet organischious "Zind Dilane Shoba-E-Vidu had orgniged Felicitaion Programme for Gold Medal Students.

اُف یہ موبائیل فون!

فیخ الماس ہاشم
بی۔ اے۔ سال اول

زمانہ قدیم کے دور میں لوگ صبح سویرے اٹھ کر نماز فجر ادا کرتے تھے اور اس کے بعد قرآن پاک کی تلاوت کیا کرتے تھے اور آج کے زمانے کے لوگ ۱۰ بجے اٹھاتے ہیں۔ رات میں نا جلدی سوتے ہیں نا سویرے اٹھاتے ہیں۔ موبائل فون نے لوگوں کی زندگی کو مکمل طور پر بدل کر رکھ دیا ہے۔ زمانہ قدیم میں لوگوں کو ایک دوسرے سے رابطے میں کئی مشکلات کا سامنا کرنا پڑتا تھا۔ ایک دوسرے کی خیریت دریافت کرنا یا کسی ضروری بات کی اطلاع دینے کے لیے کئی دنوں تک انتظار کرنا پڑتا تھا۔ تصویریں کھینچنے کے لیے رقم خرچ کر کے کمر اخیاریدنا پڑتا تھا۔ اور تصویر دیکھنے کے لیے کئی دنوں تک انتظار کرنا پڑتا تھا۔ لیکن آج ایسی بہت سی سہولتیں ہمیں ایک ہی جگہ مل جاتی ہیں۔ وہ ہے موبائیل فون۔ ہمیں موبائل فون کی وجہ سے بہت سی معلومات باریکی سے جاننے میں آسانی پیدا ہو رہی ہے۔

موبائل فون کی حیثیت درحقیقت اس کو اور ونشر کی ہے جس کا جائز و ناجائز استعمال موبائیل ہولڈر کے ذاتی اختیار میں ہے۔ اب یہ اس کی ذمہ داری ہے کہ وہ اس کا درست اور مناسب استعمال کرے مگر آج بد قسمتی سے بیشتر خواتین و حضرات اس بارے میں غیر ذمہ دارانہ رویہ کا مظاہرہ کرتے نظر آتے ہیں۔ نتیجتاً موبائیل کے فوائد کے ساتھ اس کے نقصانات بھی بے پایاں نظر آتے ہیں۔ ذیل میں موبائیل فون کے فوائد و نقصانات کا قدرے تفصیل سے جائزہ لیا جاتا ہے۔

موبائیل فون کے فوائد:

(۱) موبائیل فون یقیناً اس اعتبار سے ایک بہت بڑی نعمت ہے کہ اس کے فوائد نے انسانی زندگی میں بہت ساری مثبت تبدیلیاں پیدا کر دی ہیں۔ اور یہ انسان کے لیے سہولتوں کا باعث بنا ہے۔ موبائیل فون کی بدولت فاصلے مزید سکڑ گئے ہیں، تجارتی لیس دین میں بری تیزی آگئی ہے جس سے معاشرتی ترقی کی رفتار میں بھی اضافہ ہوا ہے۔ وہ لوگ جو اپنے پیاروں سے سینکڑوں ہزاروں میل دور رابطہ کے لیے ہفتوں بلکہ مہینوں بعد ڈاک خرچ کر کے یا پھر ٹیلیفون کے ذریعہ رابطہ کرتے تھے اب تو موبائیل فون کے ذریعے تقریباً ہر وقت رابطہ میں رہتے ہیں۔ موبائل فون سے ہم گھنٹوں کا کام منٹوں میں کر سکتے ہیں۔ موبائیل فون نے ہمارے رابطے کے طریقے کو بالکل بدل دیا ہے جیسے ایس۔ ایم۔ ایس۔ کال، ویڈیو کال، چیٹ اس طرح سے ہم ایک دوسرے سے رابطہ با آسانی قائم کر سکتے ہیں۔

(۲) اس سلسلے کے دور میں کمیرہ بہت ضروری ہے۔ موبائیل فون کی وجہ سے لوگوں کو تصویریں کھینچنے اور ویڈیو بنانے کے لئے الگ سے کمیرہ خریدنے کی ضرورت نہیں پڑتی۔ موبائیل فون میں الگ الگ ایپس موجود ہوتے ہیں۔ جس میں کمیرہ، کیا کیو لیٹر، اور بہت سی ایپس موجود ہوتی ہیں۔ کیا کیو لیٹر کی وجہ سے ہم گھنٹوں کا کام منٹوں میں کر سکتے ہیں۔ پہلے لوگوں کو ہر انسان کا فون نمبر یاد رکھنا پڑتا تھا اور آج ہر انسان کو فون نمبر موبائیل میں سیو کر کے رکھ سکتے ہیں۔ موبائیل فون بہت ساری کتابوں، کھیلوں، فلموں، موسیقی اور بیت سی معلومات کا بہت بڑا ذریعہ ہیں۔

(۳) تعلیم کے شعبے میں بھی اس کے بہت فوائد ہیں۔ مختلف سے تعلیمی مواد، ویڈیو، ذہنی صلاحیت کو چھنھورنے والے دلچسپ گیمز موبائیل فون میں موجود ہیں۔ اگر کسی بچے کو کسی مخصوص موضوع کے متعلق جاننا ہے تو وہ انٹرنیٹ پر سرچ کر کے معلومات میں اضافہ کر سکتے ہیں۔

جیسے یوٹیوب، گوگل، انٹرنیٹ، وی کی پیڈ یا وغیرہ۔

(۴) موبائل فون کا فائدہ ہمارے دلش کی رکشا کرنے والے آرمی میں موجود جوانوں کی مدد کرنے اور ایک دوسرے سے رابطہ کرنے میں بھی آسانی ہوگئی ہیں۔ موبائل فون میں موجود Maps سے ہم کسی بھی جگہ کے نقشے کو دیکھ سکتے ہیں۔ وہاں تک پہنچنے میں بہت آسانی ہوتی ہے۔ گوگل میپ کے ذریعے کسی بھی جگہ کا راستہ آسانی سے مل جاتا ہے۔
موبائل فون کے نقصانات:

(۱) آج کے دور کے لوگ دن میں ۵ گھنٹے موبائل فون استعمال کرتے ہیں جس کی وجہ سے ایک شخص کا دوسرے شخص سے سماجی رابطہ کمزور ہو گیا ہے۔ آج کے لوگ، بزرگوں، بچوں، دوستوں اور گھر کے افراد کے ساتھ وقت گزارنے کے بجائے موبائل فون کے ساتھ وقت گزارنا پسند کرتے ہیں۔ موبائل فون کی وجہ سے ایک نقصان یہ ہوا کہ لوگوں میں جھوٹ بولنے کی عادت میں مزید اضافہ ہو گیا ہے۔ موبائل فون کی بدولت لوگوں میں فضول گوئی کی عادت بھی بری حد تک پروان چڑھ رہی ہے۔

(۲) موبائل فون کے غلط اور بے جا استعمال کے نتیجے میں جو نقصانات بری خوفناک صورت اختیار کرتے چلے جا رہے ہیں۔ موبائل فون تباہی کا باعث بن سکتا ہے۔ موبائل فون ہمیں ہر لمحہ کی خبروں وغیرہ سے باخبر رکھتی ہیں۔ جس سے تعمیری صلاحیت کمزور ہو سکتی ہے۔ اور آپ اپنے سارے کام چھوڑ کر موبائل کے ساتھ مصروف ہو جاتے ہیں۔ کیا آپ کو بھی صبح سویرے اٹھتے ہی موبائل فون چیک کرنے کی عادت ہیں۔ تو اس کا مطلب آپ بھی موبائل فون کے عادی بن گئے ہیں۔

(۳) موبائل فون سے نکلنے والی روشنی آنکھوں کے لئے بہت نقصان دہ ہوتی ہے۔ آج کے دور کے ماں باپ بچوں کو کم عمر میں موبائل فون کیفٹ کرتے ہیں۔ جس سے بچوں میں موبائل فون کا استعمال غلط اور غیر ضروری چیزوں کی گیمز کے لئے کیا جاتا ہے۔ اگر اچانک رات میں فون کی گھنٹی بجی تو نیند سے بے دار ہو کر فون اٹھانے سے نیند کا پورا نہ ہونا موبائل فون کے نقصانات میں سے ایک ہے۔

(۴) اس جدید ایجاد نے ہماری تعلیمی پسماندگی میں مزید اضافہ کر دیا ہے۔ کلاس روم میں بعض طلبہ و طالبات موبائل پر گیمز کھیلتے مصروف نظر آتے ہیں۔ پہلے لوگوں کو اپنے عزیزوں کے ٹیلیفون نمبرز بانی یاد ہوتے تھے مگر اب موبائل میں فون نمبر محفوظ کرنے کی سہولت کی وجہ سے قوت حافظہ بھی متاثر ہو رہی ہے۔

ہمیں موبائل فون کا استعمال اس طرح سے کرنا چاہئے کہ وہ نہ ہماری صحت زندگی اور ماحول پر برا اثر ڈالے اور نہ دوسروں کی زندگیوں پر

خاکہ نگاری

تنظیم عبدالکریم شیخ

بی۔ اے۔ سال اول

ایک نامور ترین خاتون (مارکیوری میڈم)

ماری یہ پولینڈ کی رہنے والی ایک نامور خاتون ہو گزری ہے۔ ماری پولینڈ کے ایک شہر وارسان میں ایک غریب خاندان میں پیدا ہوئی۔ اپنے آبائی شہر پولینڈ کے شہر وارسان میں ابتدائی اور اسکول تک تعلیم حاصل کی۔ پھر اس کے بعد اپنا شہر چھوڑ کر بیس چلی گئی اور بیس کی یونیورسٹی میں آگے کی تعلیم کو جاری رکھا۔ وہاں اس نے ایک چھوٹے سے گھر میں زندگی بسر کرنی شروع کی۔ چونکہ کچلی بہت مہنگی تھی۔ اس لئے اپنے گھر سے قریب ایک قطب خانہ میں چلی جاتی اور رات دیر تک قطب خانہ میں روشنی میں کتابوں کا مطالعہ کرتی رہی۔

وہ بیس میں علم کے حصول کے لئے چھ سال گزار رہی تھی کہ ان کی ملاقات پی۔یر۔ جو ری نامی ایک دانش مند نوجوان سے ہوئی۔ اور بہت جلد یہ شادی کے بندھن میں بندھ گئے۔ ماری کی شادی کے بعد میڈم کوری کہلائی۔ اس وقت ماری اپنے تحقیقی موضوع کے آخری حصہ کو دریاخت کرنے کی ضرورت مند تھی۔ اس نے اپنے شوہر پی۔یر۔ کوری کی رہنمائی میں اپنے تحقیق جو بعد میں ریڈیو ایکٹو کے نام سے مشہور ہوا۔ اپنی تحقیق کے لئے منتخب کیا۔

ماری اس وقت بے نظیر مادہ ریڈیو ایکٹو کے بارے میں اپنے تحقیقی کام کو شروع کیا۔ اپنے تحقیق کے وقت اس طرح ان کی توجہ متوجہ ہوئی کہ یورینیم کے معدنی پتھر میں ایک عنصر ہے جو یورینیم کو اور کی شدت بخشتا ہے۔ ماری کا قیاس حقیقت پر مبنی تھا۔ اس نے غیر معروف عنصر کا انکشاف کیا اور اس کا نام ریڈیم رکھا۔ جب ریڈیم کے انکشاف کی خبر دنیا میں پھیل گئی تو ماری اور اس کے شوہر کا نام علمی اور ادبی محفلوں میں لوگوں کے زبانوں پر آنے لگا۔

بہت جلد یہ معلوم ہوا کہ صنعت طب میں ریٹیم سے بہت زیادہ فائدہ پہنچایا جاتا ہے۔ امریکی انجینئروں کے گروپ نے اس دانشمند جوہرے کو خط لکھا اور ان دونوں سے درخواست کی کہ ریڈیم کے دستیاب کرنے کے طریقے کو ان کے اختیار میں دے دیا جائے۔ لیکن مال و زر کے قاصد سے چشم و پوشی کی اور ریڈیم دستیاب کرنے کے طریقے کو ختم کر دیا۔

۱۹۰۳ عیسوی میں علمی اکاڈمی نے پی۔یر۔ کوری کو اور ماری کو کوٹل انعام عطا کیا گیا۔ تھوڑے عرصے بعد پی۔یر۔ کوری بیس کی یونیورسٹی میں استاد کی حیثیت سے منتخب ہو گئے اور ماری بھی اسی یونیورسٹی میں طبیعیات کی تجربہ گاہ میں مقرر ہو گئی۔ لیکن کچھ سالوں کے بعد پی۔یر۔ کوری کا انتقال ہو گیا۔ اگرچہ یہ وقت ماری کے لئے ناگوار تھا لیکن یونیورسٹی کے دوست احباب کے اصرار پر ماری اپنے شوہر کی جگہ تعلیم دینے میں مشغول ہو گئی۔ اس وقت تک کسی عورت کو بیس کی یونیورسٹی میں ایسا مقام نہیں دیا گیا تھا۔

ماری نے تعلیم اور تدریس کے دوران یونیورسٹی میں ریڈیم کے بارے میں اپنے تحقیقات کو مکمل کیا اور ۱۹۱۱ء میں پھر ایک بار دوسری مرتبہ علمی اکاڈمی کی طرف سے ماری کو کوٹل انعام دیا گیا۔

میڈم کوری نے ۱۹۳۴ء میں بیس میں اس دنیا سے اپنی آنکھیں ہمیشہ کے لئے بند کر لی۔ ڈاکٹروں نے ان کی موت پر نہایت افسوس کا اظہار کیا اور کہا کہ ماری نے ایک طویل مدت تک ریڈیم کے ساتھ کام کیا تھا اور ریڈیم کی کرنوں کا انکشاف کیا تھا۔ اور شاید ریڈیم نے ہی انھیں دھیرے دھیرے ختم کیا ہے۔

اس نامور خاتون جو ایک چھوٹے سے شہر کے ایک غریب خاندان میں پیدا ہوئی اور دوبارہ انعام حاصل کیا۔ اس کی زندگی امیدوار کوششوں سے سرشار تھی۔ انھوں نے ابتدائی جوانی کا زمانہ کھانا اور تکلیف میں گزارا تھا اور تلاش اور جستجو اور محنت و جد کے سائے میں دنیا کے عظیم ترین علمی مقام کو پایا تھا۔ لیکن انھوں نے اس شہرت کے بل بوتے پر کبھی غرور نہیں کیا۔ وہ علم کے بہت بلند مقام کو حاصل کرنے کے باوجود ایک گھریلو عورت اور ایک مہربان ماں تھی۔ اتنی بلندیوں پر پہنچ جانے کے بعد بھی شہرت اور وقار کو کبھی قریب نہیں رکھا۔

آئین سائمن نے میرم کوری کے بارے میں کہا ہے کہ ”میڈم کوری ایک نہایت نامور خاتون ہے جو نام اور شہرت پر فریفت نہیں تھی۔“ ماری کیوری سائنسدانوں میں صنف اول میں اپنا مقام رکھتی تھی اور وہ ہمیشہ عورتوں کے لئے ایک نمونہ ہو گئی۔ آج کل بہت سارے تعلیمی اور ترقی کے ادارے ماری کیوری کے نام سے موجود ہیں۔

تحریک نظام الدین چٹاپورے
بی۔ اے۔ سال دوم

رہ گزر رہ گزر چار اوجو شاہ گر
وقت سے پیشتر ہو گئے بے خبر
سنائے مسطر الحما الخز
درد دل کو بڑھانا بری بات ہے

سن لیا کر کبھی دل کی فریاد بھی
کر لیا کر گھری دو گھری یاد بھی
اس طرح بھول جانا بری بات

آزمائش کی خواہش ہے تجھ کو اگر
آزما تو زمانے کو شام و صبح
اے میرے ہمسفر اہل دل کو مگر اس قدر آزما تا
بری بات ہے

رزم بھی ہے ہم ہی بزم بھی ہے ہم ہی
قلب بھی ہیں ہم ہی چشم بھی ہے ہم ہی
شوق بھی ہے ہم ہی عزم بھی ہے ہم ہی
نثر بھی ہے ہم نظم بھی ہے ہم ہی

مستقیم مستقل ناز تیرا محل
جس جو بدگماں زندگی تجھ کی
شوق کی داستان درد پر مشتمل
ہر جتنائے دل منزل منزل

خاص بھی ہے ہم ہی عام بھی ہے ہم ہی
صبح بھی ہے ہم ہی شام بھی ہے ہم ہی
پکر گرفتار علام بھی ہے ہم ہی
ہم سے آنکھ چرانا بری بات ہے

حسن ہے منفضل خود کو رکھ معتدل
ہونا جائے یہ دل منفعیل منفعیل
روشنی آکھیل آکھیل آکھیل
بے سبب روٹھ جانا بری بات ہے

منتخب منتخب صاحبان لقب
مصتب مصتب فاسوالی نسب
بے ادب با ادب بے غضب با غضب
سریقف جاں بلب پوچھتے ہیں یہ سب

شاہد شاہد بھی سید و صیاد بھی
صحرا جدا بھی قیصر و قہاد بھی
خانہ آباد بھی خانہ برباد بھی
تیر چاہت میں ہم جیسے آزاد بھی
دے دیا کرو فائوں کی کچھ داد بھی

غم ہے کیا روز و شب
کیا ہے شوق و طلب
کو رو تا ہے کب بے سبب بے سبب
کھولے اپنے لب اے عبید اعظم اب
دل کے غم کو چھپانا بری بات ہے

تیرا عکس

شیخ صدف تاج الدین
بی۔ اے۔ سال دوم

آئینہ ہوں میں تو آزماتے مجھے
آئینہ ہوں تو اپنالے مجھے

تو اگر مسکرائے تو میں بھی مسکرا دوں ذرا
ٹوٹ جائے گا دل سے اگر تو کبھی
اور دیدار کرے گا جب بھی میرا
نظر آؤں گا میں بھی ٹوٹے ہوئے
دل گئے تو کڑے سسے ہوئے
کیونکہ عکس جو ہوں تیرا
عکس ایسا کہ تو نظر ڈال سے بس
بے شک تو خود سے ہی مل جائے گا
خوں سے پتھر کر
آئینہ ہوں میں تو آزماتے مجھے

میں عکس ہوں تیرا
تو وجود ہے میرا

نظر آتا ہے سایہ، وہ جو عکس ہے تیرا
لیکن اسکا ساتھ صرف دھوپ میں
ساتھ تو وہ بھی چھو جاتا ہے
اندھیروں میں -----
ہر گھنٹی ہر پل ہوں ساتھ
صبح ہو یا شام چاہے دن ہو یا رات -----
بس ساتھ ہوں تیرے ہر دم

آئینہ ہوں میں تو اپنالے مجھے
میں عکس ہوں تیرا تو وہ وجود ہے
میرا -----

کیسے کوئی ہو سکتا ہے عکس سے بھلا جدہ
ساتھ تو روح بھی چھوڑ جاتی ہے
اے میرے ہم نوا -----

ڈرامہ نگاری

تنظیم عبدالاکرم شیخ

بی۔ اے۔ سال اول

(پہلا منظر) ”ایک عظیم بادشاہ کی نصیحت“

- بادشاہ تخت پر بیٹھے ہوئے ہیں اور کئی وزیروں کے ساتھ صلاح مشورہ کر رہے ہیں۔ ایک مسافر دور تا دور بارشیں داخل ہوتا ہے۔
- مسافر : بادشاہ سلامت ہم سب تاجر بھائی تجارت کے لئے جا رہے تھے اچانک اور چوروں کی جماعت نے ہم پر حملہ کر دیا اور سب کچھ لوٹ لیا۔
- بادشاہ : ایک اور حملہ!
- وزیر اول : جی بادشاہ سلامت ایک اور حملہ ہمیں جلد ہی ان چوروں کی جماعت کو پکڑنا ہوگا۔
- بادشاہ : ہاں ہمیں جلدی کرنی ہوگی یا ابھی ایک درخت کی مانند ہیں جس نے ابھی جڑ پکڑی ہے لیکن اگر یہ تناور درخت بن گئے تو پھر ہم اسکی جڑ کو ہلانہ سکے گا۔
- وزیر دوم : ہمیں ایک شخص کو مقرر کرنا ہوگا جو ان چوروں کی جماعت کا پتہ ڈھونڈ نکالے اور اس سے متعلق معلومات دیں۔
- وزیر اول : ہاں میں ایک شخص کو جانتا ہوں جو ہمارا یہ کام انجام دے سکتا ہے۔
- بادشاہ : جلدی سے اس شخص تک یا اطلاع پہنچاؤ اور جلدی سے جلدی ان چوروں کی جماعت کا پتہ لگانے کے لئے کہو۔

(دوسرا منظر)

- اس شخص کو چوروں کی جماعت کا مقام مل جاتا ہے۔
- بادشاہ کے جنگجو سپاہی اس مقام پر پہنچ جاتے ہیں اور چوروں کی جماعت کا انتظار کر رہے ہیں اور چوروں کی جماعت لوٹ کا مال کے کر واپس اس مقام پر پہنچتے ہیں۔

- پہلا چور : ذرا کوئی میری مدد کرو میرے بدن سے ہتھیار اتارنے میں میری مدد کرو۔
- دوسرا چور : بعد میں اتار لیتا پہلے اس مال کا حصہ آپس میں بانٹ تولیں۔
- چوروں کا سردار : نہیں ابھی نہیں مجھے تو بہت نیند آ رہی ہے۔ ہم کل حصہ بانٹ لیں گے۔

(تیسرا منظر)

- بادشاہ کے جنگجو سپاہی سارے چوروں کو پکڑ لیتے ہیں اور پھر دوبارہ بھر جاتا ہے۔
- وزیر : سارے چوروں کو دربار میں پیش کیا جائے۔
- بادشاہ : تم لوگوں نے میری رعایا کو بہت تکلیف دی ہے اسلئے میں تم سب کو قتل کرنے کا حکم دیتا ہوں۔

- وزیر دوم : گستاخی معاف بادشاہ سلامت۔ لیکن اس نوجوان کو دیکھئے اس لڑکے نے ابھی اپنی جوانی کی ابتداء سے فائدہ نہیں اٹھایا ہے۔ میں آپ سے درخواست کرتا ہوں کہ آپ اس کا خون معاف کر دیں۔
- بادشاہ : جسکی بنیاد بری ہے وہ نیک لوگوں کا سایہ بھی اپنی اوپر پر نے نہیں دیتے ہیں۔ ایسے چوروں کی نسل کو جڑ سے اکھاڑ دیتا ہی بہتر ہے۔
- وزیر دوم : آپ نے بالکل صحیح فرمایا۔ لیکن اگر یہ بچہ برے کی صحبت میں چلتا ہے تو بروں کی صحبت کرے گا اور ان ہی میں سے ایک بن جائے گا۔ لیکن مجھے امید ہے کہ یہ نیک لوگوں کی صحبت اختیار کرے گا تو نیک بن جائے گا۔
- بادشاہ : میں اس بچہ کو بخش دیتا ہوں لیکن اس میں مجھے کوئی فائدہ نظر نہیں آ رہا ہے۔

(چوتھا منظر)

(بادشاہ کا دربار بھرا ہوا ہے)

- وزیر اول : بادشاہ سلامت کل رات ہمارے شاہی خزانہ سے کسی نے بہت زیادہ خزانہ لوٹ لیا ہے۔
- (ایک غلام دوڑتا ہوا اندر آتا ہے)
- غلام : بادشاہ سلامت وزیر دوم کا کسی نے کل رات میں قتل کر دیا ہے۔
- (ایک اور غلام دوڑتا ہوا اندر آتا ہے)
- غلام : کل رات پھر چوروں کی جماعت نے مسافروں کی جماعت کو لوٹ لیا۔
- وزیر اول : بادشاہ سلامت جس وزیر کا قتل ہوا ہے ان کے برے بیٹے دربار میں شامل ہے اور آپ سے مخاطب ہونا چاہتے ہیں۔
- بادشاہ : اجازت ہے۔
- وزیر کا بیٹا : (دکھ بھری آواز میں) میں جانتا ہوں کہ شاہی خزانہ میں چوری میرے والد کا قتل اور مسافروں کے قافلہ کو کس نے لوٹا ہے۔
- بادشاہ : کون ہے وہ؟
- وزیر کا بیٹا : وہ ہی نوجوان جسے میرے مرحوم والد صاحب نے آپ کی کون معاف کی سزا سے بچایا تھا۔
- بادشاہ : وہ ہی لڑکا۔ لیکن افسوس اب پچھتانے سے کیا۔ جس طرح اچھوں کے ساتھ برائی کرنا برا ہے۔ اسی طرح بروں کے ساتھ اچھائی کرنا برا ہے۔

ننھی چڑیا اور کسان (کہانی)

منورے مسکان علیم
بی۔ اے۔ سال اول

کسی گاؤں میں چاول کے کھیت کے کنارے درختوں کی قطار تھی۔ ان ہی میں سے ایک درخت پر ننھی سی چڑیا نے اپنا گھونسلہ بنا رکھا تھا۔ اس کے چار چھوٹے چھوٹے بچے تھے۔ قریبی کھیت میں اتر کر پیٹ بھرتی اور اپنے چاروں بچوں کے لئے چونچ میں دانہ لاتی۔ چڑیا تھوڑی تھوڑی دیر میں انہیں دانہ کھلاتی رہتی۔ اس کھیت کے مالک ایک چھوٹے دل کا آدمی تھا۔ جب بھی وہ اس ننھی سی چڑیا کو اپنے کھیت میں دانہ چکاتا دیکھتا تو اسے غصہ آ جاتا کہ میں تو محنت سے کھیت میں دن رات ایک کر کے فصل اگاتا ہوں اور یہ کم بخت چڑیا میری محنت پر دن دھاڑے ڈاک ڈالتی ہے۔ کسان اس کو پکرنے کی فکر میں لگ گیا۔

آخر ایک دن اس کسان نے چڑیا کو جال میں پھنسا ہی لیا اور ایک پنجرے میں بند کر کے شہر کی جانب چل پڑا اور منہ میں بڑا جارہا تھا۔ آج اس ڈاکو چڑیا کا بادشاہ کی عدالت میں انصاف طلب کروں گا۔ چڑیا بے چاری کسان سے التجا کرتی رہی کہ مجھے چھوڑ دو۔ میرے بچے بھوک سے بلک رہے ہوں گے، مگر کسان نے ایک نہ سنی۔ راستے میں ایک آدمی ملا جس کی گاؤں میں دکان تھی اور وہ شہر سے دکان کا سامان لے کر آ رہا تھا ننھی چڑیا کی فریاد سن کر اسے بڑا ترس آیا۔ اس نے کسان سے کہا۔ ”بھائی! میرا سامان سے تمہیں جو لینا ہو لے لو اور اس معصوم چڑیا کو آزاد کرو۔ مگر کسان اپنی ضد پر اڑا رہا اور بولا اب اس بد ذات چڑیا کا اور مرا انصاف تو بادشاہ سلامت کے دربار میں ہوگا۔ شہر کی طرف سے آتا ہوا ایک اور تاجر ملا۔ ننھی چڑیا کی فریاد سن کر اسے بھی چڑیا پر رحم آیا اس نے کسان سے کہا، میرے بھائی تمہارے بھی بچے ہیں اور اس چڑیا کو آزاد کرو۔ یہ اپنے بچوں کے پاس جائے اس کے عوض میں دوسرا گڑ دیتا ہوں۔ مگر ظالم اور بے رحم کسان نے ایک نہ سنی۔ آخر وہ بادشاہ کے دربار میں حاضر ہوا کسان کی جب باری آئی تو اس نے اپنا مسئلہ بیان کیا۔ بادشاہ نے حکم دیا کہ کسان کو پانچ اشتریاں دی جائے اور ننھی چڑیا کو پنجرہ کھول کر آزاد کر دیا جائے۔ مگر بے وقوف کسان اپنی ضد پر اڑا رہا کہ میں تو انصاف چاہتا ہوں۔

بادشاہ سلامت نے دوبارہ حکم دیا کہ کسان کو ایک من اناج دے کر ننھی چڑیا کو آزاد کر دیا جائے۔ کسان اب بھی نہیں مانا تو بادشاہ سلامت کو غصہ آ گیا۔ بادشاہ نے اپنے وزیر کے کان میں کچھ کہا وزیر اس کسان سے مخاطب ہوتے ہوئے بولا! اے کسان تو نہ صرف ضدی ہے بلکہ بے وقوف بھی ہے۔ یہ چڑیا تیرے کھیت میں جا کر چوری نہیں کرتی تھی بلکہ تجھ پر بڑا احسان کرتے تھی یہ ان چھوٹے چھوٹے کیروں کو چن چن کر کھا جاتی ہے۔ جو تیری فصل کو نقصان پہنچاتے ہیں۔ اے بے وقوف آدمی تجھے تو اس ننھی چڑیا کا احسان ماننا چاہئے۔ بادشاہ سلامت کا انصاف یہ کہتا ہے کہ تجھے ایک ہفتے کے لئے جیل بھیج دیا جائے اور بے چاری چڑیا کو اسی وقت رہا کر دیا جائے۔ ”کسان کھڑا پچھتا تا رہا تھا کہ کاش وہ پانچ اشتریاں قبول کر لیتا مگر اسے وہ کیا دت یاد آگئی کہ ”اب پچھتائے کیا ہوت جب چڑیا چگ گئیں کھیت۔“

مزاحیہ مضمون

تنظیم عبد کرم شیخ
فی اے۔ اے۔ اے۔ مال دہلی

گھریلو جھگڑے

سنسار کو اگر دیکھا جائے تو سنسار ایک گرم توبے کی طرح ہے۔ جب تک دو چار چٹکے نہیں لگتے تب تک بھر پور روٹی نہیں ملے گی۔ زندگی بھی کبھی کبھی ٹھنڈی اور بے مزہ لگنے لگتی ہے۔ اگر درمیان میں تھوڑی سی گرم ہوا آئے تو زندگی میں تھوڑی سی چٹپٹا آ جاتی ہے۔ سنسار کی شروعات شادی کے بعد یعنی پچیس سال کے بعد ہوتی ہے۔ لیکن اس عمر میں انھیں لڑائی کا وقت نہیں ملتا۔ کیونکہ یہ تو اہم کام کرنے کا وقت ہوتا ہے۔ پان میں آتا ہے یا شری کھنڈ۔ اس کے بارے میں بات چیت کرنے کا وقت نہیں ہوتا ہے۔ لیکن جب پینتیس کی عمر اچھی طرح سے نکل جاتی ہے تو پھر سنسار کی حالت بڑی کی طرح ہو جاتی ہے۔ جسے ان بگھار آنے والا ہے۔ پچیس کی عمر میں سنسار کے دس سال پورے ہو جاتے ہیں اور انھیں یہاں ایک نیا حق مل جاتا ہے۔ یہ کہنے کا کہ ”آج ہی سے نہیں بچھلے دس سالوں سے دیکھ رہا ہوں بچھلے دس سالوں سے کیا برداشت کر رہا ہوں۔“ مثال کے طور پر ایک شوہر نے اپنی بیوی سے سازشی لانے کا وعدہ کیا۔ لیکن وہ بھول گئے۔ اور جیسے ہی گھر میں داخل ہوتے ہیں آپ کے ہاتھ سے سامان لیا جاتا ہے۔ آپ کو ٹھنڈا پانی پینے کے لئے دیا جاتا ہے۔ ان سب حرکتوں کو دیکھ کر آپ کو ایسا لگتا ہے کہ جیسے آپ کچھ بھول گئے ہیں۔ پھر سامان دیکھنے کے بعد انھیں سازشی کہیں نظر نہیں آتی ہے۔ پھر وہ غصے سے باورچی خانہ کی طرف دوڑتی ہے اور جس برتن میں چائے بن رہی تھی اس برتن کو زور سے پٹک دیا جاتا ہے۔ جسکی وجہ سے چائے ان کے ہاتھ پر گر جاتی ہے۔ آپ جا کر انھیں کہتے ہیں کہ ذرا آہستہ سے کرنا ہاتھ جل جائیں گے۔ لیکن آپ کی اس صلاح ان پر کوئی اثر نہیں ہوتا ہے پھر آپ زور سے روزنامہ میں کی خبر پڑھنے لگتے ہو کہ اکل ایک عورت پر کھولتی ہوئی چائے کرنے سے ان کی موت ہوگئی۔ اب آپ اپنی بیوی سے یہ امید رکھو گے کہ وہ پوچھیں گے کہ کون تھی وہ؟ بچے تھے کیا اسے؟ لیکن آپ کو یہ جواب نہیں ملے گا بلکہ یہ جواب آئے گا ”جان چٹھی بیچاری کی“۔

اگر دو آدمیوں کے درمیان لڑائی ہو تو وہ جھگڑے آئینہ کی طرح بالکل صاف ہوتے ہیں۔ اور نہ ہی کسی اور کے اوپر باتیں ڈال کر لسی اور کو باتیں سنائی جاتی ہے۔ لیکن سنسار کے جھگڑے کی بات ہی کچھ اور ہوتی ہے۔ اپنی آواز بلند کر کے چٹانچہ یہ جھگڑے کی نشانی مانی جاتی ہے۔ جس کی سب سے زیادہ آواز ہوگئی جیت بھی اسی کی ہوگی بھلے ہی لڑائی کا مقصد کون سا بھی ہو۔ اب آپ بچھلی جھگڑے کی ہی مثال لے لیجئے۔ آپ نے سازشی لانے کا وعدہ کیا لیکن نہیں لائے۔ لیکن اب اگر آپ انھیں میرے کی انگوٹھی بھی لا کر دیں گے تو وہ یہ کہہ کر لڑائی کریں گے کہ یہ انگوٹھی اس سازشی کے ساتھ بہت اچھی لگتی۔

گھریلو جھگڑوں میں پکا پکی بہت چلتی ہے۔ اگر معمولی سا جھگڑا ہوگا تو آپ کے سامنے بچوں کو لایا جائے گا اور انھیں گود میں لینا کر زور زور سے تھپکا جائے گا۔ اگر اس سے تھوڑا بڑا جھگڑا ہو تو برتن پٹکے جائے گے۔ اور اگر خود کا سر پٹک لے رہے ہو تو شاید جھگڑے کے وجہ تھوڑی سی بڑی ہو سکتی ہے۔ روٹھنا یہ تو ہر ایک گھر میں ہوتا ہی رہتا ہے۔ ایسا لگتا ہے جیسے ہر ایک کا پیدا انکسہ حق ہے اور جب کوئی روٹھا ہے تو وہاں ہسنے کا سوال ہی نہیں آتا۔ اگر مانکے والوں کا اگر مزاق میں بھی مزاق اڑایا جائے تو روٹھنا طے ہے۔ یہی تو اصلی وجہ ہے۔ ایسے وقت میں جو لڑائی ہوتی ہے وہ کچھ نرمالی ہوتی ہے۔ وقت پر چائے دی جائے گی، آپ کو جو چیز چاہئے سب آپ کے وقت پر مل جائے گی۔ لیکن یہ سب کام کرتے وقت تاک کچھ الگ ہی طریقے سے چسکی ہوگی۔ روٹھے ہوئے ہے یہ ان کی چسکی ہوئی تاک سے پتی چل جاتا ہے۔ اور انھیں آپ کی طرف نہ دیکھ کر باقی سب طرف پھرتی ہے۔

اگر آپ ان کا پیدا انکسہ دن بھول گئے تو پھر ان کا روٹھنا پکا ہے۔ اگر روٹھے تو منانا ہے تو ایک ہنسی والی بات بتا دو۔ ایسے وقت لطیفے کام کر جاتے ہیں۔ ان کے گالوں میں جو روٹھنے کی ہوا بھری ہوئی ہوتی ہے وہ فوراً ہنسی کے طور پر باہر نکل جاتی ہے۔

ان سب کے علاوہ دھوبی کے کپڑوں کا حساب کا جھگڑا مہمان کے گھر آنے والے ہیں یہ فون سے معلوم ہوتے ہیں اس کے بعد کی دوسری جنگ شروع ہو جاتی ہے۔ ایسے بہت سے قسم کی لڑائیاں سنسار میں ہوتی رہتی ہے۔

افسانہ دو لڑکوں کی تعلیمی حالت

نور سے سمیہ محبوب
لیا۔ اے۔ سال اول

کردار

- (۱) عمر : دوست
(۲) ساحل : دوست
(۳) امام صاحب : رحم دل
(۴) امیر صاحب : رشوت خور

عمر اور ساحل بچپن کے دوست ہے۔ ایک ساتھ پرہتے ہیں عمر بہت ہی امیر ہوتا ہے اور ساحل غریب سے تعلق رہتا ہے۔ لیکن ان کی دوستی بہت اچھی ہوتی ہے۔ ایک دوسرے کا ساتھ دیتے ہیں اور مدد کرتے ہیں۔ عمر کو گھومنا، پھرنا، گانا، ناچنا بہت زیادہ پسند تھا اور ادھر ان سب کے ساتھ پڑھائی اور لکھائی پر خاص توجہ دیتا تھا۔ ساحل کا خواب تھا کہ وہ ایک دن I.P.S آفیسر بن جائے اپنے والدین اور اسکول کا نام روشن کروں۔ اور عمر صرف مستی، گھومنا، پھرنا اس میں ہی مشغول رہتا ہے۔ عمر کے والدین عمر کو ہمیشہ سمجھاتے ہیں کہ پڑھائی پر توجہ دو اور اپنے دوست ساحل کو دیکھو اس کے پاس پڑھنے کے لئے کچھ نہیں گھر پر بجلی نہیں دو وقت کھانے کے لئے روٹی نہیں پھر بھی وہ دوسروں کی کتابیں لے کر پڑھ رہا ہے اور اپنا نام روشن کر رہا ہے۔ عمران سب باتوں کو نظر انداز کر دیتا ہے۔ عمر پر ہر کر پاس تو ہوتا ہے لیکن اس کے پاس نانچ، محنت کا کام نہیں ہوتا۔ اسے اپنے، امیری پر فخر ہوتا ہے اس لئے وہ کام کرنے سے سستی وہ کاہلی کرتا ہے۔ ایک دن کالج میں Competition ہوتا ہے۔ سبھی طالبات پڑھتے ہیں اور عمر کا نمبر آتا ہے اس کے پاس نانچ نہ رہنے کی وجہ سے وہ کچھ نہیں بول پاتا اور ساحل کو بلایا جاتا ہے تو وہ جواب دیتا ہے اور اس کے لئے تالیاں بجاتے ہیں کالج میں اس کا نام ہوتا ہے سب لوگ ساحل کی تعریف کرتے ہیں۔ عمر کے پاس حسد، جلن کچھ نہیں رہتا بس وہ نہ پڑھنے کے وجہ سے پیچھے رہ جاتا ہے۔

اس طرح پڑھتے پڑھتے ساحل ایک بہت بڑا مقام حاصل کرنے والا تھا۔ ایک دن ساحل کو I.P.S کی انٹرویو کے لئے بلایا جاتا ہے اور وہ اس انٹرویو میں پاس ہو جاتا ہے اور وہ بہت زیادہ خوش ہوتا ہے وہ یہ خوشی اپنے والدین کو سنا رہا ہے اور ساحل کو مبارکباد دیتے ہیں۔ اس سے ہمیں یہی معلوم ہوتا ہے کہ غریب ہوں چاہے امیر اگر ہم نے ارادہ کیا تو ہر طوفان سے لڑ سکتے ہیں اور مشکلات کا سامنا کر سکتے ہیں اور اپنا مقام عہدہ حاصل کر سکتے ہیں۔ جب ساحل کے والدین کو پوچھا جاتا ہے کہ آپ کے بیٹے کیا بنے وہ کہتے ہیں نہیں معلوم لیکن بہت بڑا آفیسر بنا ہے سوچنے والی بات ہے کہ والدین اتنے جاہل ہونے کے بعد بھی بیٹا کہاں سے کہاں پہنچ گیا۔

عمر کو افسوس ہوتا ہے کہ کاش میں بھی محنت کرتا اور اس طرح کا مقام حاصل کرتا اور اپنے آپ سے کہتا ہے کہ سچ میں زندگی میں پڑھنا، لکھنا، نانچ ضروری ہوتا ہے اگر میں بھی ساحل کی طرح پڑھتا تو میں آج ایک اچھے مقام حاصل کرتا۔ امیر ہونے کے باوجود بھی میں بھنگ رہا ہوں اور ساحل کہاں سے کہاں پہنچ گیا کاش میں اس کی باتیں مانتا تو آج یہ یو بت نہ آتی اور میں بھی ایک اچھا مقام حاصل کرتا۔

یہ سب دیکھ کر عمر سوچتا ہے کہ مجھے بھی کچھ کام کرنا ہوگا ایسے بیٹے سے کام نہیں چلے گا مجھے اب بیکار نہیں بیٹھنا چاہئے تو کسی کام کی تلاش میں

جاتا ہے راستے میں ان کی ملاقات ابراہیم سے ہوتی ہے کون ہوں اور کہاں جا رہے ہو۔

عمر کہتا ہے کہ مجھے نوکری چاہئے۔

ابراہیم کہتا ہے کہ تم کیا کر سکتے ہو۔

میں نے B.A کی ڈگری حاصل کی ہے ابراہیم جلدی سے جواب دیتے ہیں کہ بے فائدہ۔ کیا تم بھاری بوجھ اٹھا سکتے ہوں۔

بھاری بوجھ۔

نہیں

مگر شاید کر سکوں گا۔

ابراہیم ہنستے ہیں اور کہتے ہیں کہ کاش میں تمہاری مدد کر سکتا مگر ہم یہاں تعلیم یافتہ کر ڈگری نہیں دیتے کیونکہ وہ جسمانی طور پر کمزور ہوتے ہیں اور تم تو فن سے بھی بے بہرہ ہوں اگر تم فن سے واقف ہوتے تو شاید میں لے سکتا۔ آگے عمر اسی طرح نوکری کی تلاش میں نکل پرتا ہے اور ان کی ملاقات ایک شخص امیر صاحب سے ملاقات ہوتی ہے بہت ہی نرم مزاج کے ساتھ کہتے ہیں کہ میں یہاں کام کی تلاش میں آیا ہوں اور میں آپ سے درخواست کرتا ہوں کہ مجھے کام دیجئے آپ جو کہیں گے میں کرنے کے لئے تیار ہوں۔

امیر صاحب کہتے ہیں کہ تم کیا کر سکتے ہوں کا وزن سے وزن چیز اٹھا سکتے ہوں۔

عمر کہتا ہے کہ نہیں شاید کر سکوں گا۔

کیونکہ میرے والد ڈاکٹر ہیں۔

امیر صاحب کہتے ہیں بس بس یہاں صرف تمہارا کام دیکھا جائے گا اور تم جانتے ہوں یہاں ۱۲ گھنٹے کام کرنا پڑتا ہے اور تنخواہ ۵ روپے دہتا ہوں یہ سن کر عمر کبری جیرانی ہوتی ہے اور وہ سوچتا ہے کہ دنیا میں کس طرح کے لوگ ہیں۔ کاش میں پڑھائی کرتا تو شاید آج مجھے یہ دن دیکھنے کو نہیں ملتے پھر وہ وہاں سے نکل جاتا ہے اور عمر B.A پاس ہو کر بھی رکشا چلانے کی نوبت آگئی ہے۔

امیر ہونا کوئی غلط بات نہیں ہے لیکن گھومنا، پھرنا، ناچنا، کے ساتھ پڑھائی پر بھی دھیان دینا ضروری ہے اور صرف پڑھائی نہیں بلکہ محنت کا کام کرنا چاہئے۔ تاکہ ہماری حالت بھی عمر کی طرح نہ ہوں۔

نسیہ یوسف شیخ
لیا۔ اے۔ مال دہل

خاکہ نگاری امیر خسرو دہلوی

آپ نے امیر خسرو کا نام ضرور سنا ہوگا جنہیں مولوی ہندو بھی کہتے ہیں ایک مولوی بزرگ تھے جو شاعری بھی کرتے تھے بگوں میں بھی شریک ہوتے تھے۔ موسیقی سے بھی انہیں بے حد لگاؤ تھا اور جنہیں اردو کا پہلا شاعر بھی مانا جاتا ہے۔ انہیں مسلمان الدین خسرو ان کا پورا نام تھا اور امیر خسرو دہلوی کے نام سے وہ اپنی وفات کے ساتھ سو سال بعد آج بھی دہلی و صرف ہندوستان میں لگا۔ پوری دنیا میں مشہور ہیں۔ دنیا کے ہسپتال شاعروں میں ان کا شمار ہوتا ہے۔ حضرت امیر خسرو کے والد امیر سیف الدین ہمایوں ایک ترک لودی امیر تھے اور تانگیرناں کے محلے کے باشندے تھے مگر قند کو چھوڑ کر ہندوستان آ گئے تھے۔ یہاں شمالی ہندوستان میں جہاں اس وقت صوبہ ہریانہ پر قبضہ تھا وہاں موجودہ دہلی کے محلے انہی میں شامل تھے۔ 1253ء کو پیدا ہوئے ان کی والدہ ہندوستانی تھیں اس طرح ہندوستانی رسم و رواج اور مہمان سہن کے طور پر بچپن میں انہیں دیکھ دیکھ کر لگے۔

پنجابی کا قصہ بھی عجیب ہے ان دنوں دہلی میں سلطان ناصر الدین محمود کی حکومت تھی والد امیر سیف الدین چنگ۔ ہزار کے حکمران جس کی فوج کے سربراہ رہ چکے تھے۔ اس نے دہلی میں آتش اور امیر سیف الدین کی شہر آباد نہایت ہوئی۔ امیر کو سلطان نے خلیج پانی کی ریاست تھیں سو پ دی جو آج خلیج ایشیا کہلاتی ہے۔ امیر سیف الدین نے بلہن کے مشہور درہ چنگ، روایت ارض کی نیٹی لی بی دولت نارت شادی کر لی۔ ان کے چار اولادیں ہوئیں۔ تین بیٹے اور ایک بیٹی۔ امیر خسرو کی پیدائش کے ساتھ سال بعد ان کے والد کا انتقال ہو گیا۔

خسرو بے حد دلہن تھے انہوں نے آٹھ سال کی عمر میں شعر کہنا شروع کر دیا تھا والد کی وفات کے بعد وہ دہلی میں اپنے ۴۴ بھائیوں کے گھر آ گئے خسرو ۲۰ سال کے تھے جب تانا کا بھی 113 سال کی عمر میں انتقال ہو گیا۔ ان کے بعد والدہ نے ہی امیر خسرو کی پرورش کی۔ ۴۴ کے انتقال کے بعد خسرو سلطان بلہن کے بیٹے ملک بھجور کی فوج میں ملازم ہو گئے۔ جب تک وہ بہت سے شعر کہتے تھے جنہیں دہلی شہر میں کالی دہلی جب وہ ۴ سال کے تھے تو ان کی والدہ اور بھائی کا انتقال ہو گیا۔ جس سے انہیں بہت صدمہ ہوا اور دہلی میں اپنے ہی ویرانہ اور ہندوستان کے عظیم صوفی محبوب الہی سے ان کا تعلق اور روحانی لگاؤ ہو گیا۔ ان کی تعریف میں انہوں نے مثنوی کی شکل میں بہت سے اشعار بھی کہے۔

ان کی زندگی میں ایک کے بعد ایک لوگ دہلی کے سلطان بننے رہے کل ملا کر انہوں نے سات بادشاہوں کی حکومتیں دیکھیں۔ ان کی شخصیت میں یہ بری خوبی تھی کہ سب کو اپنا بھائی لیتے اپنے ہی ویرانہ حضرت نظام الدین کی خانقاہ میں تو وہ بے حد عزیز تھے ہی جو کبھی کسی بادشاہ سے نہیں ملے سکتے۔ دوسری طرف حکمرانوں کے دربار میں بھی انہوں نے بڑی عزت پائی جو ہر وقت عوام کے ساتھ دیکھنے والے حضرت نظام امیر خسرو دہلویوں کے ساتھ معلوم ایرانی مصور کی بنائی ہوئی ایک قدیم پینٹنگ نظام الدین کی عوامی مقبولیت سے اکثر خوف زدہ رہا کرتے تھے۔

دہلی میں سلطان محمد بن تغلق کے مہد میں حضرت نظام الدین کی وفات ہوئی جس کا امیر خسرو کو اتنا صدمہ پہنچا کہ 1325 میں محبوب الہی کی وفات کے چند مہینے بعد وہ بھی دنیا سے چلے گئے ان کے وفات پر خسرو نے کہا تھا۔

حضرت امیر خسرو کا مزار ان کی خواہش کے مطابق خواجہ نظام الدین کے مزار کے قدموں میں بنایا گیا۔ جہاں آج بھی دنیا بھر سے ہزاروں ان کے چاہنے والے ہندوستان تہذیب میں رہے بے امیر خسرو کو ان کے عرس کے موقع پر خراج عقیدت پیش کرتے آتے ہیں۔

امیر خسرو دہلوی کا فارسی شعری ادب میں بڑا اوجھا مقام ہے کہتے ہیں کہ انہوں نے پانچ لاکھ سے زیادہ شعر کہے ہیں جو ہندوستان، افغانستان، ایران، قزاقستان، ازبکستان، اور سینٹرل ایشیا کے مختلف خطوں میں لوگوں کی زبانوں پر چڑھے ہوئے ہیں۔ اہم بات یہ ہے کہ ان کے شعر ان کی زندگی میں ہی دور دور تک مشہور ہو گئے تھے۔

خسرو کو راگ رانگیوں اور ہندوستانی موسیقی سے بھی بڑا شغف تھا کہتے ہیں کہ ہندوستانی سار و ستار میں دو تار ہوا کرتے تھے، امیر خسرو نے اس میں تیسرے تار کا اضافہ کر کے اس ساز کو ایک نئی آواز دے دی جو آج بھی سننے والوں کے دلوں کو گھنٹا دیتی ہے۔

لیکن امیر خسرو کا سب سے بڑا کارنامہ اردو زبان ہے جس کی داغ بیل ان کی عوامی زبان کی شاعری نے ہی ڈالی تھی۔ وہ فارسی، ترکی، عربی کے ساتھ ساتھ مسکرت کے بھی عالم تھے اور ہندوستان کی مختلف زبانیں جانتے تھے۔ ان میں وہ زبان انہیں نے حد درجہ تھی جسے ہندوی کہتے ہیں اور جو بعد میں اردو زبان کہلائی، فارسی کے بعد ان کے سب سے زیادہ شعرا ہی زبان میں ملتے ہیں۔ ان میں فارسی اور عربی کی ملاوٹ سے کئی کئی غزلوں کے علاوہ دیسی اردو میں کئی پہیلیاں راگ رانگیاں، کہہ کر دنیا اور مختلف موقعوں کے لئے کہے گئے کیت شامل ہیں۔ کچھ کلام ان کے پنجابی زبان میں بھی تھا۔ کل ملا کر امیر خسرو ہندوستان کی ملی جلی تہذیب کے سب سے پہلے عظیم شاعر اور روشن دماغ فلسفی تھے اور عام لوگوں کے ذہن سے ان کی قربت اتنی تھی کہ آج ان کی اردو تخلیقات شہروں، قصبوں اور دیہات میں گائی جاتی ہے۔

آپ بیتی

کو تو ال فاطمہ ہارون رشید
بی۔ اے۔ سال اول

درخت کی آپ بیتی

اللہ نے جہاں آپ لوگوں کو بہت سی نعمتیں یعنی ہوا، پانی، دھوپ وغیرہ عطا کیے ہیں وہاں اس نے مجھے بھی آپ کی خدمت پر مامور کیا ہے۔
لوگ مجھے بے جان سمجھتے ہیں لیکن ایسا ہرگز نہیں ہے۔ میں نہ صرف جاندار ہوں اور سانس لیتا ہوں بلکہ میں سانس لینے میں بھی آپ کی خدمت کرتا
ہوں میں گندی ہوا جذب کر کے آپ لوگوں کے لئے تازہ اور صاف ہوا کا انتظام کرتا ہوں۔ آپ نے مجھے پہچان لیا ہوگا۔ جی ہاں میں درخت ہوں۔
میں اللہ تعالیٰ کی قدرت کا شاہکار ہوں۔ ذرا سوچوں اور غور کریں کہ کس طرح ایک ننھے سے بیج سے میری پیدائش ہوتی ہے۔ اور میں ایک ننھے سے بیج
سے اتنا بڑا ہو کر اللہ کی قدرت سے آپ کو ٹھنڈی ہوا میں دیتا ہوں۔ اور دھوپ سے بچاتا ہوں۔

میری وجہ سے آپ سبھی کو دھوپ چھاؤں ملتی ہیں۔ میری وجہ سے آپ کے گھر گھر میں روٹی پکتی ہے۔ مجھ سے فصل اٹھتی ہے۔ میری ہی
درخت سے آپ سبھی کو اچھے اچھے پھل اور پھول ملتے ہیں جس کی وجہ سے انسان یہ سبھی پھل کھا کے صحت مندر ہوتا ہے۔ پر پھر بھی لوگ مجھے بے جان
سمجھ لیتے ہیں۔ میں آپ سبھی کو سانس لینے میں مدد دیتا ہوں اور آپ سبھی کو دھوپ سے بچاتا ہوں اور ٹھنڈی ہوا میں دیتا ہوں پر کیا کریں شہروں میں
زیادہ آبادی ہونے کی وجہ سے اور فیکٹریوں کو بنانے کے لئے لوگ مجھے کھاٹ رہے ہیں۔ لوگ درخت کو کاٹ رہے ہیں جس کی وجہ سے آج دنیا میں
چندے پرندے نظر نہیں آ رہے ہیں۔

میری وجہ سے چندے پرندے درخت پر اپنا گزارا بسر کرتے رہتے ہیں اور اگر درخت ہی نہیں رہے گے تو ان کا گزر بسر کیسے ہوگا۔
درخت برکت کی علامت اور ایک اہم قومی دولت ہیں۔ درخت اور پودے انسانی زندگی کے لئے کئی فوائد کا باعث ہیں اور ان کی نشوونما اور دیکھ بھال
سے انسان کی فطرت سے وابستگی کو ظاہر کرتی ہے۔

آج دنیا بھر میں اس بات کا اعتراف کیا جا رہا ہے کہ تیز رفتار ترقی کے ساتھ آلودگی کا جو زہر آہستہ آہستہ کرہ ارض کو اپنی لپیٹ میں لے رہا
ہے۔ اس سے انسانی زندگی کو سب سے زیادہ خطرہ ہے۔ اور اس کے لئے سب سے اہم عنصر درختوں اور پودوں کی کٹائی ہے۔ درخت جتنے زیادہ ہوں
گے وہاں کی آب و ہوا اتنی ہی صاف و شفاف ہوگی۔ قدرت نے ان میں جو اوصاف رکھے ہیں اس کی بدولت یہ فضائی آلودگی کو کم کرنے میں اہم کردار
ادا کرتے چلے آ رہے ہیں۔ اور جیسے جیسے دنیا ترقی کر رہی ہے ماہرین اس بات کا اعتراف کر رہے ہیں کہ صحت مند ماحول کے لئے درخت کی اہمیت
بڑھتی چلی جا رہی ہے۔ یہی وجہ ہے کہ جن شہروں میں زیادہ آبادی کے ساتھ فیکٹریوں کی بھی بہتات ہے اور وہاں درخت کم ہیں۔ ان علاقوں کے ((
کی صحت بھی متاثر ہوتی ہے۔ اور جن علاقوں میں درختوں کی بہتات ہے وہاں نہ صرف ماحول خوشگوار ہوتا ہے بلکہ اس کے مثبت اثرات انسانی
زندگیوں پر بھی پرتے ہیں یہی وجہ ہے کہ آج درختوں کی اہمیت کے پیش نظر دنیا بھر میں درخت اور پودوں کو لگانے کی مہم چلائی جاتی ہے اور عوام کو اس
کی اہمیت سے آگاہ کیا جاتا ہے۔

یاد آتی ہے مجھے گاؤں کی اک اک گلی لہلہاتی ہوئی فصلیں وہ مرے آم کے باغ

وہ مکانوں میں لرزتے ہوئے دھندلے سے چراغ دور تک پانی میں پھیلے ہوئے وہ دھان کے کھیت

اور تالاب کنارے وہ چمکتی ہوئی ریت مضمحل چہرے مصائب کی گراں باری سے

دل مجروح سے اٹھتا ہوا امنناک دھواں یہی تاریکی غم تو مرا گہوارا ہے

میں اسی کوکھ میں تھا نور سحر کی مانند ہر طرف سوگ میں دو باہو امیر ماحول

میرا اجڑا ہوا گھر میرے گھر کی مانند

تعلیم کی افادیت

سہیل شیخ

بی۔ اے۔ سال اول

آج کے اس پر آشوب اور بہترین دور میں تعلیم کی ضرورت بہت اہمیت کا حامل ہے۔ زمانہ کتنا ہی ترقی کر لے۔ حالانکہ آج کا دور کمپیوٹر کا دور ہے۔ ایٹمی ترقی کا دور ہے سائنس اور صنعت کا دور ہے مگر اسکولوں میں بنیادی عصری تعلیم، ٹیکنیکل تعلیم، انجینئرنگ، وکالت، ڈاکٹری اور مختلف جدید علوم حاصل کرنا آج کے دور کا لازمی تقاضہ ہے۔

جدید علوم تو ضروری ہیں اس کے ساتھ ساتھ دینی تعلیم کی بھی اہمیت اپنی جگہ مستحکم ہے، اس کے ساتھ ساتھ انسان کو انسانیت سے دوستی کے لئے اخلاقی تعلیم بھی ہے حد ضروری ہے۔ اس تعلیم کی وجہ سے زندگی میں خدا پرستی، عبادت، محبت، خلوص، ایثار، خدمت خلق، وفاداری اور ہمدردی کے جذبات پیدا ہوتے ہیں۔ اخلاقی تعلیم کی وجہ سے صالح اور نیک معاشرہ کی تشکیل ہو سکتی ہے۔

تعلیم کے حصول کے لئے اساتذہ بھی بے حد ضروری ہیں جو بچوں کو اعلیٰ تعلیم کے حصول میں مدد فراہم کرتے ہیں۔ اساتذہ نہیں جو محض چار کتابیں پڑھا کر اور کچھ کلاسز لے کر اپنے فرائض میں مبرا ہو گیا۔ بلکہ اساتذہ وہ ہیں جو طلباء و طالبات کی خفیہ صلاحیتوں کو بیدار کرتا ہے اور یہیں شعور و ادراک، علم و آگہی نیز فکر و نظر کی دولت سے مالا مال کرتا ہے۔ جن اساتذہ نے اپنی اس ذمہ داری کو بہتر طریقے سے پورا کیا، ان کے شاگرد آخری سانس ان کے احسان مند رہتے ہیں۔ اس تناظر میں اگر آج کے حالات کا جائزہ لیا جائے تو محسوس ہوگا کہ پیشہ تدریس کو بھی آلودہ کر دیا گیا ہے۔ محکمہ تعلیمات اور اسکول انتظامیہ اور معاشرہ بھی ان چار کتابوں پر قانع ہو گیا۔ کل تک حصول علم کا مقصد تعمیر انسانی تھا آج نمبرات اور مارک شیٹ پر ہے۔ مگر افسوس کہ ہمارے ملک کی تعلیمی اداروں پر مفاد پرست غولہ و صر شاہی کی طرح قابض رہا ہے۔

جن کے نزدیک اس عظیم پیشہ کی قدر و قیمت کی کوئی اہمیت نہیں رہی ہے، بد قسمتی اس بات کی بھی ہے کچھ ایسے عناصر بھی تعلیم کی دشمن ہوئے ہیں جو اپنی خواہشات کی تکمیل کے لئے ہمارے تعلیمی نظم کے درمیان ایسی کشمکش کا آغاز کر رکھا ہے جس نے رسوائی کے علاوہ شاید ہی کچھ عنایت کیا ہو۔ مگر پھر بھی جس طرح بیرونی دنیا کے لوگ تعلیم کی اہمیت کو سمجھتے ہیں۔ اسی طرح مسلمان بھی کبھی جدید تعلیم سے دور نہیں رہے بلکہ جدید زمانے کے جتنے بھی علوم ہیں زیادہ تر مسلمان ہیں۔ موازنہ کیا جائے تو اندازہ ہوگا کہ آج یورپ تک کی جامعات میں مسلمانوں کی تصنیف کردہ کتابیں نصاب میں شامل ہیں۔

منزل سے آنے بڑھ کر منزل تلاش کر
مل جائے تجھ کو دور یا تو مسند رتلاش کر
ہر شیشہ ٹوٹ جاتا ہے پتھر کی چوٹ سے
پتھر ہی ٹوٹ جائے جس سے وہ شیشہ تلاش کر
سجدوں سے تیرے کیا ہوا صدیاں گزر گئیں
دنیا تیری بدل دے وہ سجدہ تلاش کر

خاکہ نگاری

کوٹوال خانمہ ہارون رشید

لی۔ اے۔ سال اول

(علامہ محمد اقبال)

اقبال کے بزرگوں کا تعلق کشمیر کے سپرد خاندانوں سے تھا۔ اقبال نے ساکوٹ کے معلمہ سمیرہ پاک کی مسجد حسام الدین سے اپنی ابتدائی تعلیم حاصل کی۔ اس کے بعد سرکاج مشن اسکول میں داخل ہوئے۔ علامہ اقبال اصلاح کے لئے داغ دہلوی کے پاس اپنا کلام بھیجتے تھے۔ جنہوں نے کہا کہ اقبال کے اشعار سے بے نیاز ہیں۔ 1895ء میں اقبال کو رومنٹ کالج لاہور میں داخل ہوئے جہاں انہیں ٹامس آرٹلڈ نے فلسفہ پڑھایا۔ پہلی نظم جو اقبال نے کسی پرنٹ شدہ مجموعہ میں پڑھی وہ ”نائدہ یتیم تھی جو انہوں نے انجمن حمایت اسلام کے سالانہ اجلاس میں پڑھی ان کی نظم ”غزن“ میں شائع ہوئی۔ اقبال نے اردو زبان میں کتاب ”علم الاقتصاد“ لکھی جو 1901ء میں شائع ہوئی۔ 1905ء میں اعلیٰ تعلیم کے لئے یورپ روانہ ہوئے۔ تین سال انگلستان میں رہے۔ انہوں نے کیمبرج یونیورسٹی سے فلسفہ کی تفصیلات شروع کیں۔ ان کی ملاقات وہ معروف مستشرقین، پروفیسر براؤن اور ڈاکٹر رینالڈ لکسن سے ہوئی بعد میں موخر الذکر نے اقبال کی فارسی مثنوی ”اسرار خودی“ کا انگریزی میں ترجمہ کیا۔ پھر اقبال نے قانون کی تعلیم کے لئے ”لنڈن“ میں داخلہ لے لیا۔ کیمبرج یونیورسٹی سے فلسفہ کی ڈگری لینے کے بعد انہوں نے جرمنی کی میونخ یونیورسٹی میں داخلہ لیا اور مابعد الطبیعیات ایران کے نام سے ڈاکٹریٹ کے لئے مقالہ تحریر کیا۔ انگلستان میں 1908ء میں ان کا یہ مقالہ طبع ہو کر شائع ہوا۔ انہوں نے یورپ میں چھ مشہور خطبے دیے۔ پہلا خطبہ کیکسٹن ہال میں دیا گیا۔ اقبال جب یورپ گئے تو وطن کے شاعر تھے جیسے ”نیا شولہ“ اور ترانہ ہندی ظاہر ہے مگر جب واپس آئے تو اسلامی ملی اور بین الملکی شاعر بن چکے تھے۔ جیسا کہ ان کے منظومات ”ترانہ ملی“ اور وطنیت سے ظاہر ہے اور یہ تہذیبی ان کے اولین اردو مجموعہ کلام ”بانگ درا“ میں بخوبی دیکھی جاسکتی ہے۔ وہ اگست 1908ء میں وطن واپس آئے۔ 1934ء تک وکالت سے منسلک رہے۔ یوآپ سے واپسی کا مقصد یہ تھا کہ مسلم علاقے میں بیٹھ کر مسلم امہ کے لئے کام کریں۔ حیدرآباد کے قیام کے دوران وہ تبلیغ اور ظاہر کے ماحول، ریاست میں برطانوی انظر ورسوخ اور ریاست کے لکری جمود کو دیکھ کر مایوس ہوئے اور وطن کے ساتھ شاعری بھی چھوڑنے کا فیصلہ کیا اور عطیہ بیگم کو لکھا کہ ادبک زیب کے عنوان سے انہوں نے جو نظم لکھی وہ شاید ان کی آخری نظم ہو۔ 1923ء میں انگریز حکومت نے ان کو شرکا خطاب دیا۔ 1926ء میں پنجاب قانون ساز اسمبلی کے رکن منتخب ہوئے 1928ء میں انہوں نے مدراس میسور حیدرآباد اور ملی گڑھ میں لیکچر دئے۔ ان سات خطبات کو کتابی شکل میں ”تفکیر الہیات جدید اسلامیہ“ کے نام سے 1930ء میں پنجاب میں شائع ہوئے 1930ء میں خطبہ الہ آباد اور 1931ء میں لندن میں ہونے والی گولہ میز کانفرنس میں حصہ لیا اس کانفرنس سے واپسی پر انہوں نے لوائی فلسفی برکستان سے ملاقات کی اور اسکو فلسفہ، زبان و مکان کے بارے میں حضور کی یہ حدیث بتائی، زمانے کو برائہ کہو، زمانہ میں ہوں“ 1933ء میں تیری گول میز کانفرنس کے دوران انہوں نے اٹلی کے حاکم موسولینی سے ملاقات کی اور وہاں کے سب سے بڑے علمی ادارے رومن اکیڈمی میں بھی تقریر کی۔ علامہ اقبال نے 1931ء میں فلسطین کے شہر بیت المقدس میں ہونے والی پہلی ((اسلامی کے اجلاس میں برصغیر کے مسلمانوں کے نمائندے کی حیثیت سے شرکت کی۔ 1932ء میں تیسری گول میز کانفرنس میں جو 17 سے 24 نومبر تک رہی شرکت کے بعد سپانیہ گئے اور وہاں کی مسجد قرطبہ کے آغاز میں تنگی تنفس، قلب اور دیگر امراض کا شکار ہو گئے ان کا انتقال جمعرات کے روز 21 اپریل 1938ء کو پانچ بجے صبح ہوا۔

ان کے آخری اشعار یہ ہیں۔

سرور رفتہ باز آید گر ناید
نسخی ز حجاز آید کے ناید
سر آدر دوزگارین فقیری
دیگر دانائے راز آید کے ناید

وہ ایک خوب صورت شام

وہ ایک خوبصورت شام تھی۔ ہلکی ہلکی بارش ہو رہی تھی۔ شبنم کے چہرے پر بارش کا پانی موتی بن کر ڈھلک رہا تھا۔ وہ بہت خوش تھی۔ آج اسے بیٹ اسٹوڈنٹ کا ایوارڈ ملا تھا۔ اپنی کالج میں وہ برابر حاضر رہتی اور خوب دل لگا کر پڑھتی، وہ اوسط درجے سے تعلق رکھتی تھی۔ نی اس کی زیادہ سہیلیاں تھیں اور نہ کوئی گروپ بندی تھی۔ وہ سب لڑکیوں سے بات چیت کرتی تھی۔ کچھ لڑکیاں اندر ہی اندر شبنم سے جلتی تھی۔ مگر وہ ان سب سے بے نیاز صرف اپنے میں گمن رہتی تھی۔ لڑکوں سے اس کی دوستی ہی نہیں تھی۔ کچھ اپنی فطرت کی وجہ سے اور کچھ اسلامی تعلیم کی وجہ سے اور کچھ اس کے گھر کے ماحول کی وجہ سے۔ کالج کا ہر لڑکا اس سے دوستی کرنا چاہتا تھا۔ اس سے بات کرنا چاہتا تھا۔ اس کی سنجیدہ طبیعت سے ہر کوئی متاثر تھا۔ اگر کوئی لڑکا کسی وجہ سے اس سے بات کرنا چاہتا تھا۔ تو وہ اسے نرمی سے سمجھا دیتی کہ میرے گھر میں لڑکوں سے بات کرنے یا انہیں دوست بنانے کی اجازت نہیں ہیں معافی چاہتی ہوں۔ وہ سمجھ جاتا کہ یہاں دال گلنے والی نہیں ہے۔ اسے لڑکوں سے ڈر بھی لگتا تھا وہ آئے دن اخبار میں پڑھتی تھی اس لڑکے نے معشوقہ پر تیزاب ڈال دیا۔ اس نے اپنی معشوقہ کو قتل کر دیا وغیرہ۔ اس وجہ سے کسی سے بات بھی نہیں کرتی تھیں۔

ہلکی ہلکی بارش کچھ تیز ہو گئی وہ تقریباً بھیگ گئی تھی۔ سامنے ہی ایک پارک تھا وہاں چلی گئی پارک میں ایک شیڈ تھا۔ کافی لوگ بارش سے بچنے کے لئے وہاں کھڑے تھے۔ وہ بھی وہاں کھڑی ہو گئی۔ پارک بڑا خوبصورت تھا۔ رنگ برنگے گلابوں سے سجا پارک تھا۔ بیٹھنے کے لئے کرسیاں تھیں، چھوٹے بچوں کو کھیلنے کے لئے جھولے، پھسل گنڈی وغیرہ کا ہر سامان تھا۔ بچے گول گول چکری پر گھوم کر بارش کا مزہ لے رہے تھے، اور والدین شیڈ سے ان کو آواز دے رہے تھے۔ وہ ان نظاروں سے محفوظ ہو رہی تھی کہ کسی نے آکر اسے سلامی کیا۔ اس نے اپنی گھیری پلکوں کو اوپر اٹھا کر دیکھا۔ اس کی کالج کا ایک لڑکا تھا وہ اس کے نام سے بھی واقف نہیں تھی۔ اس نے نظروں ہی سے سلام کیا۔ شبنم نے نظروں ہی سے سلام کا جواب دیا۔ اور خاموش کھڑی بارش کے رکنے کا انتظار کرنے لگی۔ وہ سسٹی ہوئی کھڑی تھی کہ اس لڑکے نے کہا، شبنم آپ تو پورا بھیگ گئی ہیں۔“ شبنم نے کہا۔ جی! ”آپ شاید مجھے پہچاننا نہیں میں اسی کالج کا سیر اسٹوڈنٹ سہیل ہوں۔“

انہم نے کہا۔ ”جی اچھا۔“

سہیل نے کہا۔ ”آپ کو آج فائنل فنکشن میں بیٹ اسٹوڈنٹ کا ایوارڈ میری طرف سے مبارکباد قبول کیجیے۔“

”جی شکریہ! میرا تو کالج کالاسٹ ایر ہے۔ اس کے بعد نوکری کی بھاگ دوڑ شروع۔“

”شبنم نے کہا۔ جی! سہیل نے کہا، ”جی کے علاوہ آپ کو کچھ آتا ہے کہ نہیں، بات چیت کرنے میں کوئی مضائقہ نہیں ہے۔“

شبنم نے کہا، ”دیکھئے گفتگو کرنا ہی خطرناک ہوتا ہے۔ بات چیت سے آگے مرا تہم بڑھتے ہیں۔ بات چیت ہی ہر رشتے کی اچھائی برائی کی شروعات ہوتی ہے، بات چیت دوستی کا پہلا زینہ ہے۔ جب ہم پہلے ہی زینے پر قدم نہیں رکھیں گے تو اوپر چڑھنے کا تو سوال اجازت نہیں ہے۔ ہمارا مذہب کہتا ہے لڑکے کی دوستی لڑکے سے اور لڑکی کی دوستی لڑکی سے یہ کہتے ہوئے وہ رک گئی، دوبارہ کہا، شیڈ خالی ہو چکا ہے صرف ہم دونوں ہی رہ گئے ہیں۔ بارش بھی ختم ہو چکی ہے۔ بات چیت میں خیال ہی نہیں رہا۔“

وہ گنگ اسے دیکھتا ہی رہا۔ اس نے کہا۔ اللہ حافظ سہیل نے کہا، اللہ حافظ وہ اس کے خیالات سے بہت متاثر ہوا اور دور تک اسے جاتے ہوئے دیکھتا رہا۔ یہ واقعی اس کے لئے خوبصورت شام تھی۔ جس نے اس کی زندگی اور خیالات دونوں بدل دیے۔ وہ ایک خالی بیٹھ پر بیٹھ گیا اور اس کے

بارے میں سوچنے لگا۔ کتنی سچ باتیں وہ کہہ گئی ہے۔ ایسی لڑکی اگر زندگی کی ساتھی بن جائے تو زندگی، زندگی بن جائے۔

آج کالج کا آخری دن تھا۔ اس دن سے سہیل وزیدہ نظروں سے شبنم کو دیکھتا تھا مگر اس سے بات کرنے کی ہمت کبھی نہیں نہوئی۔ شبنم سہیل کو بھول چکی تھی۔ اسے تو صرف اپنی پڑھائی کی فکر تھی۔ اس کی نظر میں اس خوبصورت شام کی کوئی اہمیت نہیں تھی۔ ابھی سہیل کچھ سوچ ہی رہا تھا کہ اسے عافیہ نظر آگئی۔ عافیہ شبنم کی گہری سیٹیلی تھی۔ اسے یہ بات معلوم تھی۔ اس نے اکثر عافیہ اور شبنم کو ساتھ دیکھا تھا۔ وہ خاموشی سے عافیہ کے پیچھے چلنے لگا۔ عافیہ لائبریری میں گئی شبنم بھی وہیں پر تھی۔ لائبریری میں پورے طرح خاموشی تھی۔ شبنم نے نظر اٹھا کر عافیہ کو دیکھا پوری لائبریری کچھ کچھ بھری ہوئی۔ عافیہ نے اشارے سے شبنم کو سلام کیا، شبنم نے بھی اشارے سے جواب دیا۔ اور ایک کالی کرسی پر بیٹھنے کا اشارہ کیا۔ عافیہ کے قریب ہی خالی کرسی پر بیٹھ گئی۔ اتنے میں کالج کا ایک لڑکا لائبریری سے جانے لگا۔ جگہ خالی ہوگئی، سہیل وہیں بیٹھ گیا۔

سہیل کو وہ سہانی خوبصورت شام یاد آگئی اب وہ سوچنے لگا کہ پتہ نہیں کب وہ دوبارہ شبنم کو دیکھے یا ملے گا۔ شبنم ان سب سے بے نیاز ہو کر اپنے ایگزٹ کی تیاری میں مگن تھی۔ کہ اتنے میں شبنم اور عافیہ گھر جانے کے لئے کھڑی ہوگئی وہ لائبریری سے باہر نکل کر زینے پر اتر رہی تھی۔ سہیل کے دماغ نے کام کیا وہ برق سی تیزی سے اٹھا اور خاموشی سے ان کا پیچھا کرنے لگا اب وہ دونوں روڈ پر اس کر رہی تھیں۔ وہ خاموشی سے کچھ دور دبے پاؤں چل رہا تھا کہ اچانک اسے شبنم کی آواز آئی اٹھا عافیہ اللہ حافظ بیٹ آف لک۔

شبنم اللہ حافظ بیٹ آف لک ٹو اور شبنم اپنی بلڈنگ کی لفٹ میں جا رہی تھی کہ اچانک سہیل نے آواز دی روکو شبنم لفٹ نہ چلا تا شبنم ڈر گئی وہ بھی ساتھ میں لفٹ میں ہولیا۔ اس نے کہا ”گھبراؤ نہیں میرا دوست یہاں رہتا ہے۔ میں وہاں آیا ہوں۔ شبنم کی جان میں جان آئی شبنم نے ۵ ویں منزل لے لیا شبنم نے اسے دیکھا۔ وہ اس کی طرف دیکھنے لگی۔ اس نے کہا ۵ ویں منزل۔ شبنم ۵ ویں منزل پر اتر گئی اور لفٹ کے سامنے والے بازو والے فلیٹ کی گھنٹی بجانے لگی۔ وہ لفٹ بند کرنے لگا۔ لفٹ ۷ منزل پر پہنچی اس نے لفٹ کھول بند کا ٹانگ کیا۔ اور نیچے اتر کر اپنے گھر کی راہ لی۔ اس کی امی نے کہا سہیل بیٹا آج کالج سے آنے میں بری دیر کر دی۔ ہاں امی آج آخری دن تھا۔ سب سے ملنے ملانے میں دیر ہوگئی کیا بات ہے بیٹا بڑے خوش نظر آ رہے ہو؟ کچھ نہیں، بس ایسے ہی کہ روز روز کے کالج جانے سے جھنجھلی مٹی۔ سہیل اپنے والدین کا اکلوتا بیٹا ہے۔ نہایت نیک شریف اور فرمانبردار بیٹا اس کی امی کالج کے ماحول سے بہت ڈرتی تھی اور روزانہ اسے سمجھا بھجا کر بھیجتی تھی۔ فالتوں دوستی سے بچنے کی ہدایت کرتی تھی۔ وہ آئے دن اخبار میں کالج کی لڑائیوں اور اغواء کی خبریں پڑھتی تھی۔ اور اللہ سے دعائیں مانگا کرتی تھی کہ اللہ ان سب خرافات سے سہیل کو تو بچاتا۔ آج سہیل کے گھر سب خوش تھے۔ وہ اچھے نمبروں سے کامیاب ہو گیا تھا اور اسے ایک بہت اچھی بینک میں سروس مل گئی تھی۔ اب اس کی امی کو اس کی شادی کی فکر ہوئی اور وہ کسی اچھی لڑکی کی تلاش میں تھی۔ سہیل کی امی کئی لڑکیاں دیکھ چکی تھی وہ پڑھی لکھی تو تھی مگر صوم صلوٰۃ کی پابندی نہیں تھیں اور نہ ہی ان میں ادب تہذیب و غیرت تھی۔ سہیل نے کہا امی آپ جیسی لڑکی چاہتی ہیں ویسی ہی ایک لڑکی ہماری کالج میں تھی۔ اس نے کبھی کسی لڑکے سے بات نہیں کی وہ ہمیشہ اپنے میں مگن رہتی۔ بس ایک ہی سیٹیلی عرفیت تھی۔ امی نے کہا وہ لڑکی کہاں رہتی ہے؟ مجھے بتاؤ پہلے میں کسی بہانے سے جا کیر اسے دیکھوں گی۔ اور وہ پھر رشتہ دوں گی۔ اگر مجھے پسند آئی تو رشتہ کروں گی نہیں تو نہیں کروں گی۔ سہیل نے پتہ بتا دیا۔ وہ کسی کا پتہ پوچھنے کے بہانے سے شبنم کے گھر پہنچ گئی۔

آج شبنم لہن بنی سہیل کے گھر میں بیٹھی تھی۔ اس کے فرشتوں کو بھی نہیں معلوم تھا کہ وہ یہی سہیل ہے جو رم جہم بارش میں اسے ملا تھا۔ سہیل نے اسے یاد دلایا۔ وہ شرمائی۔ مگر وہ شام سہیل کے لئے زندگی کی سب سے خوبصورت شام تھی۔ شبنم بہت اچھی بیٹی، بہن، بیوی اور بہو ثابت ہوئی یہ اس کی ماں کی تعلیم کا نتیجہ تھا۔

بہنوں بیٹیاں زحمت نہیں اللہ کی دی ہوئی رحمت اور نعمت ہے۔ ان کی تعلیم و تربیت پر توجہ دینے سے جنت ملتی ہے۔ ہمارے حضورؐ نے بھی کہا ہے۔ بیٹیاں جنت کا دروازہ ہے۔ ان کی تعلیم و تربیت اسلامی ہو تو جنت میں لے جائیں گی۔

خاک

ہارون رشید کو تو ال

کو تو ال فاطمہ ہارون رشید
بی۔ اے۔ سال اول

خدا بخشے، کو تو ال ہارون رشید بھی ایک عجب چیز تھے۔ یہ ایک غریب گھرانے سے تعلق رکھتے تھے ان کے والد کا انتقال ہوا جب یہ چھوٹے تھے تب ہوا تھا۔ ان کے بھائی ان کے والد کے انتقال کے وقت اس سال کے تھے۔ ہارون رشید کی عمر اس وقت ۳ سال تھی۔ بچپن ہی میں والد کا سایہ سر سے اٹھ گیا تھا۔ یہ بیچارے کیا کرتے بچے تھے۔ اب والد کے انتقال کے بعد ہارون رشید اور ان کے چھوٹے بھائی عثمان اور ان کی والدہ کے گزر بسر سے ہوتا۔ والدہ کو صدمہ لگا تھا کہ بچے چھوٹے ہیں۔ ان کی والدہ برتن دھو کے اپنے دونوں بچوں کا پیٹ بھرتی۔ ہارون رشید کو اپنے آپ پر بہت افسوس ہوتا تھا۔ وہ اپنی والدہ کی حالت دیکھ کر بہت روتے تھے۔ اور اپنی والدہ سے کہتے۔ میں بھی ایک دن بہت بڑا آدمی بنو گا اپنی زندگی میں کچھ کرونگا۔ ہارون رشید کے والد ایک ہوالدار تھے۔ جب ان کا انتقال ہوا تو گھر کے حالات نا ساز تھے اور گھر چلانے والے بھی کوئی نہ تھے۔ یہ ایک غریب گھرانے سے تعلق رکھتے تھے۔ اور ان کے خاندان والے بھی ان کی مدد نہیں کر سکتے تھے۔ اتنی غریبی رہنے کے باوجود وہ اپنا گزر بسر اپنی والدہ کی کمائی پر کرتے تھے۔ ہارون رشید کو بھی اپنی والدہ پر افسوس ہونے لگا اور وہ دل ہی دل میں کچھ سوچتے تھے اور دل ہی دل میں روتے تھے کہ کاش ان کے والد ہوتے تو ان کو آج یہ دن بھی دیکھنے کو نہیں ملے اور کسی کی بھی باتیں سننے کو نہیں ملتی۔ ہارون رشید جب ۱۱ سال کے ہو گئے تو کچھ کام کرنے لگے انھوں نے اسکول کی تعلیم کے ساتھ اپنے گھر کو بھی سنبھالنے لگے۔ یہ سوشل اسکول میں تعلیم حاصل کرتے تھے۔ تعلیم کے ساتھ ساتھ انھوں نے اپنی ساری ذمہ داری اپنے گھر کے ہر کام پر کرنے لگے۔ گھر کی ساری ذمہ داری اپنے سر پر لے ہوئے تھے۔ بچپن میں ہی والد کا سایہ سر سے اٹھ گیا۔ یہ ان کی تعلیم کے ساتھ ساتھ اپنے چھوٹے بھائی کو بھی مراٹھی اسکول میں داخلہ کروایا۔ اور اسے اچھی تعلیم دینے لگے۔ اور ساتھ ہی ساتھ اپنی والدہ کی بھی خیال رکھا کرتے تھے۔

انھوں نے سوچا کہ چھوٹی کمائی سے گزر بسر نہیں ہوگا اس لئے انھوں نے مارکیٹ یا رڈ میں انھوں نے ایک آدمی کے پاس پیاز کا کاروبار کرنے لگے۔ اپنی تعلیم بھی پوری کرنے لگے یہ اردو میڈیم سے تھے اور اپنی پڑھائی سوشل اسکول میں پوری کی اور یہ ۱۰ویں پاس ہو گئے۔ اس کے بعد جوئیر کالج میں اپنا داخلہ کروایا۔ اور ساتھ ساتھ کھیل میں بھی مقابلہ کرتے تھے۔ ہر چیز میں ہارون رشید برہ چڑھ کر حصہ لیتے اور کامیابی حاصل کر لیتے تھے اور ہارون رشید کو کھیل میں کافی دلچسپی تھی۔ یہ کرکٹ بہت اچھی طرح کھیلا کرتے تھے۔ اور ہر بار اول نمبر سے کامیاب ہوتے۔ کرکٹ اور فٹ بال میں سنٹ پرائز حاصل کرتے تھے ان کی غریبی حالت دیکھ کر ان کے استاد ان کی مدد کرتے تھے۔ انھیں حوصلہ دیتے تھے۔ کہ ہارون رشید تم ایک برے آدمی بنو گے۔ تو مجھے بہت خوشی ہو گئی ان کے اساتذہ بھی ہارون رشید کی ہمت افزائی کیا کرتے۔ انھیں حوصلہ دیا کرتے تھے اور ہارون رشید اپنی اساتذہ کی ہمت افزائی کی وجہ سے کبھی حوصلہ نہیں ہارتے تھے۔ اور تعلیم بھی اتنی ہی دلچسپی سے حاصل کیا کرتے تھے۔ جتنی دلچسپی سے وہ کھیل کھیلا کرتے تھے۔ اور ان کو میس کرکٹ پر اتر ملا تھا۔ یہ اسکول اور کالج میں اپنے دوستوں کو ہمیشہ پیچھے کر دیتے تھے اور ان کو کھیل کی طرف سے پونہ بھیجا گیا۔ وہاں سے انھیں والی بال میں سنٹ پرائز ملا تھا اور جب ان کو اس انعام سے نوازنے کے لیے Shushil kumar آئے تھے۔ Shushil kumar shinde کے ہاتھوں انھیں سرٹیفکیٹ ملا۔ ہارون رشید کو بہت خوشی ملی اور وہ اپنی ہمت افزائی سے اسی طرح ہر دفعہ سپورٹ میں حصہ

لیتے تھے۔ اور انعامات حاصل کرتے تھے۔ ہارون رشید کو ڈرامے میں بھی دلچسپی تھی ان کو Best Actor کے نام سے نوازہ گیا تھا۔ انھوں نے کالج کی تعلیم حاصل کرتے کرتے بہت سی چیزوں کو انجام دیا۔ انھوں نے ۱۲ ویں جماعت بہت سی چیزوں کے ساتھ پڑھائی پر دھیان دیا۔ اسی طرح دو سال اپنی تعلیم حاصل کی اور ۱۲ ویں جماعت میں کامیاب ہو گئے اعلیٰ تعلیم حاصل کرنے کے لئے پیسوں کی سخت ضرورت تھی اسی لئے انھوں نے مارکیٹ یا رڈ میں کام کرنا شروع کر دیا۔ اور External ہو کے B.A کے امتحان دیتے رہے اور B.A پاس کیا۔ اور کاروبار کی طرف چلے گئے۔ اور بڑی محنت و مشقت سے کام کرنے لگے۔ ان کے کاروبار میں اب ان کے بھائی بھی ان کی مدد کرنے لگے۔ دونوں بھائیوں نے مل کر بہت محنت کرنے لگے اور اپنا مقام حاصل کرنے لگے۔ اور اپنے گھر کو بنانے لگے، ان کی والدہ بھی دونوں کو محنت کرتے دیکھ کر بہت خوش ہونے لگی ان دونوں بھائیوں نے اپنا خود کا ایک Buisness بنایا اور گھر بھی بنادیا۔ اور اپنی والدہ کو کام کرنے سے انکار کر دیا۔ گھر کی تعمیر کے بعد ہارون رشید کی شادی ہو گئی۔ انکو ۱۳ سالہ تھی۔ دولہ کے ایک لڑکی۔ شادی کے ۴ سال بعد ہارون رشید کی بیوی کا انتقال ہو گیا تھا۔ تب انکے چھوٹے بیٹے ۲ مہینے کے تھے ان کی والدہ کو ہارون رشید کا درو نہیں سہا گیا اس لئے انھوں نے ان کی دوسری شادی کر دادی۔ ان کی دوسری بیوی کو ۳ لڑکیاں تھیں ان کی دوسری بیوی ہارون رشید کی پہلی بیوی کے بچوں کو اپنے بچوں کے زیادہ چاہتی تھی۔ ہارون رشید کو اپنی اولاد میں سب سے چاہتی ان کی بیٹی فاطمہ تھی۔ ہارون رشید فاطمہ کو جان سے زیادہ پیار کیا کرتے تھے۔ ان کے بیٹوں میں ایک بیٹا تعلیم حاصل کرنے لگا اور اپنے والد کا کام انجام دینے لگا۔ مگر ہارون رشید نے اپنے چھوٹے بیٹے کو اعلیٰ تعلیم حاصل کروائی۔ اور اپنی بیٹی سے ایک خواہش کیا کرتے تھے کہ وہ ایک ٹیچر بنے کچھ کرے اپنی زندگی میں۔ ہارون رشید کی زندگی کی جو حالت تھی وہ حالت اپنے بچوں پہ نہ جیتے اس لئے وہ ہر وقت ان کو یعنی اپنی اولاد کو نصیحت دیتے تھے۔ ہارون رشید ایک برے کاروبار کے مالک بن گئے تھے۔

اچانک ایک دن انکی زندگی میں ایسا آ گیا کہ ان کو سب کچھ چھوڑ کر اس دنیا سے جانا پڑا اس کے دوہرے کی وجہ سے ہارون رشید کی موت ہو گئی۔ وہ اس دنیا سے چل بے اللہ کو پیارے ہو گئے۔

ہارون رشید نے اپنے زندگی میں بہت سی مشکلیں پار کر دی تھیں اور اپنا ایک مقام بنالیا تھا۔ جو انھوں نے بچپن میں کہا تھا۔ وہ انھوں نے محنت کر کے اپنا مقام حاصل کر لیا تھا۔ دل کے دوہرے کی وجہ سے ان کا انتقال ہو گیا۔

(۱) سب سے پہلے تو آپ سر، اپنے بارے میں ہمیں بتائیے؟

(۲) آپ سر ہمیں اپنے آباؤ اجداد کے بارے میں کچھ بتائیے؟

(۳) سر آئی ہمیں اپنے بچپن کے دور کے بارے میں کچھ بتائیں کچھ ایسا واقعہ یا کوئی یاد گور لہ؟

دکھ بزرگوں نے کافی اٹھائے مگر

میرا بچپن بہت ہی سہانا رہا

عمر بھر دھوپ میں بیٹھ جلتے رہے

اپنی شاخیں ٹمردار کرتے ہوئے

بچپن کا ایک دلچسپ واقعہ یہ ہے کہ میں اپنی دادی سے بچپن میں بوتل سے دودھ پینے کی ضد کرتا تھا مجھے اس کی عادت تھی۔ مجھے گھر میں سب وہ چھڑانے کی کوشش کرتے تھے تو اس وقت میں ان سے کہتا تھا کہ جب میں اسکول جاؤں گا تو بوتل سے دودھ پینا چھوڑ دوں گا اور ہوا بھی ایسے ہی میری دادی نے ایک بکری بیچ کر میرا ایڈمیشن سوسل اسکول میں کرایا تھا اس وقت تو یہی ایک بچپن کی بات تھی۔

(۴) جیسے آپ کو اردو سے بہت لگاؤ ہے ہم سب جانتے ہیں تو یہ شوق یہ جنون آپ کے اندر کیسے پیدا ہوا؟

☆ یہ شوق اس کی دو تین الگ الگ وجوہات ہے ایک تو جیسے ہمارے ماموں فاروق سید صاحب کا نام لیا پھر اس کے بعد میراں جو اساتذہ تھے انھوں نے اردو مضمون کچھ اس طرح سے پڑھایا کہ اس میں شوق برھتا گیا۔ خاص طور پر اگر میں ذکر کروں تو عبدالمتان سرجو پانگل میں جو میر کا لُج کو پڑھایا کرتے تھے۔ انھوں نے اس شوق کو بہت زیادہ جلد دی بہت بہت افزائی کی حوصلہ افزائی کی اس کی باریکیاں انھوں نے بتائی تو اس سے یہ شوق بڑھتا چلا گیا اور شاعری کا شوق ایسا ہے اگر کوئی انسان اس میں پوری طرح سے Involve ہو جائے شامل ہو جائے تو وہ لوٹ کر نہیں آئے گا۔ کیونکہ شاعری جو ہے یہ جذبات احساسات کا نام ہے اور ہر چیز انسان کے احساس سے جب جڑ جاتی ہے تو وہ دوبارہ انہیں نکل سکتی۔

(۵) جب کے شاعر کی بات چل ہی رہی ہے تو کوئی آپ کا پسندیدہ شاعر یا ان کا کوئی کلام جو آپ ہمیں سنانا چاہیں گے؟

☆ شاعری ایک اتنا بڑا پھیلا ہوا canvas ہے اس میں ہم لوگ کسی ایک کا نام نہیں لے سکتے، میر تقی میر غالب ہیں اقبال ہیں پھر اور آگے آجائیں اس دور میں تو اس دور میں بشیر بذر ہے۔ ایسے بہت سارے شعرائے کرام ہیں جن کی پوری پوری کتابیں مجھے یاد تھیں خاص طور پر غالب اور بشیر بدر کے تعلق سے ان کے Maximum کلام مجھے اصر ہے۔ بوئے ہزارہن مجموعے کلام اور جتنے بھی بڑے شعرائے کرام ہیں سبھی کو پڑھنے کا اتفاق ہوا ہے جیسے کے کلاسیک پھر جدید پھر بابا جدید بھی جو ادوار ہے ان سب کو جو ہے پڑھنا چاہئے۔

(۶) سر آپ کو شاعری کا شوق پہلے سے آپ کے اندر تھا یا کسی چیز سے آپ کو اس کی تحریک ملی؟

☆ یہ بہت دلچسپ واقعہ ہے میرے چھوٹے بھائی ہیں فہوت chartered Accountant ہے تو اتفاق ایسے ہوا کہ میرے بھائی کا داخلہ یہاں کارپوریشن کی اسکول میں ہوا۔ وہاں پر ایک Book Binding کی دکان تھی وہاں وہ جو خراب رسالے ہوا کرتے تھے پاکیزہ آنجل، خاتون مشرق وہ بھائی اکثر آٹھنے میں ایک روپے میں وغیرہ لے کر آتا تھا اس میں اشعار رہا کرتے تھے وہ اشعار پڑھتے پڑھتے ایک شوق پیدا ہوتے گیا۔ پھر بزم غالب گھر کے بالکل قریب ہے تو وہاں بھی نشستیں ہوا کرتی تھی پھر میرے ماموں فاروق سید جب بھی سولا پور کو آتے تھے تو مشاعروں کی نسبت سے ان کا آنا ہوتا تھا تو ان کی وجہ سے آل انڈیا مشاعروں میں بھی شرکت کا موقع ملا وہی سے یہ تحریک برہتی گئی گیارہویں جماعت میں مٹان سرنے بھی بہت Motivate کیا۔ شاعری کی اہمیت واقایت انھوں نے بتائی اور لکھنے کی ترغیب دی اور جب لکھا تو اسے اپنے اخبار میں جگہ دی جس سے شاعری کا ذوق پیدا ہوا۔

(۷) سر آپ کو کوئی شعر جو آپ سنانا چاہیں تو دیے تو۔۔۔

☆ بہت ساری چیزیں لکھی ہوئی ہیں لیکن۔۔۔۔

بہت آسان ہے اب تو خلاؤں سے گزر جانا

بہت مشکل ہے دنیا میں کسی کے دل میں اتر جانا

اور اسی دیوانگی میں اب تک گھر نہیں پہنچے

کوئی آواز دے تو اپنا مسک ہے ٹھہر جانا

(۸) سراسر اسکول دور یا کالج دور کی بات کریں تو ہر کسی کا اپنا ایک دوست ہوتا ہے ایک خاص دوست جو آپ کے ہمیشہ ساتھ رہا ہو آپ کے اچھے برے وقت میں؟

☆ دوست تو بہت سارے ہیں کسی ایک کا نام نہیں لیا جاسکتا بہت سارے دوست تھے لیکن سب میں اہم جو وہ ”والدہ“ ہیں جن کی دعائیں جن کی سرپرستی میں رہبری جن کی ڈانٹ نے جو ہے ہمیشہ ہمت اور استقامت سے قائم رکھا۔ دوستوں کا ساتھ بھی رہا اساتذہ کا ساتھ بھی رہا خاص طور سے ممی کے جو دوست شاعری کے تعلق سے عیسٰی اعظم اعظمی صاحب بہت حوصلہ افزائی کی ایسے بہت سارے دوست ہیں کسی ایک کا نام نہیں لیا جاسکتا۔

(۹) سر آپ کی تعلیم میں ایسی کوئی رکاوٹ یا کوئی ایسے حالات جس کی وجہ سے آپ کو ایسا لگا ہو کہ تعلیم چھوڑنی پڑے گی؟
☆ نہیں الحمد للہ ایسا کبھی ہوا نہیں خاص طور پر میری والدہ کو بہت فکر تھی اور کبھی ایسا موقع نہیں آیا جس کی وجہ سے تعلیم چھوڑنے کا خیال آیا ہو۔ اللہ تعالیٰ نے ہمیشہ سے راستے جو ہے وہ ہموار ہی رکھے کہیں کوئی Major رکاوٹ تو نہیں آئی جسے یاد کیا جاسکے یا یاد رکھا جاسکے۔

(۱۰) چونکہ سر آپ ایک معلم ہیں اور اب صدر مدرس کے عہدے پر فائز ہیں تو یہ پیشہ آپ نے خود منتخب کیا یا کسی حالات کے تحت کرنا پڑا؟
☆ یہ مجھ میں پہلے سے ایک شوق تھا میرے ماموں جو بے گھر ہوئے کے ایڈیٹر ہیں وہ جب بھی ممبئی سے آتے تھے اس وقت وہ اردو ٹائم کے سب ایڈیٹر تھے بعد میں وہ ایڈیٹر بھی بنے وہ جب آتے تھے یہاں بہت سارے ٹیچرس وغیرہ ان کو ملنے کے لئے آتے تو بہت اچھا لگتا تو میری ایک ایسی شدید خواہش تھی کہ میں بھی جنرل ازم میں کچھ کروں تو ابھی جب بارہویں پاس ہونے کے بعد پتا چلا کہ جنرل ازم میں فوراً! کوریسی وغیرہ ہے لیکن Future نہیں ہے تو ہم لوگ ٹیچنگ فلڈ میں رہتے ہوئے بھی یہ کر سکتے ہیں تو اس نسبت سے میں نے جو ہے D.Ed کرنا طے کیا اور اللہ تعالیٰ نے وہاں سے بہت سارے راستے کھولے مطلب ایک شوق کے تحت ہی سماجی خدمت کے جذبے کے تحت ہی منتخب کیا یہ پیشہ۔

(۱۱) جیسا کہ آپ ایک معلم ہیں صدر مدرس کے عہدے پر بھی ہیں تو آپ اپنے وقت کی تعلیم میں کیا فرق محسوس کرتے ہیں؟
☆ تعلیم میں تو بہت زیادہ تبدیلی آئی ہے پہلے بچوں کے ساتھ اتنا Intraction نہیں تھا۔ پہلے استاد آتے تھے بچے جو ہے وہ خوف کے عالم میں آکر پڑھتے تھے۔ لیکن ابھی ماحول دیا نہیں ہے پوری دنیا جو ہے وہ ایک چھوٹا سا گاؤں بن کر رہ گئی ہے۔ ہر چیز آپ کی ہتھیلی پر ہے آپ کے موبائل میں ہے ہر چیز ابھی تقاضے ابھی بدل گئے ہیں جب مطلب جب سے مراد آج سے ۱۵ سال پہلے ماحول بہت الگ تھا لیکن یہ Constructiveism جو ہے یہ تشکیل علم کا نظریہ ہے۔ اس کی روح سے بچ کلاس کا ذہن نہیں ہوتا۔ ہر بچہ اوسط ذہن بھی نہیں ہوتا سب کی ذہانت الگ الگ ہوتی ہے سبھی کی ذہانت الگ ہوتی ہے تو بچے کو سمجھ کر تعلیم دینے کے لئے حکومت خود پہل کر رہی ہے پہلے جو اگر نہیں آتا ہے تو اسے ٹیل کر دو۔ ٹیل کرنے کے بعد وہ ڈپریشن میں چلا جاتا تھا پھر Dropout ہوتے تھے تو ابھی دیا نہیں ہے اگر اس کو لکھنے پر ہنسنے نہیں آتا ہے وہ اچھا کھیل سکتا ہے تو اسے کھیلنے کا موقع دوا چھا لکھ سکتا ہے تو اسے لکھنے کا موقع دو اچھا گا سکتا ہے تو اسے گانے کا موقع دوا چھا ڈانس کر سکتا ہے تو ڈانس کرنے کا موقع دوا چھا تیر سکتا ہے تو اچھا تیرنے کا موقع دوا اس میں جو صلاحیت ہے اس کو ترقی دینا ہے یہ چیز بہت اہم ہے پہلے ایسے نہیں ہوتا تھا Sports کے موقع نہیں ملتے تھے۔ پہلے ۳ یا ۴ سال میں Gathering ہوا کرتی تھی ابھی دیا نہیں ہے بلکہ ہر دن جو ہے کوئی Event ہوتا ہے تو ٹیچر اس کو Shoot کریں گے اور سوشل میڈیا پر Viral کریں گے اس سے جس میں Talent رہے گا وہی جو ہے حکومت خود اپنی سرپرستی میں ایسا چاہتی ہے کہ ایک

نچر جو ہے وہ ناچے گائے اچھے کودے ہر چیز جو ہے تھر کلاس روم میں کرے تو یہ بہت اہم چیز ہے اور Teaching میں اگر آپ پوچھیں تو یہ کہنا ہے کہ ”استاد کا کوئی Ideal ہے یا نہ رہے لیکن پوری کلاس کا Ideal استاد ہوتا ہے پورے بچوں کے لئے وہ Ideal ہوتا ہے اس لئے اس کا اٹھنا، بیٹھنا، کھانا، پینا، بولنا، چلنا سب جو ہے وہ عام انسانوں سے ہٹ کر ایک مثالی ہونے کی کوشش کرنی چاہئے۔ ہمارے یہاں problem کیا ہو رہا ہے۔ تعلیم کی بنیاد آپ نے D.Ed میں پڑھا ہوگا، سنتا، بولنا، پڑھنا، لکھنا، ہم لوگ پڑھنے اور لکھنے پر زور دے رہے ہیں لیکن اس کے پہلے جو اچھا سنتا اور اچھا بولتا ہے اس کے اوپر ہم غور ہی نہیں کر رہے ہیں ہم جیسے توقع نہیں رکھتے کہ وہ اردو اسکول میں جائے تو اچھی اردو بولے آپ نے ایسا کہیں دیکھا ہوگا کہ اردو اسکول ہے وہاں پر سب جو ہے اچھی اردو میں بات کر رہے ہیں آپ نے دیکھا ہے کیا؟

(۱۲) جیسا کہ سر ہم نے سنا ہے کہ آپ ایک ضلع پریشد کے ٹیچر رہ چکے ہیں تو ایک سرکاری job چھوڑ کر یہاں آنے کی کچھ خاص وجہ؟
☆ یہاں آنے کی وجہ یہ تھی کہ یہاں کام کرنے کا بہت زیادہ موقع تھا دوسری کوئی وجہ نہیں تھی اگر ایسا دیکھا جائے تو وہاں آرام اس سے زیادہ تھا میں جس اسکول میں تھا تو اس وقت وہاں ۷۱ بچے تھے اور جس اسکول میں آ رہا تھا وہاں ۲۷۰۰ بچے تھے تو یہ بڑا فرق تھا تو ایک passion کے تحت جو ایک کام کرنا تھا وہ یہاں پر موقع تھا وہ یہاں ملا ہے کام کرنے کا۔

(۱۳) جب آپ کا تبادلہ ہو رہا تھا تب اطراف کا ماحول کیا چل رہا تھا۔ آپ کے دماغ میں آپ کے دوست احباب آپ کے گھر والے۔۔
☆ میرے سب لوگ خلاف تھے کہ ایسا مت کرے۔ تبادلہ تو نہیں کہیں گے وہ چھوڑ کر ہی آتا تھا پوری طرح سے وہ چھوڑ کر ہی ادھر آتا تھا واپس جانے کی کوئی صورت نہیں تھی تو سب لوگ مخالفت کر رہے تھے لیکن میری امی سے میں نے کہا تھا کہ آپ دعا کیجئے یہ میرے حق میں بہتر ثابت ہو۔ امی بھی چاہ رہی تھی کہ ایسا مت کرو یہ اچھی نوکری ہے آرام ہے لیکن میں ان سے یہ درخواست کر رہا تھا کہ جو میں فیصلہ لے رہا ہوں اللہ اس میں برکت دے اس میں کامیابی دے اور نہ کوئی بھی اس کے fewer میں نہیں تھا۔

(۱۴) سر آپ اپنے ادبی خدمات کے بارے میں کچھ بتائیے؟
☆ ادبی خدمات کے تعلق سے یہ ہے کہ ایسی کوئی ادبی خدمات نہیں لیکن ہم لوگوں کے ادارے ہیں بہت سارے الگ الگ ان کے ذریعے ہم مشاعرے سیمینار وغیرہ کا انعقاد کرتے ہیں اور بڑا اگر ایک اس میں دیکھیں تو شہر کے میں جو کتاب میلہ ہوا ہے اس کتاب میلے کے لئے جو پہل ہوئی ہے وہ تاریخی پہلی ہے بلکہ لوگوں کا ایسا ماننا تھا کہ یہاں پر ۵۰،۴ لاکھ کی کتابیں بھی نہیں بکس گی لیکن ہمارا یقین تھا کہ کوشش کریں گے تو کامیابی ملے گی تو اس طرح سے سو گزشتہ سال جو کتابی میلہ ہوا اس میں تقریباً ۶۵ لاکھ کی کتابیں فروخت ہوئی یہ ایک تاریخی کام ہوا ہے ہم نے سراج سولاپوری صاحب کے تقریباً ۴ مجموعے کلام شائع کئے ہیں جو مشہور شاعر ہیں بلکہ اس میں ایک کتاب انھوں نے میرے نام سے منسوب کی ”کہیں چھاؤں مل نہ جائے“ انھوں نے میرے نام سے منسوب کی ہے پھر قدیر سولاپوری کے نام سے بھی ہم نے ایک انجمن چلاتے ہیں تو ان کے نام سے بھی ایک کتاب شائع ہوئی ہے۔ پھر ایوارڈ دینے کا جو آج ایک culture چلا ہوا ہے آج سے تقریباً ۱۵ سے ۱۶ سال پہلے یہ عام نہیں تھا لیکن اس وقت سے ہم نے لوگوں کو ایوارڈ دینے میں مسلم community میں شروعات جو کہیں گے وہ ہمارے گروپ نے کی ہے۔

(۱۵) سر اب تک جو آپ کو اعزازات ملے ہیں کیا آپ ان کے بارے میں کچھ بتانا چاہیں گے؟
☆ مجھے یہ ایک بہت اہم بات ہے کہ حکومت مہاراشٹر کے طرف سے مہاراشٹر اسٹیٹ اردو سائٹیہ اکیڈمی کی جانب سے ساحر لدھیانوی

ایوارڈ پورے مہاراشٹر میں نئے لکھنے والے writers کو دیا جاتا ہے وہ الحمد للہ صرف ۲۶ سال کی عمر میں یہ مجھے ملا ہے جو سولہ ماہ میں کسی کو نہیں ملا۔ صرف ۲۶ سال میں جب پر تھوڑی راج چوہان CM تھے اس وقت ممبئی میں یسٹنٹ راؤ چوہان وائے بی چوہان سبھا گرہ میں پھر اس کے علاوہ ناگپور میں خصوصی طر پر شاستری Govrow پر سکار دیا گیا۔ شاستری فخرم دہلی کی طرف سے۔ بانہان جمعیت کی طرف سے ”فخر ملت“ ایوارڈ دیا گیا اس کے علاوہ Lions اور Rotri club کی طرف سے بھی اعزازات ملے ہیں ابھی حال ہی میں 2016 میں دوبارہ جو ہے وہ تعلیمی خدمات کے سلسلے میں حکومت مہاراشٹر کے طرف سے فکشن سید پر کار دیا گیا۔ پھر اس میں بھی ہم کو پہلے ۱۰ میں select کیا گیا اور ادراک آباد میں جو دیا گیا۔ پھر ممبئی کانگریس کمیٹی کے طرف سے بھی تعلیمی خدمات کے اوض میں ایوارڈ دیا گیا پھر گل بوٹے کے اس ریشل مشاعریمیں شرکت کا موقع ملا پھر ہندوستان کے الگ الگ شہروں میں شاعری کی نسبت سے جانا ہوا حال ہی میں ۲ تاریخ کو میراٹھ واڑا میں بہت بڑا مشاعرہ تھا جہاں ہندوستان کے تقریباً بہت سارے شعرا تھے وہاں بھی جانے کا موقع ملا اور ۲۰۰۲ میں جب Reality شوس اتنے نہیں تھے۔ ٹی وی پر ابھی چینل بھی اتنے زیادہ نہیں تھے اس وقت کل اور آئیں گے یہ E.T.V پر وگرام تھا جس کی ممبئی میں کئی دنوں تک Shooting چلتی رہی باقاعدہ وہاں پر مصرعہ دیا جاتا تھا جہاں پر الگ الگ راؤنڈ ہوا کرتے تھے جس کے اس میں غزل کہنی پڑتی تھی تو اس میں مہاراشٹر سے جو تین شاعر select ہوئے تھے آج سے ۱۶ سال پہلے اس میں میں بھی شامل تھا 2nd runner up رہا میں اس میں جو first آئے تھے سر تاج ہاشمی مجھ سے تقریباً ۱۵ سے ۲۰ سال بڑے تھے۔ ابھی بچھے مینے ان کا انتقال ہو گیا اس میں ندا فاضلی، جاوید اختر، گورکھ پوری وغیرہ جتنے بڑے بڑے شعرا تھے بطور جج اس میں شامل تھے تو اتنے تمام شعرا میں جو سینکڑوں میں سے final راؤنڈ میں جو تین تھے اس میں ایک تھا۔

(۱۶) جیسے کہ سر موڈرن زمانہ ہے۔۔۔۔۔ بہت کچھ بدل گیا یہ ۶۵ سالوں میں تو بہت کچھ بدلا تو پرانی تہذیب میں اور آج کی تہذیب میں

آپ کو کیا فرق محسوس ہوتا ہے اور آپ کے حساب سے کیا غلط ہے یا آپ کچھ بدلاؤ لانا چاہتے ہیں؟

☆ اس میں کیا ہے کہ مغربی تہذیب تو بہت پہلے سے ہم پر حاوی ہوتی آرہی ہے بلکہ وہ بھی چکی ہے جس طرح سے ابھی ساگرہ مانانا بھی بالکل اس کا ذکر نہیں ہے لیکن اس کا کلچر بن گیا ہے بڑے بڑے پڑھے لکھے ان پڑھ لوگ، لڑکے اور مزدور طبقہ ہے ہر کوئی جو ساگرہ منا رہا ہے مطلب مغربیت ہمارے آس پاس پوری طرح سے گھیراؤ میں آگئی ہے اس میں جو Family communication ہے وہ بھی نہیں رہا ہے وہ بھی سوشل میں مصروف ہے تو ہمارے یہاں communication کم ہو گیا ہے جس کی وجہ سے ہم لوگوں کے جذبات اور احساساتے حس ہوتے جا رہے ہیں رشتوں کی پاس داری، رشتوں کا نبھانا اور کسی بھی چیز کا احساس ہمیں ہونا یہ تمام چیزیں جو ہے یہ ختم ہوتی جا رہی ہے۔ کیونکہ communication کا gap بڑھ گیا ہے۔ اسکولوں میں بھی ٹیچرس آئیں گے پڑھائیں گے اور جائیں گے گھر میں بھی جو ہے والد job پر جائیں گے والدہ بھی job پر جائیں گی بچے پھر دوستوں میں چلے جائیں گے مطلب پہلے جو ایک کلچر تھا ساتھ میں بیٹھنا دن ڈھلتے ہی گھر آئیں گے بیٹھیں گے۔ کھانا کھائیں گے سب آرام کریں گے صبح جلدی انھیں گے۔ ایسا نہیں ہے کوئی جو ہے رات میں آئے گا دوپہر میں آئے گا چلا جائے گا تو گھروں میں بھی communication نہیں ہے تو اس کے وجہ سے جو ہے ماحول بہت بگڑتا جا رہا ہے تو اس کو ماحول کو سدھارنے کے لئے ہر کوئی اپنے گھر کے بچوں سے بات چیت کرے ان کو اپنا دوست بنائے۔ تو ایک سدھر جائے گی اور ٹیکنالوجی کا جو استعمال ہے وہ چاہے نیٹ

ہو یا سوشل ہو Social media ہو ایک حد تک اس کا استعمال ہونا چاہئے۔

(۱۷) سر اگر Infuture کبھی آپ کو politics میں جانے کا موقع ملا تو آپ کیا بدلاؤ لانا چاہیں گے۔

☆ میں ویسے politics سے بہت Active تو نہیں لیکن جڑا ہوا ہوں اور جب کوئی ایسا موقع اگر ملتا ہے infuture تو جو بھی کیسا بھی politics کیا ایک بہت بڑا پھیلا ہوا معاملہ ہے۔ ہر چیز کا جو ہے تعلق جا کے ختم ہوتا ہے۔ سیاست پر کسی معاشرے کی کوئی بھی فیلڈ رہنے دو وہاں اگر education سیاست کے ذریعے اگر education کا کچھ کام کرنے کا موقع ملے گا تو میں بڑے بڑے اچھے اسکول بنانے کی کوشش کروں گا جہاں پر بچوں کو پڑھنے لکھنے سے زیادہ ان کا حوصلہ بڑھانے کا سٹم رہے۔ وہاں پر انہیں اپنائیت ملے فریڈم ملے نیک آزادی ملے اور بڑے بڑے اسکول ملے اچھے جہاں ہر Facilities ہوں بچہ وہاں آنے کے لئے بچے بچپن رہتے ہیں finction میں جانے کے لئے بے چین رہتے ہیں تو اس طرح سے جو ہے وہاں پر بچوں کو ایک فریڈم ملے ایک آزادی ملے جیسے sonam Wanghchune لداخ میں جو اسکول بنایا ہے جس پر 3 Idiot فلم بنی ہے وہاں کی ضرورت نہیں ہے بلکہ ۲، ۳ مرتبہ آپ فیل ہوتے ہیں تو وہ لوگ آپ کو وہاں Admission دیتے ہیں اور بہت جو ہے آپ کی صلاحیت کو آگے بڑھاتے ہیں تو اس طرح کا اسکول ہونا چاہئے۔

(۱۸) سر جیسا کہ پہلے کے مقابلے میں آج انگریزی زبان کو اہمیت دی جا رہی ہے ہر کوئی اپنے بچے کو انگریزی زبان سے تعلیم دینے کی کوشش

کی جا رہی ہے تو اس بارے میں آپ کا کیا خیال ہے؟

☆ میرا ایک دم صاف خیال ہے کہ بچے کی جو مادری زبان ہے اس میں اس کی بنیادی تعلیم ہونی چاہئے اور عملی طور پر میرے تین بچے ہیں ۲ بیٹے اور ایک بیٹی تو تینوں بھی جو ہے اردو اسکول میں بلکہ اسی سوشل اسکول میں ہے کیونکہ انسان کا کام جو ہے وہ سوچنے سمجھنے کا وہ مرنے تک اسی زبان میں کرتا ہے جو زبان میں وہ اپنے ماں کے پیٹ میں سیکھی ہوئی ہے یعنی کی Mother tongue بچہ ۲۰ سال انگریزی پرھے اور پوری زندگی امریکہ میں رہے تو بھی اس کی جو thinking ہے وہ Mother tongue میں ہی آئیں گے۔ انگریزی اسکول میں جا رہا ہے اور اسے خواب انگریزی میں آرہے ہیں۔ ایسا نہیں ہے وہ جو زبان اس نے سیکھی ہے اسی زبان میں اس کی ترقی بھی ہوتی ہے اسی لئے جتنے بھی آج ترقی یافتہ لوگ ہیں یا جو ڈاکٹرس ہیں۔ انجینیرس ہیں۔ CA ہیں جتنے بھی کامیاب لوگ ہیں وہ سب کی تعلیم maximum 90% لوگوں کی تعلیم جو ہے وہ Mother tongue میں ہوئی ہے اور اس کے لئے اردو چونکہ ہماری مادری زبان ہے اس کے فروغ کے لئے ہم کوشش کرنا یہ ہمارا فرض ہے۔

(۱۹) آپ اس دور کے طلبہ کے لئے کیا پیغام دینا چاہیں گے؟

☆ میں طلبہ کے لئے اور سبھی کے لئے یہ پیغام دینا چاہوں گا کہ وہ آج کل بدتمیزی برہمگنی ہے بدتمیزی اس لئے بڑھ رہی ہے کہ تمیز کیا ہے یہ ان کو معلوم ہی نہیں یہ انہیں کسی نے بتایا نہیں ہے تو وہ Respect کریں اپنے ماں باپ کے اپنے محلے کے اپنے اطراف کے اپنے سماج کے سبھی لوگوں کا وہ صرف اپنے ماں اور باپ کی عزت کریں اور ٹیچر کی نہ کرے ایسا نہیں یا صرف ٹیچر کی کریں اور دوسروں کی نہیں ایسا نہیں ہے وہ ہر چھوٹے بڑے کی عزت کریں اور بخاری شریف کی حدیث ہے ہم لوگ چونکہ ایمان والے ہیں۔ ایمان رکھتے ہیں۔ سچائی جو سچا ہے جو مسلمان ہے وہ جھوٹا نہیں ہو سکتا اور جو جھوٹا ہے وہ مسلمان نہیں ہو سکتا تو آج کل جھوٹ پر مبنی جو تمام معاملات

چل رہے ہیں وہ بچوں میں سچائی رہے بھلے ہی کتنا بھی خراب موقع آئے وہاں پر جھوٹ کا استعمال نہیں کرنا چاہئے۔ سچائی پر قائم رہتے ہوئے اپنا Future سیٹ کرنا چاہئے۔ اور آج جو یہ Affaires وغیرہ کے معاملات ہو رہے ہیں ہر لڑکی چاہتی ہے کہ اس کا ایک Boyfreind ہو ہر لڑکا چاہتا ہے اس کی دو تین girlfriend ہو یہ ایسا ماحول ہے۔ اس ماحول میں سب بچوں کو یہ سمجھ لینا چاہئے کہ ہمارے یہاں جو زندگی ہے یہ ۲۵ سال تک اگر ہم صحیح ڈھنگ سے اپنے کریئر پر سیٹ کرنے کے لئے ڈالیں گے تو اس سے جو ہے اپنی بقیہ زندگی جو ہے وہ ۲۰ سال تک تعلیم اور ۲۵ سے ۳۰ سال تک جو ہے وہ نوکری ڈھونڈنا یا ۳۵ سال تک پوری طرح سے سیٹ ہونا یہ اگر ہم ٹارگیٹ پورا رکھتے ہیں تو ہم دوسرے خرافات سے دور رہ سکتے ہیں۔ لیکن یہاں اگر ہم لوگ ڈگمگائے تو آگے کچھ بھی نہیں کر سکتے یہ ۲۰ سال ہمارے safe رکھنا ہے ہم کس سے بات کر رہے ہیں کس سے مل رہے ہیں۔ کیا سوچ رہے ہیں۔ یہ سب جو ہے آپ کے ماں باپ کو خود طے کرنا ہے کہ ۲۰ سال تک ہم کو کچھ نہیں شادی رہے تا جو بھی زندگی کے پرسنل معاملات رہے۔ وہ ایک نہ ایک دن تو ہونے ہی والے ہیں۔ ہم پورا Concentrate کریں گے اپنے کریئر پر ہم کو ڈاکٹر بننا ہے اس کے لئے کوشش کریں گے۔ جرنلسٹ بننا ہے اس کے لئے کوشش کریں گے جو بھی ہمارا ٹارگیٹ ہے اس کے لئے کوشش کریں گے تو سبھی سے ہی ہے کہ وہ بڑے بڑے خواب دیکھے جتنے بھی دنیا کے برے لوگ وہ غریبی سے ابھرے ہوئے ہیں۔

ooo

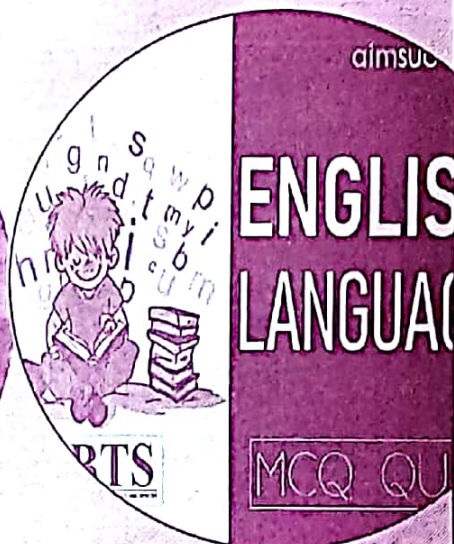
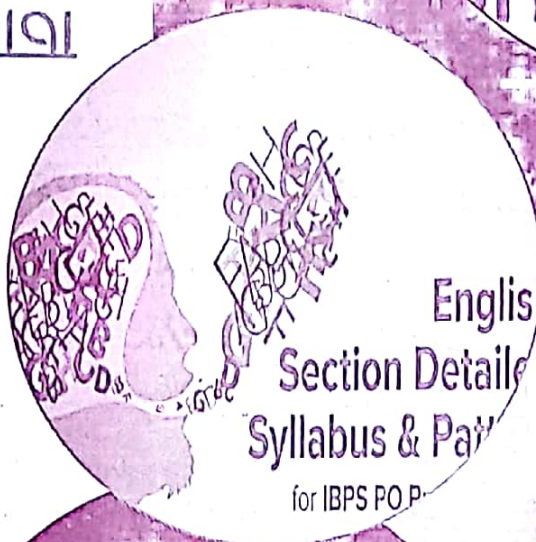
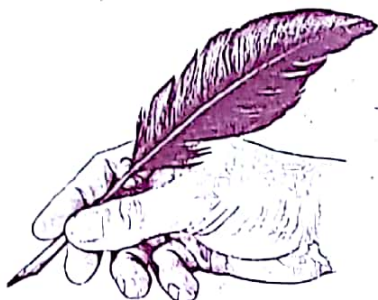

धन्यवाद...!

Message
2018-19

इंग्रजी विभाग
इलाखी प्रभाव

90

इंग्रजी विभाग

Department of English Report for the Year 2018-19

The year 2017-18 has been an eventful year for the Dept. of English at Social College, Solapur.

We carried out various activities in our department that helped our students perfect their skills in reading, writing and speaking.

A Two day workshop on Spoken English was organized by the NGO, FEEL[Foundation for English and Ethical Learning] in collaboration with the Department of English of S.S.A.College of Arts and Commerce, Solapur, on 23th and 29th September, 2018, in the department of English. Mr.Prashant Patil a well known trainer and CEO of INFINITY Spoken English Academy was invited for conducting it. Some thirty students from B.A.III and II year attended it. Another workshop on Personality Development and Spoken English was held on 27th October , 2018, at the department and the instructor was Dr.Asma S. Khan, from S.S.A.College of Arts and Commerce, Solapur. Students of BA.III year from English , Geography and Urdu departments attended it. The number of attendees was around 40.

A lecture on Career Prospects After Arts Graduation by Prof. D.N.Metri [HOD and Vice-Principal ,Sangameshwer College was organized by our department. It was enthusiastically received by the students. The esteemed speaker spoke on the need of being tech savvy for the students and provided

valuable information on SWAYAM and other important online sources and portals of learning.

Other activities like Spelling Bee contest, Translation Project and GK and literary Quiz were held in the department under the supervision of, Dr.Asma Khan.

Our department result was satisfactory,

[63%]. A total of twenty-seven [27] students had taken admission in the year 2017-18 , and all 27 appeared for the exams. A total of seventeen 17 students passed, ten failed. Six of them got distinction and nine got first -class, two students gained second class. Miss.Swaleha Ansari stood first with 79.11 % of marks.

Dr.Asma S. Khan Asst.Prof of English from our department published two papers in Lang-Lit an international peer reviewed journal. She was invited as a Resource Person for the Refresher Course in Language, by HRDC,Pune University, Pune. Her session was held on 30th of November, 2018 at the HRDC, Pune at the Pune University. She also penned a few articles on various topics published in international and national online journals, like Counter Currents.org, SabrangIndia.in, CafeDissensus[New York] TwoCircles.net[US, Massachussets, US] Inquilab[Mumbai] etc.

Vice Principal Sangmeshwar College Prof being felicitated at the hands of Principal Dr. M.A.Dalal

Prof. Metri Speaking to the students on what to do after B.A. ?

Dr. Asma Khan and the students after the successful completion of Personality Development workshop

Mr. Prashant Patil Conducting Spoken English workshop with our Student

After completing Workshop Spoken English Students with Dr. Asma Khan

At the Farewell

A Daughter Like You

* Poem

Shaikh Afreen Ismail

B.A. - II

You are my daughter
and I would just like to say,
You bring me joy,
Each and every day.

Whenever I think,
Or look at you,
I know I am blessed,
that's wonderfully true.

You are very special
thoughtfully care,
A helping hand,
always willing to share

You are always determined,
to achieve what is in your mind,
Thinking of others,
Your actions are kind.

I Shall admit,
We are a wonderful team,
To have a daughter like you,
was my ultimate dream.

A daughter is someone,
You may always depend,
with a beautiful heart,
She's your very close friend

About anything you may,
Open and talk
Seek helpful advice,
during a refreshing nice walk

She will comfort you,
When you are feeling low,
Understands you so well,
Every expression and frown

Losers and Winners

* Poem

Shaikh Mubashirin Bawasahab

B.A. - II

The winner always has a plan
The loser always has an excuse
The winner is always a part of answers
The loser always a part of problems

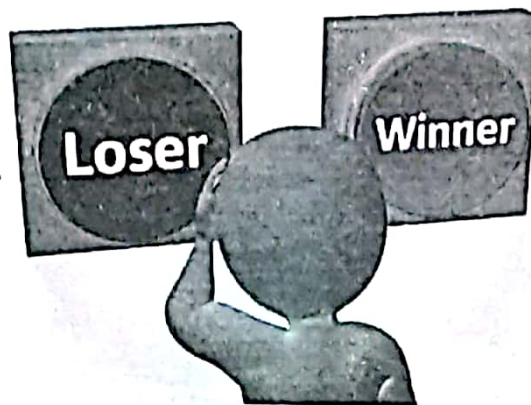
The winner says,
"Let me do it for you?"

The Losers say,
"That's not my job."

The winner sees an answer in every problem
The losers see a problem in every answer

The winner says,
"It may be difficult, but it is possible."

The Losers say,
"It may be possible, but it is difficult"
Be a winner.

Teacher

* Poem

Teacher is the sun
Who gives the light of life
Teacher is the sea
Who gives the water of love
Teacher is the earth
Who gives the food of knowledge
Teacher is the wind
Who gives the message of kindness

Positive Thinking, a Must !

* Story

Tahreem Nizamuddin Chtapure

B.A. - II

A blind boy was sitting on the steps of a building. He was holding a signboard which said, "I am blind, please help !" A man was passing by, He read the boards and stopped there. He had only are new coin in his pocket and dropped them into the hat. The blind boy had placed in front of him. The man then took the board, turned it around and wrote some words. He put the sign back so that everyone who walked by would see it.

A lot more people started giving money the blind boy. Soon the hat began to kill up. That at ternion, the man, who changed the sign came to see how things were. The boy recognized his foot steps and asked, "Were you the one who wrote something on my signboard this morning ? What did you write ?"

The man said, "I only wroth the truth. I said what you said, but in a different way. "

" I wrote," he added, "Today is a beautiful day. But I cannot see it."

The first sign simply said the boy was blind. The second sign told people that they were so lucky that they were not blind. Should we be surprised that the second sign was more effective ?

Moral :-

Be thankful far what we have. Think positively !

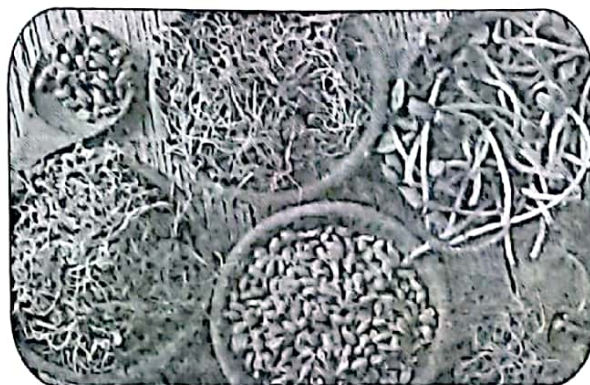

Seeds & Sprouts

* Story

Khan Sabreen Bano

B.A. - II

Once Upon a time, there lived a woman in china. She has two pots. She carried both pots tied to bamboo on her shoulder to take to fill water. One pot has a small hole and other was perfect when she returned home the pots with hole had only half pot of water. The pot which was perfect felt proud because of its perfectness. The defective pot complained to old woman, to change the pot. The old woman smiled and said "Did you notice the street on your side which blooms with flowers. I saw seed, on your side of street and water falls on it. And I don't have to work hard. for it, I make bouqnet of flowers and decorated with my name. And I was able to do this because of you."

Moral of Lesson :-

Everyone possesses extra ordinary qualities. But it is interesting how you use these qualities for serving the humanity.

One Baby, Girl, Women & Old Women !!!

* Conceptual essay

Bijapure Sawaleha H.

B.A. - II

I know you think that who is baby, Girl, women and old women ? Let measure women now as they are treated in society. I want to tell you what is the respect of Girls in our society.

If one woman become pregnant and when she knows was that she born a girl child, she become upset-Her is band ordered her that kill these child, If you don't kill her. "I will kill you." you know our women They too much a fear her had bands. She goes to kill her "Prize of the heart" her baby. That is the condition in our society.

After that I want to tell you about Girls. If one girl become mature Her life is arrested in a cage. One man hold the parrot and keep it in a cage. One Girl can't enjoy her life, because of the Crimes boys comment The biggest crime is reap. Rape is major problem in our society. I feel very bad to tell you like that, when one girl is found in a forest in a critical condition, when one girl thrown by criminal at night on a corner of a road at that time where are our protective men, where is our respect?

I Challenge you If one raped girl fell on a corner of a road and she shouts asking for help no one man or women help her, why ?

They tell that who takes responsibility and they ignes her. "If your daughter or sister came in these condition at that time what you do ??"

Every Indian girl & women are your daughters and Sisters please protect her.

After that about the women. If on women became married, she is gone in her's husband's cage...

Why I tell cage because he does n't permit her to do something, something for society, for

her career. After marriage she became servant who serve everything to her's husband. Why our women after marriage can't go to voting, why our women can't go to jobs why she can't do something new.

After that one old women, over people make old houses for old woman & old man. How sham, how bad, After fathers death the son left mother in a Ashrams Whoes mother give a birth, whose mother give sacrifice, who mother does, straggle, who left enjoyable life for her son but what her son does Her son left her in a Ashram The mother can't leave for her so for a second but her's son left her in an Ashram for years and tears.

how worse we have become !

I request you to think about It. Do respect women. If we know that one woman gives a successful life. with the help of one man. Once fathers respect in his son as well as in Daughter . one daughter can't do fight or can't became naughty without a sister. One man can't live without a one woman.

Thanks for reading me.

Fear Of Exams

* Ideological essay

Chanda Fauziya Begam A.Raheman

B.A.I.

I have started the students situation On the student mind & Our Study to the Exam the 10th Exam is started from 1 March 2019. to end of march their first paper has started they student are very confident for Exam. But the students body language. is preparing for the Exam not Our student mind. because they student is shocked & they. can not viselike & Our mind is not understanding much & more.

But they Student's parents & teacher they have helped every time & Our teacher is preparing for the Exams. and paper's solving & paper Solution. On the classroom and tuition they teachers and paper's motivation forever. the children and student. they students mind in not capable for the Exam. We are pushing the student for preparing Our mind and solve the problem they students is tacking, they should proof the student will do.

Who doesn't fear exams ? we all have been there.

Whether School. or college we the student have a terror for the months of October, March, April. because these are the months of exam ?

We stop eating almost, we are tense we plan to study but it really happens.

There are so many distractions to day !

1) Mobile :- The Mobile phone ring tone is started the minds district and the study of the topic is distract on the mind. and the knowledge On the study is unknown your mind. the minds is empty.

2) T.V. :- then the t.v. On our house It is the distraction technology. in Our home. Then the took and watching the t.v. shows every hours, is wasted. and no study on the day. don't watch the t.v. on our exames.

3) Friends :- Our friend circle is very large on the school & college the friend's calling you and

they say what's your's study ? and the friends are talking about other friends and Our Exams study and the proportion on the board Exams. and final exams. friends calling and they talk about the subject, knowledge :

For Example :- Math's solution & science & technology formula. etc.

4) Whats-App :- Whats-App is the west of time for the students. because the chatting is On the jokes & medical knowledge is wrong on the what's-app friends. the Whats-app distract our study on your exams. some knowledge and information is right but some information is not right presented it is a wrong way for the student.

5) Films :- the March & April this month is exams months then the film are realizing in this month the sound's mind is change. they watching the films songs & trailer's and the story of the film and they are discussing about the film Our friend & family & distract and the student can not study very well. so the film is coming on the student's mind set, and he will be preparing on the exams.

6) Family :- family member is spotting the daughter & son for him exams. the student go back our home & going at the study room. the Mother know the door and she saying. How about eating. some snacks & coffee, tea, and something. etc. then the disparte is started. and the children on the home is watching t.v. shows some cartoon & films the volume of the T.V. is very large the students can't study very well. and some guest is coming in the home they are laughing and talking loudly. then the study is static.

This distracts the students to not study. Our family, t.v. friend, what's-app, films, mobile, phone, etc. this following feature is west of time. On the exams fear is all the students mind & heart. then the students follow the I.T. knowledge they do not study completely finished. and the following the distraction. ignored then the student result. is very happy & fairly this parentage is very import. for the student.

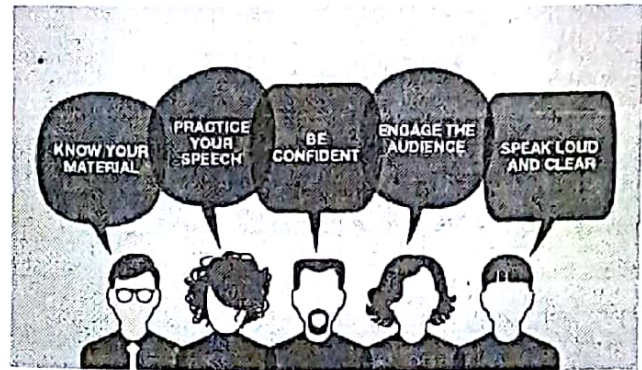

The Important Theme Of Speaking

* Lyric essay

Jamadar Almas Md.sharis

B.A.I.

The history of men's progress from the darkness of ignorance to the glorious light of knowledge and it is full of chapters that tell us about extraordinary men and women. These men and women worked with great courage, dedication and singleness of purpose in their effort to attain what seemed to be an impossible work. In the way of working or everything the speaking is very important because if we can't speak fluently or in correct manner we cannot impress the friends, family members or other people.

Man was meant to listen more and talk less. That is why the one great person tells that Nature has endowed man with two ears and one mouth if man was meant to talk more and listen less, he would have two mouths and only one ear. Imagine how we looked how dangerous with two mouths on the two sides and one ear at the centre and mine you, the ears are like funnels open all the time there is no door with which you can close them.

Whereas if you have to speak even one single word that word must pass through two walls two fences there is firstly the fence of these two rows of teeth there is secondly the fence of the two lips before a word can be spoken, it has to pass it has to pierce through these two walls through these two fences there we utter a word a very wise man once remarked of the unspoken word you are a master of the spoken word.

Once you have spoken a word you cannot take it back do what you will therefore you must be very careful about the words that you speak once the word has left your lips you will not be

able to get it back.

A young man went to his spiritual teacher and said "I have spoken very harsh and rough words to my friend and he is deeply hurt I am afraid I have lost my friendship with him. How can I make amends?" the wise teacher gave him a fresh sheet of blank paper and opened it and he said to the young man write down on this paper all the harsh things you said to him" the man did as he was told and showed the paper to the teacher.

Now tear up this sheet of paper into as many small bits as you can, the wise teacher said soon the single sheet was torn into a hundred tiny bits of paper throw the bits out of this window the teacher told him that was easily done it was a windy day and the tiny bits were scattered far and wide even as the man watched "Now" go out into the street and collect as many bits of the paper as you can the teacher ordered him the man was taken back but..... but that will be difficult he stammered.

It will be difficult indeed but do give it a try the teacher suggested the man went out, he returned half an hour later he had not been able to get hold of a single torn up piece just a while earlier this is what happens with the spoken word the teacher said to him once you have spoken the words aloud it is very difficult to take them back.

That is why when we speak we have to think about this what we are speaking if we speak in current manner no one person will be hurt about our speaking therefore learn to think before you speak in anger.

"The Bird Man Of India" Dr. Salim Ali

* Informative

Belif Misban Nazi Ah

B.A.II.

Dr. Salim Moizuddin Abdul Ali was the pre-eminent ornithologist of India. He born on 12 November 1896, Mumbai.

Orphaned at a very young age, Ali was brought up by his maternal uncle, Amiruddin Tyabji. Under Amiruddin was a

keen hunter and nature-lover. Under his guidance young Ali learnt his first lessons in hunting and became a ware of the nature around him.

W.S. Millard, the then secretary of the Bombay Natural History Society (BNHS) introduced the young Ali to the serious study of birds and also showed him the BNHS'S collection of stuffed birds and provided other valuable help and encouragement.

His research work is considered highly influential in the development of ornithology. He Published a research paper discussing the nature and activities of the weaver bird in 1930 Which made him famous in the field.

Hew facts about Salim Ali, the great visionary and the world famous ornithologist :

* Ali became a guide lecture in 1926 at the natural history section, of Mumbai's prince of wales Museum

* He was one of the very first scientists to carry out systematic bird survey in India.

* Ali was ab influential figure in Indian wild-like conservation and environmentalist circles in the post-Indepecence era.

* Salim not only researched about birds, but also contributed to the arena of protection of nature.

* For his extraordinary efforts, he was given a international award of INR 5 lacs, but he donated all the money to Bombay Natural History Society.

* He received Padma Bushan in the category of civilian Award in the field of science and Engineering in 1958. and was honoured by the Government of India with Padma Vibusha in 1967

* He wrote The Book of India Birds, Pictorial Guide to the Birds of the Indian Subcontinent and Handbook of the Birds of India and Pakistan (8 Valumes), co-authored by Salim Ali and S. Dillon Ripley.

* In a tribute to Salim Ali, ecologist Madhav Godgil, wrote in November 1996 in current science that, Salim Ali will be remembered as the man who taught Indians to appreciate, to study at first hand, to treasure, to work towards conserving the rich living heritage of the country.

* Dr.Ali passed away in 1987 at the age of 91, after a prolonged battle with prostate cancer.

Trip To A Village

* Drama

Shabdi Nishant Solohyddin

B.A.II.

Characters :-

Prakash : Head of the Family

Ajay : Son of Prakash

Sakshi : Ajay's Wife

Rohan & Nisha : Children of Ajay

Passer by : Former

(Curtain rises)
(Scene - I)

(All Family Members are busy in these works.
Ajay enters in the house from office.)

Ajay : Good Evening

Sakshi : Good Evening ! Why are you so late today ?

Ajay : I was busy in my office because my partner has gone to buy a cell-phone for his younger boy who is only in VI class now.

Sakshi : What ? How this new generation is ? what will their future ?
Ok. you just go and take a bath. I will prepare tea for you.

(Naira is sitting with Grandfather and listening to fairy & tales.)

Naira : Grandpa, please tell me any interesting story of your village and farms.

Prakash : Ok, Naira let Rohan also join us.
(Grand pa calls Rohan who is busy on cell-phone.) Rohan come and join with us, son.

Rohan : No Grandfather. I am not interested in listening to you now.

Naira : Rohan, is it the correct way to talk with elders?

Rohan : Sorry ! grandfather, I am busy in my work, I am nit interested to listen to

your adage stories and villages story in the new era.

Naira : Rohan, he is telling his villages and his father and for father's staryies.

Rohan : Shut up ! I am not interested in listening to you.

Naira : Rohan, you are only in v std now and you spend your more time on internet. Go and study. you have your exams from tomorrow.

Rohan : Oh ! What you think ? I am studying here on internet. you just keep continuing your old-age and farmers stories.

Naira : liar, you always say you are studying but you waste your time on watching useless older.

Ajay : why are you querelling ?

Naira : Papa, I just told him listen to grandfather he is refusing. He doesn't have knowledge of villageous life.

Ajat : Ok. don't tell him anything.

Naira : Papa, he is not interested in nature and it's beauty, he only wants to live digital like. He spends his time on phone.

Ajay : Hmm.. we must do something for him.

Naira : But what?

Ajay : I have no idea, let him complete his exams.

(After examination, in vacations)

Ajay : what are you doing my son ?

Rohan : Nothing Papa.

Ajay : I have picnic plane.

Rohan : Where, Mahabaleshwara?

Ajay : No.

Rohan : Then where ?

Ajay : At the village of your grandfather/

Rohan : No Please.

Ajay : why dear, here in cities we are busy every time in are daily sedule. We must know everything of villagers life. I am not telling you to live there, we well come back in two days.

Rohan : Then Ok. lout we don't have any facility there ?

Naira : How irresponsible you are !
Ajay : Let it be, don't tell him any thing.
Rohan : Ok I am ready.

(Scene - II)
(At the village)

Roha : What great interest do you get here dad?
Naira : You can't see it's beauty?
Rohan : No, what is here?
(A former is going from here)
Naira : Ask the passer by.
Rohan : No, I just want to go back, I am not getting network here.
Naira : I say ask to farmer how they live here.
Rohan : Ok..... OO uncle can you tell me now you live here?
Former : You citizens want to listen a bout our life ok then listen, you don't know, about us.
"You have one dog. We have four
You have pools, we have rivers.
You have lanterns at night, we have stars.
You have walls to protect you; we have friends
You buy food, we grow food;
You have encyclopedia ; we have religious books."

(Rohan gets sad to listen to him that he was under resinating them.)

Naira : What difference do you feel in rural and urban like?
Rohan : Sorry Didi; and thank's dad for showing me now poor, we are ! How busy we are ! we don't have the things which they have.

Ajay : Naira's
Thank God, our trip was successful.

Moral : It is nit about money that makes you rich, it's about simplicity having and good in our lives. (Which the villagers have.)

Friendship

* Essay

Peerzade Aasma Liyakat-Ali

B.A.II.

A Best Friend is someone who knows Exactly what you are thinking about just by taking one quick glance at you.

"A True friend is someone who sees the pain in your eyes while everyone else believes the smile on your face."

* Hazart Ali Said " If friendship is your weakness then you are the strongest person in the world."

Friendship means understanding not agreement. It means forgiveness not forgetting. It means the memories lost, even if contact is lost.

Friendship ! this is a simple word but has huge and deep meaning. A true friendship is the most precious gift of the life of person. involved in it.

A person is called very lucky having true friends in his/her life. A person who has a true friend in his/her life is the most luckiest and richest person.

Searching for a good friend in the big crowd of people is as hard as searching a diamond i the coal mine.

Real friends are not those who only stand with us in our good moments of life but those who stand in our trouble too.

Friends are very important in the lives of everyone as they play a great role in standing by someone needy person by giving care and emotional support.

**DON'T BECOME ANOTHER
STATISTIC ! WEAR A HELMET
AND ENJOY THE RIDE**

* Informative

Rubina Mahaboob Jamadar

B.A.II.

**WEAR HELMETS
RIDE SAFELY !**

So, being a human you must have a sense of responsibility. Finally, wearing helmet helps you to protect your life. While you are controlling your vehicle on the roads you would face a lot of during an problems especially during an accident by wearing helmet you can protect your head from danger. Head is the most important part for everyone. our body.

How a helmet works

A helmet aims to reduce the risk of serious head and brain injuries by reducing the import of a force or collision to the head.

A helmet works in three ways :

- * It reduces the deceleration of the skull, and hence the brain movement, by managing the impact. The soft material incorporated in the helmet absorbs some of the impact and therefore the head comes to a halt more slowly. This means that the brain does not hit the skull with such great force.
- * It spreads the forces of the impact over a greater surface area si that they are not concentrated on particular areas of the skull.
- * It prevents direct contact between the skull and the impacting object by acting as a mechanical

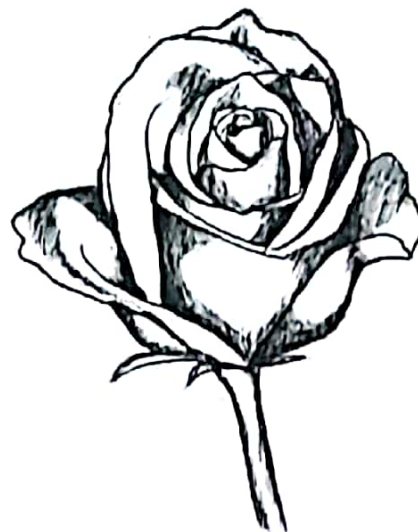
barrier between the head and the object.

Rigid outer shell
Impcat-absorbing liner
Comfort/Fit padding
face shield
Retention system

"Traffic accident is the most concerning problem we are facing today. The figure of the accident had become increasing and most if people are injured and died day by day. To solve their problems, government of Cambodia especially the capital of Phnom Penh has been introduced all Khmer people tp wear helmet. I my opinion, wearing helmet provides us some benefits for some reasons.

First of all, wearing helmet helps to reduce traffic accident. People will pay enough attention while they are driving their motors if they wear helmet. Moreover, it helps us in protecting our eyes from the dust or terrible lights from other vehicles because we don't need to use our hand or fingers to clean it while we are controlling our vehicles.

**YOUR MIND IS YOUR
MOST IMPORTANT TOOL**

Be Honest

* Story

Bagban Zeenat Ramzan

B.A.II.

Once there was a city, I that city Mr. Ajay had lived with his family including his father, wife and two daughter's He worked in Zilla Parishad He was an Honest man and do his all duty at time and carefully check every wile at his work. Though he work hard but cannot fulfil his needs, he can not give all comforts to his family. on the other had there was Mr. Mamta who was also at the same position an Ajay. He was too much greedy take bribe from the people hor there work and was very lazy and cureless towards his duties. He had all types of comforts, Baleno, car everything.

One day Ajay was busy in his files in his house, Mr. Mehta comes in and sees Ajay is busy and said oh, Ajay, how strictly you check the files, see me I sign that without checking, leave it, take a sweet my son got admission in medicale college what about your son. oh you dont effort it's fees correct, Ajay he mays that is too but my son is selected their without any fees because an his percentage without. Mr. Metha goes from there.

On the same day Ajay's complaining about there condition and Mr. Mehta's condition while they are at same position. Ajay says that Mr. Mehta take bribe from the needful illigally and he have all comforts and I am not do that all. Ajay's wife get angry and goes from there Ahay's son comes and said him to buy a expensive vehicle hor him nice mehta's son's vehicle. But Ajay abuses him and advices don't get greedy be happy in what we have, I have an Activa you can take it for you from me

After completing medical Ajay's son come. with Ajay and celebrates the great success. Ajay's in wife said I have to go Mr. Mehta's house to congratulates his son is not successful because allegation of bribe and now he is under prison and his house is sealed now, because of bribe and illegal works.

Morual :-

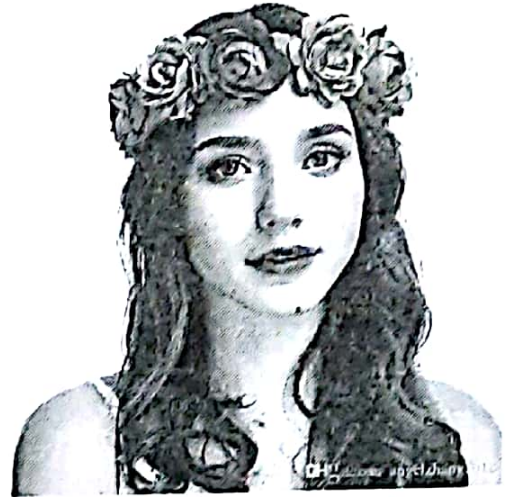
Honesty is the best Policy.....

A Girl

* Poem

Chanda Fauziya Begum A. Raheman

B.A.I.

A beauty of nature
Like a golden nature.
Speaks to the things
With the help of her singing
She can't speak everything.
Because singing is thinking, for
her
Without singing no more
thinking,
We see her nature
* With the help of her singing.

First Female Muslim Teacher (Fatima Shaikh)

* Informative Bagban Ummehani Abdurashid
B.A.II.

In the old age the people did not like to give education to girls. Boys were allowed to take education but girls were restricted..

Jyotiba Phule born in pune in 1827 He wants girls also take education like boys. He starts this wife work from his house. He teaches his wife Savitribai now to write and read. But his gather get annoyed them to leave the house.

At that time fatima shaikh, the first female Muslim teacher in India. worked with Savitribai Pule to set up the first school for girls in her own house. the two women pioneered reform at a time when education was reserved only for Upper Caste males and female's educators were Unheard.

Fatima and her brother Usman Shaikh offered refuge to Savitribai and Jyotirao when they were forced to leave their home in Pune for challenging the norm and education dalits and women. It was in their house that Savitribai opened the First School For girls in 1848. Fatima Shaikh and Savitribai Phule started teaching women and those from the oppressed castes the upper castes were threatened by the locals.

Their families were targeted to and were given the choice either stopping all their

activities or leaving their homes. Fatima Shaikh accompanied Savitribai in her Journey to a gain legitimacy as a teacher and apparently trained at the same institute as she did. She taught at all the five schools.

Neither their caste nor their family and community members stood for what they fought for abandoned dreams. For the oppressed section of the society. During their search they came across a muslim man Usman Shaikh who was living in Ganj Peth of Pune. Usman Shaikh offered his home to the Phule couple and agreed to run a school in the premises in 1848, a school was opened in the house of Usman Shaikh and her sister Fatima Shaikh.

It was no surprise that almost everyone from the upper. caste of Poona was enemy of Savitribai and there were even attempts to murder Jyotiba. It was Fatima Shaikh who helped and supported their cause in every possible manner.

The journey was even tougher for Fatima Shaikh as she was opposed by both the Hindu as well as Muslim community for what she was doing.

We salute this great lady Fatima shaikh and pay her our deepest respects

Angel

* Drama

Surmewale Samreen Khauja

B.A.III.

Ali Raza - lawyer

Zaheda - lawyer's daughter.

Gaddur & Karim - Sarvands.

(Scene - I) (Curtain rises)

(Popular lawyer of city Ali Raza, enters in the house important papers & catteved in the room)

Ali Raza : Gaddur ! Karim ! he where are you all? Zaheda

Zoheda : Yes papa, I am just coming.

Ali Raza : (Annoyed lachat us the all ? It is a room or a lerah stare ?) why my in paper are scattered have and there I said not to.

Zaheda : Papa where I.

they will come, why you always angry with them.

Ali Raza : (Angrily) lalhy I am angry, they always say that the work incompletely If any hooly from outside euters what they will say ?

Zaheda : Papa, they are also human, they are all time busy self!

Ali Raza : (Too much angrily) again

that...you can't see how much dirt is here ? If they can not do the work properly Man have to resign.

Zaheda : Papa, why are you soargry on these little things, they are poor, helpless, on their condition.

Ali Raza : I am not talking about rich and poor, everyone has to do their work properly No body cares for work and wants to increase their payment. Gafoor

(Gafoor enter's the room)

Gafoor : Sir, you called me ?

Ali Raza : Wonky ! where you had ? you can't see the dirtiness there, where you had Uaviril ? useless ?

Gafoor : I will clean it but Sajjad sir wants to meet you.

Ali Raza : (Thinking) who Sajjad Zaheer ?

Gafoor : Friend of your father.

Ali Raza : oh ! Sajjad Zaheer, let film come in (Gafoor goes to call sajjad Zaheer)

S.Z : Assalamu Allikaum Ali Raza Sir !

Ali Raza : oh ! please come ! how you are here ?

Sajjad : laohat say ? the conditions are too much

Zaheer : poor that's why I am having

Ali Raza : Everything is Done

Sajjad Zaheer : My daughter's marriage is fixed in this in friendship the money offers it turns into eninly.

Sajjad : Everything is correct, but at the have time only the selatives are helpout. If your late father were alive would solve my problems in minutes.

Ali RaZa : Ok !!! (he stands up and go inside)

Sajjad Zaheer : Ali Raza ! should i go empty handed from here ! Also ! your Father a live.

(Sajjad Zaheer returns hopelessly)

Ali Raza : (Muttering) Father's Friend ! For money he is reminding me of relations

(Scene - II)

(Ali Raza is busy in searching Something calls Gafoor)

Ali Raza: Gafoor! Gafoor!!

Gafoor: (Running) yes sir?

Ali Raza: See where that idiot is, go and catch him.

Gaddur: (Shockingly) sir who idiot?

Ali Raza: (Angrily), That Zaheer, she steal my Rs.500/- I had kept it on table, go and catch him there.

Gafoor: No sir. he is a noble man, he can not do that type of thing. May he you kept it some where, the is not that type. of mao.

Ali Raza: Hey idiot! you are teaching me, go and catch him...!

(Gafoor goes and calls sajjad Zaheer)

Gafoor: Sir, Sajjad sir is come.

Ali Raza: Just now you said you are my late father's friend and stole my 500 Rs. I have to call police now!

Sajjad Zaheer: Son!!! don't say, don't stain on my character at this age. God promise I have never touch the other things in my life (start clying)

(Sajjad Zaheer by the fair of disrespect, he gives his own money to Ali Raza and go back to home.)

(Scene III)

(At night)

(In lihrary, Ali Raza is reading a mag zine when he tool the other magazine note of 500 falls from it. He felt shame when he law that not and zaheda enters.)

Zaheda: How this note come here?

Ali Raza: It is that note..... (stops)

Zaheda: Papa, you have self the poor meaning lessly don't know what is going on with you, you shout on little things and then pay for it.

Ali Raza: (Humbly) dear Zaheda, don't

say

Zaheda: Ok, go to Sajjad uncle's house after searching a long we can't get the friend like him. still he can not marrying his daughter with the marriage you can not get the other chance. to help him. may be God will also forget you.

(Scene -iv)

(At Sajjad Zaheer's house, Ali Raza and Zaheda euters is the house)

Ali Raza: Assalamu Allailkum, Sajjad sir, sorry I broker your heart please forgive me!!! forgive for my sine.

Sajjad: Zaheer: (Schooled) Ali Raza, which sin, son don't say Zaheeda seaf dear.

Ali Raza: (Humbly) I was blind, I have made a mistake, God forgive me please remove that thins from hear. please accept this gift from me for your daughter's marriage, (Kept 5000 rupees on table)

Sajjad: No, Can't!!!

Ali Raza: Don't say this please accept sir.

S.Zaheer: Ali Raza, every one makes mistake, and who learn from mistake he is able for praising. If no one males mistake he is "Angel"

Ali Raza: But you forget my mistake, how I had humiliated you, really you are not a man you are "Angel"

(They Hug each other)

'I AM A SURVIVOR'

* Social essay

Firdos Tamjeed Shaikh

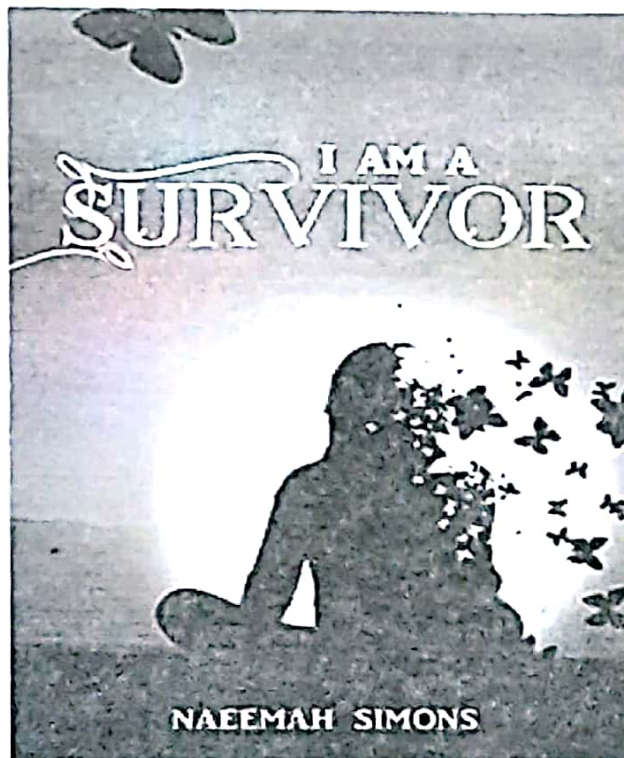
B.A.III.

LAXMI, 23, NOT ONLY SURVIVED AN ACID ATTACK IN 2005, BUT ALSO WENT ON TO FIGHT ALONE HARD BATTLE WHICH RESULTED IN A LANDMARK VERDICT FROM THE SUPREME COURT REGULATING THE SALE OF ACID. BY PURABI SHRIDHAR

In 2012 when she had lined up to participate in a reality Tv contest to showcase her singing talent, the other contestants stood at a distance. But today, Laxmi is a hero, and everyone wants to know about her tragic story. It was a PIL filed by her in the supreme court in 2006 that resulted in a ground-breaking central directive to treat acid as poison and regulate its sale under the stringent Poisons Act, 1919. Not only will the sale of acid be restricted but retailers will also need to keep detailed logs of the people who purchase the deadly chemicals.

When she was just 15, Laxmi became a victim of an acid attack by a rejected suitor and his accomplice at a bus stop abutting the Connaught Place market in south Delhi in 2005. She vividly remembers pleading for help while the test of the world chose to look away. The two accused, Rakhi and Guddur, were sentenced to 7 and 10 years imprisonment. And while they served time, Laxmi has been fighting a long hard battle almost single-handedly. Not surprisingly, life has taught Laxmi.

Some bitter lessons. At 23, Laxmi knows that public attention span is short. She says "Mujhe pata hain kaal kuch aur headline hogi" (I know tomorrow something else will make headlines).

"But I'm a survivor and I will not give up my fight. I realise that keeping quiet and suffering in silence is not the answer"

A positive change.

Following the 18th Law Commission of India's recommendations, the center added new sections in the criminal law (Amendment) Act, 2013, which treats an acid attack as a standalone offence. It stipulates a minimum imprisonment of 10 years for the culprit, five to seven years for the attempt to throw acid, mandatory treatment for survivors in both government and private hospitals and state compensation.

Firdos Tamjeed Shaikh

Letter to a Teacher

* Humorous

Hansa Vastad Jeelani

B.A.I.

Hello, My teacher, I am oh, my name can be Suresh Mahesh or Salunkhe but what is name important is i am a student. Today i am going to tell you a story a but my Redding of stories or rater books.

It is generally thought that we students who hold the bright future of this great county in their hovels, do not blatant me at that. see, reading is reading; whether we real books or churned and notes on them. why don't our teacher think taal it is the something ? I am an arts student. There are so many hovers dramas prescribed for Discrimination Against women, bu women.

We often talk about discrimination being done to women by men; the oppression that man of the special unleashes on her.

But do you think even a women can

oppress another women ?

Yes, it is true.

- The moot point have is that by the oppression, exploitation of women by the men, is given

was. supporting each hovel has around 250 to 300 pages; it comes to reading approximately have than 1000 pages just for two to three pages. How is it even humanly possible to read so much ? we are so busy parties, friends, reading the Whatup aimlessly, katta talks, snipes we have so much to do.

Yes I agree we should read original notes to understand the true meaning, ethos style of the book and it's good thing but, tell me, reading enotes, spark notes, linaye Desai; is enough okay, half-equal to reading the original. I feel so, nay, I proudly feel so.

I am a student, I need my freedom, hence kindly tray to understand me.

Discrimination Against Women by Women

* Essay

Miss Asma Mulla

B.A. II

We often talk about discrimination being done to women by men; the oppression the man of the species unleashed on her. In various ways aspects of life

But do you ever think even a woman can oppress another woman?

Yes, it is true

The moot point here is that the oppression, exploitation of women by the men is given ready attention but when a woman does the same thing, people generally don't talk about it. It is overlooked perceived as a fight between women. Womanly fight you know!

Daughters are not celebrated with as much goes to happiness, When born boys are welcomed into the world with open arms and a certain pride is expressed by both the men and the yes us women.

Haven't you seen another's mothers, aunts, sisters excreting greater joy worth status pride all mixed up and in greater proportions, when a boy child is born He is hailed as the In heritor of family legacy

But can this boy carry out this legacy of talking care of one's parents?

Look around you will find that as many girls are talking care of their parents as the boys.

So why are girls not celebrated is why are girls falling behind the boys?

Don't we women ask our girls to not talk lolly, laugh loudly sit in the proper ways so that

they become acceptable to the people around them.

Don't we ask them to stay back at homes to or in safe places, come back early that become a famous phrase in Marathi about greater discrimination "सातच्या आत घरात"

It is we women who create fear in little young girls minds that keep them go a head to fear about doing new things expecting new ventures they are made to tread upon the same old trodden paths? We the women do not allow our women to live a guilt free life by giving them moral doses in sample measures all the time while boys are let free with the circle "Boys will be boys"

Then why can't girls are girls I ask you why is a woman thought to be disowning her family heritage if she chooses for her self a life partner or a profession?

Who supports dowry? who demands it? Sadly women are at the front of this we promote dowry unashamedly as mother in laws sister in laws and society in law?

There is no law against allowing our girls women living a care free happy safe life

Let's pledge to not be narrow minded and oppress our own.

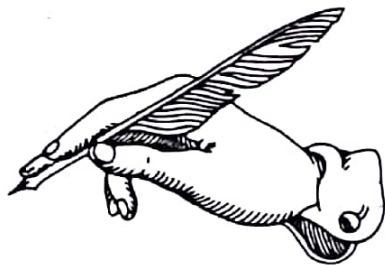

Message
2018-19

सा.शास्त्र विभाग

सा. शास्त्र विभाग

राज्यस्तरीय विद्यार्थी इतिहास परिषदेतील सहभागी व बक्षिसपत्र विद्यार्थी

लोकशाही व मतदान या विषयावरील मेंहदी स्पर्धेतील विद्यार्थिनी, प्राचार्य व शिक्षकांसह

महिला स्वयंरोजगार प्रशिक्षण शिबीर व आरोग्य शिबीराचे उद्घाटन करताना प्राचार्य डॉ.एम.ए.दलाल

आरोग्य शिबीरात विद्यार्थिनीची तपासणी करताना डॉ.कविता चंडक

लोकशाही व मतदान या विषयावरील मेंहदी स्पर्धेतील सहभागी विद्यार्थिनी

बाल सुधारगृहास भेट देऊन मुलांना टॉवेल वाटप करताना विद्यार्थिनी व डॉ.काकडे

सामाजिक शास्त्रे विभाग

२०१८-१९

- १) लोकशाही व सुशासन या विषयावर प्रा.सादिक शिपाई यांनी व्याख्यान दिले.
- २) एकरूख या गावी १०० विद्यार्थी सहभागी झाले. विद्यार्थ्यांची क्षेत्र भेट देण्यात आली. ग्रामपंचायत कारभाराबद्दल तेथील ग्रामसेवकांनी माहिती दिली.
- ३) विद्यार्थीनींसाठी मेहंदी स्पर्धा घेण्यात आली. १५ विद्यार्थीनींनी सहभाग घेतला. लोकशाही व मतदान हा मेहंदी स्पर्धेचा विषय होता.
- ४) सावित्रीबाई फुले जयंती साजरी करण्यात आली. विद्यार्थीनींनी सावित्रीबाई फुले यांच्या चरित्राचे वाचन केले.
- १) डॉ.नभा काकडे यांना लायन्स क्लब सोलापूर यांचे तर्फे आदर्श शिक्षक पुरस्कार देण्यात आला. तसेच सोलापूर जिल्हा समाजसेवा मंडळ सोलापूर यांचे तर्फे आदर्श शिक्षिका पुरस्कार देऊन गौरविण्यात आले. सोलापूर विद्यापीठाच्या इतिहास विषयाच्या अभ्यास मंडळावर सदस्य म्हणून त्यांची निवड करण्यात आलेली आहे. स्वामी रामानंदतीर्थ विद्यापीठाच्या इतिहास विषयातील भारतीय कलावैभव हे अभ्यासक्रमावरील पुस्तक प्रकाशित झाले. राष्ट्रीय पातळीवर तीन शोधनिबंध प्रकाशित झाले.
- २) डॉ.ए.ए. गढवाल यांची समाजशास्त्र या विषयातील सोलापूर विद्यापीठाच्या अभ्यास मंडळाचे अध्यक्ष म्हणून निवड झालेली आहे. तसेच सोलापूर विद्यापीठाच्या विद्यापरिषदेचे सदस्य म्हणून नेमणूक करण्यात आली. समाजशास्त्र या विषयातील महाराष्ट्र राज्य समाजशास्त्र परिषदेच्या संपादक मंडळावर त्यांची नियुक्ती करण्यात आली आहे. दोन राष्ट्रीय पातळीवरील

परिषदेत शोधनिबंध प्रकाशित झाले.

३) ए.आर.बुर्ला महिला महाविद्यालय, सोलापूर येथे २६.०२.२०१८ रोजी राज्यस्तरीय विद्यार्थी इतिहास परिषदेत आमच्या महाविद्यालयातील सहा विद्यार्थ्यांनी शोधनिबंध वाचन केले. त्यातील कु.रूखसाना शिलेदार हिने आधुनिक विभागात प्रथम क्रमांक मिळवला. तसेच कु.आफरीन शेख हिने तृतीय क्रमांक मिळवला. सौरभ तम्मेवार याने मध्ययुगीन विभागात प्रथम क्रमांक मिळवला.

४) सोलापूर येथील बालसुधारगृहास भेट २३.०२.२०१९ समाजविज्ञान विभागा तर्फे ३० विद्यार्थी व डॉ.ए.ए. गढवाल, डॉ.नभा काकडे, डॉ.एस.ए.राजगुरू, डॉ.डी.एस. नारायणकर या प्राध्यापकांसह बालसुधार-गृहास भेट देण्यात आली. ४८ विद्यार्थ्यांना टॉवेल वाटप करण्यात आले. तसेच केळी वाटप करण्यात आले.

५) समाजविज्ञान विभागातर्फे दि. १ मार्च ते ९ मार्च २०१९ या दरम्यान विद्यार्थीनींसाठी योग व ध्यान शिबीर घेण्यात आले. ५० विद्यार्थीनींनी शिबीराचा लाभ घेतला. डॉ.नभा काकडे यांनी योग व ध्यान प्रशिक्षण दिले.

६) इतिहास विषयावरील सेमिनार घेण्यात आला. दि. १३.०३.२०१९ दहा विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

एकत्रित निवडणूका
योग्य की अयोग्य
सामाजिक शास्त्रे शेख नसिहा युसूफ
B.A.I.

१९५२ पासून भारतात प्रौढ मताधिकाराच्या आधारे निवडणूका सुरू झाल्या. तेव्हापासून दर पाच वर्षांनी लोकसभा व विधानसभांच्या निवडणूका एकाच वेळी होऊ लागल्या. तेव्हा एकाच पक्षाची सत्ता असल्यामुळे सरकार पाच वर्षे टिकत असे त्यामुळे १९५७, १९६२ आणि १९६७ अशा पाच वर्षांनी निवडणूका होत असत. मात्र विधानसभा व लोकसभा निवडणूका एकाच वेळी झाल्या पाहिजेत. अशी संविधानात तरतूद नाही किंवा सगळ्या विधान सभांच्या निवडणूका एकाच वेळी झाल्या पाहिजेत. अशीही तरतूद संविधानात नाही. पुढे १९६७ साली राजकीय अस्थिरता आली आणि काही राज्यातली सरकार पाच वर्षांचे गडगडली. म्हणून तिथे मुदतपूर्व निवडणूका घ्याव्या लागल्या. अशा रितीने एकाच वेळी सगळ्या निवडणूका होण्याचं सुरू झालेलं चक्र मोडलं. त्यामुळे कोणत्याही संविधानिक तरतूदींची मोडतोड झालेली नाही.

१९९० च्या दशकापासून असं दिसून येतं की दरवर्षी दोन-तीन राज्यांच्या निवडणूका होतात. १९७१ मध्ये आणि त्यानंतर १९७९ मध्ये व १९८९ पासून अनेकवेळा लोकसभा मुदतीपूर्व बरखास्त झाल्यामुळे त्यात आणखी भर पडली. या पार्श्वभूमीवर एकाच वेळी लोकसभा-विधानसभा निवडणूका घेण्याची कल्पना सर्वप्रथम १९८२ साली निवडणूक आयुक्तांनी मांडली होती. पुढे १९८३ मध्ये निवडणूक आयोगाच्या अहवालात त्याचा पुनरुच्चार

करण्यात आला. १९९९ मध्ये न्या. बी.पी. जीवनरेड्डी यांच्या अध्यक्षतेखालील विधी आयोगाने पुन्हा एकदा या कल्पनेस पुष्टी दिली.

तेव्हापासून या प्रस्तावाला पुष्टी देण्यासाठी विविध युक्तीवाद करण्यात आले. सध्याचे सरकारही याच प्रयत्नात आहे. १९८२ मध्ये निवडणूक आयुक्तांनी जेव्हा सर्वप्रथम ही कल्पना मांडली. तेव्हा प्रशासकीय सोय व खर्चात कपात या दोन्ही बाबींचा विचार केला होता. निवडणूका खर्चिक आहेत का ? होय. कारण २०१४ च्या लोकसभा निवडणूकीवर प्राथमिक अंदाजनुसार ३४२६ कोटी रु. झाला. परंतु नोंदलेले एकूण मतदार लक्षात घेतले तर हा खर्च दर मतदारामागे किती व कसा होतो याचं भान ठेवण्याची गरज आहे. भारतासारख्या अवाढव्य देशात निवडणूका खर्चिक असणार व निवडणूका कमालीच्या स्पर्धात्मक झाल्यामुळे खर्चाचं प्रमाण वाढत जाणार हेही नक्की आहे. तसेच ही यंत्रणा कार्यक्षम करायची तर खर्च अटळ आहे. उदा. मतदान यंत्रा खेरीज, मतदान केल्याचा पेपर ट्रेल ठेवावा या सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयामुळे खर्च वाढणारच आहे.

प्रशासकीय सोय व खर्चात कपात याशिवाय एकत्रित निवडणूकीच्या बाजूने दोन युक्तीवाद केले जातात. वेगवेगळ्या वेळी निवडणूका घेतल्यामुळे देश

**स्वामीनाथन आयोग व शेती खमस्येवरील
तोंडगा-आत्महत्या कथा रोखाव्या**

सामाजिक शास्त्रे

मुल्ला दादापीर फिरोज

B.A.II.

सतत निवडणूकीच्या मनःस्थितीमध्ये राहतो आणि पक्षनेते प्रचारात व्यस्त राहतात. तसेच आचारसंहितेमुळे दैनंदिन प्रशासकीय कामकाज विस्कळीत होतं असाही युक्तीवाद केला जातो.

परंतु या सर्वच बाबींचा विचार करता प्रथमतः हे मान्य करावे लागेल की आपली निवडणूक यंत्रणा दोषमुक्त नाही. मुद्दा असा की निवडणूक सुधारणांचा प्राधान्यक्रम ठरवावा. त्यासाठी काय केलं पाहिजे ?

- १) राजकीय पक्षांना स्वतःवर नियंत्रण पाहिजे.
- २) माध्यमांमध्ये जाहिराती बंद कराव्यात.
- ३) उमेदवारांच्या खर्चावर मर्यादा घालाव्यात.
- ४) पक्षाच्याही खर्चावर मर्यादा घालाव्यात.
- ५) राजकीय शिक्षण जनतेला द्यावे.
- ६) लोकशाही व संविधानाचे महत्व पटवून देणे.

या बाबींची पूर्तता करणे आवश्यक आहे. नवीन सरकार स्थापन करण्याचा प्रस्ताव असेल तरच अविश्वास दर्शक ठराव मांडता येऊ शकतो. अन्यथा विधानसभेसाठी पाच वर्षांचा काळ नक्की असेल. मुदतपूर्व निवडणूका घेतल्या जाणार नाहीत. वेळ पडली तर राष्ट्रपती राजवट स्थापन केली जाईल असे नीति आयोग सांगतो. परंतु यातही अनेक अडथळे आहेत. या अडथळ्यांना पार करून पुढे जावे लागणार आहे.

एकत्रित निवडणूका घेतल्या तर राज्यस्तरीय स्थानिक प्रश्नांना बगल दिली जाऊ शकते. राज्या राज्यातील वंचित घटकांचा आवाज दबला जाऊ शकतो. नव्याने राजकारणात येऊ पाहणाऱ्या अभिजनवर्गाला संधीपासून चार हात दूर ठेवलं जाऊ शकतं. या शक्यता टाळण्यासाठी लोकसभा व विधानसभा निवडणूका एकत्रितपणे घेऊ नयेत असे मला वाटते.

खरं म्हणजे कर्जमाफी हे शेतीवरील संकटाचे कायमस्वरूपी उत्तर नाही. कर्जमाफीची घोषणा पूर्णपणे अंमलात आणण्यासाठी बराच वेळ लागतो. भारतात मध्यम आणि सीमांत शेतकऱ्यांकडे असलेल्या संस्थात्मक कर्जांचं प्रमाण आजही अत्यल्प असल्यामुळे कर्जमाफीचा बहुतांश फायदा मूठभर शेतकऱ्यांचाच होतो. देशातील एकूण शेती कर्जापैकी फक्त ६४ टक्के कर्ज संस्थात्मक मार्गांनी दिलं गेलं आहे.

* एकूण संस्थात्मक कर्जापैकी अंदाजे ८० टक्के कर्ज दहा हेक्टरपेक्षा जास्त शेती असलेल्या शेतकऱ्यांनी घेतलेलं आहे.

शेती अर्थशास्त्राचे तज्ज्ञ अशोक गुलाटी यांच्या मते, “कर्जमाफी देणं आणि हमीभाव वाढवणं या दोन्हीच्या पलिकडे जाऊन शेतकऱ्यांना निश्चित उत्पन्न किंवा गुंतवणूक सहाय्य मिळवून देण्याच्या पर्यायांकडे पाहिलं पाहिजे.” शेतीविषयक प्रश्नाचे तज्ज्ञ देविंदर शर्मा शेतीच्या संकटाचे प्रश्न सततपणे विविध माध्यमातून मांडत असतात. राष्ट्रीय शेतकरी उत्पन्न आयोग स्थापन करून शेतकऱ्यांना ठराविक मासिक उत्पन्न दिलं जावं आणि हमीभावाचं धोरण बंद करावं अशी सूचना त्यांनी केली आहे.

शेतकऱ्यांच्या प्रश्नांवर अनेक अभ्यासकांची मते नोंदवण्यात येतात. परंतु शेतकरी या संज्ञेचा अर्थ अधिक व्यापक करण्याची गरजही व्यक्त केली जाते. या पार्श्वभूमीवर स्वामीनाथन आयोगाच्या शिफारसी लागू करण्याची गरजही निर्माण झाली आहे आहेत काय या शिफारसी ?

स्वामीनाथन आयोगाच्या शिफारसी -

- १) शेतकऱ्यांना त्यांच्या सरासरी उत्पादन खर्चाच्या

किमान ५०% नफा मिळेल इतका हमीभाव असावा.

२) कृषी पतपुरवठा - पतपुरवठा यंत्रणा खऱ्या अर्थाने गरीब आणि गरजूंपर्यंत पोहोचवावी. पीककर्ज केवळ चार टक्के दराने दिलं जावं, नैसर्गिक संकटाच्या काळात मदतीसाठी 'रिस्क फंड' स्थापन केला जावा.

३) आत्महत्या रोखण्यासाठी - राज्यपातळीवर शेतकरी आयोग स्थापन केला जावा.

४) शेतकरी व त्याच्या कुटुंबीयांसाठी आरोग्य विमा.

५) जीवन विमा व निवृत्तीवेतन.

६) व्यवसायातील धोक्यापासून संरक्षण

७) मच्छिमारांसाठी मासेमारीबंदीच्या काळात निर्वाह निधी.

८) जमीनधारणा सुधारणा - अतिरिक्त तसंच नापीक अशी जी जमीन सरकारकडे आहे तिचं वाटप व्हावं. शेतजमीन बिगरशेतीकडे वळण्यावर कडक निर्बंध घालावेत.

९) गुरांना चरण्यासाठी वनजमिनींचा वापर करण्यास मुभा देण्यात यावी.

१०) राष्ट्रीय जमीन उपयोगिता सल्लागार मंडळ स्थापन करावं.

११) शेतजमिनीची विक्री नियंत्रित करण्यासाठी यंत्रणा उभारावी.

१२) गावपातळीवर शेतीविषयक सल्ला व मदत केंद्राची स्थापना करावी.

१३) सूक्ष्म पोषक घटक तसंच माती परीक्षणासाठी परीक्षण केंद्राचं जाळं निर्माण करावं.

गेल्या वीस वर्षांत सुमारे तीन लाख शेतकऱ्यांनी आत्महत्या केल्या आहेत. आजच्या घडीला दररोज जवळ-पास दोन हजार शेतकरी शेती सोडून अन्य रोजगाराकडे वळत आहेत. यासाठी स्वामीनाथन आयोग महत्वाचा आहे. २००८ मध्ये युपीए सरकारने राष्ट्रीय शेती आयोगाची स्थापना केली. एम.एस. स्वामीनाथन या आयोगाचे अध्यक्ष असल्यामुळे हा आयोग स्वामीनाथन आयोग म्हणून ओळखला जातो. डिसेंबर २००४ ते

ऑक्टोबर २००६ या दरम्यान स्वामीनाथन आयोगाने पाच अहवाल सादर केले. मात्र, गेली चौदा वर्षे हे अहवाल संसदेत चर्चेविना धूळ खात पडले आहेत. शेतीवरच्या संकटाचा प्रश्न ऐरणीवर आला की तेवढ्यापुरती या आयोगाच्या शिफारसी लागू करण्याबाबत चर्चा होते. २०१४ च्या लोकसभा निवडणूकापूर्वी भाजपनेही या शिफारसी लागू करण्याचं आश्वासन दिलं होतं. परंतु ते पूर्ण झालेलं नाही. आता वेळ आलेली आहे ती शेतकऱ्यांची जबाबदारी घेण्याची, विद्यार्थी, मध्यमवर्ग, करदाते, शिक्षक, प्राध्यापक, महिला या सर्वांनीच या शिफारसीचा अभ्यास करून निवडणूकीमध्ये आपली जबाबदारी पार पाडली पाहिजे.

“मृत व्यक्तींची स्मारक बांधण्यापेक्षा भुकेल्यांच्या पोटासाठी काही करणे मी पसंतकरेन” - आल्फ्रेड नोबेल.

संदर्भ:-

१) ए ट्रिस्ट्री ऑफ ऑग्रिकल्चर इन इंडिया - मेहिंदर रंधवा.

२) शेती आणि पाणी - अण्णासाहेब शिंदे

३) अभ्यास मातीचा, पाण्याचा - जयंत धोंडे

४) स्वामीनाथन - भूकमुक्तीचा ध्यास - अतुल देऊळगावकर.

Bermuda Triangle

* नाविक लेख

Shaikh Afreen Ismail

B.A. - II

Location :-

A Section of the Atlantic ocean bounded by Bermuda, Puerto Rico and the east coast of Florida.

Reputation :-

A area where an abnormally large number of planes and ships disappear.

Reality :-

Statistics show the number of sunken ships and crashed planes in this area is not more than would be expected given the large amount of traffic.

Famous Case :-

USS cyclops a us navy coal ship disappeared in 1918. Flight 19 - five us navy torpedo bombers got lost and went down at sea on December 5, 1945 NC 16002 a DC - 3 airliner disappeared on December 28, 1948.

The Bermuda Triangle (Sometimes also referred to as the Devil's Triangle) is a stretch of the Atlantic ocean bordered by a line from Florida to the islands of Bermuda, to Puerto Rico and then back to Florida. It is one of the biggest mysteries of our time that perhaps isn't really a mystery.

The term "Bermuda Triangle" was first used in an article written by Vincent H. Gaddis for Argosy magazine in 1964. In the article, Gaddis claimed that in this strange sea a number of ships and planes had disappeared without explanation. Gaddis wasn't the first one to come to this conclusion, either. As early as 1952, George X. Sands in a report in Fate magazine, noted what seemed like an unusually large number of strange accidents in that region.

In 1969 John Wallace Spencer wrote a book called Limbo of the Lost specifically about the Triangle and, two years later, a feature documentary on the subject, The Devil's Triangle was released. These, along with the bestseller The

Bermuda Triangle, Published in 1974, Permanently registered the legend popular culture.

Why do ships and planes seem to go missing in the region?

Some authors suggested it may be due to a strange magnetic anomaly that affects compass readings. Others theorize that methane eruptions from the ocean floor may suddenly be turning the sea into a froth that can't support a ship's weight so it sinks (Though there is no evidence of this type of thing happening in the Triangle for the past 15,000 years.) several books have gone as far as conjecturing that the disappearances are due to an intelligent, technologically advanced race living in space or under the sea.

Missing Avengers become the Triangle's "Lost Squadron",

* So how did this tragedy turn into a Bermuda Triangle mystery?

The Navy's original investigation concluded the accident had been caused by Taylor's navigational confusion. According to those that knew him he was good pilot, but often navigated "Flying by the seat of his pants" and had gotten lost in the past. Taylor's mother refused and to accept that and finally got the Navy to change the report to read that the disaster was for "Cause or reason unknown." This may have spared the woman's feelings but blurred the actual facts.

The saga of flight 19 is probably the most repeated story about the Bermuda Triangle. Vincent magazine article where he coined the term "Bermuda Triangle" in 1964 and the two have been connected ever since. The planes and their pilots even found their way into the science fiction film classic, Close Encounters of the Third Kind." where is flight 19 now?

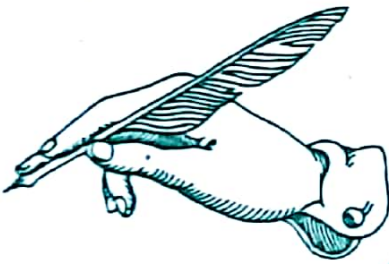
Well, in 1991 five Avengers were found in 750 feet of water off the coast of Florida by the salvage ship Deep Sea. Examination of the plane's ID number, however, showed that they were not from flight 19. It seems the final resting place of the lost squadron and their crews is still a real Bermuda Triangle mystery.

Message
2018-19

पर्यावरण

पर्यावरण

116

पर्यावरण

Hotspots of Biodiversity

* Environmental Muskan Javid Jamadar

B.A. - I

The earth's biodiversity is distributed in specific ecological regions. There are over a thousand major ecoregions in the world. Of these, 200 are said to be the richest, rarest and most distinctive natural areas. These areas are referred to as the Global 200.

It has been estimated that 50,000 endemic plants which comprises 20% of global plants life probably occur in only 18 'hot spots' in the world. Countries which have a relatively large proportion of these hot spots of diversity are referred to as 'megadiversity nations'.

The rate which the extinction of species is occurring throughout our country remains obscure. It is likely to be extremely high as our wilderness areas are shrinking rapidly. Our globally accepted national 'hot spots' are in the forests of the **North-East** and the **Western Ghats**, which are included in the world's most bio-rich areas. The **Andaman and Nicobar Islands** are extremely rich in species and many subspecies of different animals and birds have evolved. Among the endemic species i.e. those species found only in India, a large proportion are concentrated in these three areas. The Andaman and Nicobar Islands alone have as many as 2200 species of flowering plants and 120 species of ferns. Out of 135 genera of land mammals in India, 85 (63%) are found in the Northeast. The Northeast States have 1,500 endemic plant species. A major proportion of amphibian and

reptile species, especially snakes, are concentrated in the Western Ghats, which is also a habitat for 1,500 endemic plant species.

Coral reefs in Indian waters surround the Andaman and Nicobar Islands, Lakshadweep Islands, the Gulf areas of Gujarat and Tamil Nadu. They are nearly as rich in species as tropical evergreen forests!

Kailadevi Wildlife Sanctuary - Sawai Madhopur, Rajasthan

While conservation efforts are associated with conflicts between villagers and Forest Officials in most Protected Areas across the country, the Kailadevi Wildlife Sanctuary in Rajasthan has involved local community initiatives for conservation and regeneration. The Sanctuary was initiated in 1983, over 674 sq km forming a part of the 1334 sq km Ranthambore Tiger Reserve. It is located within the Karauli and Sapotra blocks of Sawai Madhopur district.

The primary occupation of the predominant Meena and Gujjar communities is pastoralism and subsistence agriculture.

Ecosystem degradation

* Environmental

Shaikh Farook

B.A. - III

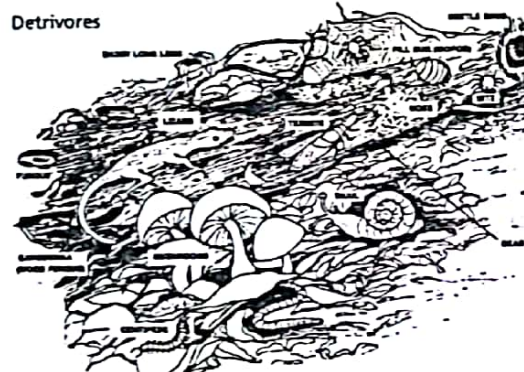
Ecosystems are the basis of life itself. The natural ecosystems in the wilderness provide a variety of products and are regions in which a number of vital ecological processes are present, without which human civilization would not be able to exist.

Ecosystems are however frequently disrupted by human actions which lead to the extinction of species of plants and animals that can live only in the different natural ecosystems. Some species if eliminated seriously affect the ecosystem. These are called 'keystone' species. Extinction occurs due to changes in land use. Forests are deforested for timber, wetlands are drained to create more agricultural land and semi arid grasslands that are used as pastures are changed into irrigated fields. Pollution from industry and waste from urban settings can also lead to extinction of several species.

The reason for the depletion of natural resources is twofold - our rapidly exploding population that needs to sustain itself on resources, and the growth of affluent societies, which consume the sea, carnivorous fish live on other fish and marine animals. Animals that live in the sea range in size from microscopic forms to giant mammals such as the whale.

Decomposers or detritivores are a group of organisms consisting of small animals like worms, insects, bacteria and fungi, which break down dead organic material into smaller particles and finally into simpler substances that are used by

plants as nutrition. Decomposition thus is a vital function in nature, as without this, all the

nutrients would be tied up in dead matter and no new life could be produced.

Most ecosystems are highly complex and consist of an extremely large number of individuals of a wide variety of species. In the species-rich tropical ecosystems (such as in our country), only a few species are very common, while most species have relatively few individuals. Some species of plants and animals are extremely rare and may occur only at a few locations. These are said to be 'endemic' to these areas.

When human activities alter the balance in these ecosystems, the "perturbation" leads to the disappearance of these uncommon species. When this happens to an endemic species that is not widely distributed, it becomes extinct for all time.

ENERGY FLOW IN THE ECOSYSTEM

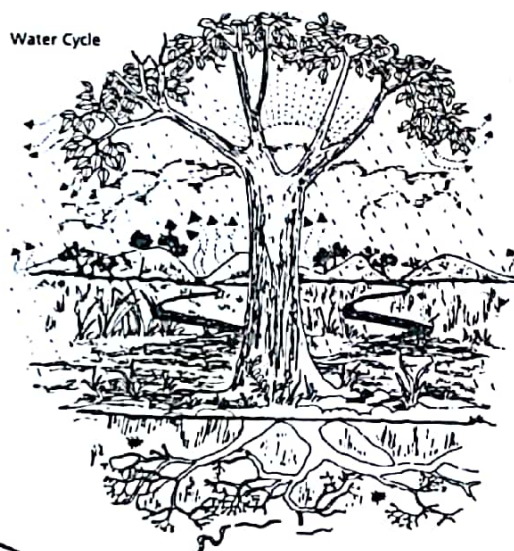
Every ecosystem has several interrelated mechanisms that affect human life. These are the water cycle, the carbon cycle, the oxygen cycle, the nitrogen cycle and the energy cycle. While every ecosystem is controlled by these cycles, in

each ecosystem its abiotic and biotic features are distinct from each other.

All the functions of the ecosystem are in some way related to the growth and regeneration of its plant and animal species. These linked processes can be depicted as the various cycles. These processes depend on energy from sunlight. During photosynthesis carbon dioxide is taken up by plants and oxygen is released. Animals depend on this oxygen for their respiration. The water cycle depends on the rainfall, which is necessary for plants and animals to live. The energy cycle recycles nutrients into the soil on which plant life grows. Our own lives are closely linked to the proper functioning of these cycles of life. If human activities go on altering them, humanity cannot survive on our earth.

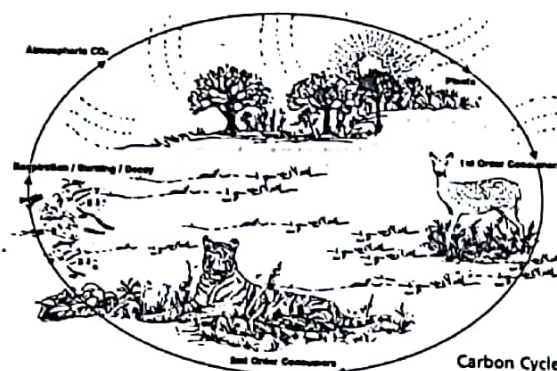
The Water Cycle

When it rains, the water runs along the ground and flows into rivers or falls directly into the sea. A part of the rainwater that falls on land percolates into the ground. This is stored underground throughout the rest of the year.

Water is drawn up from the ground by plants along with the nutrients from the soil. The water is transpired from the leaves as water vapour and returned to the atmosphere. As it is lighter than air, water vapour rises and forms clouds. Winds blow the clouds for long distances and when the clouds rise higher, the vapour condenses and changes into droplets, which fall on the land as rain. Though this is an endless cycle on which life depends, man's activities are making drastic changes in the atmosphere through pollution which is altering rainfall patterns. This is leading to prolonged drought periods extending over years in countries such as Africa, while causing floods in countries such as the US. El Nino storms due to these effects have devastated many places in the last few years.

The Carbon cycle

The carbon, which occurs in organic compounds, is included in both the abiotic and biotic parts of the ecosystem. Carbon is a building block of both plant and animal tissues. In the atmosphere, carbon occurs as carbon dioxide (CO₂). In the presence of sunlight, plants take up carbon dioxide from the atmosphere through their leaves. The plants combine carbon dioxide with water, which is absorbed by their roots from

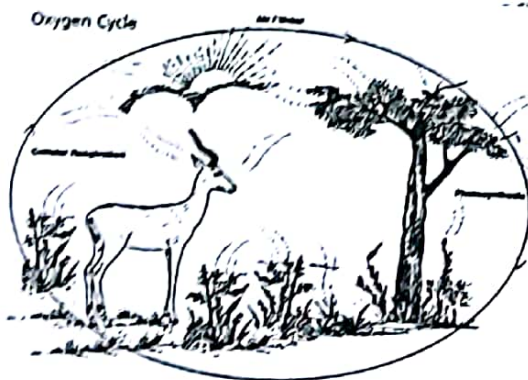
the soil. In the presence of sunlight they are able to form carbohydrates that contain carbon. This process is known as photosynthesis. Plants use this complex mechanism for their growth and development. In this process, plants release oxygen into the atmosphere on which animals depend for their respiration. Plants therefore help in regulating and monitoring the percentage of Oxygen and Carbon dioxide in the earth's atmosphere. All of mankind thus depends on

the oxygen generated through this cycle.

It also keeps the CO₂ at acceptable levels.

Herbivorous animals feed on plant material, which is used by them for energy and for their growth. Both plants and animals release carbon dioxide during respiration. They also return fixed carbon to the soil in the waste they excrete. When plants and animals die they return their carbon to the soil. These processes complete the carbon cycle.

The Oxygen Cycle

Oxygen is taken up by plants and animals from the air during respiration. The plants return oxygen to the atmosphere during photosynthesis. This links the Oxygen Cycle to the Carbon Cycle. Deforestation is likely to gradually reduce the oxygen levels in our

atmosphere. Thus plant life plays an important role in our lives which we frequently do not appreciate. This is an important reason to participate in afforestation programs.

The Nitrogen Cycle

Carnivorous animals feed on herbivorous animals that live on plants. When animals defecate, this waste material is broken down by worms and insects mostly beetles and ants. These small 'soil animals' break the waste material into smaller bits on which microscopic bacteria and fungi can act. This material is thus broken down further into nutrients that plants can absorb and use for their growth. Thus nutrients are recycled back from animals to plants. Similarly the bodies of dead animals are also broken down into nutrients that are used by the plants for their growth. Thus the nitrogen cycle on which life is dependent is completed. Nitrogen fixing bacteria and fungi in soil gives this important element to plants, which absorb it as nitrates. The nitrates are a part of the plant's metabolism, which help in forming new plant proteins. This is used by animals that feed on the plants. The nitrogen is then transferred to carnivorous animals when they feed on the herbivores. Thus our own lives are

**वातावरणातील बदलास प्रतिबंध करण्यासाठी-
कार्बनची किंमत अजूनही फारच कमी आहे.**

*** पर्यावरण विषयक**

दाऊद कुरेशी

B.A. - II

किंमती कार्बन हा एक खात्रीपूर्वक धोरण आहे ज्याचा अर्थ आम्ही ग्रीनहाऊस गॅस उत्सर्जनास प्रतिबंध करण्यासाठी आणि पॅरिस हवामानातील कराराच्या २०१५ च्या लक्ष्ये पूर्ण करण्याच्या हेतूने जाणून घेतो तेव्हापासून त्याचे अंमल बजावणार करण्यामध्ये कोणताही प्रगती झाली आहे का? पुरेसे नाही. जगातील काही अग्रगण्य तज्ञांचे मत आहे.

मे महिन्यात २०१७ मध्ये जारी झालेल्या एका अहवालानुसार कार्बन किंमतीवर उच्चस्तरीय आयोगाने जोसेफ स्टिग्लिट्ज आणि लॉर्ड निकोलस स्टर्न यांच्या सहकायाने केलेल्या हवामानानुसार बदल झालेल्या ८५८ जागतिक उत्सर्जनांची किंमत मोजली जात नाही. या व्यतिरिक्त कार्बन किंमतीच्या तीन तिमाहीत उत्सर्जनाचे प्रमाण USD 10 प्रति टन CO₂ (टीसीओ२) पेक्षा कमी आहे.

अहवालानुसार, जर आपण पेरिसचे तापमान लक्ष्य प्राप्त केले असेल तर २०२० पर्यंत स्पष्ट कार्बन किंमत किमान ४०-८० टीसीओ२ आणि ५०-१०० /टीसीओ२ डॉलर्स असावी. या संख्येतील एक अंतर हा आहे की ते वाहतुक इंधन, हीटिंग आणि उर्जेचा वापर अधिक प्रमाणात उत्पादनातील कर आकार घेत नाहीत, ज्याचे वस्तुतः समान कार्बन कर जितकेच कनिष्ठ परिभाषित कार्बन कर म्हणून व्यवहार केले जाते तसेच यामुळे देखील कमी होते उत्सर्जन

जर याऐवजी ऊर्जा वापरावरील सामान्य कर आकारणी कर एकत्रित केले गेले. तर सध्या कार्बन उत्सर्जनाचे मूल्य कसे घेतले जात आहे याबद्दल विस्तृत दृष्टीकोन बनवू शकतो याचा अंदाज घेण्यासाठी आम्ही प्रभावी कार्बन दर विकसित केले आहे जे ऊर्जा वापर कार्बन कर आणि व्यापारी उत्सर्जनावरील सर्व प्रकारच्या करांचे बनलेले आहेत आमच्या कार्बन दरांवरील २०१६ च्या ओईसीडी अहवालात आम्ही सादर केलेल्या या डेटाबेसमध्ये ४१ ओईसीडी आणि जी २० देशांच्या प्रभावी कार्बन दरांची गणना केली गेली आहे. ज्यामध्ये

८०% जागतिक ऊर्जा वापर आणि संबंधित कार्बन उत्सर्जन समाविष्ट आहे.

एका अर्थाने, प्रभावी कार्बन दर दर्शविणारा चित्र मेसर्स स्टिग्लिट्ज आणि स्टर्न यांनी सादर केलेल्यापेक्षा किंचित तेजस्वी आहे. कारण यात करांची विस्तृत श्रेणी समाविष्ट आहे, म्हणून उच्च दर दुसऱ्या आणि अधिक मूलभूत अर्थ, चित्र प्रत्यक्षात एक थोडे जास्त गडद कार्बन किंमत एक व्यापक दृश्य घेताना अगदी आहे प्रभावी कार्बन दर आढावा आम्ही हरितगृह वायू उत्सर्जन खाली मृत्यूशी झुंज देत मध्ये तोंड प्रचंड आकार दर्शवा.

खरंच आमच्या डेटाबेसनुसार ४१ देशांमध्ये उर्जेचा वापर करण्याच्या ६०% उत्सर्जनाचे मूल्य सध्या (कमीशनच्या अहवालात ८५% च्या तुलनेत) नाही. तथापि ७८% उत्सर्जनाचे मूल्य कमीतकमी युरो १०/टीसीओ २ आहे जे कमी निरुत्साही नाही. त्यामुळे आमच्या अधिक व्यापक अंदाज सूचित तर कार्बन किंमत उच्च पातळी आयोगाच्या अहवाल सूचित पेक्षा अधिक व्यापक आहे की, ते असे असले तरी कार्बन किंमत अजूनही केवळ खूप मर्यादित भूमिका आयोगाच्या मुख्य मुद्दा अधिक मजबूत आणि आम्ही आवश्यक आहे काय पासून खूप मोठे अंतर आहे की पॅरिस कराराच्या उद्दीष्टांवर पोचण्यासाठी हाई लेव्हल कमिशनचा अंदाज आहे की पॅरिस करारांच्या उद्देशासाठी कार्बन किंमती ४० आणि ८० युरो/ टीसीओ २२०२०२० दरम्यान असावी. सध्या, प्रभावी कार्बन दर उत्सर्जन ९३% साठी युरो ४०/TCO₂ खाली आहेत, आणि ९५% emissions, Omitting रस्ते वाहतूक (जेथे उत्पादन की तुलनेने उच्च आहेत) गणना पासून च्या युरो ८०/टि२ खाली आहेत ९९% शेअर्स वाढते.

थोडक्यात उर्जेचा वापर करण्यापासून जवळजवळ कोणत्याही उत्सर्जनाची किंमत जागतिक तापमान २ डिग्री सेल्सिअस पेक्षा कमी होत जाण्यासाठी आवश्यक पातळीवर ठेवली जात नाही, त्याशिवाय हवामान बदलामुळे नियंत्रणातून बाहेर पडू शकते. पेरिस हवामान करारनाम्यावर साईन अप करून जगाच्या नेत्यांना या संभाव्यतेची गुरुत्वाकर्षण समजली. हे आता महत्वाचे आहे की ते त्या ध्ये पूर्ण करण्यासाठी आवश्यक असलेल्या धोरणात्मक कारवाई करतात आणि याचा अर्थ आता कार्बन किंमतीत वाढ होत आहे.

CLIMATE CHANGE

* Environment Kotwal FatimaHarron Rashid
BA - I

The Earth's Climate has changed thought history. Just in the last 650,000 years there have been seven cycles of glacial advance and retreat with the abrupt end of the last Ice-age about 7,000 years ago marking the beginning of the modern climate era-and if the human civilization. Most of these climate changes are attributed to very small variations in Earth's orbit that change the amount of solar energy our planet receives.

Climate change is a change in the statistical distribution of weather patterns when that change lasts for an extended period of time (i.e. decades or millions of years.) climate change may refer to change in average weather within the context of longer-term average conditions. Climate change is caused by factors such as biotic processes variations in solar radiation received by Earth, plate tectonics and volcanic eruptions, certain human activities have been identified as primary causes of ongoing climate change often referred to as global warming (1) There is no general agreement in scientific media or policy documents as to the precise term to be used to refer to anthropogenic forced change, either "global warming" or "Climate Change" may be used.

Scientists actively work to understand past and future climate by using observations and theoretical models A Climate record - extending deep into the Earth's past-has been assembled, and continues to be built up. based on the geological evidence from borehole temperature profiles, cores removed from deep accumulations of ice, floral and faunal records, global and periglacial processes, stable isotope and other analyses of sediments layer, and records of past sea levels more recent data are provided by the instrument record. General circulation models based on the physical

sciences, are often used in theoretical approaches to match past climate data, make future projections, and link causes and effects in climate change.

As the Climate changes the habituation ability of human also changes. As human now suffer through many minor diseases Human beings branched from primates 7 million years ago, at a time we were both challenged by hot, dry plains replacing forested land scapes. Those primates "Offer a Glimpse of our Evolution" writes Carl Zimmer in the New York Times. Enduring temperatures of 114 degrees chimpanzees in the present day savanna area of Africa have adapted to blistering daytime temperatures by sleeping, and foraging at night.

Faced with similar conditions during our evolution, Homo sapiens developed an upright posture that enhanced the flow of air across our upper bodies while our the development of sweat glands gave us further advantage in searing heat.

Factors that can shape climate are called climate forcing or "forcing mechanism" These can be either "internal" or "external" Internal forcing mechanisms are natural processes within the climate system itself (e.g. the thermohaline circulation) External forcing mechanisms can be either anthropogenic caused by human (e.g. in increased emissions of greenhouse gases and dust) or nature (e.g. changes in solar output the earth's orbit volcanic eruptions)

Physical evidence to observe climate change includes a range of parameters. Global records of surface temperature are the available beginning from the mid-late 19th century for earlier periods, most of the evidence is indirect climatic changes are inferred from change in proxy indicators that reflect climate, such as ice cores, dendrochronology sea level change and glacial geology other physical evidence includes arctic sea ice decline cloud cover and precipitation, vegetation, animal and historical and archaeological evidence.

HUMAN FACTORS AND ENVIRONMENTAL CHANGE

* Environment Quzi Samreen Allauddin
B.A. - I

To date, human factors, as a profession, has not focused much on the problem of environmental change, at least as that problem is conceived here. What is sometimes referred to as "environmental ergonomics" has tended to focus on how one's immediate environment—temperature, humidity, noisiness—affects one's bodily and cognitive functions and performance. The interests of the Human Factors Society's Technical Group on Environmental Design (Human Factors Society, 1991:38), for example, "center on the human factors aspects of the constructed physical environment, including architectural and interior design aspects of home, office, and industrial settings." The Applied Experimental and Engineering Psychology issue of PsycSCAN has "environment" as one of six major topics under which the abstracts are organized. But each of the 12 subtopics in this section deals with the effects of some environmental factor (altitude, heat, noise) on human beings (performance, safety, or comfort). In general, the subject of the implications of human behavior for environmental change—as distinct from the effects of environmental variables on human behavior—has not been a focus of attention of the human factors community.

There is one major exception: the interest the field has shown in studying industrial accidents and near accidents, especially in the nuclear power industry, and in developing ways

to decrease the probability and severity of such accidents (Reason, 1990; Senders and Moray, 1991). With this exception, most of what psychologists have done that relates directly to the problem of detrimental environmental change has not been done within the mainstream of human factors research, and the results of that work have not been published in the journals most strongly associated with human factors research. The problem of environmental change has not captured the imagination of the human factors research community as a whole.

As to why this is the case, we can only speculate. One possibility is that human factors researchers believe they have little to offer in this area. We think that human factors does have something to offer, and the main purpose of this chapter is to make that point.

Another possibility is that human factors researchers have assumed that the best way for the discipline to address the problem of environmental change is indirectly, through work on more generic problems, such as the design of displays, of person-machine interfaces, of work situations, and so on.

This view has considerable merit. When one designs a better interface for a computer system, or when one discovers and articulates principles that can help designers produce interfaces that are better suited to human use, one is facilitating the work of anyone who uses systems with these interfaces, including earth and atmospheric scientists working on the problem of

163

Suggested Citation:"5

Change." National

COufdtfT199S.and

Washington: The Press, doi: 10.1002/1097-4714(200107)22:7<4940::AID-GLIM22:1.0.CO;2-1>3.0.CO;2-1

global warming, modelers developing source-receptor models for predicting the dispersion of sulfur dioxide emissions, and agronomists attempting to balance variables in a plan for a sustainable-agriculture approach to the production of crops.

Similarly, when one designs an information-management system—or discovers characteristics of human beings as information processors that have implications for the design of such a system—one is contributing indirectly to the work of anyone who makes use of such a system, including a variety of people working on environmental problems. Just as it is not necessary for the materials scientist to have the building of better automobiles in mind in order to affect the automotive industry—by, for example, developing a new lightweight superstrong composite—one need not focus explicitly on the environment in order to have a beneficial impact on work on environmental problems.

This being said, we believe it is important to raise the question of whether there are opportunities for the human factors community to make more direct and explicit contributions to work on the problem of environmental change than it has done in the past. A major purpose of this chapter is to stimulate thought and discussion about this question.

Climate Change & Its Impact

* Environmental

Arshid Birajdar

B.A. - II

Climate change and its impact of environment and also in human life.

1. Change will continue through this century and beyond

Global climate is projected to continue to change over this century and beyond. The magnitude of climate change beyond the next few decades depends primarily on the amount of heat-trapping gases emitted globally, and how sensitive the Earth's climate is to those emissions.

2. Temperatures will continue to rise

Because human-induced warming is superimposed on a naturally varying climate, the temperature rise has not been, and will not be, uniform or smooth across the country or over time.

3. Frost-free season (and growing season) will lengthen

The length of the frost-free season (and the corresponding growing season) has been increasing nationally since the 1980s, with the largest increases occurring in the western United States, affecting ecosystems and agriculture. Across the United States, the growing season is projected to continue to lengthen.

In a future in which heat-trapping gas emissions continue to grow, increases of a month or more in the lengths of the frost-free and growing seasons are projected across most of the U.S. by the end of the century, with slightly smaller increases in

the northern Great Plains. The largest increases in the frost-free season (more than eight weeks) are projected for the western U.S., particularly in high elevation and coastal areas. The increases will be considerably smaller if heat-trapping gas emissions are reduced.

4. Changes in precipitation patterns

Average U.S. precipitation has increased since 1900, but some areas have had increases greater than the national average, and some areas have had decreases. More winter and spring precipitation is projected for the northern United States, and less for the Southwest, over this century.

Projections of future climate over the U.S. suggest that the recent trend towards increased heavy precipitation events will continue. This trend is projected to occur even in regions where total precipitation is expected to decrease, such as the Southwest.

5. More droughts and heat waves

Droughts in the Southwest and heat waves (periods of abnormally hot weather lasting days to weeks) everywhere are projected to become more intense, and cold waves less intense everywhere.

Summer temperatures are projected to continue rising, and a reduction of soil moisture, which exacerbates heat waves, is projected for much of the western and central U.S. in summer. By the end of this century, what have been once-in-20-year extreme heat days (one-day events) are projected to occur every two or three years over most of the nation.

6. Hurricanes will become stronger and more intense

The intensity, frequency and duration of

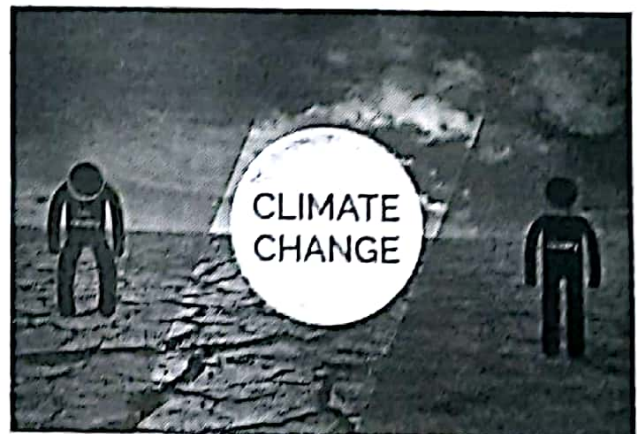
North Atlantic hurricanes, as well as the frequency of the strongest (Category 4 and 5) hurricanes, have all increased since the early 1920s. The relative contributions of human and natural causes to these increases are still uncertain. Hurricane-associated storm intensity and rainfall rates are projected to increase as the climate continues to warm.

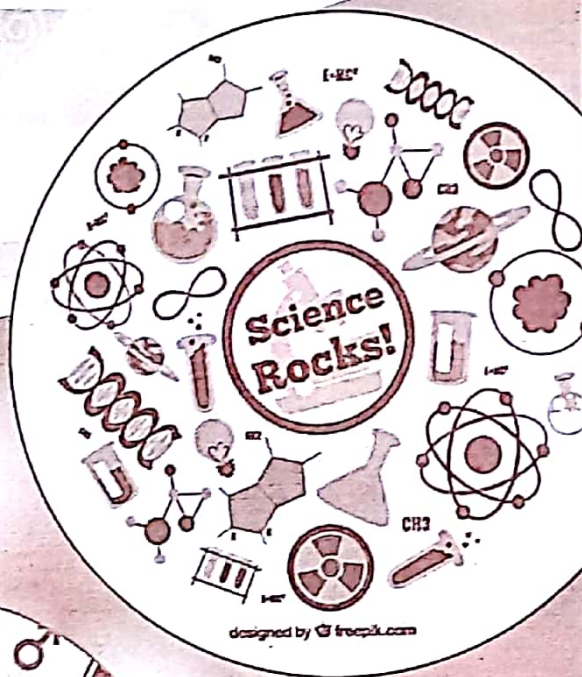
7. Sea level will rise 1-4 feet by 2100

Global sea level has risen by about 2 inches since reliable record keeping began in 1880. It is projected to rise another 1 to 4 feet by 2100. This is the result of added water from melting land ice and the expansion of seawater as it warms. In the next several decades, storm surges and high tides could combine with sea level rise and land subsidence to further increase flooding in many regions. Sea level rise will continue past 2100 because the oceans take a very long time to respond to warmer conditions at the Earth's surface. Ocean waters will therefore continue to warm and sea level will continue to rise for many centuries at rates equal to or higher than those of the current century.

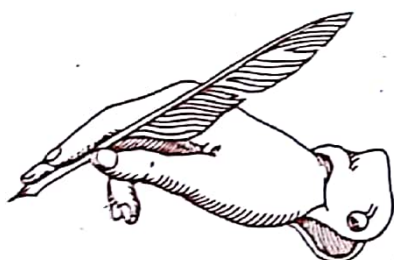
8. Arctic likely to become ice-free

The Arctic Ocean is expected to become essentially ice free in summer before mid-century.

ପ୍ରତିପଦନ ବ୍ୟୟ

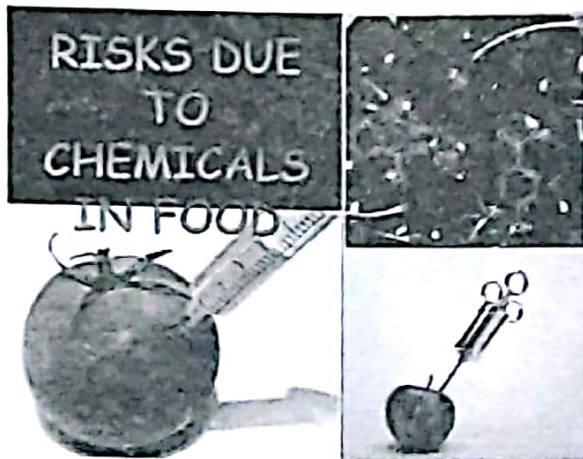

Risks due to chemicals In food

* Science

Sumayya Patel

B.A. - III

Food contaminated by chemicals is a major worldwide public health concern. Contamination may occur through environmental pollution of the air, water and soil. Toxic metals, PCBs and dioxins, or the intentional use of various chemicals, such as pesticides, animal drugs and other agrochemicals have serious consequences on human health. Food additives and contaminants used during food manufacture and processing adversely affects health.

Diseases spread by food: Some food borne diseases though well recognized, have recently become more common. For example, outbreaks of salmonellosis which have been reported for decades, has increased within the last 25 years. In the Western hemisphere and in Europe, *Salmonella* serotype Enteritidis (SE) has become a predominant strain.

Investigations of SE outbreaks indicate that its emergence is largely related to consumption of poultry or eggs.

While cholera has devastated much of Asia and Africa for years, its reintroduction for the first time in almost a century on the South American continent in 1991 is an example of a well recognised infectious disease re-emerging in a region after decades. While cholera is often waterborne, many foods also transmit infection. In Latin America, ice and raw or underprocessed seafood are important causes for cholera transmission.

Infection with a specific type of *Escherichia coli* (E. coli) was first described in 1982. Subsequently, it has emerged rapidly as a major cause of bloody diarrhoea and acute renal failure. The infection is sometimes fatal, particularly in children. Outbreaks of infection, generally associated with beef, have been reported in Australia, Canada, Japan, United States, in various European countries, and in southern Africa. Outbreaks have also implicated alfalfa sprouts, unpasteurized fruit juice, lettuce, game meat (meat of wild animals) and cheese curd.

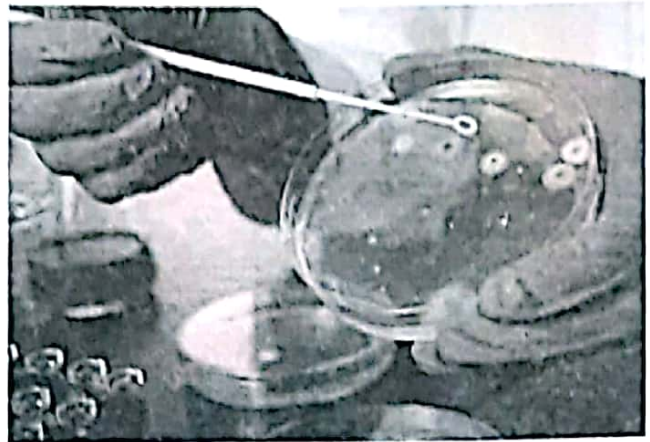
In 1996, an outbreak of *Escherichia coli* in Japan affected over 6,300 school children and resulted in 2 deaths.

Listeria monocytogenes (Lm): The role of food in the transmission of this condition has been recognized recently. In pregnant women, infections with Lm causes abortion and

stillbirth. In infants and persons with a poor immune system it may lead to septicemia (blood poisoning) and meningitis. The disease is most often associated with consumption of foods such as soft cheese and processed meat products that are kept refrigerated for a long time, because *Lm* can grow at low temperatures. Outbreaks of listeriosis have been reported from many countries, including Australia, Switzerland, France and the United States. Two recent outbreaks of *Listeria monocytogenes* in France in 2000 and in the USA in 1999 were caused by contaminated pork tongue and hot dogs respectively.

Foodborne trematodes (worms) are increasing in South-east Asia and Latin America. This is related to a combination of intensive aquaculture production in unsanitary conditions, and consumption of raw or lightly processed fresh water fish and fishery products. Foodborne trematodes can cause acute liver disease, and may lead to liver cancer. It is estimated that 40 million people are affected worldwide.

Bovine Spongiform Encephalopathy (BSE), is a fatal, transmissible, neurodegenerative disease of cattle. It was first discovered in the United Kingdom in 1985. The cause of the disease was traced to an agent in sheep, which contaminated recycled bovine carcasses used to make meat and bone meal additives for cattle feed. Recycling of the BSE agent developed into a common source epidemic of more than 180,000 diseased

animals in the UK alone. The agent affects the brain and spinal cord of cattle which produces sponge-like changes visible under a microscope. About 19 countries have reported BSE cases and the disease is no longer confined to the European Community. A case of BSE has been reported in a cattle herd in Japan.

In human populations, exposure to the BSE agent (probably in contaminated bovine-based food products) has been strongly linked to the appearance in 1996 of a new transmissible spongiform encephalopathy of humans called variant Creutzfeldt-Jakob Disease (vCJD). By January 2002, 119 people developed vCJD, most from the UK but five cases have been reported from France.

Common Plant species In India

* Science

Saba Kesar Shalkh

B.A. - III

Teak: This tree is from the Southwest parts of peninsular India. It is a common tree in deciduous forests. It yields a much sought after timber used for making excellent furniture. During the early British period it was cut down from many forest tracts to build ships. As the stocks were diminishing, the British selected areas which they called Reserved Forests where teak was planted for the Government's use. Teak is grown extensively by the Forest Department and is a highly priced wood.

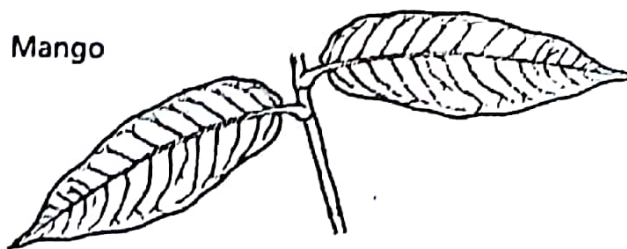
The teak tree is identified by its large leaves, which grow to more than 40 or 50cms long and 20cms wide. It has tiny flowers and fruit. In the winter, the trees shed all their leaves. In the growing season, which begins in April and extends through the monsoon, teak forests are bright green and shady. Most natural teak forests have various other species of plants and have a large number of wild animals. Some areas of teak forests that have exceptional populations of wildlife have been included in our National Parks and Wildlife Sanctuaries.

Sal: This is a common species of several types of forests of the Northeastern region of India, extending into Madhya Pradesh and Orissa. It has bright green foliage and its canopy remains green nearly throughout the year. Sal wood is hard and durable. Sal gets a large number of seeds which are used in making cosmetics. The sal forests are rich in wild mammals, birds,

reptiles and insect life. Several areas are included in our network of National Parks and Sanctuaries.

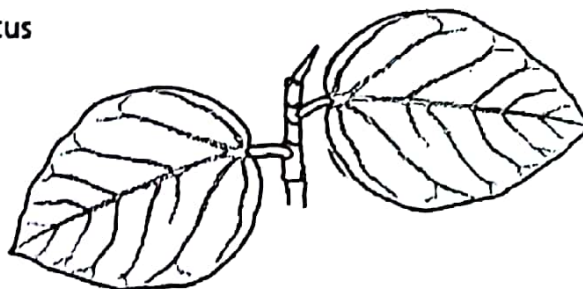
Mango: This has become one of our most popular horticultural species with different varieties grown all over the country. The wild mango tree has small tangy fruit and a big seed in comparison to the large pulpy fruit used in horticulture. The mango tree is an evergreen species and gets small flowers that are pollinated by insects. In the forest, fruit dependent animals such as monkeys, squirrels and fruit eating birds relish its ripe fruit.

Mango

Ficus sp.: Peepal, Banyan and many other ficus species form a part of this group of important trees. They are all ecologically of great importance as many different species of insects, birds and mammals live on ficus berries. The flowers are inside the berries. They are pollinated by a specific wasp which lays its eggs inside the Ficus berries on which the larvae feed and grow. The ficus trees bear berries throughout the year.

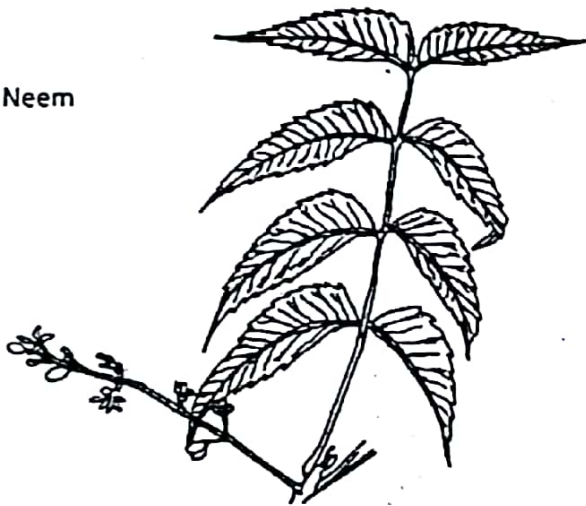
Ficus

thus supplying nutritious food to several animal species when other trees have no fruit. Ficus species are thus known as 'keystone' species in the ecosystem and support a major part of the food web in several ecosystems. Ficus trees such as Peepal and Banyan are considered sacred and are protected in India.

Neem: This species is known as *Azadirachta indica*. It has been traditionally used in indigenous medicine. It has small yellow fruit. The leaves and fruit are bitter to taste. It is used extensively as an environmentally friendly insecticide. It grows extremely well in semi-arid

Neem

regions and can be planted in afforestation programs where soil is poor and rainfall is low.

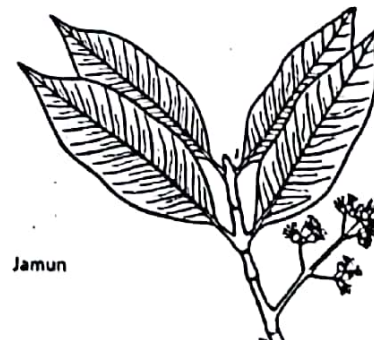
Tamarind: One of the best known Indian trees, it grows to a large size and is known to live for over 200 years. Its familiar fruit is a curved pod with sour pulp and contains a number of squarish seeds. The pulp in the fresh fruit is either green or red. As it ripens, it turns sticky and brown and separates from the skin. The tree is commonly

cultivated as a shade tree and for its edible sour fruit which contains high concentrations of vitamin C. It is used as an additive in food to give a tangy flavour. It is valued for its timber as well as for fuelwood.

Babul: This is a thorny species that is characteristic of semi arid areas of Western India and the Deccan plateau. It grows sparsely in tracts of grassland and around farms. It is used for fodder and fuel wood. It remains green throughout the year even under the driest conditions and is browsed by wild animals and cattle. It has small leaves and bright yellow flowers and small seed-pods with multiple seeds. Its main characteristic is its long sharp, straight thorns which prevent excessive browsing of its older branches.

Zizyphus : These are the typical small trees and shrubs that are found in the arid and semi arid areas of India. *Z. mauritiana* and *Z. jujuba* are the most frequent species. It is a favourite of frugivorous birds. The tree fruits extensively and is eaten by a variety of birds and mammals. The popular fruit is commonly collected and sold in local markets.

Jamun : This tree is an evergreen species which has a tasty purple fruit. It is a favourite with

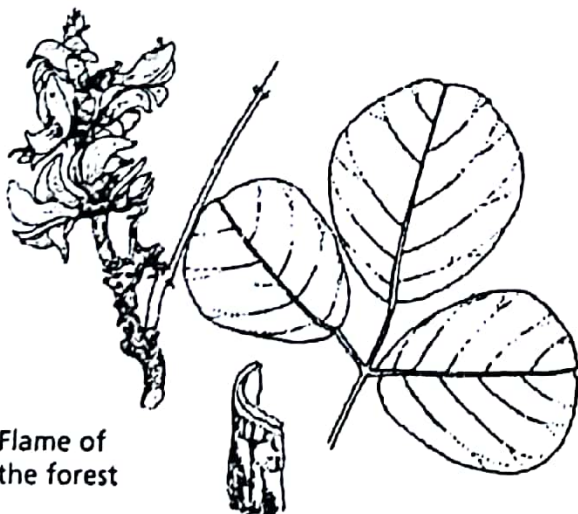
Jamun

not only people but also with many wild birds and mammals. It grows in many parts of India and has several varieties with fruit of different sizes.

Tendu is a mid-sized, deciduous tree, common in dry deciduous forests throughout the Subcontinent. There are around 50 Indian species. Its bark exfoliates in large rectangular scales. Its branches profusely forming a dense crown. The leaves are elliptical and leathery and its young leaves are extensively used for making 'bidis'. The fruit is brownish yellow and astringent. Tendu leaf collection necessitates burning undergrowth and slashing the branches of the trees to get at the leaves. The resulting disturbance to wildlife is a serious issue in Protected Areas.

Jackfruit: A tree that is planted around many villages and has huge fruit growing from its branches. The fruit has a prickly skin. The fruit when unripe is cooked. Once ripe it is eaten raw after it turns into a sweet, sticky, golden-yellow fruit which has a strong smell.

Flame of the Forest (*Butea monosperma*)
This tree grows in many parts of India. It has

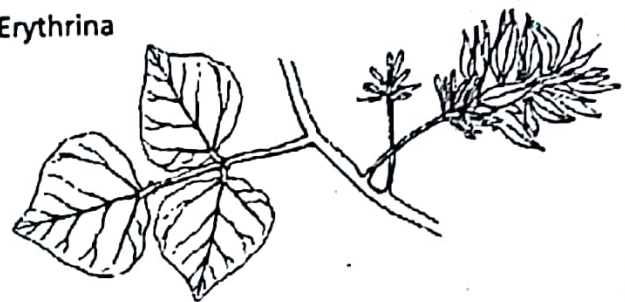

Flame of the forest

bright orange flowers when it is leafless, thus it is called 'flame of the forest'. The flowers are full of nectar which attracts monkeys and many nectar dependent birds.

Coral Tree (*Erythrina*): A common deciduous tree that is leafless in February when it gets bright scarlet flowers that are used for their

Erythrina

nectar by many birds such as mynas, crows and sunbirds, that act as its major pollinators. Its long black seed pods contain several shiny brown seeds which germinate well. This tree can also be propagated by cutting and planting its young branches. It is a rapid grower and usually begins to flower in four or five years time.

Amla: This deciduous medium sized tree is known for its sour, green-yellow fruit which is rich in vitamin C. It is used as a medicine, in pickles and for dying and tanning. It is frequently referred to as the Indian 'olive', to which it has no similarity either in appearance or taste.

Dipterocarps: This group of trees grows in evergreen forests of the southern part of the Western Ghats and in the Northeast of India, in high rainfall areas. It grows to an enormous height with a wide girth. The seed has a pair of wing like structures which aid in wind dispersal.

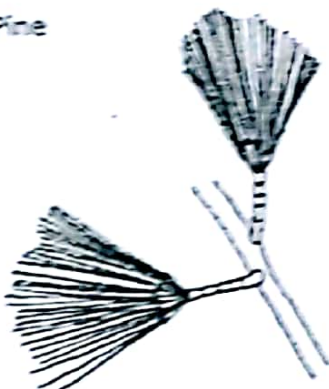
Quercus (Oak) is a large tree and is

economically an important genus which includes many trees known for their beautiful shape and their changing seasonal colours. There are 30 to 40 Indian species of this genus found in the temperate areas throughout the Himalayas. The fruit is a large, hard, solitary characteristic nut (acorn). Oaks provide the finest hardwoods of great strength and durability and were once used for building ships and bridges. It is a famous wood for high quality furniture. Some of its species are excellent fodder plants.

Pine: There are 5 species of true pines that are found in India in the Himalayan region. The timber of these trees is frequently used in

Pine

construction, carpentry and the paper industry. Pine resin is used to make turpentine, rosin, tar and pitch. Pine oils are obtained by distillation of leaves and shoots. Pine leaves are thin and needle-like. The male and female spores are produced in woody cones. Dispersal of pollen is aided by each grain having two wings.

Cycas: These plants are uncommon in India and have a palm-like appearance. Cycads along with conifers make up the gymnosperms. They are among the most primitive seed plants, and have remained virtually unchanged through

the past 200 million years. There are five species found in India, mostly in high rainfall areas.

Coconut: This tall stately palm has a more or less straight trunk with circular markings. It mostly grows in coastal plains. The base is surrounded by a mass of fine roots. It produces the familiar coconut, filled with liquid and a soft white edible, initially jelly like material that hardens when the fruit ripens. It is a common ingredient of food in India, especially in the Southern States. It is extensively cultivated along the coastal regions and islands of India. Most parts of the tree yield several useful products such as broomsticks from its leaves and fiber from the husk of dried coconuts.

Orchids: This is the largest group of flowering plants in the world with over 18,000 known species. Of these, 1500 species are found in India, making it one of the largest plant families

Orchid

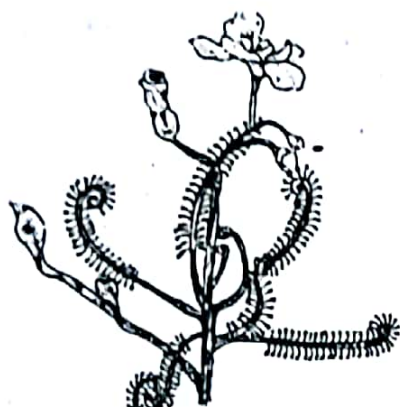
in the country with a high concentration of a staggering 700 species in the Northeastern States. These plants are terrestrial or epiphytic herbs. Flowers show a range of bright colours and great variations in structure. In some species, one of the petals is distinct from the others and is called a lip or labellum. This colourful petal

attracts pollinators. In India a large number of orchid species are found in the Western Ghats, the Northeast, and the Andaman and Nicobar Islands. Orchids are however seen in several ecological conditions except extremes such as very cold or very hot and dry ecosystems.

Drosera: This is a small insectivorous plant, usually 5 or 6 cms in height, which has tiny hair which secrete a sticky droplet of fluid on which insects get stuck. The leaf winds around the struggling insect which is then slowly

Drosera

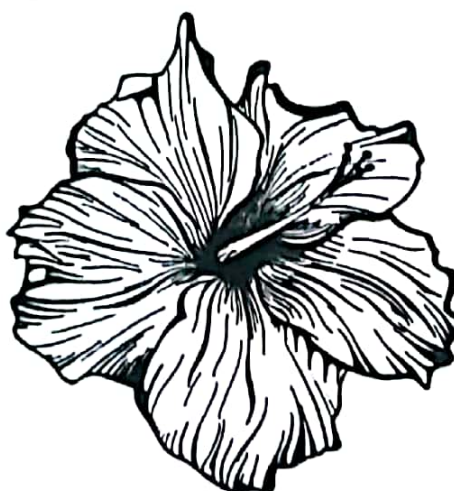
digested. The plant has pretty flowers. It grows in shallow poor quality soil. It is a rare plant and is found in small patches.

Lotus: An aquatic floating plant with a large rhizome, which is rooted in mud. Its leaves are circular flat and covered with a waxy coating which protects it from water. The flower grows on an erect stalk with several petals ranging from pink violet to white. The fruit is a spongy cone with multiple round seeds. It is widely distributed in wetland habitats and shallow parts of lakes and marshy areas. The rhizome, stalks of the leaves and seeds are considered delicacies. The fruit is used for dry decorations. The flower has been a

traditional motif in Indian art. The lotus is the National flower of India.

Grasses: Grasses form the second largest group of flowering plants in the world. They are a very important group of plants as they are used for various purposes such as making fiber, paper, thatching material for roofs, oil, gum, medicines and many other useful products. The economically important grasses include sugarcane, bamboo and cereals like rice, wheat, millets, maize, etc. Grasses are important as they provide fodder for domestic animals.

Bamboo: This is a group of large grasslike species that grow as a clump to great heights in many forests of India. It is extremely useful and is used for constructing huts and making several useful household articles in rural areas such as baskets, farm implements, fences, household implements, matting, etc. The young shoots are used as food. It is extensively used in the pulp and paper industry as a raw material. Bamboos flower after more than two decades. The plant then dies: The flowering produces thousands of seeds which results in the slow

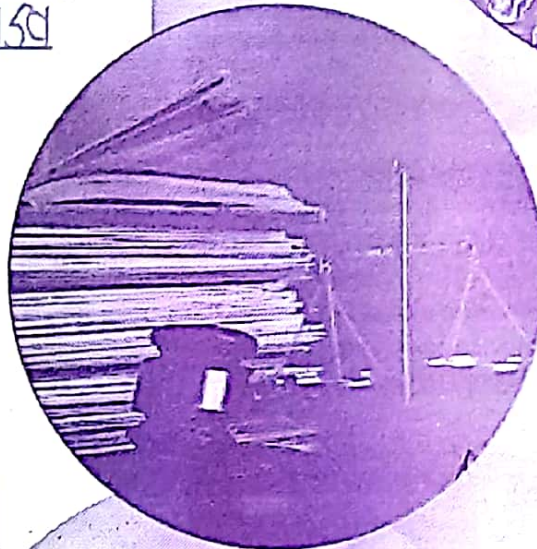
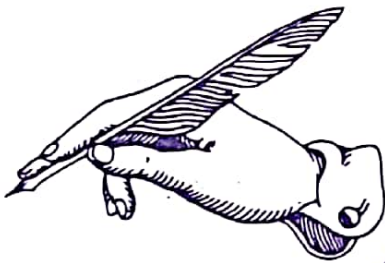

Message
2018-19

कायदे विषयक लेख

कायदे विषयक लेख

कायदा आणि सुव्यवस्था अबाधित ठेवण्यासाठी पोलीस आणि न्यायव्यवस्थेमध्ये मूलभूत बदल

* कायदे विषयक लेख

रुकसाना शिमेदार

B.A. II

भारत हा तरूण देश आहे हे नक्की पण तो जुन्या कायद्यांच्या, जुन्या पद्धतींच्या कचाट्यात सापडला आहे. म्हणजे माणसं तरूण पण कायदा म्हातारा, कायदा काळाशी सुसंगत नाही असा हा प्रकार.

एखाद्या समाजामध्ये सुरक्षेचा प्रश्न जेव्हा मोठा होतोण सामान्य नागरिकांना जिथे सुरक्षित वाटत नाही, तिथे प्रश्न हा पोलिसांचा नसून त्या समाजाच्या एकूणच स्वास्थ्याचा आहे हे लक्षात घेतलं पाहिजे. समाजाच्या कायदा-सुव्यवस्थेच्या प्रश्नाकडे बघताना समाजाची वीण अधिक घट्ट कशी होईल आणि गुन्हेगारी प्रवृत्तीचा कशी कमी होईल याकडे लक्ष दिले पाहिजे.

महाराष्ट्राचे आज तेच झाले आहे. महाराष्ट्राला भयमुक्त आणि सुरक्षित बनवायचं असेल तर सध्याच्या परिस्थितीमध्ये काही मूलभूत बदल करण्याची गरज आहे.

प्रश्नाचं स्वरूपपोलीस :

जनसमुहाला ताब्यात ठेवणं हा ब्रिटीश सरकारचा हेतू समजू शकतो पण स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर यावर महत्वाचं काम होणं गरजेचं होतं, ते झालं नाही.

कायदा आणि सुव्यवस्था अबाधित रहावी यासाठी १९७९ पासून प्रयत्न सुरू आहेत. अनेक कमिट्या बसल्या, तरी देखील या रचनेमध्ये मोठे बदल झाले नाहीत. गुन्हेगारी कमी करण्याच्या उपाययोजनांमध्ये केवळ पोलीस दल वाढवणे हे त्रोटक ठरेल. ती निव्वळ मलमपट्टी होईल. या आधी बदलत्या समाजरचनेमध्ये कोणत्या प्रकारचे गुन्हे वाढत आहेत हे लक्षात घेऊन मग सुरक्षा व्यवस्थेचा विचार व्हायला हवा. जसं की बाल गुन्हेगारांचे वाढते प्रमाण, स्त्रियांवर होणारे गुन्हे, सायबर गुन्हे, इ. मुळात आधी गुन्हेच होऊ नयेत

म्हणून प्रयत्न व्हायला हवेत.

सध्याच्या पोलीस यंत्रणेचे प्रश्नभारतातील गुन्हे अन्वेषण विभागाकडे कायमच निधीचा आणि साधनांचा तोटा आहे. यामध्ये अन्वेषणाच्या वेगवेगळ्या पद्धतींचा वापर नाही, फोरेन्सिक लॅब्स नाहीत आणि आधुनिक तंत्रज्ञानाचा मुळीच वापर नाही. संदिग्ध कायदे आणि एकूणच रचनेतल्या त्रुटीमुळे कायद्याच्या प्रक्रियेत राजकीय हस्तक्षेप होत असतो. जुने, कालबाह्य कायदे. ब्रिटीश राजवटीमध्ये ह्या कायद्यांचा उद्देश आपल्या साम्राज्याला, वसाहतीला नियंत्रणात ठेवणं हा होता. या उद्देशानेच १८६१ चा पोलीस कायदा लिहिला गेला. आज स्वातंत्र्यानंतर वसाहतवादाच्या अस्ताला ५०-७५ वर्षे उलटून गेली असताना, पोलिसांचा उद्देश बदलला असताना, कायदा मात्र तोच आहे. पोलीस दलाच्या दैनंदिन कारभारात राजकीय हस्तक्षेप गुन्हेगारी विश्व आणि राजकारण, कायदा-सुव्यवस्था यंत्रणा यातला संबंध मोडून काढण्यासाठी सर्वोच्च न्यायालयाने काही महत्त्वाची मार्गदर्शक तत्वे सांगितली आहेत त्याबरोबरच निवडणूक आयोगानेही काही उपाययोजना सुचवल्या आहेत, पण त्याची अंमलबजावणी यथातथाच होत असते. गुन्हे सिध्द होण्याचं प्रमाण अतिशय कमी आहे. सरकारी वकील आणि स्वतंत्र वकील यांमध्ये फरक केला जातो. खाजगी वकीलाकडे अधिक साधने असतात, पैसेही अधिक मिळतात. त्यामुळेही ज्यांना असे वकील घेणं परवडत असेल ते निर्दोष मुक्त होत असतात. संसाधनांची कमतरता. त्यामध्ये मनुष्यबळ आणि इतर सोयी, दोन्हीचा समावेश आहे. पोलीस अधिकाऱ्यांच्या व कर्मचाऱ्यांच्या विरोधातील तक्रारींसाठी स्वतंत्र प्राधिकरण उभारण्याची गरज आहे. राष्ट्रीय पातळीवर समन्वय नाही. पोलीस दलात अन्वेषण आणि कायदा सुव्यवस्था कायम राखणे या दोन स्वतंत्र गोष्टींसाठी स्वतंत्र विभाग नसणे. न्यायव्यवस्थान्यायदानाला लागणारा वेळ आज भारतातल्या विविध न्यायालयांमध्ये ३ कोटी २० निकालाविना रखडल्या आहेत.

अमेरिकेमध्ये १० लाख नागरिकांमागे १०८ न्यायाधीश आहेत. भारतात हा आकडा १२ आहे. आपल्याला यावर तोडगा काढायला हवा आहे.

जुना कायदा :

भारतामध्ये जुने कायदे आणि याचबरोबर, लेखी कायदा आणि त्या कायद्याच्या अंमलबजावणी मधले असलेले दोष ह्यामुळे लेखी कायदा आणि प्रत्यक्ष परिस्थिती यामध्ये मोठा फरक आहे. २०२१४ मधल्या रूल ऑफ लॉ इंडेक्सनुसार (कायदा आणि सुव्यवस्थेची परिस्थिती आपल्या रोजच्या जगण्यामध्ये कशी आहे हे आपल्याला या इंडेक्सनुसार लक्षात येऊ शकतं) जगातल्या ९९ देशांपैकी भारताची क्रमवारी ६६ वी आहे. साउथ एशिया मधल्या ६ देशांपैकी भारताचा क्रमांक तिसरा आहे. लो इनकम ग्रुप मधल्या २४ देशांपैकी भारताचा क्रमांक १२ वा आहे. लोकशाही पद्धतीचा वापर आणि अधिल खुले सरकार यामध्ये भारताची कामगिरी चांगली असली तरी ; भ्रष्टाचारामध्ये भारत ९९ देशांपैकी ७२ वा आहे. त्याचबरोबर कायदा आणि सुव्यवस्था आणि कायद्याची अंमलबजावणी यामध्ये भारताची क्रमवारी ९९ देशांपैकी अनुक्रमे ९५ आणि ८१ अशी आहे. महासत्ता बनण्याचे स्वप्न बघणार्यांक देशासाठी ही परिस्थिती लाजिरवाणी आहे.

भारतामधली कायदा आणि सुव्यवस्था राखण्याच्या शृंखलेमधील प्रत्येक कडी कमकुवत आहे. कायदा बनवण्यापासून, त्याची अंमलबजावणी होईपर्यंत आणि कायदा न पाळणारे आहेत त्यांना शिक्षा होईपर्यंत प्रत्येक पायरीमध्ये दोष आहेत.

भारतामध्ये जुन्या कायद्यांमध्ये सुधारणा न करता नवीन कायदे बनविण्याकडे कल दिसतो. त्यामुळे कायदे हे कमकुवत झालेले असतात आणि त्यामुळे त्याची अंमलबजावणी योग्यप्रकारे होत नाही. कायदेच कमकुवत असल्यामुळे गुन्हा सिध्द होण्याचं प्रमाणही कमी होते. या सगळ्याचा एक त्रित आणि कोणत्याही शासनव्यवस्थेसाठी अत्यंत धोकादायक परिणाम म्हणजे

यामुळे एकूणच कायद्यावरचा विश्वास आणि न्यायव्यवस्थेवरची सामान्य जनतेची श्रद्धा कमी होते.

पोलीस :

भारताची पोलीस यंत्रणा ज्या कायदानुसार काम करते तो पोलीस कायदा १८६१ साली म्हणजेच आपल्या देशाला स्वातंत्र्य मिळण्याआधी जवळजवळ १०० वर्षे लिहिला गेला होता. भारतातील पोलीसाचं प्रमुख काम हे प्रदेशात कायदा आणि सुव्यवस्था अबाधित ठेवणं हे आहे. स्वातंत्र्यपूर्वकाळात जनसमुहाला ताब्यात ठेवणे हेच प्रमुख कर्तव्य होते. स्वतंत्र भारतात पोलीस ही व्यवस्था घटनेमध्ये राज्य यादीमधील आहे. राज्याच्या सुरक्षतेबद्दलच्या गरजा लक्षात घेऊन प्रत्येक राज्याने त्यानुसार या कायद्यात बदल करून घेणं अपेक्षित आहे. परंतु कोणत्याही राज्याने या ब्रिटिश कालीन पोलीस कायद्यामध्ये फार मोठे बदल केलेले दिसत नाहीत.

न्यायव्यवस्थेकाल बाह्य कायदे :

कायदा-सुव्यवस्थेच्या शृंखलेमधली पहिली कडी ही कायदे बनवण्याची. भारतामध्ये कायद्यांना कोणतीही मुदत असण्याची पध्दत नाही. खरं तर एवढ्या संमिश्र आणि आर्थिकदृष्ट्या विकसनशील समाजामध्ये सतत मोळी स्थित्यंतरे होत असतात. या बदलांमुळे इथल्या समाजासाठी बनविलेले कायदे पण बदलायला हवेत. पण आपल्याकडे जुने कायदे न बदलता नवे कायदे निर्माण करण्याची पध्दत पडली आहे.

कायद्यांमध्ये संदिग्धता :

केंद्रातील अनेक कायदे अतिशय क्लिष्ट स्वरूपाचे आहेत आणि त्यांमध्ये संदिग्धता दिसून येते. यामुळे कायद्यांना बगल देणं शक्य होतं आणि योग्य नियम कोणालाच पक्के माहित नसल्याने काही लोकांचा फायदा होतो. खरा न्याय होत नाही.

काय करायला हवं ? पोलीस दलाची फेररचना करायला हवी. गुन्हे अन्वेषण शास्त्रासाठी संशोधन करणार्या संस्था स्थापन कराव्यात. देशातील, राज्यातील गुन्हे व गुन्हेगारांबद्दलची सर्व माहिती एका

ठिकाणी उपलब्ध असायला हवी. काही कायद्यांना कालबाह्य ठरविले गेले पाहिजे आणि त्याच्या जागी संपूर्णपणे नवीन कायदा लिहिला गेला पाहिजे. मुख्यतः पोलीस कायद्याची भाषा, कायदा, कोर्टात दिला गेलेला निकाल, याची भाषा सोपी आणि सामान्य नागरिकाला सहजपणे समजेल अशी असायला हवी. म्हणजेच प्रत्येक राज्यांमधील हायकोर्ट आणि सत्र न्यायालयांमध्ये स्थानिक भाषेचा वापर हा व्हायलाच हवा. प्रत्येक राज्यांतल्या कायद्यांमध्ये काही प्रमाणात फरक आहे. भारतामध्ये सर्व राज्यांमधल्या सर्व कायद्यांचा एकत्रित संग्रह किंवा कोष नाही, तो तयार करायला पाहिजे. सर्व कायदे एकत्रितवणे उपलब्ध असायला हवेत. जुन्या कायद्यांमध्ये कालानुरूप बदल करणं. कायद्याची भाषा सोपी पण अधिक टोकदार करणं. यातून कायद्यांमध्ये नेमकेपणा येईल आणि कायद्याच्या विश्लेषण आणि स्पष्टीकरणातील संदिग्धता टाळता येईल. राजकीय नेते जे काही लक्षणीय गुन्ह्यांमध्ये अडकले आहेत त्यांच्यासाठी एका वर्षाच्या आत निकाल देणारी विशेष न्यायालये स्थापन करायला हवी. या बरोबरच राजकीय पक्ष आणि गुन्हेगारी पार्श्वभूमीच्या नेत्यांवर निवडणुकी दरम्यान स्पष्ट निर्देश असायला हवेत.

नवीन प्रकारची, पध्दतीची पोलीस दले

बदलत्या समाजामध्ये एकाच प्रकारची सुरक्षा व्यवस्था सगळीकडे पुरे पडू शकणार नाही. त्यासाठी, राज्याच्या पोलीस यंत्रणेच्या अंतर्गत काही नवीन, स्वतंत्र विभाग असण्याची गरज आहे. त्यासाठी प्रशिक्षणाचीही वेगळी यंत्रणा असायला हवी. उदाहरणार्थ,

औद्योगिक क्षेत्रासाठी स्वतंत्र पोलीस दलशिक्षण संस्थांसाठी, महाविद्यालयांसाठी आणि विद्यापीठांसाठी विशेष पोलीस तुकडी होमगार्ड आणि स्काउट हे शहर पोलीस दलामध्ये यावेत. स्थानिक रक्षक

सध्या फार मोठ्या प्रमाणावर खाजगी सुरक्षा रक्षक ठिकाणांनी दिसतात. त्याची गरज आहे का ? इतक्या मोठ्या प्रमाणावर "सुरक्षा" खाजगी हातात जाणं

चांगलं आहे का ? त्यासाठी आम्ही पोलीस यंत्रणेत एक नवा थर सुचवतो आहोत. जसे वैद्यकीय क्षेत्रात इस्पितळात डॉक्टरांना मदत करणारे पॅरा-मेडिक्स असतात - सहाय्यक कर्मचारी वर्ग - तसा पॅरा-पोलीस असावा असं आम्हाला वाटतं. याला स्थानिक पोलीस दल किंवा पोलीस सहाय्यक किंवा स्थानिक रक्षक असंही म्हणता येईल. हे मोठ्या गृहनिर्माण संस्थेला, बँका, महाविद्यालये अशा ठिकाणी देखरेख ठेवतील, स्थानिक लोकांशी त्यांचा जवळचा संबंध असेल, तिथल्या कामकाजाची त्यांना माहिती असेल. हे स्थानिक पोलीस ठाण्याशी जोडलेले असतील. ती ती गृहनिर्माण संस्था, महाविद्यालयं ह्यांच्या वेतनाची व्यवस्था करतील (नाहीतरी आता ते खाजगी संस्थांना पैसे देतातच.)

स्थानिक स्वराज्य संस्थांची स्वतंत्र पोलीस दले :

भंडारा, गडचिरोली सारख्या जिल्ह्यांचं मुख्यालय मुंबई ही गोष्ट व्यवस्थापन आणि प्रशासनाच्या दृष्टीनं फारच कठीण बाब आहे. मुंबई, नागपूर किंवा पुणे, लातूर सारख्या मोठ्या गावांना किंवा सासवड, इस्लामपूर रामटेक सारख्या ठिकाणी त्या त्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांची पोलीस दले का असू नयेत ? ह्यामुळे त्यांचे उत्तरदायित्व, पारदर्शकता वाढेल. त्यांचा खर्च त्या त्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी आपल्या कराच्या उत्पन्नातून करायचा (त्यासाठी त्यांच्या महसूलात कशी वाढ होईल ह्याचे काही मार्गही या आराखड्याचा भाग म्हणून आपण सुचवले आहेत.)

स्वनियंत्रणावर भर

आपल्याला आपल्या आजूबाजूच्या लाकांबद्दल, घडामोडींबद्दल अधिक माहिती असते; त्यामुळे एखाद्या गृहसंकुलाची देखभाल करण्यासाठी त्याच संकुलामधली व्यक्ती तिथल्या सुरक्षेची जबाबदारी घेऊ शकते. या बरोबरच, इथे घडणारे वाद इथेच मिटले जावेत यासाठी एखादी अनौपचारिक न्यायनिवाड्याच्या पध्दतीचा अवलंब करता येईल. आपल्या एखाद्या ठिकाणची सुरक्षा कुणीतरी बाहेरचा माणूस करणार ह्यापेक्षा आपल्याला ती

व्यवस्था स्थानिकांच्या हातात द्यावी लागेल. आता हे करणं अवघड वाटत असलं तरी पुढे आपल्याला असंच करावं लागणार आहे, ह्याचं भान ठेवलं पाहिजे.

सामुहिक सुरक्षा यंत्रणा

एखाद्या गृहरचना संस्थेमधल्या व्यक्तीला, जी त्या भागात काही काळ राहत असेल, तिला त्या भागाच्या सुरक्षा निरीक्षकाची जबाबदारी देता येऊ शकेल. असे सुरक्षा निरीक्षक सामुहिकरित्या त्या परिसराची सुरक्षा पाहतील.

विशेष न्यायालये असण्यावर भर

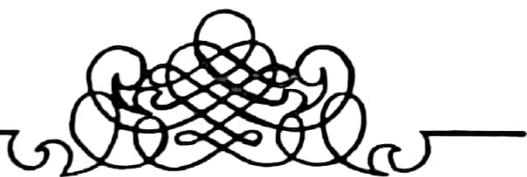
जसे “कौटुंबिक न्यायालय” आहे किंवा “कामगार न्यायालय” आहे तसे “विद्यापीठ न्यायालय”, “वाहतुक न्यायालय” असावीत. त्यात ज्युरीसारखी व्यवस्था असावी. आम्हाला हे मान्य आहे की ह्यामध्ये देशाच्या पातळीवर काही सुधारणा कराव्या लागतील पण तसं करावं असा आमचा आग्रह असेल.

पोलीसांना विशेष सवलती, सुविधा

पोलीसांचे वेतन आणि त्यांना ज्या सोयी-सवलती दिल्या जातात त्यातही आमूलाग्र सुधारणा करण्याची गरज आहे. त्यांच्यासाठी स्वतंत्र घरं तर आहेतच पण विशेष इस्पितळं, प्रत्येक पोलीस ठाण्याला संलग्न अशी व्यायामशाळाही आमच्या योजनेत आहे. त्या सर्वच बाबतीत मोठ्या सुधारणा करणं हे राज्य सरकार करू शकतं. ते आम्ही करणार आहोत.

प्रत्येक वाहनाला जीपीएस नंबरप्लेट

राज्यातील प्रत्येक वाहनाला सुरक्षेसाठी आणि देखरेख सोयीची जावी म्हणून जीपीएस युक्त अशी नंबरप्लेट पहिल्याच वर्षात बसवू. ह्यातून गुन्ह्यांना आळा बसेल, गैरप्रकार थांबतील.

वनहक्क कायदा व अंमलबजावणी

* कायदे विषयक लेख

कु.मेराज पठाण

B.A. II

ब्रिटिश राजवटीने आदिवासींचे परंपरागत वनसंसाधनावरील अधिकार काढून घेतले. त्यांची उपजिविका व अस्तित्व यांच्यावर ख आघात झाला. हा अन्याय स्वातंत्र्योत्तर काळातही चालूच राहिला. यावरून अनेक चळवळी झाल्या. २००६ साली मात्र वनहक्क कायदा करण्यात आला. या कायद्याचे नियम १ जानेवारी २००८ ला लागू करण्यात आले. २०१२ मध्ये त्या नियमात दुरुस्ती केली गेली.

या कायद्याने मिळणारे वनहक्क :

- १) १३ डिसेंबर २००५ पूर्वी ज्या कुटुंबांनी वन जमिनीवर वस्ती केली आहे व जी वनजमीन उपजीविकेसाठी कसली आहे ती त्या कुटुंबांना विनामूल्य मिळते. ही जास्तीत जास्त चार हेक्टर पर्यंत मिळते.
- २) वनहक्क म्हणजे सामूहिक वन संसाधनांवरील सामूहिक वनहक्क वनक्षेत्र आणि वनक्षेत्राच्या परिघावर राहणाऱ्या सर्वांना ते ज्या गावात/वस्तीत राहतात. तेथील परंपरागत सरहद्दीतील वनक्षेत्राचे सामूहिक वनसंसाधनांवरील अधिकार मिळणार आहेत.

लाभार्थीची आकडेवारी :

- १) महाराष्ट्रातील एकूण १९, ८४६ गावे
- २) २८,५३,१२८ दलित (२३ टक्के)
- ३) २६,६०,०५७ दलित (१० टक्के)
- ४) १,७५,००,६५८ ओबीसी व इतर (६८ टक्के)

कायद्यातील महत्त्वाची कलमे

- १) कलम ३ (a), (b), (c), (d), (e), (k) -

ही सामूहिक वनहक्काची कलम आहेत. यामध्ये पूर्वीच्या काळातील निस्तार हक्क, वनात उपलब्ध होणाऱ्या वनउपजीवन वस्तू, जलस्त्रोतातील मासे, खेकडे इ. गुराढोरांसाठी चारा यांचा उपयोग विनियोग करण्याचे सामूहिक हक्क

२) कलम ३(१)(२):

सामूहिक वनसंसाधनावरील हक्क यात सांगितलेले आहेत. हक्काबरोबरच लोकांनी कर्तव्यदक्ष राहून काय करावे हे सांगितले आहे. तसेच वनसंसाधनांच्या शाश्वत उपभोगासाठी त्यांचं संरक्षण-संवर्धन-जतन-व्यवस्थापन करण्याचे अधिकार दिलेले आहेत. तसेच ग्रामसभेने ठराव करून पास केलेल्या सर्वांच्या उपयोगी पडणाऱ्या पुढील प्रत्येक बांधकामासाठी एक हेक्टर वनजमीन देण्याचा हक्क दिला आहे :- शाळा, दवाखाना, अंगणवाडी, स्वस्त धान्य दुकान, वीजपुरवठा, दूरध्वनी, लाईन्स, तलाव व इतर जलसाठे, पिण्यासाठी पाणीपुरवठा, पावसाचं पाणी साठवण्याची बांधकाम, छोटे सिंचन प्रकल्प, अपारंपारिक उर्जास्त्रोत, कौशल्य व व्यवसाय प्रशिक्षण, रस्ते व समाज सभाकेंद्र

३) कलम ११(४):

सामूहिक वनहक्कांसाठी आणि सामूहिक वन संसाधनावरील हक्कांसाठी नियमाच्या शेवटी परिशेष्टात दिलेले 'नमुना ब' व 'नमुना क'चे अर्ज भरून घेऊन वनहक्क समितीला त्या अर्जावर गावातील सर्व नागरिकांचे सही/अंगठे घ्यावे लागतात.

४) कलम ६ (i):

या अर्जासोबत नियमातील कलम १३ (१) व (२) मध्ये सांगितल्यापैकी शक्य तेवढे पुरावे हवेत.

कायद्याची अंमलबजावणी:

या कायद्याच्या अंमलबजावणीचा सर्वे करण्यात आला. व एप्रिल २०१६ चा अहवाल आला. त्याप्रमाणे -

१) वनहक्क कायद्याचा लाभ अनेकांना मिळाला

असा हा अहवाल.

- २) पालघर जिल्हा - ९८.५१%
- ३) ठाणे जिल्हा - ९२.६७%
- ४) नाशिक जिल्हा - ९९.३३%
- ५) रायगड जिल्हा - ९९.४८%
- ६) नंदुरबार जिल्हा - १००%

परंतु या अहवालातील सत्यता किती हाही एक प्रश्न आहे. फक्त १५% हक्क दिले गेले आहेत. कारण अंमलबजावणी करणाऱ्या अधिकाऱ्यांनी कायदा व नियमांचा अभ्यास केलेला नाही. कायद्याच्या कलम ३ उपकलम (२) अन्वये बांधकामासाठी एक हेक्टर वनजमीन देणं म्हणजेच सामूहिक वनसंसाधनावरील हक्क देणं, अशी भयंकर समजूत या अधिकाऱ्यांची आहे. गडचिरोली जिल्ह्यात चांगली अंमलबजावणी झाली. कारण तिथल्या कार्यकर्त्यांनी अहोरात्र प्रयत्न केले.

महिला आणि मुलांशी संबंधित कायदे

* कायदे विषयक लेख प्रतिक कांबळे

B.A. II

१. सवैधानिक तरतुदी आणि विशेषाधिकार
२. महिलांशी संबंधित कायदे
३. कार्य करणाऱ्या महिलांशी संबंधित कायदे
४. विवाह आणि घटस्फोट संबंधित कायदे
५. देखभाल संबंधित नियम
६. गर्भपात संबंधित कायदे
७. मालमत्ता, वारसा, वारसा, पालकत्व आणि अवलंबनाशी संबंधित कायदे
८. मुलांशी संबंधित कायदे
९. महिलांवरील गुन्हे आणि भारतीय दंड संहिता
१०. मधील मुले देखील हे पहा

सवैधानिक तरतुदी आणि विशेषाधिकार

१. महिलांसाठी कायद्यासमोर समानता (अनुच्छेद १४)
२. कोणत्याही नागरिकाविरुद्ध धर्म, जात, जात, लिंग, जन्मतारीख किंवा त्यापैकी कोणत्याही आधारावर भेदभाव न करणे राज्य (अनुच्छेद १५ (i))
३. महिला व मुलांच्या बाजूने कोणतीही खास तरतूद करणे राज्य (अनुच्छेद १५ (३))
४. रोजगाराशी संबंधित असलेल्या सर्व बाबींसाठी राज्याच्या अंतर्गत कोणत्याही कार्यालयाकडे भेटीची संधी (अनुच्छेद १६)
५. पुरुष आणि स्त्रियांना समानरित्या आजीविकासाच्या पर्याप्त मार्गांचा अधिकार (अनुच्छेद ३९ (ए))
६. समान संधीच्या आधारावर न्यायदानास प्रोत्साहन देणे आणि योग्य कायदे किंवा योजनेद्वारे किंवा अन्य

कोणत्याही मागनि न्याय मिळवण्याच्या संधी कोणत्याही नागरिकाला आर्थिक किंवा इतर अपंगत्वाच्या कारणांद्वारे नाकारल्या जाणार नाहीत याची खात्री करून घेण्यासाठी कायदेशीर मदत प्रदान करणे (अनुच्छेद ३३९)

७. कामाच्या फक्त आणि मानवी परिस्थितीची आणि प्रसूती संदर्भातील संरक्षणाची तरतूद करणारी राज्य (अनुच्छेद ४२)

८. लोकांच्या दुर्बल घटकांच्या शैक्षणिक आणि आर्थिक बाबींना खास काळजी देण्याचे राज्य आणि त्यांना सामाजिक अन्याय आणि सर्व प्रकारच्या शोषणपासून संरक्षण देण्यासाठी राज्य (कलम ४६)

९. पोषण स्तर वाढविणे आणि त्याच्या लोकांमध्ये राहण्याच्या मानकांचे प्रमाण वाढवणे (अनुच्छेद ४७)

१०. भारतातील सर्व लोकांमध्ये सामंजस्य आणि समान बंधुसमाजाची भावना आणि स्त्रियांच्या प्रतिष्ठेला अपमानास्पद वागणूक देणे (अनुच्छेद ५१ (ए) (ई))

११. प्रत्येक पंचायत मध्ये सीधी निवडणुकांद्वारे महिलांसाठी आणि अशा जागांसाठी आरक्षित असलेल्या एकूण जागा भरल्या जाणाऱ्या जागांपैकी एक तृतीयांश (अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातीतील महिलांसाठी आरक्षित जागा संख्या समाविष्ट) पंचायतीच्या विविध मतदारसंघात फिरवण्याद्वारे वाटप करणे (अनुच्छेद २४३ डी (३))

१२. प्रत्येक स्तरावर महिलांसाठी आरक्षित असलेल्या पंचायतीमध्ये कुलपतींच्या एकूण संख्येपैकी १/३ पेक्षा कमी आहे (अनुच्छेद २४३ डी (४))

१३. प्रत्येक नगरपालिकेत थेट निवडणुकीद्वारे भरलेल्या जागा आणि एकूण सौटांकरिता आरक्षित असलेल्या एकूण जागांपैकी अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातीतील महिलांसाठी एक तृतीयांशपेक्षा कमी (कमीत कमी) नगरपालिकेच्या विविध मतदारसंघांमध्ये

फिरवण्याद्वारे वाटप करणे (अनुच्छेद २४३ टी (३))

१४. अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती आणि राज्याच्या विधायिका म्हणून अशा पद्धतीने महिलांनी नगरपालिकेच्या अध्यक्षांच्या कार्यालयांचे आरक्षण कायद्याद्वारे पुरवू शकते (अनुच्छेद २४३ टी (४))

महिलांशी संबंधित कायदे सती (रोकथाम) कायदा.

१९८७ आयोगाचे कायदेशीर कायदा.

१९८३ दंडाधिकारी कायदा.

१९८३ दहेज प्रतिबंध अधिनियम.

१९६१. औपचारिक वाहतूक (रोकथाम) कायदा.

१९५६, महिलांचे प्रतिनिधित्व (प्रतिबंध) अधिनियम.

१९८६ राष्ट्रीय महिला अधिनियम.

१९९० च्या लैंगिक छळाचा प्रतिबंध वर्कप्लेस बिल.

२०१० मधील महिला. घरेलू हिंसा कायदा.

२००५ मधील महिलांचे संरक्षण

काम करणाऱ्या महिलांशी संबंधित कायदे :

कॉन्ट्रॅक्ट लेबर (रेग्युलेशन एंड एबोलिशन) एक्ट,

१९७६ कर्मचारी राज्य विमा अधिनियम,

१९४८ अयोग्य पारिश्रमिक कायदा,

१९७६ कारखाने (दुरुस्ती) अधिनियम,

१९४८ मातृत्व लाभ अधिनियम,

१९६१ (१९९५ मध्ये दुरुस्त) प्लॉटेशन लेबर ॲक्ट,

१९५१ विवाह आणि घटस्फोट संबंधित कायदे आनंद विवाह कायदा,

१९०९ आर्य विवाह मान्यता अधिनियम,

१९३७ जन्म, मृत्यू आणि विवाह नोंदणी अधिनियम,

१८८६ बंगलोर विवाह मान्यते कायदा,

१९३६ कॉन्व्हर्स विवाह विच्छेद कायदा,

१८६६ मुस्लिम विवाह कायदा,

१९३९ कुटुंब न्यायालय अधिनियम,

१९८४ फोरमिन विवाह कायदा

१९६९ हिंदू विवाह

१९५५ हिंदू विवाह (कार्यवाही वैधता) अधिनियम,

१९६० भारतीय ख्रिश्चन विवाह कायदा,

१८७२ भारतीय घटस्फोट कायदा,

१८६९ भारतीय घटस्फोट दुरुस्ती कायदा,

२००१ इंडियन वैवाहिक कारणे (युद्ध विवाह) अधिनियम,

१९४८ विवाह कायदा (दुरुस्ती) कायदा,

२००१ विवाह मान्यते कायदा,

१८९२ मुस्लिम महिला (संरक्षण घटस्फोट अधिकार) कायदा,

१९८६ पारसी विवाह आणि घटस्फोट कायदा,

१९३६ बाल विवाह कायदा,

२००६ विशेष विवाह अधिनियम, १९५४,

१९५४ देखभाल संबंधित कायदा,

द कोड ऑफ क्रिमिनल प्रोसेसर - १९७३ :

कलम १२५ अन्वये पत्नी, मुले आणि पालकांच्या देखरेखीसाठी आदेश कलम १२५ अंतर्गत अनुसरून प्रक्रिया १२५ कलम अंतर्गत भत्ता

गर्भपाताशी संबंधित कायदे वैद्यकीय समाप्ती गर्भपाताचा कायदा. :

१९७१ हिंदू दत्तक व देखभाल अधिनियम,

१९५६ हिंदू वारसा (वकिलांगता निर्मूलन) कायदा,

१९२८ हिंदू अल्पसंख्यांक व पालकत्व कायदा,

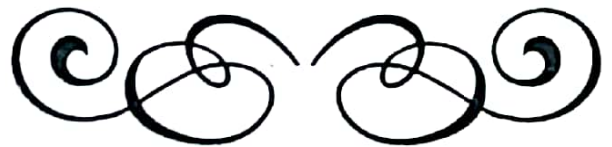
१९५६ हिंदू उत्तराधिकार कायदा,

१९५६ हिंदू उत्तराधिकार (सुधारणा) अधिनियम,
२००५ इंडियन उत्तराधिकार कायदा,
१९२५ भारतीय उत्तराधिकार (सुधारणा) कायदा,
२००२ विवाहित महिला मालमत्ता कायदा,
१८७४ विवाहित महिलांची मालमत्ता (विस्तार) कायदा,
१९५९ मुलांशी संबंधित कायदे बालश्रम (प्रतिबंध
आणि नियमन कायदा) :
१९८६ बाल विवाह बंधन कायदा,
१९२९ बाल कायदा,
१९६० चाइल्ड्रेन (श्रमांचे बंधन) अधिनियम,
१९३३ चा बाल हक्क कायदा,
२००५ चे संरक्षण अधिनियम,
२००९ दूध दूध अधिनियम,
१९९२ अंतर्गत दूध उपकर अधिनियम,
२००३ अंतर्गत दूध उपकरणे, फीडिंग बोटे आणि शिशु
अन्न (उत्पादन, पुरवठा व वितरण विनियमन)
अधिनियम,
१९९२ अंतर्गत दूध उपकरणे, दूध पिण्याची बोटी आणि
शिशु अन्न (उत्पादन, पुरवठा व वितरण विनियमन)
दुरुस्ती अधिनियम,
२००३ न्यायिक न्याय (मुलांचे संरक्षण व संरक्षण)
कायदा,
२००० न्यायविरोधी न्याय (मुलांचे संगोपन व संरक्षण)
दुरुस्ती अधिनियम,
२००६ बाल विवाह कायदाची अंमलबजावणी,
२००६ रेफॉरेटरी स्कूल ॲक्ट,
१८९७ यंग व्यक्ती (हर्मफुल पब्लिकेशन्स) ॲक्ट,
१९५६ भारतीय दंड संहिता मध्ये महिला आणि मुलांवर
गुन्हेगारी

भारतीय दंड संहिता १८६० :

१२ वर्षांपेक्षा कमी वयाच्या मुलाला
अपमानास्पद आक्रमण किंवा तिच्या विनयमंगाचा हेतू
असलेल्या एखाद्या महिलेला आपराधिक शक्ती
वेश्याव्यवस्थेसाठी अल्पवयीन खरेदी करणे, अपराधी
homicide च्या कारणामुळे त्वरित गर्भधारणा मुलाचा
मृत्यू झाल्यामुळे महिलांच्या संमतीविना गर्भपात किंवा
गर्भपात होऊ देणे सहवास एखाद्या व्यक्तीने कायदेशीर
विवाहाच्या विश्वासाने फसवणूक करून मृत माणसाच्या
गुप्त विल्हेवाट करून जन्म घेण्याआधीच्या विवाहाचे
संकलन गर्भपात करण्याचा हेतू असलेल्या कृत्यामुळे
मृत्यू दहेज मृत्यू दंडात्मक हेतू लादून, ताब्यात
घेण्यापासून किंवा दूर घेऊन विवाहित स्त्री विवादास्पद
विवाह समारंभ विवाहित विवाह न करता एखाद्या पतीचा
क्रूरपणा किंवा तिचा पती याच्याशी संबंधित असणारी
स्त्री, परदेशी देशातून मुलीची प्रतिष्ठा विभक्त होताना
पत्नीने संभोग करताना किंवा एखाद्या रुग्णालयाच्या
कार्मचाऱ्याद्वारे संभोग करून त्या संभोगात असलेल्या
कोणत्याही स्त्रीसह संभोग एका महिलेच्या नोकऱ्याला
त्याच्या ताब्यात असलेल्या सुपरकंडेने संभोग केला जे,
रिमांड होम, इत्यादी अपहरण, करणे किंवा प्रेरणा देणे
यासाठी तिच्या विवाह संमतीने फसवणुकीचा विवाह
केला गला. विवाहाच्या दरम्यान पुन्हा लग्न केले. (येथे
देखील पहा) मुलाला जन्माला येण्यापासून रोखणे किंवा
जन्माच्या नंतर मृत्यू करणे प्रोक्रेशन अल्पवनीय मुलीचा
बलात्कार (येथे देखील पहा) वेश्याव्यवसायासाठी
अल्पवयीन विक्री करणे, एखाद्या स्त्रीच्या नम्रतेचा
अपमान करणे हे शब्द, हावभाव किंवा कृती.

Photography....

Sayyed Isa Ahmad B A I

Shaikh Afreen B A II

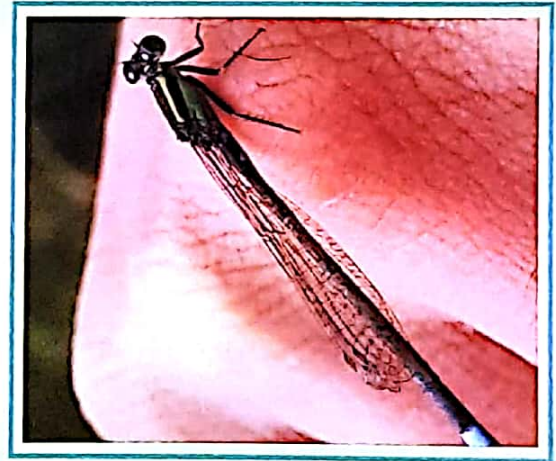
Ikram Qureshi B A III

Tahereem Chitapure B.A.II

Tahereem Chitapure B.A.II

Sayyed Isa Ahmad B A I

Painting

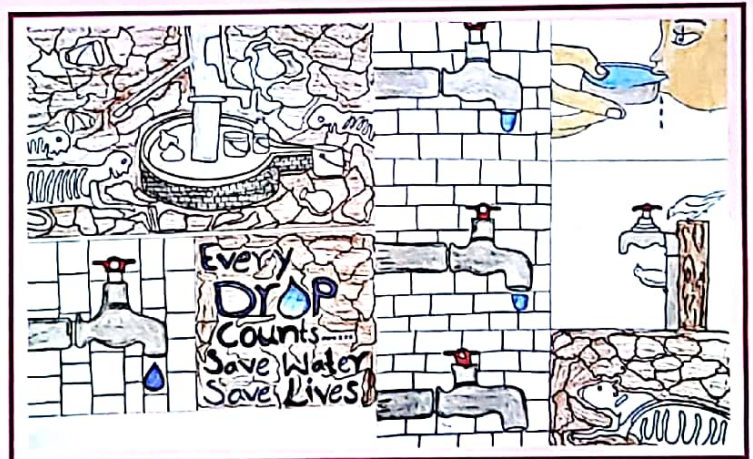
Shaikh Afreen Ismail B A II

Nadaf Iramsaba Akeel B A I

Qureshi Gousiya B A III

Shaikh Afreen Ismail B A II

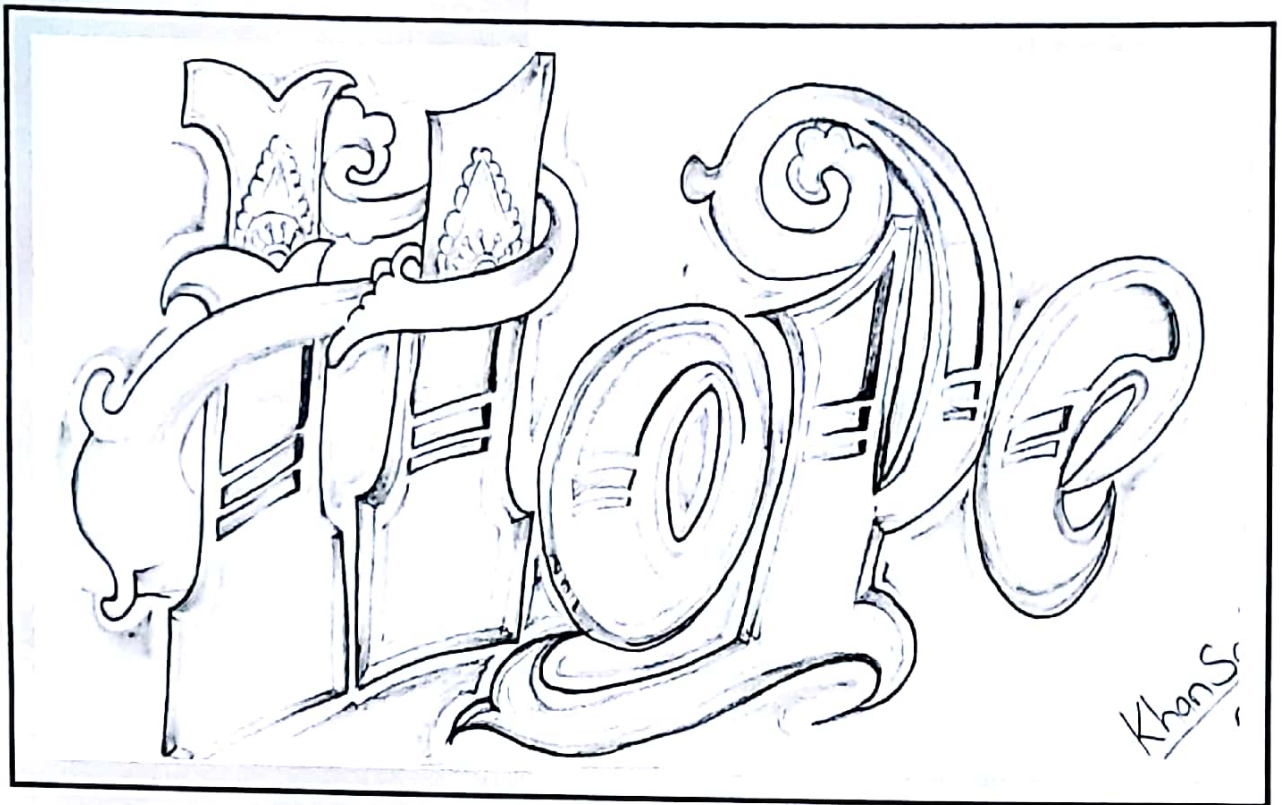

Ustad Khansa Jeelani B A I

Qureshi Gousiya B A III

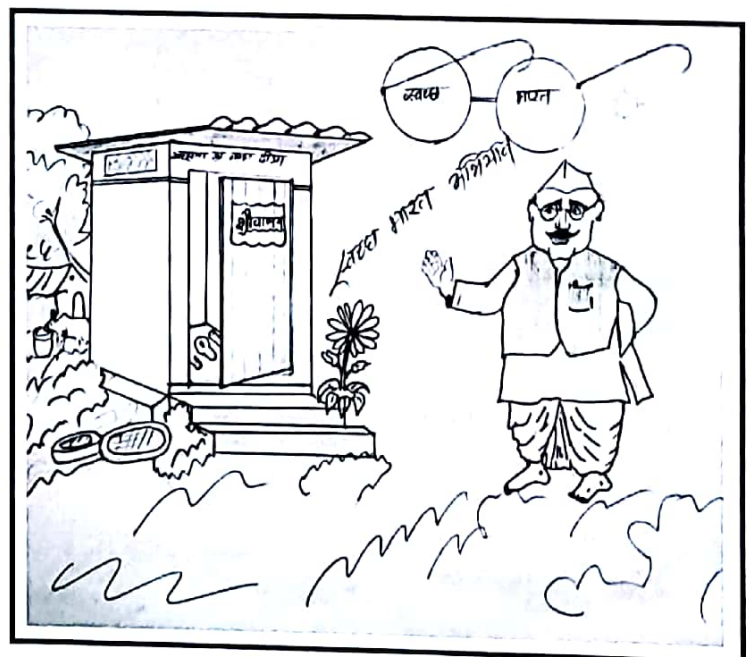
Pencil Sketch.....

Khan Sabreen B A II

Chitapure Tahreem B A II

Patil Ashif B A I

Nasiha Yusuf Shaikh B A I

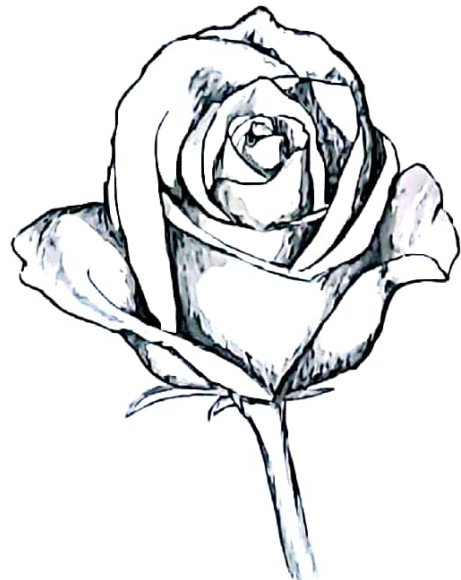
Pencil Sketch.....

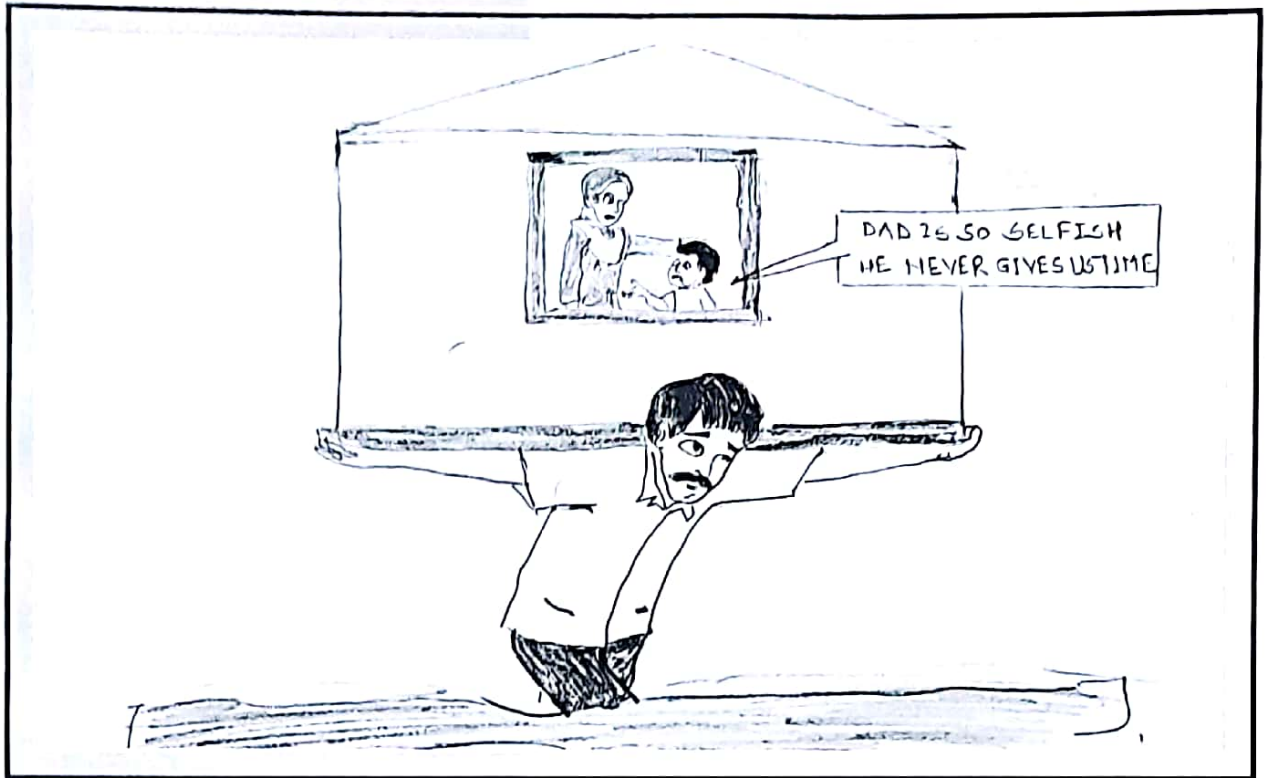
Kalyani Saba Gous B A II

Ustadkhansa Jeela B A I

Vengha Chitra.....

Pratik Kamble B A II

Noor Ahmad Sayyad B A I

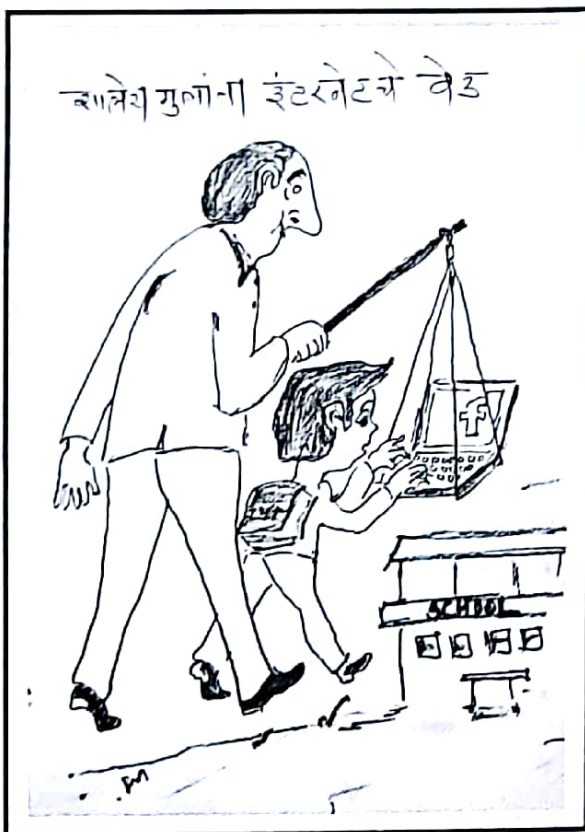

Gous Mujawar B A II

Vengha Chitra.....

Maraj Pathan B A II

Fatima Chakre B A I

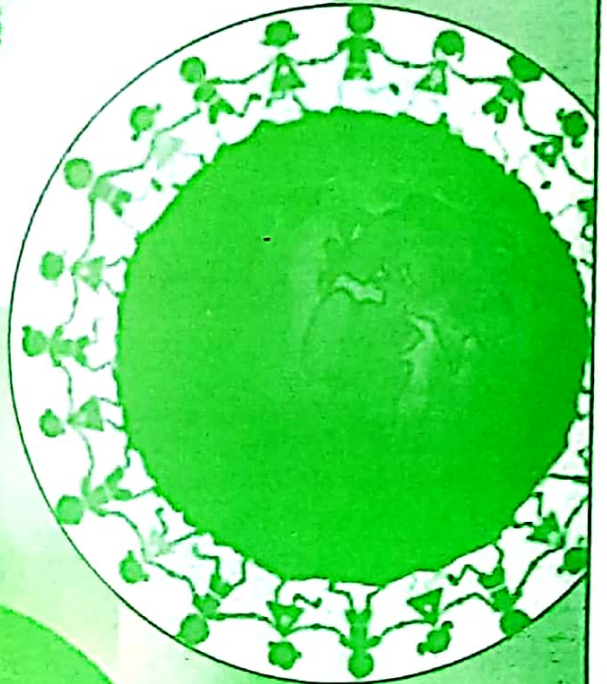
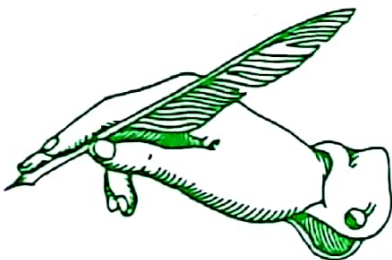
Ruksane Shiledar B A II

Message
2018-19

भूगोल विभाग

भविष्य प्रभावा

Athens Atlantic
Rainforests Africa
Ald People Places Tourism
Arctic Iceland Urban Delta Bays
Tribes Wildlife Trade National Parks
Demographics Tributary Panama Canal
Sahara Desert Earthquakes Lake District
Migrant Population Headlands Corrosion Antarctic
Demography Epicentre Madrid Employment Asia
Mount Everest London Sweden Tokyo
Geography
Agglomeration Volcanoes Displaced
Sustainable Himalayas Pacific Renewable Europe
Biome Glacier Nivation Paleozoic Salinization
Forestry Abrasion Fissure Kame Density
Emigration Industry Cape Town Angel Falls
Cyclone Plate Boundaries Immigrant
The Rhine Geothermal Thailand Coast
Brownfield Floods Conservation
Economy Population Italy
Coral Reefs Brazil Climate
Paris Sydney

143

भूगोल विभाग

भूगोल विभाग अहवाल २०१८-१९

सोलापूर सोशल असो. आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज, सोलापूर भूगोल विभाग तर्फे दरवर्षी विविध उपक्रम राबविले जातात यात कार्यशाळा, चर्चासत्र, स्पर्धापरिक्षा, वक्तृत्व यांचा समावेश होतो.

या विभागात दोन सुसज्ज प्रयोगशाळा असून या प्रयोग शाळेत नकाशे, भूस्यलदर्शक नकाशे, तक्ते, मॉडेल्स, सर्वेक्षण साहित्य, हवाई छायाचित्रे, स्लाईड्स, कॉसेट्स, या सारखे साहित्य विद्यार्थ्यांच्या बूध्दीमत्तेला चालना देणारे आहेत.

या विभागात विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास व भौगोलिक ज्ञान वाढविण्यासाठी घटक चाचणी, परिसंवाद, गृहपाठ, गटचर्चा व प्रश्नमंजूषा या सारखे उपक्रम राबविले जातात.

या वर्षी आमच्या भूगोल विभागाचे विभाग प्रमुख डॉ. आय.एस.पटेल आपल्या ३२ वर्षांच्या प्रदीर्घ सेवेतून डिसेंबर २०१८ रोजी सेवा निवृत्त झाले. त्यांच्या सेवा निवृत्ती निमित्त महाविद्यालयाच्या वतीने सत्कार समारंभाचे आयोजन करण्यात आले होते. व नविन भूगोल विभाग प्रमुख म्हणून डॉ.एस.ए. राजगुरू यांची नियुक्ती करण्यात आली.

या वर्षी भूगोल अभ्यास मंडळाचे उद्घाटन दिनांक २५.१०.२०१८ रोजी आमदार शहर मध्य प्रणितीताई शिंदे यांच्या हस्ते करण्यात आले व त्यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

तसेच बी. ए. भाग ३ च्या विद्यार्थ्यांना ग्रामीण जीवनाची ओळख व तेथील समस्या जाणून घेण्यासाठी अक्कलकोट तालुक्यातील पितापूर या गावाला १४ ऑगस्ट २०१८ रोजी भेट देऊन प्रश्नावली भरून त्याचा अहवाल सादर केला.

भूगोल विभागातील विद्यार्थ्यांमध्ये संशोधक वृत्ती वाढवण्यासाठी सेमिनारचे आयोजन केले होते या विद्यार्थ्यांनी PPT चा वापर करून आपले संशोधन पेपर सादर केले या सेमिनारचे परिक्षक म्हणून डॉ. ए. ए. गढवाल व डॉ. नभा काकडे यांनी कार्य केले तसेच उत्कृष्ट

सेमिनार देणाऱ्या पहिल्या तीन विद्यार्थ्यांना विभागा मार्फत पारितोषक देऊन गौरवण्यात आले.

भूगोल विभागातील प्राध्यापक देखिल संशोधनाच्या कार्यात सतत सहभागी होत आहेत त्यांनी विविध भौगोलिक संशोधन व संशोधनपर पेपर आंतरराष्ट्रीय व राष्ट्रीय स्तरावरील चर्चासत्रात सहभाग नोंदवून संशोधन पेपरचे वाचन करत आहेत.

आमच्या भूगोल विभागातील विभाग प्रमुख प्राध्यापक डॉ.एस.ए. राजगुरू यांना नुकतीच सोलापूर विद्यापीठाकडून "A Geographical Analysis of Socioeconomic Status of Scheduled Caste Women in Solapur District" या विषयावर Ph.D प्रदान करण्यात आली.

आमच्या विभागाकडून या वर्षी "Introduction of QGIS Open Source Softwear " या विषयावर एक दिवसीय विद्यापीठ स्तरिय कार्यशाळेचे आयोजन दि. १६/०१/२०१९ रोजी करण्यात आले होते या कार्यशाळेचे उद्घाटन डॉ.एन.जी.शिंदे व डॉ.आर.जे. मोहोरकर यांच्या शुभ हस्ते करण्यात आले. या कार्यशाळेस साधन व्यक्ती म्हणून डॉ. सागर माळी, (गोवा विद्यापीठ, गोवा) यांनी मार्गदर्शन केले. या कार्यशाळेस ५० विद्यार्थी व प्राध्यापक सहभागी झाले होते.

या विभागातील बी. ए. भाग ३ च्या विद्यार्थ्यांना पर्यटन स्थळे तसेच तेथील भौगोलिक, सामाजिक व ऐतिहासिक माहिती करून देण्यासाठी १४ डिसेंबर २०१९ रोजी सहलीचे आयोजन करण्यात आले होते सहलीत विद्यार्थ्यांनी महाबळेश्वर या प्रेक्षणीय स्थळांना भेटी दिली व अहवाल तयार केला.

भूगोल अभ्यास मंडळाच्या उद्घाटन प्रसंगी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करतांना शहर मध्यच्या आमदार प्रणिती शिंदे

प्रा.डॉ. सचिन राजगुरु यांना सो.वि. सोलापूरची पी.एच.डी. प्राप्त झाल्याबद्दल सत्कार करतांना प्राचार्य डॉ. एम. ए. दलाल व आमदार प्रणिती शिंदे

प्रा.डॉ.डी.एस.नारायणकर यांना सो.वि. सोलापूरची एन.एस.एस. च्या विभागीय समन्वयक पदी निवड झाल्याबद्दल सत्कार करतांना प्राचार्य डॉ. एम. ए. दलाल व आमदार प्रणिती शिंदे

डॉ. आय.एस. पटेल यांचा सेवानिवृत्ती निमित्त सत्कार करतांना प्राचार्य डॉ. एम. ए. दलाल

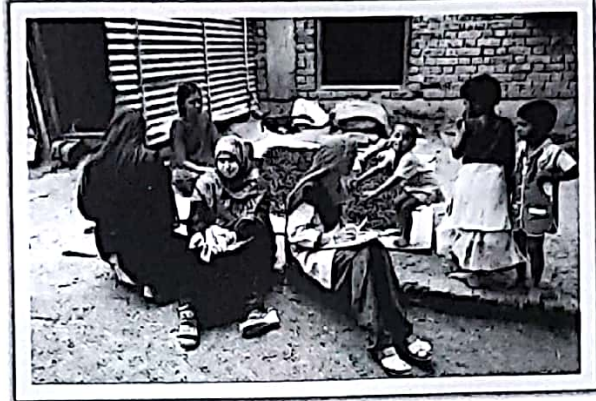
एक दिवसीय विद्यापीठस्तरीय कार्यशाळेचे उद्घाटन करतांना प्राचार्य डॉ. एम. ए. दलाल, डॉ.एन.जी. शिंदे व डॉ. सागर माळी

एक दिवसीय कार्यशाळेस QGIS सॉफ्टवेअर ची माहिती देताना सागर माळी

ग्राम सर्वेक्षण करतांना प्रश्नावली जमा करतेवेळी
भूगोल बी.ए. ३ चे विद्यार्थी

ग्राम सर्वेक्षण करतांना प्रश्नावली गोळा करतांना
भूगोल बी.ए. ३ चे विद्यार्थीनी

महाबळेश्वर या प्रेक्षणीय स्थळास भेट देताना
प्राध्यापक व विद्यार्थी वर्ग

महाबळेश्वर या प्रेक्षणीय स्थळास भेट देताना
प्राध्यापक व विद्यार्थी वर्ग

भूगोल विभागाच्या निरोप समारंभप्रसंगी
प्राचार्य डॉ. एम. ए. दलाल सर्व प्राध्यापक व
विद्यार्थी वर्ग

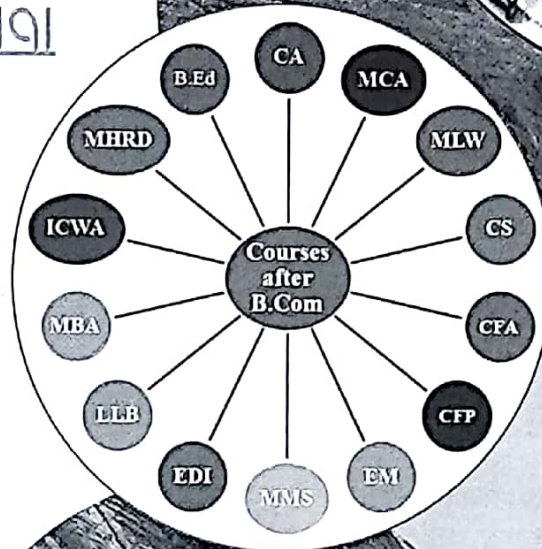
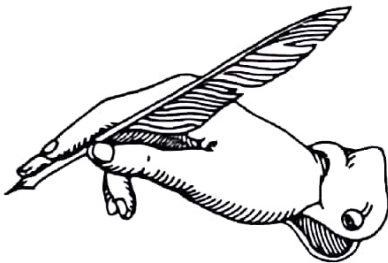
भूगोल विभागाच्या निरोप समारंभप्रसंगी
प्राचार्य डॉ. एम. ए. दलाल सर्व प्राध्यापक व
विद्यार्थीनी वर्ग

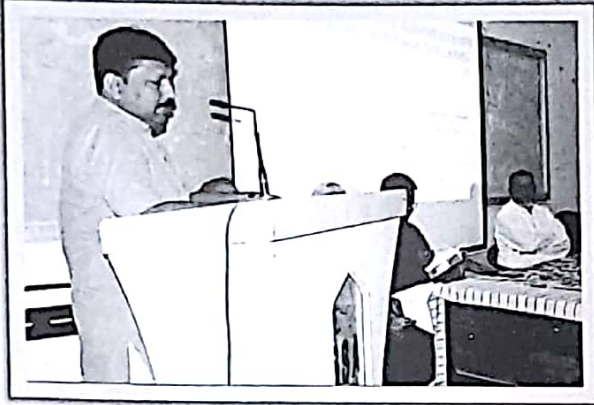

Message
2018-19

वाणिज्य विभाग

वाणिज्य विभाग

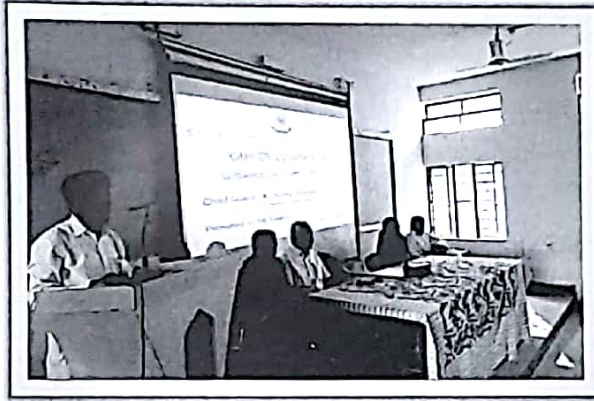

वाणिज्य मंडळाच्या उद्घाटनप्रसंगी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करतांना
मा. अविनाश महागांवकर, संचालक महाराष्ट्र राज्य सह. बँक

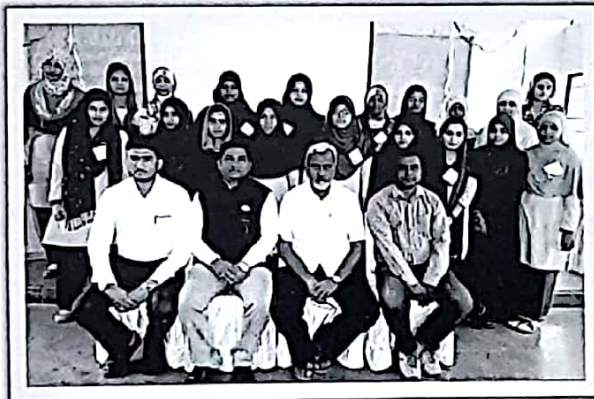
मा. प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल यांना सोलापूर विद्यापिठाकडून आदर्श प्राचार्य पुरस्कार मिळाल्याबद्दल आझाद एज्युकेशन ट्रस्ट तर्फे सत्कार करतांना
महापौर शोभा बनशेट्टी, नगरसेवक रियाज खरादी व माजी महापौर आरीफ शेख

स्पर्धा परीक्षेतील संधी या विषयावर व्याख्यान देताना
युनिवर्सल अँकडमीचे श्री वाहीद शेख

कौशल्य विकास व बँकींग क्षेत्रातील विविध संधी या विषयावर
व्याख्यान देताना श्री. गिरीष कुलकर्णी

उद्योजकता जागतिकीकरण व आधुनिक व्यवस्थापन या विद्यापीठस्तरीय कार्यशाळेत
सहभागी बी कॉम भाग २ च्या विद्यार्थ्यांनी सोबत प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल,
प्रा.डॉ.जैनोद्दीन मुल्ता, प्रा.डॉ. टी.बी लडाक, प्रा. सादीक नायकवाडी

उद्योजकता जागतिकीकरण व आधुनिक व्यवस्थापन या विद्यापीठस्तरीय कार्यशाळेत
सहभागी बी कॉम भाग ३ च्या विद्यार्थ्यांनी सोबत प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल,
प्रा.डॉ.जैनोद्दीन मुल्ता, प्रा.डॉ. टी.बी लडाक, प्रा. सादीक नायकवाडी

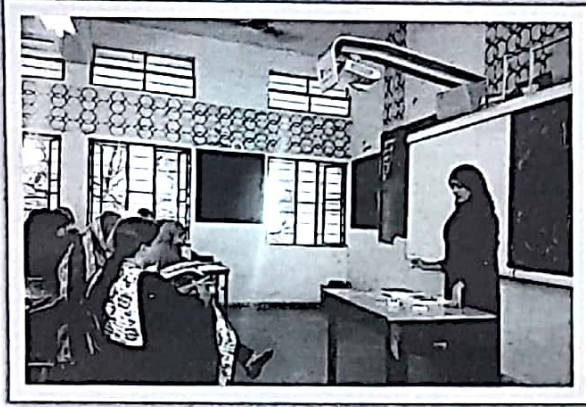
वाणिज्य विभागाचे विविध उपक्रम

उद्योजकतेची ओळख यासमूह स्पर्धेमध्ये सादरीकरण करतांना
बी. कॉम. भाग २ च्या विद्यार्थी

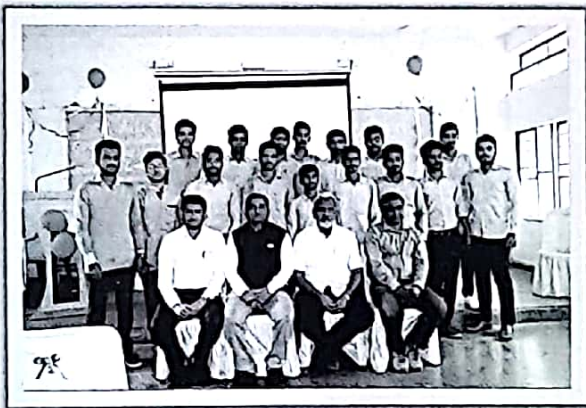
उद्योजकतेची ओळख यासमूह स्पर्धेच्या विजेता संघाला पारितोषिक देऊन गौरविताना प्रा.डॉ.ए.ए. गढवाल, प्रा.डॉ.जैनोदीन मुल्ला, प्रा.डॉ. टी.बी लडाक, प्रा. सादीक नायकवाडी

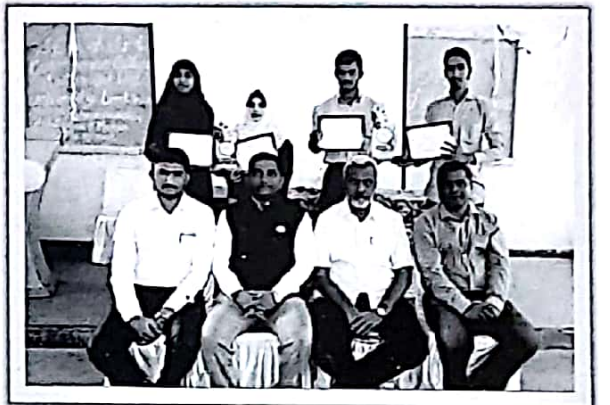
शिक्षकदिना दिवशी वर्गपाठ घेतांना बी. कॉम. भाग ३ ची विद्यार्थीनी

उद्योजकता जागतिकीकरण व आधुनिक व्यवस्थापन या एकदिवसीय विद्यापीठस्तरीय कार्यशाळेत सहभागी बी कॉम भाग २ च्या विद्यार्थी सोबत प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल, प्रा.डॉ.जैनोदीन मुल्ला, प्रा.डॉ. टी.बी लडाक, प्रा. सादीक नायकवाडी

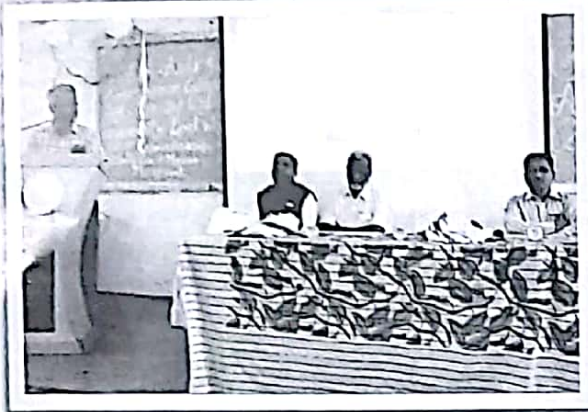

उद्योजकता जागतिकीकरण व आधुनिक व्यवस्थापन या विद्यापीठस्तरीय कार्यशाळेत सहभागी बी कॉम भाग ३ च्या विद्यार्थी सोबत प्राचार्य डॉ.एम.ए. दलाल, प्रा.डॉ.जैनोदीन मुल्ला, प्रा.डॉ. टी.बी लडाक, प्रा. सादीक नायकवाडी

उद्योजकता जागतिकीकरण व आधुनिक व्यवस्थापन या विद्यापीठस्तरीय कार्यशाळेत बी कॉम भाग २ व ३ या दोन्ही सत्रांमध्ये प्रथम क्र. प्राप्त विद्यार्थ्यांसोबत प्राचार्य डॉ.एम.ए.दलाल, प्रा.डॉ.जैनोदीन मुल्ला, प्रा.डॉ.टी.बी लडाक, प्रा.सादीक नायकवाडी

विद्यापीठ स्तरीय एकदिवसीय कार्यशाळा
उद्योजकता, जागतिकीकरण व आधुनिक व्यवस्थापन

कार्यशाळेच्या समारोप कार्यक्रमास प्रमुख पाहुणे म्हणून मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेंडगे

सोलापूर विद्यापीठाचा उत्कृष्ट प्राचार्य पुरस्कार मिळाल्याबद्दल वाणिज्य मंडळाकडून प्राचार्य एम.ए. दलाल यांचा सत्कार करताना प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेंडगे

बी कॉम भाग २ च्या उद्योजकता या सत्रात उत्कृष्ट शोधनिबंध सादरीकरणाचे प्रथम क्रमांक प्राप्त सोशल महाविद्यालयाचे विद्यार्थी चि.मुस्तकिम फारुख व चि.रेहान शेख

बी.कॉम भाग ३ च्या जागतिकीकरण व आधुनिक व्यवस्थापन या सत्रात उत्कृष्ट शोधनिबंध सादरीकरणाचे प्रथम क्रमांक पुरस्कार स्विकारताना सोशल महाविद्यालयाचे विद्यार्थी कु.मिस्बा जहाँगीरदार व कु.कायनात निलघर

बी कॉम भाग २ च्या उद्योजकता या प्रथम सत्रात उत्कृष्ट शोधनिबंध सादरीकरणाचे पुरस्कार प्राप्त विविध महाविद्यालयातील विद्यार्थी

बी कॉम भाग ३ च्या जागतिकीकरण व आधुनिक व्यवस्थापन या द्वितीय सत्रात उत्कृष्ट शोधनिबंध सादरीकरणाचे

वाणिज्य विभाग औद्योगिक अभ्यास भेट

सांगोला शेतकरी सहकारी सुतमिल औद्योगिक अभ्यास भेटी प्रसंगी प्रा.डॉ.जैनोद्दीन मुल्ला, प्रा.डॉ.टी.बी. लडाफ, अँड.इ.ड.एस.पिरझादे

सांगोला महिला शेतकरी सुतमिल अभ्यास भेटी प्रसंगी विद्यार्थी व शिक्षक व सुतमिल व्यवस्थापक

सांगोला शेतकरी सुतमिल औद्योगिक अभ्यास भेटी प्रसंगी विद्यार्थिनी व प्रा.डॉ.जैनोद्दीन मुल्ला

औद्योगिक अभ्यास भेटी प्रसंगी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करतांना सुतमिलचे व्यवस्थापक

औद्योगिक अभ्यास भेटी वेळी प्राध्यापक व विद्यार्थी

सांगोला शेतकरी सहकारी सुतमिल औद्योगिक अभ्यास भेटी प्रसंगी मिलचे चेअरमन प्रा.नानासाहेब लिंगाडे यांचा सत्कार करतांना प्रा.डॉ. जैनोद्दीन मुल्ला व प्रा.फारुख शेख

Commerce Department Report 2018-19

Department of commerce always tries to develop overall personality of students with various programme under commerce club. It is proud to say that Commerce HOD and college Principal Dr. M. A. Dalal has received Best Principal Award from Solapur University Solapur. Commerce students also participated in various competitions organized by other colleges and Solapur University. Commerce club organizes various curricular and extracurricular activities for the students. In the academic year 2018-19 department organized following programme.

1. Inaugurated Commerce club 2018-19 with the hands of Mr. Avinash Mahagaonkar (Director Maharashtra state Co-operative bank) and delivered lecture on Co-operative Banking.
2. Organized Teacher Day in the department students played role of teacher at that day – 5th Sept 2018
3. Taken group discussion on various burning issues.
4. Organized Lecture on Opportunities in Competitive Exams Speaker- Mr. Wahid Shaikh (Universal Career Academy, Solapur) on 1st Jan 2019
5. Organized career Guidance lecture on Skill Development and Career in Banking on 21st Jan 2019
Speaker - Mr. Vaidya (Director Kirti Academy Solapur)
-Mr. Girish Chakrapani- (Retired SBI Officer)
-Mr. Nagdev Myana (Retired SBI officer)
6. Organized one Day University Level Commerce workshop on 'Entrepreneurship, Globalization and Modern Management' on 29th Jan 2019 total 165 students and 10 teachers was participated in this workshop from different colleges. 40 students presented 20 research papers in this workshop. Prize

distribution function has been done with the hands of Prin. Dr. Rajendra Shendage (Principal A. R. Burla College Solapur) our College student secured 1st prize in both category. B.Com-II Mustahid Farooqee & Rehan Shaikh, B.Com-III Kayanat Tilghar and Misbah Gahagirdar has won the 1st prize for best research paper presentation.

7. Organized Group presentation competition on 'An Introduction to Entrepreneurship' on 8th March 2019.
8. Organized industrial visit on 13th March 2019 to the following industries.
 - a. Sangola Shetkari Sahkari Soot Mill- Sangola Dist- Solapur.
 - b. Mahila Shetkari Sahkari Soot Mill- Sangola Dist- Solapur.
9. Organized Send off program of B.Com III on 16th March 2019.

Faculty Profile 2018-19

Dr. Jainoddin K. Mulla

1. Attended state level one week Training Programme for IQAC Co-ordinators and Members organized by DAV Velankar college of Commerce and IQAC cluster India sponsored by Solapur university from 24th June to 30th June 2019
2. Delivered lecture on How to Prepare for Avishkar Research in Walchand College, Solapur on 4th Sept 2019.
3. Delivered lecture on Water Management and Role of Youth in Social College NSS camp organized in Ekhrukh Village on 19th Jan 2019.
4. Attended one day National Conference on IPR organized by HN college on 2nd Feb 2019
5. Attended workshop on Syllabus Formation of T.Y. B.Com Solapur University organized by A. R. Burla College and Solapur University Solapur on 28th Jan 2019

6. Organized one day University level Commerce workshop on Entrepreneurship Globalization and Modern Management on 29th Jan 2019 worked as a co-ordinator

7. Attended national seminar on Muslim Marathi Sahitya and presented paper on 14th March 2019 organized by Sholapur Social Associations Arts and Commerce College Solapur.

**One Day University Level Workshop on
'Entrepreneurship, Globalization & Modern
Management'**

Dated 23rd Jan 2018

This workshop is specially organized for commerce undergraduate students of Solapur University jurisdiction. This workshop has provided the platform to Commerce undergraduate students to present their research paper. This is unique activity which is organized by our college continuously from eight years. A fundamental of Entrepreneurship is the compulsory subject for B.Com –II and Modern management practices is also compulsory subject for B.Com-III in Solapur University. In these two subjects B. Com students are invited to present their research paper in two sessions. The best research paper of each session awarded with the trophy and certificate. All participated students have received the participation certificate. Training regarding research methodology and techniques of research is also provided to the participants in this workshop. Total 165 students are participated in this workshop from different commerce colleges of Solapur University.

Session 1st

In the first session of S.Y. B.Com total 16 students has presented their research papers. The research papers were evaluated by Prof. Dr. S. S. Jagtap, Assistant Professor in Commerce (HN College, Solapur).

Session 2nd

In the second session for T.Y. B.Com total 18 students has presented their research papers. The research papers were evaluated by Prof. Dr. R. M. Khilare, Associate professor in Commerce (Sangmeshwar College, Solapur).

Valedictory Function.

The valedictory function and prize distribution programme is conducted with the hands of Prin. Dr. Rajendra Shendage (Principal A. R. Burla College Solapur)

The winners are as follows-

Session 1st (B.Com II)

First Prize- Mr. Rehan Shaikh and Mr. Mustaqim Rarooqi,

(S.S.A's Arts and Commerce College, Solapur)

Second Prize- Miss Rima Hibare and Miss. Pallavi Randive,

(H. N. College, Solapur)

Third Prize- Miss Arati Patil and Mr. Ramakant Pitta

(D.A.V. Velankar College of Commerce, Solapur).

Session 2nd (B.Com III)

First Prize- Miss. Misbah Jahagirdar and Miss. Kayanat Tilghar

(S.S.A's Arts and Commerce College, Solapur)

Second Prize- Miss. Shradha Mathpathi and Miss. Gauri Sanjay

(D.A.V. Velankar College of Commerce, Solapur).

Third Prize- Mr. Kiran Yevale and Mr. Kiran P. Yevale

(Sangola College, Sangola)

Prin. Dr. M. A. Dalal was the President of the workshop and Prof. Dr. Jainoddin Mulla worked as a Coordinator of the workshop.

Pro.Dr. Jainoddin K. Mulla
HOD - Commerce

अर्थतज्ञांचे दहा प्रकार

* वाणिज्य

पठाण दीलतबी समीर

B.Com.III

१९९१ मध्ये साधारणपणे आपण आपली अर्थव्यवस्था खुली करण्यास प्रारंभ केला आणि वेगाने जागतिक अर्थकारणाशी जोडले गेले. संगणकीय व दूरदर्शन वरील माहिती, वर्तमानपत्रीय विश्लेषण व अन्य अनेक माध्यमातून भारतीय गुंतवणूकदार आणि उद्योजक जसजसे अर्थकारणाबद्दलची माहिती अधिकाधिक घेऊ लागले तसतशी अर्थतज्ञांची संख्या सुध्दा वेगाने वाढली. फेसबुक आणि व्हाट्सअपवरही आपणांस हल्ली बरेच भले - बुरे अर्थतज्ञ आढळतात.

अर्थतज्ञांचा पहिला प्रकार म्हणजे उद्योगपतींनी नेमलेला (वा पोसलेला ?.) :- हे तज्ञ आपल्या मालकासाठी प्रभावी विश्लेषण मांडत सरकारी व्यवस्थेवर दबाव टाकतात. सरकारी धोरणांवर ह्यांची सार्वजनिक टिप्पणी ही बहुतेक वेळा बोटचेपीच असते, कारण ह्यांना आपल्या मालकाच्या हिताला बाधा आणायची नसते. यास्तव या मंडळींना सामान्य लोकांच्या आर्थिक समस्यांशी फारसं देणंघेणं नसतं (अपवाद अर्थात सज्जन व समाजाभिमुख उद्योगसमूहांच्या अर्थतज्ञांचा) मालकाची बाजू मांडण्यासाठी विविध स्तरांवर "नेटवर्किंग" करणं ही यांची प्राथमिकता असते.

अर्थतज्ञांचा दुसरा प्रकार हा पोथीनिष्ठांचा :- या लोकांची मांडणी बरीचशी पुस्तकी आणि झापडबंद असते. हे हट्टी तज्ञ आपल्या मांडणीशी एकनिष्ठ असल्याने बदलतं वास्तव समजून घेण्याची यांची मानसिक, बौद्धिक आणि सैद्धांतिकही तयारी नसते. टोकाचा साम्यवादी वा भांडवलवादी विचार मांडत हे अर्थतज्ञ स्वतःला एका कोषोत्त बंद करून टाकतात. सैद्धांतिक एकनिष्ठेचं रूपांतरण केव्हा आडमुठेपणात व अहंकारात होतं, हेच या लोकांना कळत नाही.

तिसऱ्या प्रकारात मोडतात विशिष्ट एका विषयातील

तज्ञ. :- अमेरिका आणि युरोप मध्ये हा प्रकार हल्ली मोठ्या प्रमाणात आढळतो. ही मंडळी बव्हंशी गणिती पद्धतीने एकाच मुद्द्याचा खोलात जाऊन तपास करतात. गणिताचा अतिरेक केल्याने ह्यांचे बरेच निष्कर्ष हल्ली पुस्तकी ठरताहेत. अर्थव्यवस्थेतील घटनांना एकमेकांशी जोडत समग्र व उपयोगी विश्लेषण या लोकांना न मांडता आल्याने अमेरिकी व युरोपियन अर्थव्यवस्थांना गेल्या दहा-पंधरा वर्षात योग्य असे मार्गदर्शन लाभले नाही.

चौथा अर्थतज्ञांचा प्रकार हा "लढवय्यांचा" हे मातीशी जोडलेले "चळवळे अर्थशास्त्री" असतात. :- ह्यांचे ठोकेताळे वास्तवांवर आधारित असतात पण त्यांचा व्यावहारिक उपयोग ह्यांना करणे बऱ्याचदा जमत नाही. "सामाजिक अर्थकारण" मांडताना "राजकीय अर्थकारण" दुर्लक्षून चालत नाही. नेमकी हीच बाब यांना पटत वा कळत नसल्याने हे लढवय्ये अर्थतज्ञ छोट्या लढाया जिंकतात पण मोठी युद्धे हारतात.

पाचव्या प्रकारातले अर्थतज्ञ हे "नेटवर्कर" असतात. :- ह्यांची अर्थशास्त्रीय कुवत ही मर्यादित असते. संगणकीय स्त्रोत व वेगवेगळ्या विषयातील तज्ञांची मते वापरत हे आपल्या विषय- मांडणीला सजवतात. (यातले काही बेमालूमपणे वाग्न्यचौर्यही करतात !) खोल पाण्यात पोहणं हे टाळतात कारण ह्यांच्याकडे अर्थशास्त्र या विषयातील खोली नसते. यास्तव यांच्याकडे स्वतःचा "ओरिजिनल" विचारही नसतो. हे लोक समस्यांवर टिप्पणी तर करतात पण सुयोग्य उत्तरे सुचवू शकत नाहीत. यांचे अर्थशास्त्रीय विश्लेषण खूप वरवरचे असल्याने समाज आणि सरकार यांच्या मतांना गांभीर्याने घेत नाही.

सहाव्या प्रकारात मोडतात राजकारण्यांनी पोसलेले (वा पाळलेले) अर्थशास्त्री :- हे आपल्या बॉस सारखेच भंपक, अप्रामाणिक आणि गर्विष्ठ असतात. ह्यांची स्वतःची अशी विचारसरणी नसते. पुढाऱ्यांच्या सोयीचे अहवाल बनवण्यात व असत्याला सत्य म्हणून मांडण्यात हे वाकबगार असतात. बऱ्याचदा हे लबाड अर्थतज्ञ सत्तेतील बदल ओळखत आपली टोपी बदलतात आणि

नव्या बॉसच्या चरणी आपली निष्ठा वहातात. पुढाऱ्यांच्या सहवासात सतत राहिल्याने हे त्यांच्या एवढेच निर्लज्ज झालेले असतात आणि मग राजकीय दृष्ट्या महत्वाकांक्षी अन् बेताला जगभरातील बऱ्याच अर्थव्यवस्थांची वाट लावण्यात ह्यांचा मोठा वाटा असतो.

सातव्या प्रकारचे अर्थतज्ञ हे वर्णाभिमानी, वंशाभिमानी, धर्माभिमानी अथवा जात्याभिमानी असतात. :- ह्यांचा एक उदाहण गैरसमज असतो म्हणजे उपजतच ह्यांच्याकडे अर्थशास्त्रीय प्रतिभा आहे. ही अहंकारी मंडळी बव्हंशी कुवतीने सामान्य असल्याने आपल्या कोषाबाहेर यायचं धाडस करत नाहीत. यांच्या कांगावखोर टोळ्या मात्र आपापल्या परिघात आक्रमक असतात. यांची एकूणच विषय - मांडणी ही स्वतःच्या सोयीची असते आणि त्यातील अर्थशास्त्रीय विचार हा खूप छोट्या असतो. आपल्या वर्ण - धर्माबाहेर जाऊ न शकल्याने यांचे अर्थशास्त्रीय विचार हे बऱ्याचदा "अशास्त्रीय" असतात !

आठव्या प्रकारातील अर्थतज्ञ हे 'संख्याशास्त्री' जास्त आणि 'अर्थशास्त्री' कमी असतात. :- मागील दहा वर्षांची माहिती हे खणून काढतील व वास्तवात काय, किती, कुठे घडलं याचा बऱ्यापैकी अंदाज देतील. परंतु असं करताना "मुर्गी कणभर, मसाला मणभर" असा यांचा बव्हंशी प्रकार असतो. वारेमाप आकडेवारी मांडत आपलं पांडित्य सिद्ध करण्याचा यातील खूप जणांचा कल असतो. माहीत असलेली तथ्ये वा गुहीतके ढीगभर "डेटा" वापरून पुन्हा सिद्ध करताना ऊर्जेचा नाश करीत ही मंडळी नवा उपयोगी विचार सहसा देत नाहीत.

नवव्या प्रकारचे अर्थतज्ञ हे बहुतांशी मोठे ब्रँडेड "वित्तीय विश्लेषक" असतात. :- जे मोठ्या गुंतवणूकदारांसाठी विविध प्रकारच्या भांडवली बाजारांचं "परतावा-रोकडता-धोका" या त्रिसूत्रीचा वापर करीत विश्लेषण करतात व गुंतवणूकबद्दलचा सल्ला देतात. सल्ला देत असताना हे बऱ्याचदा संपत्तीच्या मोहापायी स्वतःचाही बचत धोकादायक गोष्टींमध्ये गुंतवतात. यांचे माहितीचे स्त्रोत सर्व प्रकारचे असतात, जे वापरण्यासाठी हे मोठी

किंमत मोजतात. बऱ्याच वेळा हे लोक आपल्या वागण्यात विधीनिषेधशून्य असतात कारण ह्यांना फक्त "रिझल्ट्स" हवे असतात ! यांच्या मोठ्या गुंतवणूकदारांमध्ये राजकारणी. उद्योगपती, सटोडिए, भ्रष्ट प्रशासकीय अधिकारी, मोठे बँकर्स, बोगस अध्यात्मिक नेते इ. विविध प्रकारांची रेलचेल असते. शेअर्स, धातू, चलन, जमिनी आणि शेतमालाच्या बाजारांत मोठ्या सट्टेबाजारांच्या वतीने हे धुमाकूळ घालत असतात. २००७ मध्ये अमेरिकी अर्थव्यवस्था अडचणीत येण्याच्या प्रक्रियेत ह्यांचा मोठा वाटा होता. निष्कर्ष, हे 'अर्थशास्त्री' कमी आणि 'दलाल' जास्त असतात.

दहावा प्रकार हा "प्रगल्भ अर्थतज्ञांचा". हे प्रज्ञावंत लोक :- अर्थव्यवस्था समग्रपणे व स्वतंत्रपणे विचार करू शकतात. आपापल्या देशाच्या गरजा आणि वैश्विक आव्हाने, या दोहोंमधील संतुलन साधण्यात हे वाकबगार असतात. कोणत्याही एका विशिष्ट "इझम्"ला हे बुद्धिमंत अवास्तव महत्त्व देत नाहीत. याचं व्यक्तीमत्त्व हे बुद्ध्यांक, सामाजिकांक, ऊर्जांक आणि उद्योजकांक, अशा चारही गुणांकांनी समृद्ध झालेलं असतं. यांच्या अर्थशास्त्रीय मांडणीची एकूणच बैठक ही मानवतेची असते. धर्म, जात, पंथ, प्रांत इ. मर्यादांच्या पुढे जाऊन हे सातत्याने विश्वकल्याणाचा विचार मांडतात. दुर्बळांना प्राधान्य देताना हे अर्थशास्त्रीय वास्तवाचे व नियमनाचेही भान ठेवतात. आपल्या चुकाही हे प्रांजळपणे मान्य करतात व त्या दुरूस्त करतात. जनकल्याणासाठी नवनवे आर्थिक प्रयोग करण्याचं धाडस हे नेहमीच दाखतात. अर्थात उडाणटप्पू राजकारण्यांना, बदमाश उद्योगपतींना आणि भ्रष्ट प्रशासकीय अधिकाऱ्यांना हे नेहमीच आवडत नाहीत. आजच्या जागतिक अर्थकारणाला, समाजकारणाला आणि राजकारणाला योग्य वळण द्यायचं असेल तर दहाव्या प्रकारातील या प्रज्ञावंत अर्थतज्ञांना आता जनतेनेच पुढे आणलं पाहिजे. खोटे शिक्के बाजारातून हटविल्याशिवाय खऱ्या शिक्क्याचं मोल कळणार नाहीच !

ब्रेविश्ट

* वाणिज्य

सिलार जस्मीन कादर

B.Com.III

अध्या जगावर काल इथेच राज्य करणारं ब्रिटन हे राष्ट्र आज मोठ्या अडचणीत सापडलं आहे. (ग्रेट ब्रिटन, इंग्लंड, युनायटेड किंगडम् इ. गोंधभर नावांमध्ये व विवादामध्ये आपण नको अडकायला !) स्वतःलाच एकेकाळी "ग्रेट" म्हणवून घेणारं हे राष्ट्र सध्या आपल्याच पायावर आपल्याच करणीने धोंडा मारून घेतंय, साधारणपणे अडीच दशकांपूर्वी अठ्ठावीस छोट्या - मोठ्या युरोपीय देशांनी एकत्र येऊन "युरोपीय समुदाय" (युस) नावाचा महासंघ बनविला. "युरो" हे सामुदायिक चलन, व्यापार - नोकऱ्या - बँकिंग - संरक्षण - विदेशी संबंध - शैक्षणिक व संशोधनात्म सहकार्य - एकमेकांमधील गुंतवणूक इ.गोष्टींचे नियम आणि नियामक व्यवस्था ठरवून हे देश एकत्रितपणे 'युरो' च्या छात्राखाली प्रगतीचा प्रवास करू लागले. या रचनेतही ब्रिटनने आढ्यताखोरपणा करीत 'युरो' च्या चलनासोबत स्वतःचे 'पाउंड' हे चलन कार्यान्वित ठेवले. परदेशी करार - मदत करण्याबाबतचे आपले काही स्वतंत्र अधिकारही शाबूत ठेवले. हे सारं "आम्ही ग्रेट आहोत. युस मध्ये रहातोय म्हणजे अन्य सदस्यांवर मेहरबानीच करतोय." या अहंकारी भूमिकेतून ब्रिटनने मागून घेतलं. 'युस' ची वाटचाल सुरूवातीला छान झाली पण नंतर एकेक सदस्य कामचुकारपणा, ऐतखाऊपणा, निष्काळजीपणा आणि बेछूटपणा दाखवू लागला. एक जर्मनी सोडला तर जवळपास अन्य बहुतेक सदस्यांची 'आर्थिक' बोंबाबोंबच चालू आहे. इटली व स्पेन गाळात आहेत, फ्रान्स विविध सामाजिक अडचणीत सापडलाय, ब्रिटनही आर्थिक - सामाजिक कुंठितावस्थेत अडकलाय. ठरलेल्या नियमांनुसार ब्रिटनमध्ये कमी पगारावर बरेच अन्य

युरोपीय कामगार येऊन नाकऱ्या करू लागल्याने स्थानिक ब्रिटिशांचा रोजगार कमी झाला. सिंगापूर, शांघाय, बहारिन, मुंबई, हांगकांग, न्यूयॉर्क इ. शहरांनी बँकिंगच्या क्षेत्रात मुसंडी मारल्याने लंडनचे आंतरराष्ट्रीय भांडवली बाजारातील "वित्तीय" महत्त्व कमी झाले. जर्मनी, चीन, कोरिया, तैवान, भारत इ. देशांनी औद्योगिक संशोधनात आघाडी घेतल्याने ब्रिटिश विद्यापीठांबद्दलचे आकर्षण कमी झाले. पूर्वी अमेरिकेची "राजकीय" बटीक म्हणून ब्रिटन फालतू तोऱ्यात वावरायचा. अमेरिकेचे अंतर्गत प्रश्न वाढल्याने या देशाने आपली जागतिक पाटलावरील फुकट फौजदारी खूप कमी केली. यास्तव अमेरिकेसाठी ब्रिटनचे राजकीय महत्त्व कमी झाले. 'युस' च्या नियमांनुसार ब्रिटनला अमेरिकेसोबत अनिर्बंध घोरोबा ठेवणेही शक्य नव्हते. मधल्या काळात तीन स्वतंत्रपणे व झपाट्याने मोठा होत गेला. जपानला मागे सारून तो जागतिक अर्थकारणात दुसऱ्या क्रमांकावर जाऊन बसला नि अमेरिकेला आव्हान देऊ लागला. हे करताना "अर्धा" युरोपीय असणाऱ्या रशियासोबत त्याने मैत्री वाढवली आणि कच्च्या तेलाचा स्वतःचा दीर्घकालीन प्रश्न सोपा केला. एकेकाळी ब्रिटिश वसाहत असलेले भारत, द.आफ्रिका, ऑस्ट्रेलिया इ. देश वेगाने पुढे जाऊ लागले आणि इंग्रजी भाषेतील शिक्षणासाठी ब्रिटनला स्वस्त पर्याय ठरू लागले. चीनचं युआन हे नाणं आता पाउंड आणि युरोपेक्षा अधिक परिणामकारक ठरू लागलं नि म्हणून ब्रिटनचं जागतिक अर्थकारणातलं महत्त्व आणखिनच कमी झालं. दुसऱ्या बाजूला संसदीय लोकशाही प्रणाली, प्रशासन आणि रयतेचं राज्य या कल्पनांवरील ब्रिटिश कामगिरी खालावू लागली. कॉझर्वेटिव्ह (पारंपारिक श्रीमंत ब्रिटिशांचा पक्ष) आणि लेबर (गरीबांचा गणलेला पक्ष) या दोन प्रमुख ब्रिटिश पक्षांमधील सुंदोपसुंदी वाढली. आयाराम - गयारामांची चलती वाढली. (जी आपल्याकडे सध्या घाऊक प्रमाणात दिसते आहे !) आशियायी स्थलांतरित

इतके वाढले की त्यांची 'मतपेढी' हा महनीय मुद्दा ठरू लागला. यातून ब्रिटिशांची "एक्स्लुझीव" संस्कृती त्यांच्याच परिमाणांनुसार रोगट होऊ लागली. तंत्रज्ञानाचा अतिरेकी वापर आणि घटत्या नोकऱ्या, चांगल्या परताव्याअभावी बाहेर जाणारं भांडवल, घटती शेतकी उत्पादकता, संशोधनाचा घसरलेला दर्जा आणि स्थानिकांचे घटते उत्पन्न इ.कारणांमुळे ब्रिटिश अर्थव्यवस्थेत मरगळ आली. एकतर कुटूंबात राहणाऱ्या मुलाला आणि त्याच्या बायकोला जेव्हा वाटू लागतं की इथे आपली कुचंबणा होते आहे तेव्हा कुटूंब दुभंगू लागतं. मधल्या काळात स्वतःची प्रगती करताना जर्मनीने युस बदलची आपली जबाबदारी दुर्लक्षिली आणि फ्रान्ससोबत साटंलोट करून आपणांस शह दिला, असंही ब्रिटनला वाटू लागलं. आता वेगळं होण्याचा विचार बळावू लागला नि राजकारण "राष्ट्रवादा"च्या आततायी वापराकडे झुकू लागलं. 'युस'च्या सदस्यतेमुळे आपला फायदा कमी आणि तोटा जास्त झाला असं सामान्य ब्रिटिश नागरिकांना पटवून देण्यात येऊ लागलं. चीन सारखं आपण स्वतंत्रपणे मोठे होऊ शकतो आणि त्यासाठी युस मधून बाहेर पडायला हवं, हा विचार बळावला. सोबतीला "ग्रेट" असण्याचा अहंभाव होताच. निवडणुका याच मुद्यावर लढल्या गेल्या आणि श्रीमती 'मे' बाईंनी युस मधून ब्रिटनने वेगळं होण्याचा निर्णय कसाबसा मान्य करून घेतला. "वेगळा होतो" म्हणणं सोपं असतं. जेव्हा वेगळं होण्याची प्रत्यक्ष प्रक्रिया सुरू झाली तेव्हा मोठ्या शंका निर्माण झाल्या - आपण खरोखरच एकटे उभे राहू ? अमेरिका हल्ली हिंग लावूनही विचारत नाही, मग आपली स्वतंत्र राजकीय - सामरिक ताकद ती काय असेल ? रशिया उद्या युरोपीय देशांसाठी घातक ठरू शकतो, तेव्हा आपण कुठे असू ? जागतिक बाजारपेठेत युसच्या आधाराशिवाय आपण तग धरू शकू ? चीनचा आकार केवढा, आपला केवढा ? युआन आणि पाउंडची तुलना कशी होऊ शकेल ? नव्या बदललेल्या जागतिक रचनेत

भारतासारखे कालचे आपले मांडलिक देश आज चांगलेच वरचढ ठरू शकतात नि ती नामुष्की मोठी ठरणार नाही का ? आपलीच तब्येत ठीक नसताना आपण एकत्र कुटूंबातून बाहेर पडतोय, म्हणजे मूर्खपणा तर करत नाही आहोत ना ? - ब्रिटन समोर असे बरेच प्रश्न आहेत. युस मधून बाहेर पडतानाची प्रक्रिया सुद्धा सोपी, स्वस्त आणि सोयीची वाटत नाहीय. वेगळं होण्याचा ढाचाचा स्वतःब्रिटीश राजकारण्यांना नीटपणे पटला नाहीय. गोंधळात गोंधळ म्हणून ब्रिटनने मध्यंतरी चीन सोबत गुंतवणुकीचे व अन्य सहकार्याचे काही करार केल्याने आणि अप्रत्यक्षरित्या रशियासोबत (तेलासाठी ?) संबंध वाढविण्याचा संदेश दिल्याने युस मधील बहुतेक सदस्य ब्रिटनवर नाराज आहेत. एकतर हा आपला भाऊ कुटूंबातून बाहेर पडतोय आणि शत्रूपक्षासोबत हातमिळवणी करतोय म्हटल्यावर अन्य बंधूना राग हा येणारच. आता ब्रिटनला बाहेरही पडायचंय आणि एकत्र कुटूंबाचे काही महत्त्वाचे फायदेही चालू ठेवायचेत, असा दुटप्पीपणा कसा चालेल ? थोडक्यात काय तर फक्त कालच्या कथांवर आज जगता येत नाही. हां, फक्त फुशारक्या मात्र मारता येतात ! ब्रिटनने स्वतःच स्वतःची कोंडी करून घेतली आहे. बदललेल्या जगात आज ब्रिटन स्वतःची मनमानी करू शकत नाही हे ब्रिटनचे खरे शल्य आहे. आपयाकडेही कालच्या जहागिन्या खाल्लेल्या सरदारांचे बरेच वारसदार आज तळमळत असतात, की तो रूतबा आणि ती मनमानी आता चालणार नाही ! अर्थात ब्रिटीश मंडळी ही "चलाख" असल्याने "पडलो तरी नाक वर" म्हणत येणारा खडतर काळ निभावून नेतील, याबाबत फारशी शंका वाटत नाही.

If you don't ask, you don't get - That's why Bargain

* Commerce

Muskan Farid Bagwan

B.Com. - II

Customer probably walked into a store, found exactly what you were looking for, realized it was out of your budget, and walked back out. Here's what most people don't realize about that situation. There's a good chance you could have walked away with that item - for a price you could afford. According to a survey done by the Consumer Reports National Research Center, 89% of people who bargained were rewarded at least once. However from 2015-2017 only 48% of people actually tried to bargain. If you don't ask, you don't get. Mr. Tod Marks the senior projects editor at Consumer Reports Magazine, says that people are afraid to ask, which is why they avoid bargaining all together. "There is a tremendous fear of rejection, fear of embarrassment, fear of looking cheap, and mortification at hearing no," Marks says. You not only bargain your neighbor market or a weekend market but also anything from your credit card bills to your doctor's bill.

Nine Tips for Bargaining

1. Be discreet.

Don't start bargaining with a salesperson in front of a large group of other shoppers. If they hear you're getting a deal, they'll want one too. A salesperson will be less likely to negotiate with you if they know they're going to have to give that same deal to 10 other shoppers.

2. Be diplomatic.

"Sweetness will win every time," Experts says. "Come in with honey, not vinegar." Salespeople will respond much better to offer coming from a friendly, low-key customer than a demanding, stern customer. Show them you're willing to work with them.

3. Give them an incentive to bargain with you.

If you're buying a car at a dealership, tell them you're planning on bringing your car back to

them for repairs. If you're at a mom and pop hardware store, tell them you always try to support local businesses when you can. Merchants will be more likely to offer you a better price if they have a reason to.

4. Ask open ended questions.

It's easy to say no if someone asks, "Can I get this for 15% off?" It's not so easy to say no if someone says, "I really love this 60 inch TV, and it would fit perfectly in my bedroom, but it's a little out of my budget. Is there any way you could help me?" Don't make it easy for salespeople to tell you no. "Give them the opportunity to expound or elaborate, not cut you off."

5. Show your intelligence.

If you're negotiating for an antique and you're an antique collector, mention that. Even better, share some specific product knowledge with the seller. "You want to come across as a qualified buyer". If the seller knows you're an educated buyer, they'll be more willing to work with you.

6. Do your homework.

If you need to, do a little research on what you're bargaining for beforehand. That way you'll know what a fair price is, and avoid asking for a price that's way too low.

7. Use silence.

Yes, periods of silence in a conversation can be awkward. But when it comes to negotiating, "Silence is a great tool." If you resist the urge to fill it, the seller might just say yes to your offer in hopes of avoiding the silence.

8. Seek a cash discount.

Merchants have to pay fees when you use a credit or debit card to make a purchase. They can avoid these fees if you pay in cash, though. Bring some cash and ask ahead of time if the seller will give you a discount if you don't pay with a card.

9. Bargain on items at the end of the year, and where competition is high.

Most stores look to clear their shelves right before the end of the year, which means that sellers will be more likely to bargain with you at that time if it means they're going to sell their merchandise.

**Planning to be Hempreneur?
Here is What You Need to Know
About the Trillion Dollar Industry**

* Commerce

Shaikh Muskan M.Hanif

B.Com. - III

From regulations to educating consumers, there is a lot of homework entrepreneurs need to do. A quick Google search about hemp will leave you with two thoughts – one, hemp is a cash-rich crop and second, guilt for not making most of it.

Slowly and steadily, native entrepreneurs have started to realize the potential of the hemp, which is poised to be known as a trillion dollar cash crop. For instance, did you know one can produce roughly about 33,000 products from a hemp plant? These products can range across the sector from pharmaceutical to renewables to constructions and textile.

But more importantly, hemp advocates sustainability – the hot topic of the decade and coming ones.

Having said that, starting a hemp startup in a country like India is not cake walk as the plant is still misunderstood as marijuana, even though its lower THC levels makes it safe for industrial use.

So if you are planning to enter the hemp industry, here are a few points you need to keep in mind.

Regulations

Hemp is state government subject in India. And as of now, only the State Government of

Uttarakhand has legalized the production of industrial hemp.

For the cultivation of the industrial hemp, you need to write to the District Magistrate of the proposed production region. Additionally, the license holder can only use certified seeds with less than 0.3 per cent THC levels and the permission to import the seeds can be obtained from the respective district collector's office.

Coming to the products, Rohit Sharma, Founder, and President, IIHA says one cannot source leaves and flowers while fibre can be sourced directly from local entrepreneurs or the association. Also, when it comes to the products, there are multiple nodal agencies involved depending on what are you planning to manufacture.

"For the ayurvedic products, you need permission from the Aayush department. While on the other side, as of now, one also cannot produce food items as the FSSAI is still working out on the hemp framework and the case is more or less the same with pharmaceutical products as the rules of the sector with regards to plant is quite vague," he shared.

Politics

If you are wondering, why the other state governments have not followed the Uttarakhand route – then well you can happily blame our politicians for this.

According to Sharma, every time the association speaks to the state government about the legalization and immense potential of the hemp, the state governments first sound excited about it and then, drop the idea citing it as a potential issue that could be flagged by opposition parties.

"This is a vicious circle. Even when the opposition comes to power, they have similar

concerns and this goes on and on. It is high time that political parties keep their vested interest aside, look at the bigger picture to unlock the opportunities and support local farmers along with domestic entrepreneurs," he pointed out.

Education

Additionally, if you are looking to build a venture in this space, remember the industry is at a very nascent stage. Hence, Tarun Jami, Founder & Managing Partner - GreenJams Infrastructures believes that it is important for hempeneurs to be thoroughly educated about the plant and also have the ability to educate the masses.

"It also becomes paramount to educate businesses about the plant and its products so that they can be directly involved in the eco-system. Therefore, a hemp startup must be strong with its business communications and have robust strategies to effectuate the same," he added.

Pragmatism:

In the last few years, both globally and locally, there's a lot of euphoria surrounding hemp and its products. Considering the fact, lobby groups around the world are touting thousands of uses of the plant, it's easy for the average person to get excited.

"One must understand the plant for what it is - just another commodity that deserves its due respect and efforts. The required work must be put in to make it a successful product on the market. The startup must also focus on specific products it wants to make with the plant and not succumb to the do-it-all delusions," Jami explained.

While on the other side, Shreyans Kokra from Fibre Labs says the internet speaks of a lot of optimistic potentials, however, it is very important to assess the present situation realistically.

"How many hemp products are changing hands at good scale as of today? Not many. In such

a case, Hempeneurs really need to understand if they have a viable product and scales can be brought to it, without losing self in the stories of mere potential," Kokra said.

Building the Market

More or less, hemp products rarely have a qualitative edge over other competitive products, but the plant still demands to be marketed right and well in order to replace the products customers are habituated with.

For acceptability, Shikha Shah, Founder, Fibre Labs says, "People aren't aware and won't easily accept the problems that are caused by the textiles or cement industries. There needs to be a push to create demand and hemp should be presented as a solution to these problems."

Technological Innovations

Considering the excitement around the plant, it is only a matter of time that the market would get crowded. So, how do you stand out in the crowded market?

Innovation - Is the word you are looking for.

Jami says startups must have a clear vision of their USP and be able to carve a niche in the market that only they can fulfil, which will be possible only with innovation. Another important reason why innovation becomes important is that hemp products need to be able to stand up to the existing competition.

"Since hemp is a natural material that was long discontinued and forgotten, it must play catch-up with its synthetic counterparts that have seen tremendous technological advancement. Hemp startups should be able to deliver results that trump the existing competition," he noted.

Message
2018-19

शा.शिक्षण विभाग

161

शारिरीक शिक्षण विभाग

**PHYSICAL EDUCATION & SPORTS
ANNUAL REPORT (SENIOR)
2018 - 19**

In the academic year 2018 - 19 our College Participated in Basket Ball , Foot Ball , Volley Ball , Hockey , Cricket & Shooting Ball team events and in individual events like Judo , Best Physique / Weight Lifting , Athletics & Fencing organized by Solapur University Sports Council. Our college organized Solapur University Inter Collegiate Hockey Tournament in Sep. 2018.

HOCKEY :-

In the event of Hockey Our team was Runner Up in University Championship. Five Members of our College Team were selected for University combined coaching camp , Four of them Mr. Mohseen Mulla , Abuslim Shaikh , Juned Peerzade & Musaddique Shaikh were selected for All India West Zone Inter University Championship held at Gwalior in Nov.2018.

FOOT BALL :-

Our College Foot Ball Team secured III rd place in Solapur University Inter Collegiate Championship. Three Members of our College Team were selected for University combined coaching camp. Mr. Yahiya Killedar were selected for Solapur University for All India West Zone Inter University Foot Ball Championship held at Mumbai in Dec.2018.

VOLLEY BALL :-

Our College Volley Ball Team was Semi finalist in Solapur University Inter Collegiate Volley Ball Championship. Mr. Abrar Shaikh selected for Solapur University (Men) Volley Ball Team to Participate All India West Zone Inter University Championship held at Jaipur in Dec. 2018 & also selected for Maharashtra Krida Mahotasav held at Mumbai in Jan. 2019.

BEST PHYSIQUE :-

Mr. Suhail Qazi Stood First in 81 - 85 kg. weight category & Mr. Shahzeb Shaikh Stood Third in 55 - 60 kg. weight category at Solapur University Best Physique Inter Collegiate Championship. Mr. Suhail Qazi selected in Solapur University (Men) Best Physique Team for All India Inter University Championship held at Kannur in Nov.2018.

BASKET BALL :-

Our College Basket Ball Team was Semi finalist in Solapur University Inter Collegiate Volley Ball Championship. Mr. Fayyaz Ahmed selected for Solapur University (Men) Volley Ball Team to Participate All India West Zone Inter University Championship held at Udaipur in Oct. 2018 & also selected for Maharashtra Krida Mahotasav held at Mumbai in Jan. 2019.

PHYSICAL EDUCATION & SPORTS (SENIOR)
2018 – 19

S.N.	Name of Player	Class	Roll No.
1	Mr. SHAIKH ABRAR SHAMIM AHMED	M.A.I	15014
	Represented Solapur University Volley Ball Team in All India West Zone Inter University Championship held at Jaipur In Dec. 2018 & also selected for Maharashtra Krida Mahotasav held at Mumbai in Jan.2019. Member of Volley Ball & Shooting Ball Inter Collegiate Tournament Team.		
2	Mr. KILLEDAR YAHYA MOINODDIN	B.COM. II	13085
	Represented Solapur University Foot Ball Team in All India West Zone Inter University Championship held at Mumbai in Dec.2018 & Member of Hockey & Foot Ball Inter Collegiate Team.		
3	Mr. SHAIKH ABUSALAM RAJAAHMED	B.A. III	11021
	Represented Solapur University Hockey Team in All India West Zone Inter University Championship held at Gwalior In Nov.2018 & Member of Hockey & Foot Ball Inter Collegiate Team.		
4	Mr. MULLA MOHSEEN USMAN	B.A. I	7072
	Represented Solapur University Hockey Team in All India West Zone Inter University Championship held at Gwalior In Nov.2018 & Member of Hockey & Foot Ball Inter Collegiate Team.		
5	Mr. PEERZADE JUNED AARIF	B.A. II	8099
	Represented Solapur University Hockey Team in All India West Zone Inter University Championship held at Gwalior in Nov.2018 & Member of Hockey & Foot Ball Inter Collegiate Team.		
6	Mr. QAZI SUHAIL AHMED NABI SAB	M.A.I	15005
	Represented Solapur University Best Physique Team in All India Inter University Championship held at Kannur in Nov. 2018. Stood 1 st in Solapur University Inter Collegiate Tournament.		
7	Mr. SHAIKH MUSADDIQUE SHAKIL AHMED	B.A. III	10004
	Represented Solapur University Hockey Team in All India West Zone Inter University Championship held at Gwalior in Nov.2018 & Member of Hockey & Foot Ball Inter Collegiate Team.		
8	Mr. FAIYYAZ AHMED	B.COM. II	13095
	Represented Solapur University Basket Ball Team in All India West Zone Inter University Championship held at Udaipur in Oct.2018 & also selected for Maharashtra Krida Mahotasav held at Mumbai in Jan.2019. Member of Basket Ball Inter Collegiate Team.		

**MEMBERS OF SOLAPUR UNIVERSITY INTER COLLEGIATE TOURNAMENT
HOCKEY RUNNER UP & FOOT BALL TEAM**

S.N.	Name of Player	Class	Roll No.
9	Mr. MERCHANT AWES ALLAH BAKSH	M.A. II	16014
10	Mr. WADWAN MD AMEER MD. ASLAM	B.A. III	9023
11	Mr. SHAIKH SUHAIL AYYUB	B.Com. III	14072
12	Mr. SHAIKH OWAS IMTIYAZ	B.Com. I	12082
13	Mr. SHAIKH JAVEED NAZIR	B.A. III	11017
14	Mr. CHOBNDAR KADIR HUSAIN MD SHAFI	B.A. I	7020
15	Mr. HIRAPURI SUHAIL AHMED	B.A. I	7117
16	Mr. GULBARGEWALE AHMED MD. HANIF	B.A. I	7041
17	Mr. TANGSAL USAMA ASHFAQUE	B.A. I	7150
18	Mr. NADAF SAHEBLAL MD. RAFIQUE	B.A. I	7562
19	Mr. SHAIKH RAYYAN AB ZABBAR	B.A. I	7039
20	Mr. SHAIKH MD MUSADDIQUE HASAN ALI	B.Com. I	12076
21	Mr. SAYYAD AFTAB IBRAHIM	B.A. I	7570
22	Mr. SHAIKH SULTAN ALI FAROOQ	B.Com. I	12033
23	Mr. SHAIKH MD ALBAR ZUBAIR	B.A. I	7035

MEMBERS OF SOLAPUR UNIVERSITY INTER COLLEGIATE BEST PHYSIQUE TEAM

S.N.	Name of Player	Class	Roll No.
24	SHAIKH SHAHZEB ZAKIR HUSAIN	B.Com. II	13028
	- Stood Third In Solapur University Best Physique 55 - 60 kg. weight category Inter Collegiate Championship.		
	SPORTSMAN OF THE YEAR		
25	SHAIKH ABRAR SHAMIM AHMED		

**PHYSICAL EDUCATION & SPORTS
ANNUAL REPORT (JUNIOR)
2018 – 19**

In the academic year 2018 – 19 our college participated in Hockey , Foot Ball team events & In individual events like Shikai Martial Art & Athletics Organized by School Games Federation of India, Maharashtra State Sports Board, Pune Division & District Sports Office Solapur. Our College & Solapur District Sports office jointly organized Under 19 District Shooting Ball Championship.

HOCKEY :-

Our College Hockey Team is Runner Up in Solapur District Under 19 Inter Collegiate Hockey Championship. Aftab Patel & Rehan Mulla was selected for Under 19 Pune Division selection trials held at Solapur in Oct.2018.

SHOOTING BALL :-

Our College Shooting Ball Team is Runner Up in Solapur District Under 19 Inter Collegiate Shooting Ball Championship.

FOOT BALL :-

Our College Foot Ball Team is Semi Finalist at Solapur District Under 19 Inter Collegiate Foot Ball Championship. Ibrahim Shaikh & Arfat Shaikh was selected for Under 19 Pune Division selection trials held at Ahmed Nagar in Oct.2018. Arfat Shaikh , Ibrahim Shaikh , Mohsin Jamkhandi & Rehan Mulla were selected for U. 17 District Football League held at Solapur in Jan.2019.

**PHYSICAL EDUCATION & SPORTS (JUNIOR)
2018 – 19**

S.N.	Name of Player	Class	Roll No.
1)	Master ARFAT IQBAL SHAIKH	XII	2098
	Selected for Under 19 Pune Division Foot Ball selection trials held at Ahmed Nagar in Oct.2018. Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		
2)	Master REHAN AYYUBSAB MULLA	XI	4117
	Selected for Under 19 Pune Division Hockey selection trials held at Solapur in Oct.2018. Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		
3)	Master AFTAB ANWAR PATEL	XI	594
	Selected for Under 19 Pune Division Hockey selection trials held at Solapur in Oct.2018. Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		

S.N.	Name of Player	Class	Roll No.
4)	Master IBRAHIM ILIYAS SHAIKH	XII	5090
	Selected for Under 19 Pune Division Foot Ball selection trials held at Ahmed Nagar in Oct.2018. Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		
5)	Master MOHSEEN MEHMOOD JAMKHANDI	XII	2097
	Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		
6)	Master WASEEM AB HAMID SAYYED	XI	595
	Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		
7)	Master TOHID FAKIR AH SHAIKH	XII	2105
	Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		
8)	Master MOIZ BILAL TIMMAPURE	XI	4059
	Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		
9)	Master MD KAIF ALTAH HUSAIN SHAIKH	XI	4067
	Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		
10)	Master AMJAD ALI FAROOQ SHAIKH	XII	6073
	Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		
11)	Master MD YASEEN HAIDAR ALI TIMMAPURE	XI	1111
	Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		
12)	Master NIAMATULLAH MD QASIM BEPARI	XI	4119
	Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		
13)	Master AB SATTAR AB GAFFAR TARKASH	XI	2072
	Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		

S.N.	Name of Player	Class	Roll No.
14)	Master RIZWAN RIYAZ AH BOJGAR	XI	4052
	Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		
15)	Master AB. AJIM ZAHEER MANIYAR	XI	4046
	Member of College Shooting Ball Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Team.		
16)	Master ZULFIQAR AKHIL AH CHOUDHARI	XI	4068
	Member of College Shooting Ball Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Team.		
17)	Master MUDASSAR AASIF KOTKUNDE	XII	6108
	Member of College Shooting Ball Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Team.		
18)	Master JUNED IRFAN LALKOT	XII	6021
	Member of College Shooting Ball Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Team.		
19)	Master SADDAM HUSAIN AMIN RANGREJ	XI	4003
	Member of College Shooting Ball Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Team.		
20)	Master MD RAHIL WASIQ AH BAGBAN	XI	502
	Member of College Shooting Ball Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Team.		
21)	Master SAHAD IBRAHIM SHAIKH	XII	6110
	Member of College Shooting Ball Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Team.		
22)	Master PASHUMIYAN HANIF HYDRABADWALE	XII	6034
	Member of College Shooting Ball Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Team.		
23)	Master SARFARAZ SHAHBODDIN NADAF	XII	5043
	Member of College Foot Ball & Solapur District Under 19 Inter Collegiate Runner Up Hockey Team.		
	SPORTSMAN OF THE YEAR		
24)	ARFAT IQBAL SHAIKH		

Mr. Abrar Shaikh Member of Solapur University Volley Ball Team receiving 'Sportsman of the Year' Award (Senior) from P.S.I. Raesa Shaikh, Prin. Dr. M.A. Dalal, Mr. L.A. Waddo & Dr. M. K. Shaikh

Mr. Arfat Shaikh Captain of Foot Ball U. 19 Team receiving 'Sportsman of the Year' Award (Junior) from P.S.I. Raesa Shaikh Prin. Dr. M.A. Dalal, Mr. L.A. Waddo & Dr. M. K. Shaikh

Member of our College Various Teams those Represented Solapur University for All India West Zone Inter University with Prin. Dr. M.A. Dalal & Dr. M. K. Shaikh

Dr. S.K. Pawar Inaugurating Solapur University Inter Collegiate Hockey Tournament Organized by our College at Walchand College Ground with Prin. Dr. M.A. Dalal, Prin. Dr. Santosh Koli, Prin. Dr. Satyajit Shah, Dr. K. P. Chougule, Mr. A. A. Munshi, Mr. L.A. Waddo & Dr. M. K. Shaikh

Prin. Dr. M.A. Dalal giving Speech at Inaguration Ceremony of Solapur University Inter Collegiate Tournament Organized by our College at Walchand College Ground with Dr. S. K. Pawar, Prin. Dr. Santosh Koli, Prin. Dr. Satyajit Shah, Dr. K. P. Chougule, Mr. A. A. Munshi, Mr. L.A. Waddo & Dr. M. K. Shaikh

Participating Teams of Solapur University Inter Collegiate Tournament Organized by our College with Dr. S. K. Pawar, Prin. Dr. M.A. Dalal, Prin. Dr. Santosh Koli, Prin. Dr. Satyajit Shah, Mr. Sachin Gaikwad, Dr. K. P. Chougule, Mr. A. A. Munshi, Mr. L.A. Waddo & Dr. M. K. Shaikh

Prin. Dr.M. A. Dalal, wel-coming Dr. S. K. Pawar at Inaguration Ceremony Solapur University Inter Collegiate Hockey Tournament Organized by our College with Prin.Dr.Santosh Koti, Prin.Dr.Satyajit Shah, Mr.Jahagir Shaikh Dr. K. P. Chougule, Mr. A. A. Munshi, Mr. L.A. Waddo & Dr. M. K. Shaikh

Dr. Abrar Shaikh Member of Solapur University Volley Ball Team for All India West Zone Inter University with Prin. Dr. M. A. Dalal & Dr. M. K. Shaikh

Dr. Md. Fayyaz Member of Solapur University Basket Ball Team for All India West Zone Inter University with Prin. Dr. M. A. Dalal & Dr. M. K. Shaikh

Dr. Suhail Qazi Member of Solapur University Best Physique Team for All India West Zone Inter University with Prin. Dr. M. A. Dalal & Dr. M. K. Shaikh

Mr. Yahiya Killedar Member of Solapur University Foot Ball Team for All India West Zone Inter University with Prin. Dr. M. A. Dalal & Dr. M. K. Shaikh

Member of Solapur University Hockey Team for All India West Zone Inter University with Prin. Dr. M. A. Dalal & Dr. M. K. Shaikh

Solapur University Inter Collegiate Hockey Tournament Runner Up Team with Prin. Dr. M. A. Dalal, Mr. L. A. Waddo & Dr. M. K. Shaikh

Solapur University Inter Collegiate Foot Ball Third Place Team with Prin. Dr. M. A. Dalal, Mr. L. A. Waddo & Dr. M. K. Shaikh

Solapur University Inter Collegiate Best Physique Team with Prin. Dr. M. A. Dalal & Dr. M. K. Shaikh

Prin. Dr. M. A. Dalal at the Match Opening Ceremony of Hero Santosh Trophy with Prin. Santosh Koti, Senate Member Mr. Sachin Gaikwad, Dr. K.P. Chougla & Dr. M.K. Shaikh organized by all India Foot Ball Fed. (AIFF) at I.G. Stadium

Players of Lakshadweep & Daman Div giving introduction to Prin. Dr. M. A. Dalal at the Match Opening Ceremony of Hero Santosh Trophy Tournament organized by all India Foot Ball Federation (AIFF) at Indira Gandhi Stadium

Prin. Dr. M. A. Dalal at the Match Opening Ceremony of Hero Santosh Trophy discussing about Foot Ball with Match commissioner Ravichandran organized by all India Foot Ball Federation (AIFF) at Indira Gandhi Stadium, Solapur

Solapur University U. 19 Inter Collegiate Hockey Tournament Runner Up Team with Prin. Dr. M. A. Dalal, Mr. L. A. Waddo & Dr. M. K. Shaikh

Member of our College Hockey (Junior & Senior) Team with Prin. Dr. M. A. Dalal, Mr. L. A. Waddo & Dr. M. K. Shaikh

S.S.A.'s Arts & Comm. College, Solapur. Physical Education & Sports (senior) Members of our College Various Team's Represented Solapur University in All India West Zone & Maharashtra Krida Mahotsav Inter University 2018-19

Abrar Shaikh
Volley Ball

Yahya Killedar
Foot Ball

Musaddique Shaikh
Hockey

Mohsin Mulla
Hockey

Suhail Qazi
Best Physique

Juned Peerzade
Foot Ball

Abusalam Shaikh
Hockey

Md Fayyaz
Basket Ball

Shazeb Shaikh
Best Physique

Amir Wadwan
Foot Ball Coaching Camp

Awes Shaikh

Osama Tangsal
Shooting Ball

S.S.A.'s Arts & Comm. College, Solapur. Physical Education & Sports (Junior) Members of our College Various Team's Selected for Maharashtra State & Pune Division 2018-19

Arfat Shaikh
Foot Ball

Rehan Mulla
Hockey

Aftab Patel
Hockey

Ibrahim Shaikh
Foot Ball

Mohsin Jamkhandi
Foot Ball

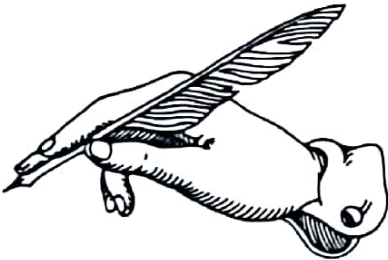
Waseem Sayyad
Hockey

Message
2018-19

राष्ट्रीय सेवा सेना

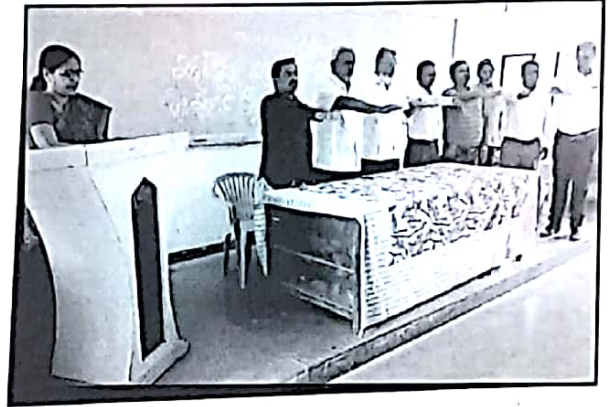
संस्कृत सुवा सुवा

राष्ट्रीय सेवा योजना

गांधी सप्ताहातील कार्यक्रम उत्कृष्टरित्या पार पाडल्याबद्दल कुलगुरु डॉ. मृणालिनी फडवणीस यांच्याकडून प्रशस्तीपत्र स्वीकारतांना महाविद्यालयाचे प्राध्यापक वर्ग

संविधान दिनानिमित्त प्रास्तविकेचे वाचन

वृक्षारोपण करताना प्राचार्य डॉ. एम.ए. दलाल व प्राध्यापक

गांधी जयंती कार्यक्रमात समाजसेवक नरगश बदनोरे, एन.एस.एस. संचालक प्रा. धोकटे

राणेवुन्नूर येथे एन.आय.एस. राष्ट्रीय शिवीरात सहभागी झालेली स्वयंसेवक प्रतिक कांबळे

राज्यस्तरीय प्रजासत्ताक दिन पथ संचलनासाठी मुंबई येथे स्वयंसेवक अर्षिद बिराजदार

A black and white photograph of a classroom. On the left, a man, presumably the teacher, stands behind a wooden podium, looking towards the students. Five students are seated along a long table covered with a dark, patterned cloth. They are all looking towards the teacher. In the background, there is a large, bright projection screen and a chalkboard. The room has a simple, functional appearance with a window visible on the far left.

174

राष्ट्रीय सेवा योजना

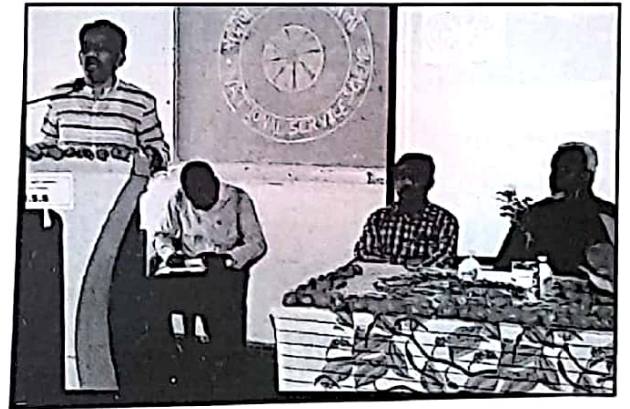
मतदान जनजागृती रॅलीमध्ये
कुलगुरु मा. डॉ. मृणालिनी फडवणीस यांचे समवेत स्वयंसेवक

'रस्ता सुरक्षा' पथनाट्य सादरीकरण

'रस्ता सुरक्षा' राज्यस्तरीय पथनाट्य स्पर्धेत प्रथम क्रमांकाचे
वक्षिस स्वीकारताना कार्यक्रम अधिकारी
डॉ. नारायणकर व स्वयंसेवक

रा.से.यो. कार्यक्रमाच्या उद्घाटन प्रसंगी
जिल्हा समन्वयक डॉ. संतोष राजगुरु

सोलापूर चुप्पी तोडो रॅलीमध्ये ए.सी.पी. डॉ. दीपाली काळे
यांच्या समवेत प्राध्यापक व विद्यार्थी

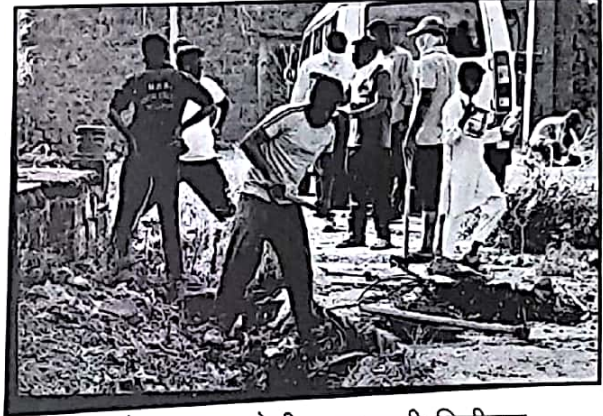

'रस्ता सुरक्षा' राज्यस्तरीय पथनाट्य सादरीकरणानंतर
पोलिस आयुक्त यांचेकडून प्रमाणपत्र स्वीकारताना

राष्ट्रीय सेवा योजना

मतदान जनजागृती मध्ये पालक
वी.एल.ओ. श्री. देवणी व डॉ. नारायणकर

मु.पो. एकरुख येथील मुक्कामी शिबीरात
श्रमदान करताना सहभागी स्वयंसेवक

मु.पो. एकरुख येथील मुक्कामी शिबीरात
वृक्षारोपण करताना स्वयंसेवक

मु.पो. एकरुख श्रमसंस्कार शिबीरात
डॉ. नारायणकर व सहभागी स्वयंसेवक

अहिंसा दिन रॅलीमध्ये सहभागी स्वयंसेवक

पंढरपूर येथे 'स्वच्छ वारी निर्मल वारी'
कार्यक्रमांतर्गत स्वच्छता दूत म्हणून सहभागी झालेले
स्वयंसेवक व कार्यक्रम अधिकारी, डॉ. नारायणकर

Message
2018-19

राष्ट्रीय छात्र सेना

सत्यमेव जयते

177

एन.सी.सी. विभाग

राष्ट्रीय छात्र सेना अहवाल २०१८-१९

महाविद्यालयात राष्ट्रीय छात्र सेना (NCC) विभाग अतिशय कार्यक्षम आहे. या विभागात एकूण ५४ विद्यार्थी असून त्यामध्ये ३७ मुले आणि १७ मुलींचा समावेश आहेत.

१) ९ Mah Bn NCC Solapur तर्फे सोरेगाव येथे आयोजित केलेल्या CATC-704 Camp दि. २४ जून ते ०३ जुलै २०१८ पर्यंत '५' एनसीसी कॅडेट्सनी सहभाग नोंदविला. या कॅम्पमध्ये Volley-Ball स्पर्धेत दूसरा क्रमांक पटकाविला.

२) ३ Mah AIR Sanadrom Pune Group Head Quarter तर्फे आयोजित केलेल्या TSC-Camp दि. ०४ जुलै ते १३ जुलै २०१८ पर्यंत JUO भालदार ईनायत अजीम यांनी सहभाग झाला.

या कॅम्पमध्ये त्याची पुढच्या कॅम्पसाठी निवड करण्यात आली.

३) २ Mah Girls Batalian NCC Pune Group Head Quarter येथे TSC-Camp दि. १४ जुलै ते २३ जुलै २०१८ पर्यंत JUO भालदार ईनायत अजीम यांनी उत्कृष्ट कामगिरी केली.

४) ३६ Mah Battalion NCC Pune Group heas Qurater येथे आयोजित कॅम्प "Combined Annual Training Camp." दि. २५ जुलै ते ०२ ऑगस्ट २०१८ मध्ये सहभाग नोंदविला. या कॅम्पमध्ये त्यांची अमरावती येथे निवड करण्यात आली.

५) Amravati CATC+IGC/pre TSC (B) कॅम्प दि. ०७ ऑगस्ट २०१८ ते १६ ऑगस्ट २०१८ पर्यंत JUO भालदार ईनायत अजिम यांनी सहभाग नोंदविला.

६) Ek Bharat Shresth Bharat Camp - II - Nashik येथे दि. २३ डिसेंबर ते ३ जानेवारी २०१९ पर्यंत या

कॅम्पमध्ये SUO डोका महमद जैद आणि SUO भालदार ईनायत हे दोन कॅडेट्स नी सहभाग झाले होते. तसेच या कॅम्पमध्ये SUO डोका महमद जैदनी Silver Medal प्राप्त केला.

Social Activites

स्वच्छता अभियान तर्फे College Campus मध्ये एकूण ५० NCC Cadets नी स्वच्छता अभियान मध्ये सहभाग घेऊन उत्कृष्ट स्वच्छता केली.

Tree Plantation कॉलेजच्या परिसरात एकूण १५ वृक्ष लावण्यात आले. विविध सोशल Awarnees Raily मध्ये एनसीसी कॅडेट्स सहभाग होतात.

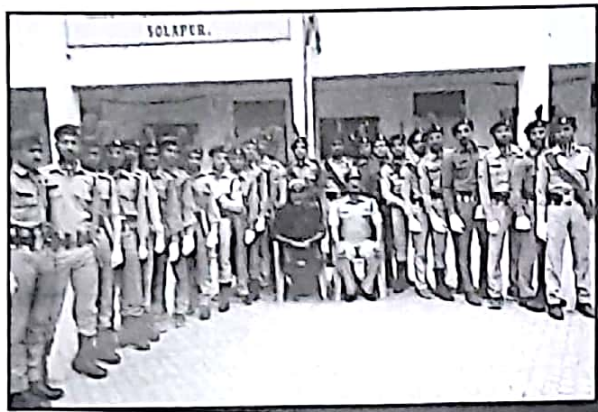

Best Cadets

- १) SUO भालदार ईनायत अजीम - विद्यार्थी
- २) Cadet सानिया अल्ताफ शेख - विद्यार्थिनी

कॅप्टन प्रा. डॉ. गौस शेख
एनसीसी ऑफीसर

एन.सी.सी. मुलांच्या युनिट सोबत
प्राचार्य डॉ. एम. ए. दलाल व कॅप्टन प्रा. डॉ. गौस शेख

एन.सी.सी. मुलांच्या प्रथम वर्ष निवड समिती सोबत
सुबेदार मेजर बहादूर व कॅप्टन प्रा. डॉ. गौस शेख

एन.सी.सी. मुलींच्या प्रथम वर्ष निवड समिती सोबत
प्राचार्य डॉ. एम.ए. दलाल, सुबेदार मेजर बहादूर
व कॅप्टन प्रा. डॉ. गौस शेख

स्वच्छता अभियानामध्ये सहभाग एन.सी.सी. विद्यार्थी,
प्राचार्य डॉ. एम.ए. दलाल, डॉ. डी. एस. नारायणकर व
कॅप्टन प्रा. डॉ. गौस शेख

प्रजासत्ताक दिनी एन.सी.सी. मुलींची पहिली युनिट सोबत
प्राचार्य डॉ. एम.ए. दलाल, व कॅप्टन प्रा. डॉ. गौस शेख

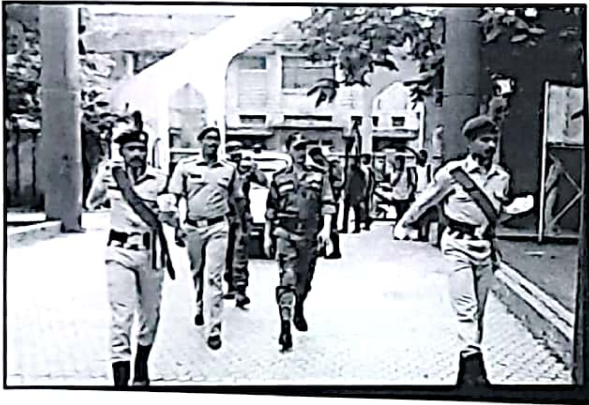
एन.सी.सी. च्या बेस्ट विद्यार्थी सोबत
पी.एस.आय. रईसा शेख व कॅप्टन प्रा. डॉ. गौस शेख

एन.सी.सी. युनीट तर्फे वृक्षारोपण करित असतांना प्राचार्य डॉ. एम. ए. दलाल व कॅप्टन प्रा. डॉ. गौस शेख

स्वच्छता अभियान सहभाग एन.सी.सी. विद्यार्थिनी

कर्नल पी.के. रावत यांच्या आगमनाप्रित्यर्थ पायलेटिंग करतांना एन.सी.सी. विद्यार्थी

कर्नल पी.के. रावत यांच्या स्वागत करतांना डॉ. आय.जे. तांबोळी, डॉ. डी.एस.नारायणकर व कॅप्टन प्रा. डॉ. गौस शेख

कर्नल पी.के. रावत यांना एन.सी.सी. ॲक्टिविटीची सविस्तर माहिती देतांना कॅप्टन प्रा. डॉ. गौस शेख

एन.सी.सी. युनीट तर्फे वृक्षारोपण करित असतांना विद्यार्थी सोबत प्राचार्य डॉ. एम. ए. दलाल व कॅप्टन प्रा. डॉ. गौस शेख

सीलापूर विद्यापीठ, सीलापूर तर्फे शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९
उत्कृष्ट प्राचार्य म्हणून निवड झाल्याबद्दल आझाद एज्युकेशन ट्रस्ट तर्फे
प्राचार्य डॉ. एम.ए. दलाल यांचा सत्कार करण्यात आला.

आझाद एज्युकेशन ट्रस्टच्या वतीने प्राचार्य डॉ. एम.ए. दलाल यांचा सत्कार
करताना महापौर सौ. शोभा बनशेठ्ठी, नगरसेवक श्री. रियाज खरादी,
श्री. केतन शहा, माजी महापौर श्री. आरिफ शेख, अध्यक्ष
श्री. मलंगशेट व उपाध्यक्ष श्री. नासिर खलिफ
इत्यादी उपस्थित होते

प्राचार्य डॉ. एम. ए. दलाल व सर्व स्टाफ

